

Vytautas Mačernis.

Po ūkanotu nežinios dangum.

IŽANGA

Į žemę piktas vakaras atėjo,
Toks baisiai svetimas ir neramus,
O ten už lango blaškosi klajoklis vėjas
Ir lyg keleivis beldžias į duris.

Bet aš vidun jo niekad neįleisiu,
Duris užversiu dar tampriau —
Aš pilnas nerimo, kažko pasilgęs baisiai,
Paskendęs vakaro rimty, maštau

Apie šią žemę ir kalvas suartas,
Ir iš storų sienojų pastatytus šiuos namus,
Ir žmones einant iš kartos į kartą —
Tuos žmones jaunos, pranašius.

Menu jų vasaros auksinį derlių,
Gegužės mėnesio naktis brandžias,
Laukus, priėjus pjūčiai, grūdą berlų
Ir kuriančių žmonių kančias.

Tai plazda jie šio vakaro šešėliuos,
Ryškėja mostai ir galia
Ir pamažu atgimsta vėlei,
Atgimsta vėlei per mane...

Šarnelė, 1939

PIRMOJI

Kai išbundu vidunakty klaikiam ir ima širdį plakti,
O smilkiniais tiksent kančia,
Vėl pamiršti vaizdai lyg pelkių šviesos rudeninę naktį
Praeina pro mane.

Ir aš matau gimtinį šiaurės kelią
Į saule degančius namus...
Ten pats vidudienis. Mergaitė skambina pietums varpeliais,
O jų skambėjimas toks linksmas ir saldus.

Tokia tylą! Ji lyg kančios pribrendęs lašas

Į kaitrą sunkias pamažu.
O saulės spinduliai ant klevo lapų laša
Ir lyg medus nutyška ant šakų.

Bet vakaruos antai jau temsta skliautas,
Kažkur toli dundėjimus girdžiu.
Ateina vandenys ant medžių kritusių šviesų nuplauti
Ir atgaivint laukų.

Po orą vaikosi perkūnijos oželiai,
Ištiesę giedančius sparnus;
Gėlės taurėj miegojęs vėjas keliasi,
Ir ima medžiai bust.

Ir jau pirmi lašai šiušena lapais —
Gainioja viesulas liūtis sodrias.
O nuo stogų tartum mergaitės čiurkšlės plepa,—
Upeliai sriūva į valkas.

Melsvi žaibai vagoja skliautus, dunda debesys ir šniokščia žemė,
Ir nebaigia trenksmai aidėt...
Bet pamažėl prašvinta pašaliai sutemę,
Ir audros tylą tartum vandenų išsekusi versmė.

Iš debesies suspindi saulė vėl, ir vyturėliai juokias.
Rasotom pievom atbrenda pavakarys;
Ir ežero melduos pablūdusios lakštutės suokia,
Ir garsina sodus strazdų daina skambi...

Greit vakaras. Iš lauko grįžta tėvas į namus, kiemu atbėga šunes,
O vakarienės dūmai iš raudono kamino jau driekias pažemiais,
Linguoja vėjas obelų viršūnėm,
Ir kryptančių langų stikluos jau paskutinės šviesos baigia žaist.

Ramu jau tėviškėj. Mėnulis pro klevus į kiemą žiūri;
Naktis graži ir dieviškai skaisti.
Tik pas mane tamsus vidunaktis, tik pelenuos maža ugnelė gūri,
Ir baisiai daužosi širdis.

[Kaunas, 1939]

ANTROJI

Žinau, kad žemėje yra vieni namai,
Kuriems dabar ateina rytas nuostabus,
Ten ilgesingai gieda prietemoj gaidžiai,
Ir ūkininko žingsniai aidi ten aplink namus.

Pasilenkiu prie žemės ir stebiu,
Kol rytmečio rasoj sudrėkusių kalvų kvepėjime
Apsvaigsta man galva.
Tenai toli yra laukų,
Kur auga vien rugiai šviesių spalvų.
Kur triukšmo, gatvių purvinų
Nėra.

[siklausau:

Iš ten, kur šviečia vaiskios tolumos,
Saldus traliavimas atklysta į mane.
Ir aš matau: piemuose tarp pirštų meldą laiko
Ir pučia eidamas aukštyn upe.
Ir taip tarytum toji upė nerami,

Vingiuojanti tarp girių mėlynų, raistų ir pelkių,
Tasai traliavimas
Ligi širdies gelmių giliausių smelkias.

Aš laimės svaiguly jaučiu,
Kaip meldo paprasta daina
Pažadina iš miego slėnius ir laukus.
Išeina kažin kur nakties tamsa,
Ir kelias su miglom jos liūdesys sunkus.
Vėl slepiasi po stogais šikšnosparniai juodi,
Pabūgę rytmečio šviesos.
O aš einu vėl žemės ilgesy
Regėjimų liepsna liepsnot.

[Šarnelė, 1940]

TREČIOJI

Kai vieną rytą, eidamas pro seną ir apleistą sodą,
Per statinius vidur pasižiūrėjau,
Tenai virš tvenkinio praėjusios nakties šešėliai tingūs
Lyg paukščiai pašautais sparnais plazdėjo,
Ir vandenin palinkusios obels šakoj, matyt, seniai jau padžiauta skara
Pleveno ryto vėjui.

Kutai mirgėjo tarp baltų žiedų, kuriuos mieguistos bitės
Varpeliais tolimais dūzgeno...
Atsiminimai lyg iš ūkanų iškilo, pagalvojus,
Jog tai skara seniai jau mirusios senolės mano.

Aš pažvelgiau į tėviškės laukus, dar rytmečio tyloj paskendusius,
Kai jie prieš saulę tekančią suklaupę meldės tyliai,

Ir šviesiame regėjime mačiau jaunosios rūbuose senolę skaisčią
Iš seno sodo vienumos pakylant.
Jinai lengvučiais žingsniais pasikėlė eit per žemę kvepiančią,
Jos akys buvo skaisčios lyg kalnuos du ežerėliai gilūs.

Priėjo ji upelį ir ranka vandens pasėmė,
Šaltais šaltais lašais suvilgė kaktą, lūpas,
Paskui drąsiu mostu laukus palaimino
Ir vėl, pečius šilton skaron susupus,
Nuklydo ji tolyn, kur tolimam danguj du debesėliai
Balti balti lyg jūroj du maži laiveliai supos.

Dabar, kada einu pro seną, statiniais aptvertą sodą,
Kur tvenkinys niūrus, žaliais maurais užžėlęs,
Tenai, kur lyg tie paukščiai pašautais sparnais
Plevena praeities šešėliai,—
Aš vis matau, matau aš ją jaunosios rūbais.
Jinai lengvučiais žingsniais pro vartus išeina vėlei:
Jos akys tokios skaisčios mėlynos tarsi kalnuos du gilūs ežerėliai.
Dabar, kada širdis lyg tas keleivis, tyrų smėlyje suklupeš,
Kada svajonės lyg silpni drugeliai prieblandoj paklydę miršta,—
Dažnai jaučiu gaivinančius lašus ant lūpų lašant
Nuo jos į dangų iškeltų ekstazėj pirštų.

[Šarnelė, 1940]

KETVIRTOJI

I

Šiandien prisiminiau aš vieną nuotykį iš savo bundančios vaikystės metų,
Tą tylų vasaros sekmadienį, keliavusį pro mus,—
Kai ašen ir senolė — dviese —
Palikę buvom saugot ir dabot namus.

Didžiajam kambary, prie stalo, pievų, ežerų, pelkynų gėlėmis papuošto,
Iš didelių maldaknygių senolė meldėsi, atsidūsėdama slapčia,
Ir ašen, supamoj kėdėj sėdėdamas,
Ilgai stebėjau saulės langą grindyse.

Laukuos girdėjau vasaros vidudienio kvėpavimą.—
Jaučiau, kaip jis ateina pas mane pro atviras duris
Ir lyg sapne matytos karalaitės pirštais
Lengvai paliečia kaktą, lūpas ir akis.

Tiktai staiga į mano langą krito paukščio išskėstų sparnų šešėlis,
Pridengdamas man šviesų džiaugsmą ir svajas.

Aš suvirpėjau, puoliau prie senolės
Ir verkdamas kritau į jos rankas.

Patyrus mano nuotyki, senolė prašė nebeverkt,
Nušluostė ašaras ir pažadėjo gint mane
Nuo paukščio, kurs, atskrisdamas iš tolimos šalies, pakirto spindulių pluoštus,
Sudarančius man šviesų saulės langą grindyse.

Ji sakė man, kad galime svajot, tikėt ir džiaugtis:
Yra pasauly tik jaunystė, saulė ir namai,
O tolimų, nežinomų kraštų klajūnai, tie erdvėj paklydę paukščiai,
Čia žemėj lankosi retai.

II

Praėjo daugel metų. Ir senolė mirė.
Neliko kambarį gėlių, neliko nė maldaknygių senų,
Ir širdyje skausmus anų dienų tikėjimo
Neliko nė ženklų.

Nors kartais manyje suspindi saulės langas
Ir plečiasi lyg medis laisvėje aukštyn, platyn,—
Iš tolimų, nežinomų kraštų atklysta tas erdvių klajūnas paukštis
Ir meta didelių sparnų šešėlių mano džiaugsmo vidurinė.

Ir, kai nėra kur veido nevilty priglaut,
Aš skausmo išplėstom akim matau,
Kaip traukias nuo manęs vidudienis, kaip slenka jis į vakaro šalis,
Ir silpsta jo kadais linksmi skambėję žingsniai,
Ir šnabžda kaitroje pavytę žolės:
Jis niekad niekad šičia nebegriš.

Ir aš matau, kaip bunda vakaras, slypėjęs miško pakraščiu šešėliuos,
Matau, kaip slenka jis per lygumas plačias,
Kaip motinos mirties šaltom kaulėtom rankom
Aplėbia mano darbo ir kančios dienas.

[Kaunas, 1940]

PENKTOJI

I

Laukuose degė saulė. Buvo vasara. Ir augo didelė, švelni žolė miškų pavėsiuose,
Nuo upių pūtė šiltas vėjas atgalios.
Balti keliai tartum svajonės vienišos per lygumas beribėn tiesėsi,
Kai ašėjau per žemę žydinčią, apsvaigęs saulės spinduliuos.

Praeidamas mačiau artojų dideles šeimas, padrikusias laukų platybėse,
Regėjau jų nenykstančių darbų dienas ir neramias jų poilsio naktis.
Pribrendę buvo jau laukai, ir viršum jų tartum rami dvasia
Pleveno didelės pjūties rimitis.

Paskui regėjau sunkų triūsą. Iš reto plakė šiurkščios darbininkų širdys,
Bronziniai jų veidai ir šaltos akys spinduliavo laisvės ir jėgos grožiu.
Jų rankos buvo grubios, kietos, pajuodavę ir suskirde,
Jų sielos — aiškios, šviesios, lyg mažų vaikų.

Galvojau apie juos, parimęs pakelės žolėję, akis į mėlynas erdves išmeigęs.
Galvojau apie jų gyvenimą ir būsimas kartas,
Kurios, atėję žemėn, auga, subręs, ir, kai jau bus diena šviesioji pasibaigus,
Mirtin nulenks be baimės galvas išdidžias.

Aš supratau tada žydėjimo ir subrendimo prasmę giliai,
Ir buvo sieloj taip ramu, kai ūžė vėjas kalvose,
Kai žemė, upių vandenys ir mėlyni miškai giedojo tyliai:
Gyvenk per mus, kad mes galėtum amžinai gyventi per tave.

II

Bet kartą baigės vasara. Laukai aptilo. Paskutiniai ežerų ir pelkių paukščiai
Pasuko į pietų šalis šiltas.
Ir ašen palikau namus, sodybą ir pilkąsias aukštumas
Ir atėjau miestan. O su manim atėjęs vakaras ilgais šešėliais klojo parkus ir gatves.
Praeinant dideli lašai nuo mūro sienų purvinų ant veido tiško
Žmonėms, kurie skubėjo pro mane, keistų vilčių ir nerimo pilni.
Iš požemių iškilę darbininkai buvo niūrūs ir išblyškę:
Jie nešės nuobodį veiduos ir slaptą neapykantą širdy.

Per daugel metų jie įpratę saulėn nepažvelgt, nepažiūrėti,
Sukniubę po dienos našta.
Jų taip, užgesdama iš lėto,
Išblėso džiaugsmo ir tikėjimo šviesa.

Per daugel metų įpratau ir aš iš jų nebesiskirt, savęs nebepažinti,
Lyg dulkė gatvių sukury aš pritapau prie nešančios srovės.
Ir kai naktim pakeldavo iš miego sunkios ir nelygios mintys,
Aš neberasdavau naujos vilties.

Už tai pamėgau ašen rudenį, liūdnas spalvas ir vėją,
Kurs apipurkščia šaltu lietumi gailias, bevystančias gėles,
Pamėgau tolimus, klaidžius kelius, kuriais negalima begrįžt išėjus,
Pamėgau griaut savy beaugančias galias.

Ir taip užgeso paskutinės džiaugsmo ugnys, o sieloj gimė pabaigos troškimas,
Skausmingoj rezignacijoje pasilgęs nebūties,

Aš pažiūrėjau į žvaigždes: ...kiek daug iš jų, per amžius degt ir šviest užgimę,
Rudens naktį prabėga erdvę ir užgęsta be prasmės.

III

Kai vieną vakarą lyg sužeista, kraujuos paplūdusi, iš lėto mirė saulė,
Kai aš abuojuos toks stebėjau jos kančių finalo minutes
Ir kai žėrėjo platumos ir prasivėrę toliai rodė seną, gniūžtantį pasaulį
Prasmengant į nakties gelmes,

Aš pajutau gyvybę, jėgą darbui ir gyvenimui sugrižtant
Ir įkvėpimo ugnį plūstant kraujo takuose,
Ir nuostabų budrumą, begalinį ryžtą,
Užvaldantį mane.

IV

Tąnakt, lyg svaidantis šviesas į tamsą laužas,
Liepsnojavau per kartų kartas sukurto kraujo ir jėgos liepsna.
Gyvybės upė, skausmo ir mirties ledus pralaužus,
Tekėjo ateities linkme.
Tąnakt regėjau žodį įkvėpimo liepsnose lyg naują saulę žerint,
Su juo ritmingai plakė visatos širdis.
Iš sielos, lyg šaltiniui prasivėrus,
Ištryško ateities vaizdų grandis.

Ir žody, tobulajam rutuly, nušvito naujas, nemirštąs pasaulis:
Jame skendėjo vandenynai ir kalnų viršūnės žvalgėsi aplinkui išdidžiai;
Ir amžinųjų vasarų kaitriojoje saulėje
Liepsnojo mano žemdirbių tėvynės kalvos ir laukai.

[Vilnius, 1941]

ŠEŠTOJI

Sodybą gaubė vasaros šilta naktis, ir snaudė sutemoj didžiulis sodas,
Kažkur toli girdėjos žemdirbių sodri daina.
Ir žvaigždės didelės į grįžtantį sodybon kelią švietė,
Ir viršum pievų sklaistės lyg balta gėlė migla.

Sėdėjau kambary, ką tik iš tolimos kelionės tėviškėn sugrižęs,
Kai iš gyvų prisiminimų budo, kėlėsi vaikystė tolima,
O iš senų paveikslų žvelgė į mane veidai senolių rūstūs,
Ir švietė sutemoj senolės šypsena.

Žiūrėjau praeitin... Bet pamažėl sunki galva nusviro ant krūtinės, ir išdrikę mintys
Pasikeitė šviesių sapnų srove:
Sapnavos, vaikštau dideliame sode,

Baltučiai žiedlapiai lyg mažos peteliškės į žolynus krinta,—
Jos sukasi ir šnabžda, ir stipriu kvepėjimu
Svaigina lyg vynu mane.

Ten sodo vidury, po didele purėta obelim, matau, senolė sėdi,
Jos veidą ir akis nukloja lyg auksiniai siūlai per šakas nusvirę spinduliai,
Jos baltus plaukus nežymiai kedena vėjas,
Ir margina rūbus užkritę obelių žiedai.

Aš prieinu arčiau. Jinai atsisuka ir pakelia akis:
„Tai tu, sūnel, grįžai namolei?!
Prieik arčiau ir sėsk šalia...
Kiek aš dienų pralaukiau čia, į kelią žvelgdama, tavęs!
Sakyk, ar nepavargai pasaulyje? Sakyk senolei!
Paguosk jos pralūkėtas, praliūdėtas dieneles“.

Aš sėduos ir tariau: „Senole mano, jei žinotum, kaip tavęs aš pasiilgau,
Sodybos ir namų, laukų plačiųjų...
Atsimeni, vaikystėje kadais
Mes mėgdavom išeit laukuosna dujen.

0 būdavo kaitra. Javų perpus nulinkę varpos,
Pakvipę gintaru liepsnodavo miškai ugny.
Ir mėlynam danguj lyg kaulo pilys gretimų bažnyčių bokštai
Atrodydavo dieviškai balti.

Mes dviese eidavom laukais, rimti, už rankų susikibę,
Sustodavom prie ežero, kurs buvo giedras lyg vienakio milžino akis,
Pakildavo ten paukštis vienišas, nuo lizdo nubaidytas,
Ir tūpdavo anapus ežero, toliau patinęs skrist.

0 ašen tuoj, į kiaurą luotą įsisėdęs,
Nuplaukdavau net į toliausius ežero krantus,
Ir kai išvargęs grįždavau, tu išdidžiai šypsodama sakydavai:
„Tu mano nerami, maža žebenkštis, amžinai judrus ir gyvas,
Ir nežinia, kas iš tavęs paaugus bus“.

Bet visa tai šiandien jau praeitis.
Tai knygon sukloti iš vieno liūdinčio pavasario žiedai.
Užlieja ilgesys begėstančias akis,
Kai juos prisiminimų knygoje vartai.

Atsimenu, kai tik paaugau, tuoj pasaulin išėjau.
Buvau nerūpestingas ir šypsodamas žvelgiau į dirbančiųjų dalią.
0 buvo pats pavasaris, ir debesėliai sklaidės melsvumoj,
Išbėgę miško pakraštini, lapojo šviesūs ir jauni berželiai.

Buvau be galo neramus, todėl siaučiau vienmečių ir draugų būry...
Visi mes ėjom išdykaudami pagal saulėtą laiko upę.

Mergaitės puošė galvas gėlėmis, mes laužėm medžių pumpuruotas šakeles
Ir mėtėm vandenin, tegu jas neša bangos įsisupę.

Perdien pavargę kelyje, saulėleidžio metu kalnų šlaituos susėdę,
Giliai nurimę žvelgdavom žemyn, kur tiesės lygumos, kaimai,
Ten kildavo į dangų piemenų sukurto laužo dūmai,
Paskui ateidavo naktis, barstydamą dangun žvaigždes,
Ir mus pavergdavo jų aukštas ir kilnus ramumas.

Bet visa tai šiandien jau praeitis.
Tai knygon sukloti iš vieno liūdinčio pavasario žiedai.
Užlieja ilgesys begėstančias akis,
Kai juos prisiminimų knygoose vartai.

Paskui lemtis išskyrė mus, ir metai pridavė veidams rimtumo,
Aš knygon įbedžiau šviesias akis.
Buvau pavargęs truputį, širdy kažko tai buvo gaila,
O veide žaidė rudeninės saulės spindulys.

Palenkęs galvą įžengiau į didelių namų ledinę tylą.
Čia buvo vakaras, languos pakoręs gėstančio dangaus spalvas.

Aš žvakę įžiebiau ir dirbau tyloje pasiklausydamas,
Kaip priemiesčiuos šiaurinis vėjas kyla
Ir kaip dainuoja valkatos liūdnas dainas.

Tiesos neradę niekur, liūdnos ir pavargę akys
Piktai sužiuro į nakties gelmes:
Tai visos mūsų dienos lyg ugnies liepsnon įskridusios plaštakės
Vien nežinią ir mirtį tesuras.

Jei taip, teblėsta pamažu jautrus linksmumas,
Tebūva dienos ir svajonės skausmo surakintos,
Tegu jaunystė kaip ugnis, mesta į tamsią naktį,
Nušvietusi erdves, juoda anglim į žemę krinta.

Bet kartais aš jaučiu: ne taip kalbėt reikėtų;
Ir noris laimę užmiršt ir darbui atiduot rankas.
Ir kaupias jėgos, rods, galėtum vargo ir kančios skliautus pečiais nukelti
Ir visą šalį po nauju dangum išvest".

Aš nutilau. Senolė į mane pasižiūrėjo,
Paskui nuleido galvą ir ilgai sėdėjo pasilenkus tyloje.
Tada, paėmus mano ranką, tarė: „Nors nesupratau aš daugel žodžių,
Tačiau atspėjo juos širdis, pamilusi tave.

Kai tu, mažytis būdams, rytais iš miego atsikėlęs,
Manęs bučiuot pribėgdavai, papūtęs lūputes,
Ir kai paskui toks rimtas žaisdavai ties mano langu,

Sakyk, kaip aš galėjau nepamilt tavęs?

Atsimenu, kaip kartą tu, visus šunes susivadinęs,
Lyg viesulas išdūmei į laukus.
Ir negrižai... Aš išėjau tavęs ieškoti nusiminus
Ir parugėj radau... vienoj krūvoj bemiegančius visus.

Tada ant rankų paėmiau tave ir nešdama namo svajojau:
Užaugęs sūnelis didelis ir savo tėviškę valdys.
Ir žemė taps lyg sodas žydintis,
Ir bus graži genčių šalis".

Kai rytmečio šviesa, ant mano blėstančių sapnų lyg purpuras užkritis,
Išbudino mane, pašokau aš ir kambary apsidairiau:
Tekėjo saulė. Jos gaisrų pašvaistės
Kaskart liepsnojo vis plačiau.

Aš pažvelgiau į bundančius laukus. Ten pirmos darbininkų gretos
Iškėlė tartum maldai tvirtas, dideles rankas.
Taip gimė darbas. Dirbančių eilėn ir ašen įsijungti nuskubėjau
Per pievų lygumas plačias.

Man einant iš kalnų atskridęs lengvas rytmetinis vėjas
Kuždėjo: „Tavo laimė pakely..."
Ir žemė pro rasas, lyg džiaugsmo ašarom užlietas veidas,
Spindėjo nemirtinga, išdidi.

[Šarnelė, 1942]

SEPTINTOJI

I

Anoj pavasario laukų ir žemės laiminimo šventėj
Džiaugsminga nuotaika užliejo mano protėvių namus.
Atėjus vakarui pro langus pasipylė smagios šviesos,
Ir pasigirdo juokas įstabus,

Nes tolimųjų vakarų, šaltosios šiaurės gentys, susirinkę į senolių namą,
Vėl prakalbėjo išdidžia tėvų tarne,
Ir jų gražuolės moterys, grakščiai palenkę galvas,
Šypsojos vėl slaptą šypsena.

Iš kiemo sužaliavusia veja išėję pasivaikščiot aukštos šviesiaplaukės jų mergaitės
Staiga pajuto lengvą vėją supantis palaido rūbo vilnyse.
O vakaras vėšiais bernioko pirštais lietė jų lengvai tepridengtus pečius
Ir kėlė svaigulį virpesį slapčia.

Tą vakar vynas buvo toks tamsus, ir šviesios gėlės
Paliejo srovėmis kvapus svaigius.
Ir ilgas valandas plačiai patvinus džiaugsmo upė
Murmėjo apie laimės stebuklus.

Tiktai giliam vidunakty tartum pavargę akys užsimerkė visos šviesos,
Ir pokylio namai paskendo miego ir sapnų rimty.
Vien mano kambario baltų užuolaidų kuteliais bėginėjo mėnesienos spindulys,
Ir širdyje tebevyrpėjo vakaro šviesa skaisti.

Pro langą matės šešėliuotos plačios lygumos
Ir ant sumigusių kalvų rugiai išplaukę.
Ir išėjau pro sodą į laukus, kur baltas kelias tolumon
Tartum svajonė pakerėta traukė.

Aplinkui horizonto pakraščiais juodavo tolimų miškų grandinės,
Žėrėjo viršum pievų miglos baltos pasikėlė.
Ir man staiga kažin kodėl prisiminė keista legenda
Apie pasakišką karalių gėlę.

Jeigu rožiniai jos lapeliai kam ant veido ar širdies užkrinta,
Nemirtingumo saulė tam skaisčiai dienas nušviečia,
Iš jo burnos pasipila skaidrieji žodžiai,
Artyn atskambantys tartum bičių auksinių spiečius,
Ir jų melodija pavergia širdis vargo ir kančios žmonių
Slaptuoju neramumo troškimu.

Tą vakar pamiršau, jog tai vien tik keista legenda
Apie pasakišką karalių gėlę,
Nes aš buvau toks jaunas ir jautrus, nes pokylio svaigi liepsna
Manų melsvųjų tolių ilgesį sukėlė,
Ir aš nuklydau į rytus pavasario nakties laukais,
Tikėdamas legendos žodžiais įstabiais.

Ėjau tolyn. O pamažu artėjo ryto valandos. Nakties auksiniai žiburiai pavargę geso,
Pašiorpę paukščiai neramiai sujudo savo lizduose.
Nuo medžių didelės bespalvės ašaros lašėjo žemėn,
Ir ūkanotu dangumi iš lėto kopė saulė balzgana.
Ir kasdienybės šaltas spindulys
Vėl atitolino legendų ir svajų šalis.

II

Praėjo daug dienų...
Tačiau išlikę širdyje anos legendos žodžiai
Many kas vakaras suplėšo kasdienybės pančius ir varžtus,
Ir išsilaisvinus dvasia vėl skrenda ten, į nuostabių šviesų šalis,

Kur plaukia vėjas, šiltas ir gaivus.

Ir aš einu per virpančią švelnių šešėlių žemę,
Užu savęs palikdamas sumigusius laukus ir kvepiančių kalvų gretas,
Ir kylančiu širdies pulsavimu jaučiu karališkos gėlės artumą,
Ir horizonte jau regiu palaimintų rytų liepsnas.

Kai saulė sužėrės, aš grįšiu vėl į protėvių namus, ant rankų nešdamas karalių gėlę,
O pasitikt išeis išdidžios vakarų ir šiaurės gentys
Ir jų gražuolės moterys, ir aukštos šviesiaplaukės jų mergaitės,
Atėjusios į žemės laiminimo šventę.

[Vilnius, 1942]

PABAIGA

Už lango jau ne vakaras, ne vėjas. Tai nakties negyvos akys
Sustingę stebi sielos židiny begėstančius vaizdus,
Ir nerami širdis lyg paukštis, kurs kadais krantan saulėtan plakės,
Šiąnakt virš tuštumos sūpuoja ilstančius sparnus.

O Nebūtis, skausmu išpuošus mintį paskutinę,
Paženklina šiais žodžiais išsakytas svajones,
Ir šios nakties keleiviai, josios veidą atpažinę,
Iš siaubo metasi į nuodėmės gelmes liūdnas.

Žinau: ne jiems kovot prieš ją tą kovą sunkią ir nelygią,
Ne jiems praeiti žemę išdidžiai ramiu žingsniu,
Bet štai širdis vėl klieda apie naują ir prasmingą žygį,
Ir, degdamas liepsnoj, aš vėl regiu,

Kaip nykią naktį dykumų keliu smėlėtu,
Skausmingų abejonių lydima,
Tačiau be aimanų, be skundo, susikaupus ir iš lėto
Į priekį smelkiasi naujoji milžinų karta.

Jinai netrokšta pergalės. Ir žino, kad lauktoji pažinimo saulė
Pro nežinios tirštuosius debesis jai niekad nenušvis,
Bet išvidinio nerimo pilna ji veržias, nugali pasaulį
Ir pagaliau sumerkia tamsoje šviesos pasilgusias akis,

Aš ją regiu šiąnakt, senolių kambary prie lango susigūžęs,
Bet štai atėjo paskyrimo valanda:
Kurčioj tyloj nuaidi laikrodžio lediniai dūžiai,
Ir aš keliuos ir praveriu duris. Į veidus padvelkia tamsa.

Iš vienišų svajonių tik pakilęs, nuo regėjimo vaizdų apsvaigęs,

Iš karto netvirtai, parinkdamas žingsnius, einu,
Bet pamažu tvirtėja eiseną ir netikrumas baigias,
Ir jau po kojom dunda vieškelis, vedąs ligi didžiųjų aukštumų.

[Šarnelė, 1942.VII.18]

1

Prie lango parimus nubodo
Žiūrėt amžinai į paniurusį dangų,
Kai debesys plauko pajuodę virš sodo
Ir ūkanos tolymas dengia.

Lig kaulų drėgmė įsisunkus
Numirėlio pirštais širdies prisiliečia.
O mintys kaip nuodėmės sunkios
Vis renkasi knibždančiais spiečiais.

Tokiom valandom išsiilgsti kitos sau tėvynės,
Šalies, ten, kur Bachas linksmas geria vyną;
Regi Botičelio „Pavasari“ soduose:

Ten saulė... Po medžiais mergaitės, žiedais apsikaišę
Ir žvilgsniais ilgais, lyg nuo meilės pakvaišę,
Kaip ilgesio fėjos mums rodosi.

2

Dieną pilką ir šaltą — nejaukią
Jau vėlyvo rudens baruose
Dega ugnys, sukurtos palaukėj,—
Skraido varnos tirštai pažeme.

Rodos, mintį neryškią dūmoja
Apsiblausę ir tylūs miškai,
Ir švyluoja rusvi uogienojai,—
Kelia galvas pliki stagarai.

Aš einu, bet nelinksmas, savin išitraukęs,
Per rugienas, daržus ir palaukes,
Pilnas sopulio didžio, sunkios nežinios,

Negalėdamas savęs nuraminti,
Kartodams nublukusią mintį:
Ar svarbu, kokios mintys tave nukamuos.
Šarnelė, 1943.IX.14

3

Pirmą kartą sutikau ją vieną,
Grižtančią per parką takeliu.
Sužibėjo lyg dvi ugnys pro blakstienas
Akys, klausiančios: kas tu?

Bet nei vieno žodžio nepratarę
Išgyvenom visą vasarą kartu.
Susitikę žvilgsniai vienas kitą barė
Už puikumą išdidžių širdžių.

Išsiskyrėm, nė mažiausiu ženklų neparodę
Savo ilgesio ir degančios kančios;
O reikėjo tart tik vieną žodį...

Bet nebesugrįžti šiandien atgalios:
Ji veltui kasnakt pabunda, mano vardą šaukdama.
Aš tuščiai jos grįžtant laukiu kas diena.

[Šarnelė, 1943.IX.20]

4

Ruduo. Jau ilgesio gėlė
Auksiniais lapų tonais žydi,
Kaip paskutinis vasaros sudie
Prieš atsisveikinimą didį.

O melsvuma dangaus švelni,
Liūdna kaip Dieviškasis Niekas,
Neradusioj kažko širdy
Kaip atminimas lieka.

Dabar kiekvienas daiktas
Nurodo Begalinį.
Kūrybos metas baigtas.

Lengviau pulsuoja jau visi šaltiniai.
Tik žydi ilgesio gėlė.
Ir vėjas dvelkia kvepiančiu sudie.

[Šarnelė, 1943.X.2]

5

Pasipuošę lapais ažuolų, draugai,
Švęskit rudeninę šventę.
Jei gyvenimas toks trumpas, tai linksmi
Reikia jis gyventi.

Jei šešėliai rudeniop ilgėja
Ir džiaugsmi praeina,
Apie saulę, vasarą ir vėją
Tebūnie gražiausios dainos.

Tik akimirkos suteikia
Laimės amžinybę...
Jos kaip gėlės vysta veikia.

Džiaugsmo dievišką saldybę
Paragauja vien tik tas,
Kas išmoksta momentą suprast.

[Šarnelė, 1943.X.12]

6

Rudens užkopęs kalną,
Tu susimąstęs ir tylus.
Varpų garsai mieguistai švelnūs
Klajoja po laukus.

Viršūnė ta, kurios pasiekei,
Matuojasi vienvėsi valandom.
Tau svetimi veiksmai ir siekiai
Pagrimzdusiam Nirvanos Tuštumon.

Bet tu žinai: šventa judėjimo ugnis,
Sutirpdžius lytį seną,
Naujam Pavasary atgis.

Ir jau dabar gyvena
Kaip seną turinį sprogdinantis želmuo.
Ak, koks mieguistas, saulėtas ruduo...

[Šarnelė, 1943.X. 14]

7

Vidunaktį dažnai
Aš pabundu,
Kada keistai, keistai
Visuos namuos tylu,

Ir aš nebežinau,
Kas daros su manim,
Bet man kaskart sunkiau
Tokiom naktim

Išspręst gyvybės ir mirties lygtis
Su begale nežinomųjų.
Veltui aš laikiu: niekas man nepasakys,

Atėjęs iš erdvių giliųjų,
Kodėl kas nors yra? Kodėl aš pats esu
Didžiausia paslaptis visatos slėpinių?

[Šarnelė, 1943.X.17]

8

Mylimosios aukštumos lapuočių miškas
Antikinio vakaro fone
Ir rudens spalvų žaisme išryškęs,
Man atrodo kaip šventa giria.

Ten viršūnių monotoniško ošimo apsvaigintos,
Grakščios stirmos šoka aikštėse,
Ir upelio, kurs bedugnėn krinta,
Vandeny stebėdamas save,

Groja Panas amžinai naujas melodijas,
O poetai — nuošalumo ir miškų draugai —
Įsiklausę ima pamėgdžioti jas.

Ir jų lyrinė dainelė neretai
Ugnimi paverčia kraują ir svaigina,
Kaip iš žemės sulčių spaustas saulės vynas.

[Šarnelė, 1943.X.19]

9

Visa tai, kas šiandieną Tave
Ar kankina, ar džiugina,— laikas
Nusineš ir pridengs nežinia
Kaip voratinkliai draikūs.

Apipins tavo širdį dažnai
Ilgesingos ir geliančios mintys,
Bet praeis jos, ir metų kalnai
Nebeleis jų atgal sugrąžinti.

Laikas bėgdamas veidą išrašo
Raukšlėmis naujomis.
Išgyvenimai lašas po lašo

Ardo sielos trapiąsias lytis

Ir vėl kuria naujas, bet, sakyk, prie kurios
Tavo aš amžinai apsistos?

[Šarnelė, 1943.X.21]

10

O amžinasis nuodėmių šaltini!
Poetų įkvėpimui groži tyras!
Prisilietimais lūpų purpurinių
Gaivinki sielos degančiuosius tyrus.

Tvirtai ranka švelniaja apkabinus,
Suteik paunksmę mano miegui gaivią
Ir supk lengvais bangavimais krūtinės
Virš meilės marių šviesų sapno laivą.

Jį nešk tolyn, alsavimu kvapiu
Įtempus džiaugsmo dieviško bures,
Nerūpestingų valandų keliu,

Kol mano vargas inkarą išmes
Užsimiršimo uoste, prie krantų,
Kur tęsiasi sodai vaisių uždraustų.

[Šarnelė, 1943.X.23]

11

Mergaitė, mylimo glėby apsvaigus,
Poetas, laurų lapais vainikuotas,
Valdovas, pergale kovas užbaigęs,
Ir šeimininkas iškilmingos puotos —

Visi, pasiekę laimės apogėjų,
Išvysta momentui atvertą dangų,
Ir per kraštus jų džiaugsmas išsiliejęs
Pavirsta į žaizdų aliejų brangų.

Žmogus praeina ilgą tamsų kelią
Likimo užmirštas, šešėly, laukime,
Bet štai staiga į tamsą žaibas skelia

Ir nušviečia didžia gyvenimo šviesa
Slaptus kentėjimus ir kelią vingų,
Atvedusį sostan kalnų didingų.

[Šarnelė, 1943.X.25]

Savo sielą, alkaną kaip žvėrį,
Maitinu geriausiais žemės vaisiais:
Mokslu ir menu; tegu ji gėris
Spalvomis ir tonais įkvėptaisiais.

Leidžiu jai ištvirkę ir atgailoti,
Užsivilkus aštrią ašutinę,
Bet aš negaliu niekuo pasotinti
Tos panteros, alkanos, laukinės.

Kūno narve ji nervingai vaikšto,
Amžinybės sau kaip grobio geisdama.
Ilgis saulės nužertųjų aikščių,

Kur gulėtų nemirtinga ir laisva,
Meilės šoky suktis su dievais kartu,
Trypiant žiedus anemonų geltonų.
[Šarnelė, 1943.X.27]

Mes nežinome kam, bet gyventi,
Kurti ir juoktis pasauly — puiku;
Nes ir tai, ką mes esam iškentę,
Vienąsyk prasiveržia džiaugsmu.

Mes nežinom kodėl, bet darbuotis
Per šešias įtempimo dienas
Tenka mums. Ir tada vainikuoti
Galim švęsti šventes prabangias.

Mes nežinome kaip, kuo būdu:
Bet vien ieškantį glosto švelniai
Po gilių abejonės naktų

Purpuriniai tiesos spinduliai,
Ir pro ašarų tyrus lašus
Šviečia aukštas ramybės dangus.
Šarnelė, 1943.XI.1

Vėlų rudenį, kai įdienojus saulė
Šalto aukso spinduliais erdves nubarsto,
Rodosi, dangus šio mirštančio pasaulio
Panašus į mėlyną stiklinį karstą.

Niekur nesustojęs žvilgsnis ilgesingas
Skrodžia Tuštumos beribį okeaną.
Vasaros linksmi dievai seniai jau dingo —
Jie apmirę Hado šalyje gyvena.

Bet poetas, ciklo paslaptį išskaitęs,
Regi Gracijos sulėtintą šoki
Mirštančioj gamtoj. Kadais pati dievaitė

Įkvėpimo apsvaigintą jį išmokė
Po sustingusiu ir statišku paveikslu
Įžiūrėti ritmą, kuriantį ir veikslų.
Šarnelė, 1943.XI.5

15

Ecce homo

Pažinimo troškuli kenčias
Nežinojimo Sacharos vidury
Gražo verkdamas rankas.

Šviesią naktį kaulai kažkieno balti
Blizga... Abejonės — šakalai išalkę —
Pasirengę pult, aplinkui susitelkia.

Jos aštriais dejonių dantimis
Jau pavargusią ir liūdną sielą
Apuolę plėšys ir draskys —
Ją kankins per visą naktį mielą.

Proto mėnuo šviečia, bet tamsa į širdį renkas,
Netikėjimas ją graužia. Meldžiasi žmogus,
Prašo atitolint taure. Jo iškeltos rankos
Į tiesos pavydų dievą niekad nenudžius.
[Šarnelė, 1943.XI.12]

16

Aš esu karalius. Man palinksminti mergaitės
Nuogos rūmuose baletą šoka.
Man nuo vyno ir nuo muzikos veidai įkaitę,
Mano lūpos nesulaiko juoko.

Tos auksinės liepsnos — šokančiųjų kūnai švelnūs
Stiklo grindyse sumirgę bėga
Kaip šešėliai debesų pavasarį per kalnus
Ir viršūnes amžinojo sniego.

Iš visų mergaičių mano išrinktoji,
Šokiui pasibaigus, prieš mane sustoja
Lyg paminklas, marmure iškaltas,

Spinduliuojančiu laimingu veidu
Ir kaip kūdikis nekaltas
Susigėdus, ir akis nuleidus.
[Šarnelė, 1943.XI.12]

17

Vakaro sutemos mėlynai pilkos
Kužda — ateisianti greitai naktis.
Jos kaip lengvųjų draperijų šilkas
Glosto pavargusias mano akis.

Dega ugnis židiny. Besvajojant
Kartais sušvinta mintis nerami
Ir degdama kaip anglis žaižaruoja —
Pasivaidena veidai pamiršti,

Bet pamažu vis gilyn ir gilyn
Mėlyno sapno svajingon šalin
Grimzta per dieną išvargus dvasia.

Ten, kur tamsybė gaivi viešpatauja,
Vėlei, būties pradmenų pašvęsta,
Gims ji ateinančiam rytui iš naujo.
[Šarnelė, 1943.XI.19]

18

Kaip alchemikas viduramžių metu
Nuo pasaulio užsidaręs savyje,
Ieškau amžinos jaunystės paslapčių
Ir gyvybės eliksyro būtyje.

Kai gyvenimo saulėleidžio raudoni
Spinduliai kaip liūdno mintys išsidraiko
Vakaro danguj, — visų slapta svajonė:
Kaip atgal gražinti bėgantįjį laiką?

Jei surasčiau paslaptį, ateitų minios!
Darbo dienos man ne šešios, bet septynios,
Sumokėtų man daugiau, nei gydytojui moka,

Imtų garbinti mane kaip stabą pagaliau!
Bet gyventų amžinai tada visi apuokai...
Taip, gyvybės paslaptį šį kartą suradau.

[Šarnelė, 1943.XI.21]

19

Ateik, naktie, ir būki mano mylima!
Ateik, pečius apskleidusi tamsiais plaukais,
Palikę vienu du pasaulyje tada,
Žavingomis svajonėmis galėsime žaist.

Pasekdamas tavos širdies plakimą lėtą,
Aš savo liūdesį neramų surimuosiu
Ir, skęsdamas gelmėj tavų akių žvaigždėtą,
Skaitysiu knygą ateities nežinomosios

Ir, tavo mistiniu grožiu apsisvaiginęs,
Klausydamas erdvių simfoninės lopšinės,
Užmigsiu lyg ant sužieduotinės krūtinės.

Ateik, naktie, ir būki mano mylima!
Ateik lengvu žingsniu, ritminga eisena,
Slaptų vestuvių guolinį džiaugsmą nešdama.
[Šarnelė, 1943.JX.21]

20

Aš, vaiduoklis vienišas ir senas,
Gyvenu didžiulės girios tankumyne.
Miško dvasios su manim kartu gyvena
Kaip tarnaitės mano rūmų antikinių.

Naktimis, užgaudamas pušų viršūnes,
Groja vėjas liūdną rudeninį valsą,
Miško dvasios, lyg tos dukros palaidūnės,
Lig vidurnakčio prašoka nenualsę.

Samanų kilimais, ošiančių kolonų salėj
Vaikštau kaip vaiduoklis, kurs nurimt negali, —
Mano plačios akys žydi kaip ugnies žiedai.

Mano mintys — bitės, audroje sulytos, —
Supasi akių žieduos, dūzgendamos švelniai
Apie saulėtus, šiltus gegužės rytus.
[Šarnelė, 1943.II.26]

21

Mano siela šiandien sunkiai serga,
Degdama vienatvės liūdesio karščiu.

Aš nemoku jai palengvint vargo,
Ką ji kliedi, aš suprasti negaliu.

Aš sekiau jai pasakas gražiausias,
Sugalvojau malonumų daug naujų,
O jos akys nežinia ko klausia,
Tokios liūdnos, net pažvelgt į jas baugu.

Ir pabūgęs, jog pamišusi kada
Nesuplėšytų į skiauteliu mane,
Kai ištroškus atsigert paprašė,

Padaviau jai taure žudančių nuodų,
Bet, išsiurbus paskutinį lašą,
Ji sušuko: trokštu, duoki stipresnių!
[Šarnelė, 1943.XI.29]

22

Nežinau, kodėl dievai tave sukūrė
Tokį didelį, nenatūralų visiškai.
Tau įeit visų namų per žemos durys,
O gyventi — per ankšti jų kambariai.

Tavo ūgis — legendarinio giganto —
Keturkampė ir gramozdiška galva.
Tavo žodžių žmonės niekad nesupranta
Ir todėl palieka vienišą tave.

Nors turi tu širdį vaikišką ir prastą,
Nors tu nori žaist, mylėt ir neapkęsti,
Neturi žaidimui sau lygių draugų.

Štai kodėl vienvėj gęsta visos dienos...
Aš likimą tavo puikiai suprantu:
Kas didėja nuolatos, tas tampa vienas.
[Šarnelė, 1943.XI.20]

23

MICHEL ANGELE DOVYDAS

Viduramžių askezė paminta po kojų —
Aš antžmogis, dievų nebijantis Titanas.
Pažvelkite, kokia baisia jėga pulsuoja
Pasakiškai gražus ir lieknas kūnas mano!

Aš savo jėgomis ir laime įtikėjęs,
Likimo kovoje nebūsiu nugalėtas:
Bus pavergti dangus ir vandenys platieji,
Jei žemėj man kada per maža liktų vietos.

Aš savo žvilgsniu egzaltuotu, įsakmiu
Herojiškąjį žmogų ateity regiu,
Jis laisvas, išdidus viršum pasaulio stovi.

Ir nenumaldomos kūrybos pavergtoji
Gamta, kaip jo nemirštančios garbės šventovė,
Jį vieną garbina, suklupusi prie kojų.

24

Aš prisimenu: buvai paika mergaitė,
Bet turėjai gražų, linksmą veidą,
Ir už tai pamokslų niekas tau neskaitė,
Išdykavimus visi atleido.

Kai tu žaisdavai, mane apsikabinus,
Mano lūpose atgydavo vėl mitai,
Atnešti iš tolimos giminės
Ir pilni šiaurietiškojo kolorito.

Tų, pamėgus mano pasakas keistas,
Pamilai mane ir per dienų dienas
Sekdavai paskui, kai aš, pasilgęs šiaurės,

Kopdavau viršūnėn riogsančių kalvų
Ir, dažnai stovėdamas prieš vėją šiaurų,
Žvelgdavau, akiraty ieškodamas namų.
[Šarnelė, 1943.XII.6]

Einu, bet nežinau, į kur nueisiu,
 Ir gyvenu, bet palaidai ir be prasmės:
 Ragaudamas gyvenimą kaip vaisių
 Ir vėl jį nešdamas kaip naštą ant peties.

Aš klausiau kunigų ir filosofų —
 Atsakė jie, išdėstė viską išsamiai.
 Bet man širdis ir šiandien lygiai sopa:
 Kodėl pasaulis ir žmogus, ir visa tai?

Ir taip einu tolyn šio klausimo keliu
 Po nežinios dangum, pavargusiu žingsniu.
 Bet jei randu užsimirsimo smuklę pakely, —

Tai linksmas per dienas naktis puotauju,
 Kol nuobodžio tarnai, rimtuoliai rūškani,
 Vėl išmeta į klausimo kelius iš naujo.
[Šarnelė, 1943.XII.7]

Atsiliepdamas geismo ritman,
 Jūsų troškulį aš nuraminsiu:
 Meilė jums, o kentėjimas man —
 Jūsų laimėj aš jį subrandinsiu.

Mano lūpose lūpom ragausit
 Nepažįstamo svaigulio skonį —
 Jums burnoj kaip gėrimo brangiausio
 Tirps ir skleisis lašeliai raudoni.

Kai paskęsit saldžiam snauduly
 Visu kūnu ir siela rami,
 Mano sopulio vyną išbaigus,

Aš paliksiu bemiegančią Jus
 Ir, suradęs kitur skausmo daigus,
 Vėlei tęsiu kančios žaidimus.
[Šarnelė, 1943.XII.8]

Nauji ir negirdėti žodžiai naujame cikle,
 Rikiuokitės sonetų eilėse paradui
 Ir pro skaitytojų tribūną eisena eiklia
 Praeikite! Jus mylintis poetas veda.

Jums rimų-sąskambių simfoninis orkestras gros
Aiškaus ir lengvo ritmo melodinę maršą.
Žygiuokite šauniai! Jus lydi vidury minios
Save užslėpę žvilgsniai kritikų nemaršūs.

Praeikit pilna apranga, sutankinę gretas,
Kiekvienas su ryškiu charakteringu veidu,
Tada pasaulis jūsų tikrą paskirtį supras.

Nauji ir negirdėti žodžiai, aš kreipiuos į jus!
Sau pasirinkę kelią klasišką, neklaidų,
Mes turim užkariaut naujus poezijai plotus.
[Šarnelė 1943.XII.11]

2

Pasiilgau savo mylimos dukrytės,
Ji vadinasi Naktis,
Jos plaukučiai tamsūs, ant akių užkritę,
Kaspiniukais papuošti.

Mano kambarin jinai ateina tyliai,
Nusiteikusi rimtai...
— Tėte, — sako ji, — tave be galo myliu.
Tiek, — ir išskečia rankas. — Matai?

Pabučiavusi veidan,
Žiūri į mane. Staiga sušunka:
— Ką? Skaitysi knygą man?..

Mylimos dukrelės nematai?..
Ir, sumaišiusi knygas, pasprunka,
Krykšdama ir sukdamos linksmi.
[Šarnelė 1943.XII.12]

3

Kasdienybės pilkuma kaskart sunkėja —
Aš, naujų pasaulių išsiilgęs,
Iš pabodusio dangaus į kitą skrieju
Bunkančių jausmų stipriau papildint,—

Nes gelžies baltai įkaitintos grandinės,
Pragaro ugnis ir dievo rojus,
Moters meile apsvaigimas nuolatinis
Laikui bėgant virsta įpročiu pilkuoju.

Įdomus gyvenimas — plona viela,

Virš bekraštės kasdienybės ištempta:
Ja pavaikščiot stengiasi visi,

Bet juokingai trumpą laiką
Nenukrite išsilaiko
Žmonės laimės debesy.
[Šarnelė 1943.XII.15]

4

Aš buvau visada per daug rimtas,
Man patiko tik vandenys gilūs.
Buvo siela dažnai susikrimtus:
Savimi ir viskuo nusivylus.

Nepabūgęs gelmėn pasinerti
(Šito niekad lengvai nepamiršiu),
Iš gilių vandenų vieną kartą
Iškilau vėl į patį paviršiu.

Vėl niekingi dalykai patinka,
Greit sudūžtančių stiklo žaislų
Ieško blizgančios akys aplinkui.

Vėl šiandien lengvapėdiškai myliu...
Nors tikrai, nemeluotai turiu
Sielą liūdną, skausmingą ir gilią.
[Šarnelė 1943.XII.15]

5

Tavo kūną aš regiu prie jūros
Vasaros vidurdienio metu:
Gracija ir lieknumu užbūręs,
Judesių ir eismo lengvumu

Primenąs antikinę Venerą,
Gimusią iš saulės ir vandens,
Puošdamas atsiminimų sferą,
Tavo kūnas manyje gyvens

Ir primins man tyrą, švelnią sielą,
Dar nesudrumstą aistros audrų —
Jos pasaulį, paprastą ir mielą.

Vieną saulės vasarą prie jūros
Man tapai regėjimu šviesiu,
Lengvo eismo darnumu užbūrus.
[Šarnelė 1943.XII.15]

6

Ateina jis. Uždekite šviesas!
Tegu ugnį paskęsta rūmų salės!
Tegul dainas, beprotiškai linksmas,
Mergaitės kaip svajonės nerealios

Dainuoja dyvinai aukštais balsais
Apie menus, jų riterius žavingus,
Kurie, praėję žemę žingsniais išdidžiais,
Kolosais jūsų atminty sustingo.

Ateina jis — vienintelis karalius.
Jo akyse regėti dideli sapnai
Ir ateities pasaulio formos idealios.

Mergaitės, savo kūnais puoškite jam taką,
Nuo žvilgsnio jo pamišę, sukiltės linksmai,
Nes jo širdis šiandien už milijardus plaka.
Šarnelė 1943.XII. 19

7

Man, senam bendrakeleiviui, vėjas pasakoja,
Naktimis parimęs lange, žodžiais subtiliais
Mūsų keliones, išpuošdamas lyg pasakoje
Realybės pilkumą fantastiškais vaizdais.

Aš klausau, pavargusias akis pridengęs rankomis,
Man patinka jo balse žema minorinė gaida.
Jis man sako: Tas gyvenimas, kurį mes renkamės,
Varganas toksai, todėl mes mėgstam kai kada

Pasikelt sritin svajonių ir sapnų
Ir tenai, pasaulių dirbtinų šviesoje,
Rasti keletą giedresnių valandų.

Mano mielas, vienišas drauge, ir tu dažnai
Ne gyvenime — fantazijoje lakioji
Suraminimą — o gal ir tiesą? — suradai.
[Šarnelė 1943.XII.22]

8

Nėra pasauly nė vieno namų,
Nėra pasauly nė vienos širdies,
Kur mano vardas, tariamas balsu tyliu,

Galėtų liūdinčias akis džiaugsmu nušviest.

Be saulėtos draugystės mano kelias.
Pabodo nuolatinė ir grubi kova.
Širdis suklypusi iš naujo kelias,
Bet amžinai viena, bet amžinai viena.

Aš gyvenu, šypsaus, juokauju,
Šaipausi iš savęs ir kito neretai,
Bet pažeista širdim lig kraujo.

Veidai pageltę ir įdubę...
Ar man padėsite, juokai,
Pamiršti realybę grubią?
Šarnelė 1943.XII.30

9

Garsus Toreador, Mirtis baisioji,
Gyvenimo arenoj vaikšto išdidi
Ir pergalėm naujom kasdien triumfuoja
Jai turi pralaimėt sunkioj kovoj visi.

Ji rodo mums raudoną laimės skarą.
Mes puolam ją tartum įsiutę gyvuliai,
Kol aštrų durklą ji širdin suvaro,
Iš mūsų narso pasijuokus įžūliai.

Dievams žaidimas tas žiaurus patinka:
Aukštai susėdę danguose aplinkui,
Šauniam Toreador triukšmingai ploja

Ir gyvulių būrius kasdien naujus
Išleidžia per gyvenimo vartus.—
Težudo juos Toreador, Mirtis baisioji.
Šarnelė 1944.I.4

10

DON JUAN

Kaip poilsio šalies moters ieškojau žemėj.
Aš vergas nerimo sunkaus ir nuolatinio,
Ją vaizdavaus kaip versmę, kur paguodą semia
Klajūnai, neturį pastogės ir tėvynės.

0 moterys! Jūs gundančios kaip miestai naktį,
Svaiginančių iliuzijų šviesoj paskendę,
Kur siela skuba nuodėmių džiaugsmu sudegti

Anapus žemės rūpesčių, vargų, negando.

Bet rytą: prieš akis tuščia, nurimus gatvė,
Šalia — paniekintos moters veidai išpurte,
Ir sielon grįžus kaip vagis urvan vienatvė...

O meilė begalinė, guodžianti, švelni,
Kaip pasakoj kadais giliai paskendę turtai,
Taip tolima! Taip nepasiekiamai toli!
Šarnelė 1944.I.8

11

Vakaropi mėlynu dangaus ledu
Saulė rieda kaip varinė moneta.
Aš kalnais, daubom pašliūžomis sklendu,
Horizonte grimztant gal pagausiu ją.

Aš padėsiu sau ant delno ją tada
Ir iškėlęs taip laikysiu virš galvos.
Žemė vėl tarytum nuotaka balta
Papuosta saulėleidžio žiedais, žėruos.

Aš laukais tiesiog į vakarus skrendu,
Bet pavyt greituolės saulės negaliu,
Ji nurieda kaip varinė moneta.

Ach, pusnyuose tikrai nerasiu jos...
Bet ko mėnuo, kai grįžtu aš atgalios,
Žiūri į mane su pašaipą keista?
Šarnelė 1944.I.11

12

Liūdesys atėjo pas mane kaip vėjas naktį
Prie apleisto bokšto, stovinčio tarp vienišų laukų,
Ir įsiutęs ėmė mano sielą plėšyt, plakti
Tartum seną vėliavą, nublukusią ir be ženklų.

Džiaugsmo paukščiai, atsitiktinai bokštan priklydę,
Pikto vėjo išbaidyti, vėl pakilo į erdves,
Kur anapus patirties likimo žvaigždės žydi,
Spindulių vainiklapiais taures papuošę auksines.

Jei sugrįžtų jie į mano liūdną bokštą vėl kada,
Nešdami visatos paslaptį kaip linksma žinią, —
Ryto vėjui laime suplazdėtų sielos vėliava.

Žmonės džiaugtų ja, keliaudami per lygumas plačias,

Jos ženklus, spalvas ir gilią prasmę įsiminę,
Jie išmoktų nugalėti liūdesį ir nevilties kančias.
Šarnelė 1944.I.12

13

Vargo žmonės geidžia didžio turto,
Geidžia spindesio ir prabangos.
Apie rojų, žemėje įkurta,
Nepamiršta pasakos senos:

— Mūsų protėviai gyveno rojui,
Mūsų ainiai vėl jame gyvens,
Vien tik mes čia, žemėj prakeiktojoj,
Turim vyst kaip gėlės be vandens.—

Ir svajonių paukštis išsitiesia
Dideliais fantazijos sparnais
Per tą platų vargo vandenyną

Skrist į šalį išsvajotą, šviesią,
Kol jį audros smūgiais įžūliais
Bangose tikrovės paskandina.
Šarnelė 1944.I.15

14

Kaip atšalusio paviršiaus planeta,
Grožio Saulės traukiamas, sukuos
Lenkiančio aplink judėjimo keliuos,
Gęstant virsdamas tylos mase šalta.

Manyje neauga trapūs augalai.
Viltys amžinai žaliuojančius lapus
Numetė seniai ir stagarus plikus
Rūškanam dangui linguoja taip liūdnei.

Vien giliai, po apledėjusia pluta,
Grožio Saulės atitrūkusi dalis
Dega, sukasi ugniniaus kamuoliais,

Veržias kaip ugnikalnių lava karšta
Į paviršių per poezijos lytis,
Subyrėdama sonetais atskirais.
Šarnelė 1944.I.16

15

Kai pavargęs keleivis

Susimąsto kely,
Praeities grožio deivė
Kaip dvasia subtili

Jam parodo tėvynę
Ir laukus gimtinius,
Kad pravirktų atminęs
Palaidūnas sūnus

Savo ramiają dalį
Ir sugrižtų vėl jon
Į pavasarį žalią.

Klaust savęs jam belieka:
Kur veržies? — Tuštumon.
Ką surasi ten? — Nieko.
Šarnelė 1944.I.17

16

DON QUIJOTE

Ginklanešy! Išjokim į pasaulį dviese
Klajot, ieškoti nuotykių, pavojų įstabių,
Padėt likimo nuskriaustiems, kovot už tiesą
Ir damos vardą garsinti lig žemės pakraščiu.

Kai tik pasauly taurūs riteriai išnyko,
Įsigalėjo žemėj skriaudos, melas ir klasta,
Ir neteisybė paglemžė tiesos vainiką —
Todėl taisyti pasaulį mūsų pareiga šventa.

Už tai pelnysim šviesią atminimo garbę;
Ir Dulsinėjos palankumą reiškiančius žvilgsnius.
Taip pat galiu primint kaip smulkmeną nesvarbią,

Kai užkariausim didelius pasaulyje plotus,
Jinai mane, sakysime, karaliu vainikuos,
O tu mažiausiai tapsi gubernatorium salos.
Šarnelė 1944.I.20

17

ZANCHO PANZA

Jei druskinėj druskos būtų Jums, Senjore,
Sveiko proto truputis ir išmonė gera,
Rastumėt sau kitą amatą padorų
Ir nevyktumėt apginti tiesos, kurios nėra.

Kam į svetimas bėdas Jums kišti nosį:
Pataisyt pasaulio nepavyks Jums niekada.
Su malūnais ir fantazijom kovosim...
Pagaliau sakykite, kokia iš to nauda?

Dėl moters tiktai? Dėl moterų neverta:
Kekšės visos jos ir pilnos palaidumo.
Nekalčiausia Jums ant kaklo pasikartų

Užu pesą... Bet ir man galva suglumo!
Taip norėčiau tapti gubernatorium salos...
Jokit! Aš ant asilo jus seksiu iš paskos.
Šarnelė 1944.I.20

18

DON KICHOTO IR SANČO PANSA POKALBIS

Don Kichotas: — Ar matai tu jojant raitelį keliu?
Sančo Pansa: — Taip! Ant asilo kažkas į mus artėja.
Don Kichotas: — Aš Mambrino šalną spindintį regiu.
Sančo Pansa: — Aš tik vario lėkštę — įprastą skutėjui.

Don Kichotas: — Šalną tuoj išsikovosime mūšy.
Sančo Pansa: — Dėl lėkštės neduosiu sau nuleisti kraujo.
Don Kichotas: — Pasitrauk iš kelio, jei širdis baili.
Sančo Pansa: — Taip, Senjore! Aš bailus, čia nieko naujo.

(Po mūšio, kuriame skutėjas pabėga, viską palikęs):

Don Kichotas: — Sančo Pansa, šalnas — didelis laimikis!
Sančo Pansa: — Bet skutėjo asilas taip pat nemenkas!
Don Kichotas: — Ne, tai grobis riteriams tauriems netikęs.

Sančo Pansa: — Bet ginklanešiams bailiems ir to užtenka.
Don Kichotas: — Sančo, būk teisingas ir įstatymo žmogus.
Sančo Pansa: — Malonybe, vien tik nugalėtojas teisis.
Šarnelė 1944.I.20

19

Mano siela kaip membrana:
Jon gyvenimas įrašo,
Ką po saule išgyvena
Liūdnas, ilgesingas Ašen.

Įkvėpimo adatėlei
Prisilietus netikėtai,
Išgyventa skamba vėlei

Kaip rudens-žiemos sonetai.

Tau jausmų viršūnėm aidi
Tie išblėse, švelnūs skundai,
Ir, kai mirusiame veide

Išgyvenimai pabunda,
Tavo sielon mano
Ašen Savo ilgesį įrašo.
Šarnelė 1944.I.22

20

Aš esu girtuoklis, palaidūnas,
Be garbės ir sąžinės žmogus.
Širdyje įlindęs velnias tūno:
Jo klausau kaip vergas paklusnus.

Ir vergaudamas dažnai svajoju
Apie širdis tyras ir šventas.
Aš nevertas pulti joms po kojų
Ir nuplauti ašarom rankas.

Tos svajonės, blizgančios kaip sniegas
Manyje kaskart skaisčiau pražysta,
O pro šalį metų metai bėga,

Kaupdami širdy dėmes, menkystą, —
Vaikštau po smukles, kur kekšės zuja,
Ir skaitau gyvenimus šventųjų.
Šarnelė 1944.I.23

21

Einu, sustoju ir klausaus:
Vidurnakčio metu laukuos
Tylu tarp žemės ir dangaus,
Tik aš su savimi kalbuos.

Aplink bekraštė tamsuma...
Taip gera vienišam nakty, —
Po kojų žemė mylima
Ir visa taip arti arti...

Nurieda ašaros per skruostus...
Tai džiaugsmo ašaros!..
Tai keista. Jaučiuos laimingas ir paguostas,

Nors vienas, naktį ir apleistas,

Skausmu apsvaigęs, išėjau
Paklyst ir nebegrižt daugiau...
Šarnelė 1944.I.26

22

Naktį sapno angelas prieina tyliai
Prie manęs, pabudina ir sako:
„Žvelk, už lango nuostabi nakties idilė...
Mėnesiena, žvaigždės, Paukščių Takas...

Nusimesk tą juodą liūdesio apsiaustą!" —
Jis man duoda lengvą džiaugsmo skraistę,
Užkelia mane ant debesėlių plausto
Ir paleidžia plaukt per dangų skaistų...

Aš plaukiu erdvėm, dainuodamas linksmai
Grižtančio tėvynėn jūrininko dainą...
Uostas... Mylima manęs sutikt ateina

Prie krantinės... Plazda vėjuje plaukai...
Dega akys... Ji visa džiaugsmu nušvitus...
Pabundu... Žiemos paniuręs, pilkas rytas.
Šarnelė 1944.I.31

23

POETO PASIKALBĖJIMAS SU PEGASU

Pegase, mes seniai į lygumas išjojom.
Turėtum skrist kaip paukštis, o velkies žingsniu.
Esi su keturiom, jeigu neklystu, kojom, —
0 suklumpi dažnai, net pagalvot graudu.

Pabodo man tas pilkas žemumų peizažas
Ir tie kitų klampoti, išplakti keliai.
Tu kilk aukštyn! Pažvelk, saulėleidis nudažė
Snieguotąsias kalnų viršūnes kruvinai...

Jei vakaro liepsnoj kalnų aukščiausioj vietoj
Pakastum žemę aukso pasaga lengvai, —
Šaltinis tyro įkvėpimo išsilietu,

Poezija sugaustų uolos ir skliautai —
Ir lygumų mergaitė momentui sustotų
Pasigrožėti mano Pegasu sparnuotu.
Šarnelė 1944.II.2

24

Būk, gyvenime, man neteisingas,
Būk versmė patyrimų karčių
Ir sunkių pralaimėjimų ringas,
Iš kurio grįžčiau pilnas žaizdų,—

Bet būk didelis ir vienkartinis,
Pažymėtas didžiųjų kančių, —
Skausmo platumos — mano tėvynė:
Jas išplėsk begalybėn, meldžiu!

Sūkury nuolatinės kovos
Niekada palankiai nešypsoki
Ir nuo laimės laikyki atokiai.

Man neduoki draugų, mylimos —
Švelnumu jie mane pražudys —
Mirsiu aš, mirs kovos troškulys.
Šarnelė 1944.II.10

25

Man neramu. Aš savo nerimą bandau
Išreikšti žodžiais ir poezijos vaizdais,
Bet neišreikštas nerimas nešt dar sunkiau —
Be žodžių man sunku, bet dar sunkiau su jais.

Žinau, kad vakar mintys niekad nebegriš
Ir miręs jausmas antrą kartą nepabus,
Todėl ir skubinu, kad žody praeitis
Surastų rimų kryžiais ženklintus kapus.

Bet aš jau pavargau, ir mano nuotaika nupuolė,
Many viskas taip greitai miršta, kinta, bėga —
Gražiai palaidot praeitį ne mano jėgai;

Ir apsodint kapus poezijos neužmirštuolėm
Aš nebemoku, nebespėju, negaliu...
Ir man dažnai taip neramu, taip neramu.
Šarnelė 1944.II.10

26

Temsta... Horizontalo juosta mėlyna pilkėja,
Tolumoj einas žmogus jau pilkumos dalis.
Toji pilkuma, pasaulį gabalan suliejus,
Gal ir mano sielon, viską jungdama, atklūs.

Nerami dienos šviesa, pabudinus klajūną,

Žemės veide jam parodo daugelį kelių.
Renkas jis ir kryžkelėse valandas prabūna —
Eina vienu, o troškimai — tūkstančiais kitų.

Bet štai vakaro gili rimtis ir pavargimas,
Ir aistringas mistinės ramybės ilgesys,
Ir prie vieškelio klajūno laukt parimus

Tolimųjų horizontų pilkuma
Kalba jam lyg muzikos švelniausias sakiny:
— Greit ateis gili tavų troškimų sutema.
Šarnelė 1944.II.11

27

Mano karalaitė grojo smuiku,
Jos gi tėvas mušė barabaną,
Motina turėjo balsą puikų,
Brolis daužė pianiną seną.

Aš dažnai ateidavau pas juos į butą,
Įsilįsdavau kur nors kukliai į kertę
Ir tylus, taip lyg manęs visai nebūtų,
Sau klausydavau darnaus šeimos koncerto.

Kartą per antraktą aš pareiškiau meilę,
Šeimai girdint, mėlynakei jų blondinei;
Karalaitė kaip styga suvirpo gailiai,

Tėvas man uždėjo barabaną ant krūtinės,
Močia paėmė staiga pačias aukščiausias gaidas,
Brolis mano šonkauliais bėgiot pirštus paleido.
Šarnelė 1944.II.12

28

Norėčiau jums kaip knygą nuo pradžios atskleisti
Save ir visą perskaityti ištisai.
Bet mano knygos puslapiai taip išsisklaistę:
Jos galo ir pradžios neberandu patsai.

Negaila jos... Ji nuobodi kaip visos knygos,
Gyvenimo rašytos žmogiškon širdin,
Ir ką paaiškins tie periodai nelygūs,
Ta jų gaida, kaskart vis krintanti žemyn.

Bet kas gi aš esu?.. Jūs norite žinoti...
— Turbūt kažkoks keistų troškimų lydinys,—
Ne vienas, į mane pažvelgęs, pasakys.

Taip! Trokštu — nes esu gyvenimo besotis —
Gyvent, gyvent, visus kaskart mylėt labiau,
Galbūt ir dar ko nors... Argi aš pats žinau...
Šarnelė 1944.II.13

29

Neatimki, Dieve, iš manęs klydimo teisės,
Noriu pats surasti tavo kelią.
Lig tavęs gal taip ir niekad neateisiu,
Bet aš trokštu pats patirt, kaip gelia

Klaidoje širdis... Aš baisiai noriu nusidėti
Ir palikti tuščią tavo rojų.
Tik patyręs nupuolimo vargą kieta,
Vėlei imsiu sekt patarimu tavuoju.

Kai sugrįšiu pas tave, koks džiaugsmas didis
Tėviškame tavo veide suspindės,
Tu sušuksi: — Grįžo štai sūnus paklydęs —

Ir ilgai, saldžiai priglausi prie širdies.
Bet dabar man duoki mano dalią — laisvės turta,
Aš jau pats, aš pats bandysiu savo laimę kurti.
Šarnelė 1944.II.14

30

Aš negaliu pamiršti tų dienų,
Kada žmogus žinojo išsamiai
Apie likimą savo ir kitų:
Čia žemė, ten dangus ir angelai.

Viskas taip paprasta ir nepainu:
Kas vargo žemėj, tam gerai danguj.
Mirtis?.. Ji suriša pasauliu du:
Čia laikinai, ten amžinai paskui...

Palaiminti beturčiai dvasioj,
Nes jie regės tą karalystę,
Kurion turtingam neišįsti.

Bet kurgi dėsiai turtingasis?
Jis amžinai vis klaidžios pragaruos
Ir nežinojimo ugnį liepsnos.
Šarnelė 1944.II.15

31

0 buvo metai, gyvenau kaip neregys,
Gyvenimui sakiau palenkęs galvą: Taip!
Buvau bevardis, savo veido neturiš,
Nei vieno žodžio nemokaš išstart savaip.

Bet kartą pabudau ir, didelėm akim
Save ir visą svieta niūriame fone
Staiga išvydęs, siaubo suspausta širdim
Tariau gyvenimo aklam žaidimui: Ne!

Nenoriu aš gyvent, jeigu neaišku,
Kodėl liūstu, verkiu, juokauju ir šypsauš;
Kodėl naktis ir Paukščių Takas ant dangaus,

0 sieloj keistas noras išsiaiškint,
Kodėl gyvenimui aš trokštu tarti: Taip!
Ir visada tik šitaip, ne kitaip?
Šarnelė 1944.II.17

32

Žiema tapytojas kaip niekas kitas:
Nudažo dangų mėlynai,
0 žemę padengia baltai,
Bet šaltas jos paveikslo koloritas.

Dviejų spalvų pasauly taip ilgu
Pavasario tapybos;
Jo tonai šiltesni bus,
Ir akvarelės atspalvių žaismu

Širdy naujus virpėjimus paskleis...
0 monotoniška žiema!
Skurdus tapytojau su dviem dažais!

Sakyk, kada pavasaris pabus
Ir žemėje, sakyk, kada
Jisai nupieš spalvingus peizažus?
Šarnelė 1944.II.18

33

Už lango regis vakaro dangus ugninis,
Jame iškyła ažuolais apaugusi kalva.
Tenai ramus senolių mano kapinynas,
Ten žemė, juos pridengusi, puri, lengva.

0 čia — senolių namas didelis ir tvirtas,

Jame gyvena atkakli, žemaitiška dvasia.
Ne vienas, ją nešiojęs, dulkėmis pavirto,
O ji vis auga ir tvirtėja ainių kartose.

Kiekvieną vakarą iš kapinyno seno
Senoliai grįžę mano kambary susėda
Aplink mane plačiu ir taisyklingu žiedu

Ir ima tarp savęs įvertint darbus mano:
Jeigu atranda kartais esantį vertu kuri,
Aš stoviu ir džiaugsmu liepsnoju žiedo vidury.
Šarnelė 1944, II.19

34

Kiekvieną rytą mylima, praeidama pro mano langą,
Pravėrus jį, numesdavo ant stalo puokštę vasaros gėlių,
Kaip saulės ir pabudusių laukų pasveikinimą brangų, —
Ir, ilgu žvilgsniu pažiūrėjęs į mane, nueidavo keliu.

O aš palikdavau sėdėt per dieną tarp knygų pasislėpęs.
Tarp knygų, kambario niūriam šešėly, vyto gėlės ir širdis.
Sode krepštėjo paukščiai, dūzgė bitės ir šlamėjo liepos —
Tik aš sėdėjau susimąstęs, šlamesio ir paukščių negirdįs.

Bet vieną rytmetį prie mano lango nesustojo mylima,
Negrižo paukščiai... Pajutau, kad vasara praėjo...
Susidrumstė širdis lyg vandenių paviršius bėgant vėjui.

Dabar, kai sėdžiu ir maštau, lauke pasnigusi žiema...
Man šalta... Aš rausiuos tarp knygų... Kiek iš vasaros gėlių!
Suvytę jos. Ir žydinčios tarp jų surasti negaliu.
Šarnelė 1944, II.21

35

Tyli ir saulėta diena,
Namuose šilta ir jauku.
Ant krosnies linksi snausdama
Senelė, likus prie vaikų.

Didžiulis katinas šalia,
Taip pat pasenęs ir tingus,
Prižiūri akimi viena
Asloj bežaidžiančius vaikus.

Palangėję žvirbliai čirkšdami
Dalijas mirusia muse
Ir žirnio perskelto puse;

0 saulė eina dangumi
Ir savo spindulių galais
Palaiko ryšį su visais.
Šarnelė 1944.II.12

36

A

Kaip Budos mokinys, seniai į vieną tašką
Akis išmeigęs, sėdžiu ir Nirvanos laukiu,
Bet taškas sienoj lyg laivelis jūroj blaškos
Ir plūstančių vaizdų bangom į tolį plaukia.

Jisai išnyksta, o vaizduotė įkarštėjus
Kas kartą ryškesnius vaizdus ekranan meta,
Ir aš regiu: gyvenimo plačia alėja
Per saulėtas šalis keliauja mano metai.

Abiem alėjos pusėm žydi vaisių sodai,
Po medžiais puošnios ir turtingos palapinės,
0 aš einu tolyn, ir mano žvilgsniai godūs

Dar niekad neregėta prabanga svaiginas.
Aš vėlei įtikiu iliuzija žaviaja
Ir besišypsančia švelnia slaptinga Maja.
Šarnelė 1944.II.24

37

B

Gyvenimas — tai geidžiamas apsigavimas!
0 kaip norėčiau padaryti jį bekraštį
Ir juo keliauti kaip amžinasis piligrimas,
Ir niekad niekur kelio pabaigos nerasti!

Kaip gera jausti viltį, laimę ir paguodą,
Kaip išganinga, jų netekus, laukti ir kentėti!
Gyvenimas daug atima, bet dar daugiau jis duoda.
Gyvenimas naktis, bet jos skliautai žvaigždėti.

Galbūt jisai iliuzija, kuri vaidenas;
Gal nieko čia nėra, tik šiaip sau rodos,
Bet nebūties pirminis taškas juodas,

Išplitęs kerinčiais vaizdais, koks tyras menas!
Aš jį regiu ant savo sąmonės ekrano

Ir negaliu atsigèrèt, o Dieve mano!
Šarnelè 1944.II.24

ŠOKĖJA IR ASKETAS

38

1
Galva išvargusio asketo
Ant kelių jį pamilusios šokėjos
Kaip guoly kvepiančiam, gėlėtam,
Apsvaigusi nuo bučinių, ilsėjos.

„Tu ieškai Dievo, mylimasis, —
Kalbėjo ji, — kankindamas save,
Bet Dievo žaizdose nerasi,
Nėra jo tavo kūno silpnume.

Tu savo Dievą rasi mano šoky.
Lig jo nueit tik lengvos kojos gali.
Aš šoksiu, tu delnais man taktą ploki,

Praskrisdamas ekstazėje pro šalį,
Lankstusis mano kūnas judesiais
Tau Dievo paslaptis visas atskleis".
Šarnelè 1944.II.26

39

2

Kol nesutikau tavęs, aš niekad
Šito dar patyrus nebuvau:
Kad ateina meilė ir palieka
Žemėj ir širdy šviesiau.

Dideliam pasauly mažą kelią
Aš radau, pakilus su diena,
Ir ėjau... o vyšnių žiedlapiai nubalę
Man ant veido snigo. Aš buvau viena —

Paprasta ir nežymi niekuo,
Savo paslapties ir galios nepažinus,
Lyg tamsus ir snaudžiantis vanduo,

Lyg prie lūpų niekad nepakeltas vynas
Ir nesitikėjau, kad dievai atves
Mano mažą kelią lig tavęs.
Šarnelè 1944.III.2

40

3

Kaip pavasario audra iš pumpurų lapus
Tavo žvilgsnių degančių lietus iš mano sielos
Išskleidė pirmosios meilės žiedlapius gležnus.

Pirmą kartą savo laimės tyliai nepakėlus,
Skridau sukdamos pavasario taku:
Buvo taip džiaugsminga, lengva ir laku.

Meilė manyje, pabudinus šokėją,
Judesių žiedais švelniai pražydus, skleidės
Ir kasdien riauėjais pavidalais aiškėjo
Tartum mylimas, bet neišpėtas veidas.

Vien tik tu ne mano meilės, — Dievo ir Nirvanos
Troškai vienuoj ties žodžio ir minties šaltiniais, —
Bet nuo meilės neišbėgsi, mylimasis mano!
Štai, aš pagavau tave, nors priešinais ir gyneis.
Šarnelė 1944.III.2

41

4

Tu pro tamsias blakstienas į mane pažvelki,
Kaip žvelgia žemėn spindulys iš debesų,
Ir pamatysi, kaip esi manęs išalkęs
Ir kaip tavęs aš pasiilgusi esu.

Norėjai tu pažint pasaulyje, kas meilės verta
Pirmiau, negu mylėt... Bet ar tu žinai,
Kad žvilgsniui mylinčiam atsiskleidžia iš karto
Plataus gyvenimo gilieji slėpiniai?

Prie mano smilkinio pridėki savo ranką
Ir pasakyk švelniai, nerūpestingai: Tu...
Tą mažą mažą žodį iš didžios širdies,

Ir tu suprasi: meilei jos pačios užtenka;
Ji pažinimas ir gyvenimas kartu;
Ji Gėris, Dievas, nušviestas savęs paties.
Šarnelė 1944.V.3

42

5

Moteris gyvenimą ir džiaugsmą lemia,
Vyra meilės potvynyje paskandinus.
Moterį todėl turi mylėt kaip žemę —
Žemėje gyvent ir žvelgti į žvaigždynus;

Nes dėl žvilgsnio, besiskverbiančio į tolį,
Dėl žvaigždžių, kurių kelius jisai ištyrė,
Dėl sapnų, kurie nuo jos dienų nutolę,
Moteris didžiuojasi ir myli vyrą.

Jos gyvenimas yra sunkus ir kietas,
Bet jinai išmoko jį lengvai panešti.
Vien tik vyras nesuranda žemėj vietos:

Ir, pagrimzdamas į nerimą bekraštį,
Neretai praeina saulę ir žvaigždes,
Tuštumon įsmeigdamas akis liūdnas.
Šarnelė 1944.V.13

43

ASKETAS

Šokėja mano, tu esi
Svajojančių dievų šypsnyš;
Šokas, auksinis spindulys
Baltųjų skraisčių debesy.

Trapi, nežemiška tokia,
Esi tu ilgesys patsai,
Plevenantis lengvai lengvai
Vualių melsvame rūke.

Tu artiniesi į mane
Lyg vėjo sukuriu grakščiu
Atplaukianti žiedų pusnis,

Ir mano veide niūriame,
Ir sieloj, dvelkiančioj šalčiu,
Išsiskleidžia dievų šypsnyš.
Šarnelė 1944.VI.5

1

Dideli ir monotoniški, ir abejingi
Upių vandenys tekėjimu masyvišku, plačiu
Liejasi per lygumas. Nuo jų šnerėjimo sultingo
Svaigsta žemė lyg moteris nuo mylimojo kuždesių.

Ir jos iščius, juodas, supelijęs, išdraskytas,
Susimaišo su derlingu, atneštu dumbly;
O paskui ateina šiltas, ūkanotas rytas,
Ir iš vandenų ir žemės dulkių sumišų

Gimsta vėl Pavasaris. Gražus kaip Dievas jaunas:
Jojo kūną pirmas kvepiantis lietus nuplauna
Ir pribarsto plaukus vos pražydusių žiedų.

Užsimetęs ant pečių plačiųjų skraistę žalia,
Eina jis per žemę. Jam žaibai nušviečia kelia,
Naktimis nupuldami iš debesų juodų.
Šarnelė, 1944.IV.14

2

Ūždamas per dangų šiltas marių vėjas
Neša grįžtančius paukščius per vandenį plačius
Ir dainuodamas, į sausumą atėjęs,
Išmeta iš medžių jų supuvusius lizdus,

Jis ateina šniokšdamas per lygumas pilkašias...
Nuo dangaus šiurkščiai nuplėšia debesų skaras:
Saulės kamuolys plačiai palieja žemėn tąsyk
Virpuliuojančios ir plūstančios ugnies upes.

Medžių pumpurai pilki, poškėdami dusliai,
Aižėja ir skleidžiasi gleivėtais lapais
Ir toli aplinkui nirtulingai kvepia.

Džiūsta vėjuje ir saulėje visi keliai;
Ir širdis, į tolymas melsvas išsižiūrėjus,
Jais norėtų skrist tolyn, kaip skrenda vėjas.
Šarnelė, 1944.IV. 15

3

Praeinančiam pasaulyje praeisiu,
Kasdien suduždamas, bet išdidus:
Mylėdamas skurdžiosios žemės vaisių
Ir moteris, ir saulę, ir sapnus.

Kaip svečias, pakviestas į šventę šviesią,
Aš paraugausiu, vynas ar svaigus,
Aš tik gėlių spalvom pasigėrėsiu,
Savin giliai įkvėpsiu jų kvapus;

Ir mylimos nerūpestingą veidą

Lengvai palietęs pirštais virpančiais,
Triukšmingai muzikai aplinkui aidint

Ir atsisveikinęs mostu tik su svečiais,
Palikęs žiburius toliau jų šventei degti,
Išeisiu vienišas į amžinąją naktį.
Šarnelė, 1944.IV.20

4

Miško gilumoj srauniam šaltiny
Maudos nimfos, išsipynę plaukus.
Mėnesienoj kūnai jų auksiniai
Lūždami vandens paviršium plaukia.

Kai jos šoka, žaidžia ir dainuoja,
Nuo dainų pabunda visas miškas;
O šaltinis upeliu sraviuoju
Joms po kojų puldamas ištyška.

Netoli, prie medžio prisiglaudęs,
Gaurakojis, negražus satyras
Seka, kaip jos taškosi ir maudos.

Jį pamatę, klykdamos per girią,
Tartum vanago paukštyčiai užkluptieji
Nimfos, vejamos satyro, skrieja.
Šarnelė, 1944.IV.21

5

Ant linkstančių, ilgų kotelių pasikėlę,
Plačiom apykaklaitėm iš žaliųjų lapų
Lyg oriento pypkininkai sodo gėlės,
Gražiai ratu sustoję, skleidžia dūmą kvapų.

O bitės skambų rezginį aplinkui pina;
Jos, nuo kvapų apsvaigę, į žolynus puola
Ir ten, lyg tie girtuokliai, įsigėrę vyno,
Iš lėto rėplina per aksominę žolę.

O gėlės, didelės, gražias akis išplėtę,
Plonyčiais jų sparnais atsistebėt negali,
Kai jos aptingę vartosi ant lapo žalio.

Bet, jas pamiršę, vakaro vėsoj virpėti
Ir žemėn linkti jų ilgi koteliai ima;
Ir gražios akys merkias pilnos pavargimo.
Šarnelė, 1944.V.13

6

Šiandien norėčiau išsitiest kur miško aikštėj
Ir taip, pusiau budėdamas, pusiau sapne,
Klausytis vėjo, kurs po plačią girią vaikšto,
Viršūnių įsuptų daina ramindamas mane.

Norėčiau metų tūkstantį aš taip tysoti
Su neaiškiai suvokiamu gyvybės jutimu,
Kol samanom apaugtų sąnariai žaizdoti
Ir sieloj taptų kaip tvėrimo dienoje ramu.

Aš pavargau pasaulyje, tai, poilsio išsilgęs,
Norėčiau kartą ties beribiais vandenais,
Kur šiltas vėjas pabučiavimais drėgnais

Prabėgdamas liepsnojančias žaizdas suvilgo, —
Ištiesti sąnarius ir įkvėpimais pakiliais
Ramiai ritmuoti visą amžinybę ilgą.
Šarnelė, 1944.V.15

7

Ramus ir saulėtas sekmadienis miške...
Ties ežeru beržai į vandenį palinkę.
Viršūnės nušviestos šviesa gelsvai blyškia;
Ir saulėj virpa skaidrios tolumos aplinkui.

Tu ateini taku lyg šokdama, lengvai...
Viršum galvos linguoja medžių šakos:
Ir iš toli matyt, kaip išpinti plaukai
Srovėm auksinėm ant pečių lieknųjų teka.

Tu prieini, mane bučiuoji ir šypsai;
Ir tavo sodrios, švytinčios kaip liepsnos lūpos
Yra lyg du pavasario ugnies žiedai.

0 taip ramu, ir saulėje beržai vos supas:
Pro jų viršūnes matos tolimas dangus,
Sapnuojantis kaitraus vidurdienio sapnus.
Šarnelė, 1944.VI.2

8

Šilta pavakarė: žavi šviesiais plaukais mergytė,
Lyg peteliškė margu rūbeliu, ranka maža,
Įbridus į rugius, priskynė glėbį mėlynų akyčių
Ir grįžta į namus laukų žaliuojančia ežia.

Jinai yra pavargusi, perdien labai nusikamavus,
Ji sėdas truputį pasiilsėti ant vejos:
Namuose ant kiekvieno stalo — padėklėliai žavūs,
Bet kas tenai pamerktų vakarais gėles be jos...

Ji valandėlę atsikvėps ir tuoj namo skubės:
Ji pratiesia rankutę su gėlėm, jon padeda galvytę;
Saldušis miegas užpilia žieduos paskendusias akis.

Mama ateina. Ji gražiausią gėlę parugės
Iš laimės daugel kartų lūpom virpančiom palyti
Ir nešasi namo. Ji ten gražiai žydės ir nepavys.
Šarnelė, 1944.VI.9

9

Vieną vakarą nerūpestingą,
Kai, berniukų apsupta, juokausi
Ir kalbėsi: „Man visi patinkat,
Ir kiekvienas jūsų man brangiausias“, —

Pamatysi vieną ir sustosi —
Gal jisai nė žodžio tau nepasakys,
O paeisi ir pačius rinktuosius
Žodelius kalbėsi apie jo akis;

Tą nerūpestingą vakarą pakeis
Naktys ilgos, vienišos... Parpuolus
Melsies, ir žingsniuosi, ir liūdėsi;

Ir pajuodusiais nuo verksmo paakiais
Rytą, prieš nusvirdama į guolį,
Abejingai saulėn pažiūrėsi.
Šarnelė, 1944.VI.15

10

Sapnuojančio medžio pavėsy
Tylėdami žaidžia vaikai:
Galvutės papurusios, šviesios
Krūvon susiglaudę taikiai.

Supiltosios pilys iš smėlio
Atsimuša jų akyse
Džiaugsmingose... kartais ir vėlei
Kažko neramiai liūdnose.

Atodūsiu karštu, kvapiu

Į veidus jiems pūsteli vėjas...
Jie meta žaislus ir keliu

Pro sodą nubėga prie upės,
Kur stebi, kaip vandenys liejas,
Ant kranto lyg paukščiai sutūpę.
Šarnelė, 1944.VI.20

1

Atleisk, režisieriau, aš taip esu išsekęs...
Mane nuvargino kasdien vis rolės naujos.
Tu pažiūrėki: kokios mano tuščios ir negyvos akys,
Ir jau širdies seniai nebepasiekia kraujas.

Aš kažkada tikėjau rasti personažą,
Kuriuo galėčiau savo sielą išsakyti,
Bet ką radau, tebuvo gestai, mimikos ir žodžiai gražūs,
Ir tas betikslis blaškymasis scenoje mažytėj.

Veltui, režisieriau, kažko vaidinime ieškojome...
Dabar aš eisiu ir vaidinsiu, rolės nepaskaitęs,
Ir paskutinėj scenoj taip suriksiu: „Mano siela mirė”,

Pratrūksiu tokiu širdį draskančiu raudojimu,
Kad ložėj kažin kur nualps išbalusi mergaitė
Ir salėje žiūrovai bus ilgai nuo išgąščio pastirę.
Šarnelė, 1944.VII.13

2

Iš varginančio triukšmo, gatvių dulkinų ir saulės
Aš vėl grįžau į šešėliuotus, pamirštus namus,
Ir lyg spalvotas sapnas dar vaidenasi pasaulis,
Dar matos gatvėmis žmonių plaukimas neramus.

Aš sėdžiu, ugnyje burna, liguistai spindi akys...
Už sienos girdisi dainavimas kurtus, tylus
Jaunos sesers... Į langus atsimušdamos plaštakės
Gelsvais milteliais nuberia įtrūkusius stiklus.

Toli už lango pievom vaikšto saulė ir šešėliai,
O dar toliau ant kalno snaudžia ramūs tvenkiniai...
Užmik ir tu, širdie, kuri tiek liūdesio pakėlei,

Kurią praeivių smalsūs žvilgsniai įžeidė giliai...
Ant stalo miega pasmerkta mažytės lauko gėlės,
Už lango dūzgia medumi apsunkę bitės ir vabzdžiai.
Šarnelė, 1944.VII.14

1

Gyveno duobkasys kapuos
Ir kasė mirusiems duobes,
Dainuodamas žodžius dainos:
Gyveno duobkasys kapuos
Ir negalvojo niekados,
Kas mirus duobę jam iškas.
Gyveno duobkasys kapuos
Ir kasė mirusiems duobes.

2

Bet vieną kartą vakare
Išvargęs griuvo ant duobės.
Nutilo lūpose daina...
Bet vieną kartą vakare
Palaidojo jis pats save,
Papuostas įkapėm nakties.
Bet vieną kartą vakare
Išvargęs griuvo ant duobės.
1943.XII.6

3

Aš kadais šventai tikėjau meile —
Aš buvau tikėjimo kvailys,
Rast norėjau tokią pačią kvaile.
Aš kadais šventai tikėjau meilę:
Pasaką nežemišką ir dailią...
Jos pažeisti niekas neišdrįs.
Aš kadais šventai tikėjau meile —
Aš buvau tikėjimo kvailys.

4

Aš dabar esu labai protingas —
Skeptiku pakrikštinau save.
Nors tikėjimo ir meilės stinga,
Aš dabar esu labai protingas,
Šalto liūdesio erdvėj sustingęs,
Ašarom ledinėm akyse,
Aš dabar esu labai protingas —
Skeptiku pakrikštinau save.
Šarnelė, 1943.XII.10

5

Kadaiše žemėj buvo daug velnių,
Kurie norėjo sielą pirkt žmogaus,
Bet maža buvo ją parduodančių.
Kadaiše žemėj buvo daug velnių,
Už sielą auksą, laimę siūlančių, —
Tiktai pasaulio būta negudraus.
Kadaiše žemėj buvo daug velnių,
Kurie norėjo sielą pirkt žmogaus.

6

Dabar pasauly daug yra žmonių,
Už laimės valandą parduot save,
Kitus ir visa ką sutinkančių.
Dabar pasauly daug yra žmonių,
Tik... nebeliko žemėje velnių;
Jie susilindę tupi pragare.
Dabar pasauly daug yra žmonių,
Už laimės valandą parduot save,
Kitus ir visa ką sutinkančių.
Šarnelė, 1943.XII.17

7

Aš laimingas esu,
Laimingesnio pasauly nėra.
Netikėkite mano skausmu,
Aš laimingas esu
Tarp nakties valandų
Svaigulingos kančios ugnyje...
Aš laimingas esu,
Laimingesnio pasauly nėra.
Šarnelė, 1943.XII.17

8

Ubagas nupirktų dvarą
Surinktais per amžių pinigais,
Bet sėdėt prie tako gera...
Ubagas nupirktų dvarą,
Bet kvailysčių jis nedaro,
Te sau žmonės kalba, kas neleis:
Ubagas nupirktų dvarą
Surinktais per amžių pinigais.

9

Ponas plikas, gal tarnaut reikėtų?..
Tik neleidžia poniška garbė,

(Pasikeist su ubagu gal vietom?)
Ponas plikas, gal tarnaut reikėtų?..
(Ubagaudamas daugiau laimėtų...)
Bet išjuoktų žmonės, chamai tie!
Ponas plikas, gal tarnaut reikėtų?..
Tik neleidžia poniška garbė.
Šarnelė, 1943XII.21

10

Amžinai tamsybėse paskendęs,
Aš pradėjau įžiūrėt kai ką:
Dievo žemėn pasiūstas balandis,
Amžinai tamsybėse paskendęs
Ir nematomas, mums neša gandą:
Keturiasdešimt ketvirtais taika!
Amžinai tamsybėse paskendęs,
Aš pradėjau įžiūrėt kai ką.
Šarnelė, 1943.XII.21

11

Jaunas ir savim patenkintas ponaitis,
Ateitį laimingą pramatęs,
Skaistaveidis, žibančiom akim, iškaitęs,
Jaunas ir savim patenkintas ponaitis
Ieškosi vedybiniu tikslu mergaitės,
Mokančios swing, fox ir tango figūras.
Jaunas ir savim patenkintas ponaitis,
Ateitį laimingą pramatęs...

12

Aštuoniolikos linksma, daili mergytė,
Mėgstanti bučiuotis ir šypsot,
Savo ranką, švelnią ir mažytę,
Aštuoniolikos linksma, daili mergytė
Tiesia tau, savim patenkintas bernyti,
Dėlei swing ir fox gali tu nebijot.
Aštuoniolikos linksma, daili mergytė,
Mėgstanti bučiuotis ir šypsot.
Šarnelė, 1944.I.5

I

Kur galėčiau aš dabar išeit iš savo vienišų namų?
Aš renkuos kelius, tačiau visi jie daugel kartų praeiti...
Nors buvau aš daugely kelių, tačiau labai skubėdamas
aš nemačiau, kas dedasi aplink.

Pakelėse stoviniuodavo žmonių būriai, ir aš galvojau sau,
kodėl jie neskuba...

II

Nors mane dar teatlankė dvidešimt pirmoji vasara,
tačiau jaučiuos susenęs.
Ir dabar aš gyvenu namuos.
Niekas neaplanko čia manęs.
Dvidešimt pirmoji vasara yra liūdna.
Kartais aš žvelgiu į kelią taip, lyg laukdamas kažko.
Aš tačiau nelaukiu nieko.
Akys vien papratę žvelgti į kelią.

III

Niekur jau neinu.
Jeigu saulė šviečia kambarin, ką nors rašau.
Nes draugai kalbėjo man, kad aš kažką rašyčiau.
Aš galbūt ką nors ir parašysiu.
Bet popiet jau nieko neveikiu, bastausi po apylinkę,
liūdnai lyg paukštis švilpdamas.
Paukščiai nei rytais, nei vakarais negieda.
Oras yra šaltas ir niūrus.

IV

Aš dažnai einu ant kalno ir, stovėdamas ten
atsišliejęs medžio, ilgas valandas stebiu,
kaip žmonės dirba laukuose.
Šiomet laukuose žmonių matytis maža.
Dirba jie lėtai judėdami.
Kartais aš pasikalbu su jais, iš darbo grįžtančius
sutikęs.
Ir mes kalbamės apie lietingas liepos mėnesio dienas.
„Vasaros nebus“, — man sako jie.

V

Kai išbundu nakties metu, girdžiu: lietus
plonom kojytėm vaikšto zyzdamas aplink namus.
Aš keliuos, einu prie lango.
Nieko nematau, tiktai girdžiu, kaip vėjo
blaškomas vanduo nuo medžių žemėn plūsta.

VI

Tai kalbėk, kalbėk, širdie, didžiu balsu
kalbėk, ką šnabžda išdidi fantazija.

Gal laimingas melas ir sumažins tavo skausmą.

VII

Štai praeinančio keleivio žingsniuos matos pavargimas.
Paukščio lėtame viršum vandens sparnų mojavime
žymu beviltiškas dausų ir saulės ilgesys.
Vasara jau baigias ir regėtis rudenio ženklų.
Greit poetai ims dainuoti melancholiškas dainas
apie spalvotų lapų šlamesį alėjose.

VIII

Atėjau aš prie kalnų šaltinio.
Tyras ir vėsus vanduo toli aplinkui liejasi.
Aš skaičiau kažkur apie šaltinį karštą, verdantį
didžioj gelmėj.
Pagalvojau sau: štai mano nerami širdis bus
panaši į vėsų verdantį gelmėj šaltinį.

IX

Aš pasauly neturiu jau mylimų.
Mirę jie yra, mane čia žemėje mylėję.
Tai kodėl nykiais ir neviltiniais vakarais man nesišaukt
prisiminimuose į tuos, kurie kadais mane mylėjo?

X

Vakar lijo.
Ir šiandien mieguistas vėjas klydinėja po laukus.
Ore jaučias uogienojų ir pelkėtų vietų kvapas.
Jis turbūt ateina į mane iš ten, kur auga
kadugiai, maži krūmokšniai, kur šešėliuose
iš lėto sirpsta didelės ir vandeningos uogos.

XI

Atėjus tu sugriovei mano sielos tylumą.
O jinai, laisva lyg paukštis ir rami
tartum subrendus vasara, gyveno vieniša
namuos, kurie stovėjo išdidžių kalnų viršūnėje.
Kai aš pirmą kartą pamačiau tave,
Man patiko šviesios garbinančios akys.
Man patiko tavo lūpos, degančios kaip liepsnos
Ir tačiau nedrįstančios pratarti žodžio.
Meilė, paslėpta giliai tavy, atsimenu, sujaudino mane.
Tu nedrąsiai paklausei: „Ar negalima pažvelgt, kas
slepiama namuos?“

Mes nuėjome į mano šaltą tylumą.
Mes nuėjome į pilko marmuro sales,
Ir nuo sienų gilūs praeities veidai iš patamsių ir
 šešėlių žvelgė į tave.
Tau patiko visa:
Vaiko žingeidumas vertė klaust tave: kas čia;
 kas ten.
Klausinėjimui, atrodė, jog nebus ir galo...
Bet staiga atsiminei ten slėny paliktus draugus
 ir minią, iš kurios buvai tu valandėlei
 išsiskyrus.
„Laukia ten manęs draugai", — tarei ir, nesuskubus
 atsisveikinti, išbėgai.
Aš tada tik pirmą kartą pažvelgiau į grindinio
 mažytes klotas plyteles.
Tavo pėdos buvo jas giliai išbraižę.
Aš pasilenkiau prie jų.
Ir staiga mane pasiekė slėny susirinkusios
 minios šiurkštus ir piktas juokas.
„Ji pasakė jiems ką nors apie mane", — tariau sau
 tyliai ir galvojau vienas:
„Kaip galėjo tos lengvutės kojos taip šiurkščiai
 subraižyt grindinio mažytes klotas plyteles?"

XII

Kartais ant manęs užtyška liūdesys
Lyg vanduo, kurs šoka nuo aukštų kaskadų.
Kaip galingos srovės plauna jis mane.
Rodos, jau neišlaikysiu
Ir, ateinančios bangos paplautas,
Pulsiu į putojančias gelmes.
Bet pirmiau pavargsta skausmas ir išsenka
 liūdesys nei mano jėgos.
Pamažu nurimsta kurtinantis ūžesys,
Gelmės šviečiasi, vanduo nusenka iki kelių...
Aš matau, kaip veidroдинis, kaip ramus vandens
 paviršius atmuša ryžtingą mano veidą.

XIII

Mėgstu aš sėdėt svajodamas prie neaprėpiamos
 platybės pelkių pakraščio.
Nepažįstami man paukščiai kyla iš balų ir skrenda nuo
 manęs tolyn.
Jie paklysta, išsidraiko danguje lyg mano juodos
 mintys.
Pelkės kvepia.
Kažin koks svaiginantis ir slaptas tvaikas kylas iš gelmių.

Negaliu jums pasakyt, kaip man patinka plačios,
neaprėpiamos, bekraštės pelkės.

XIV

Rudens sekmadienis vienkiemy.
Aš sėdžiu ir maštau, žiūrėdamas į mylimąjį kalną.
Ruduo jau palietė lengvučiais pėdsakais laukus.
Kalneliuose visai pagelto avižos.
Šiandien sekmadienis, ir ašen vienas palikau namuos.
Bet man atrodo, esam dviese: aš ir tavo atminimas.
Tavo plaukai nuo kaklo sušukuoti aukštyn lyg
juodos liepsnos supa baltą tavo veidą.
Dvi gyvos linksmos akys žvelgia į mane.
Jos žvelgia į mane iš seno pamiršto paveikslo.
Iš mirties šešėlio žvelgia jos.
Ar atsimeni, sakyk, tą rudenį, kai vieną vėlų ir
audringą vakarą mes ėjome namo pro lauko tvenkinį?
Čia buvo radę prieglaudą balti, pavargę paukščiai.
Jie skrido audroje ir vėjo genami.
Tačiau šiandien tas lauko tvenkinys išdžiūvęs.
Aš tau sakau tai visa.
Nes nežinau, kur rastų prieglobstį tie dideli ir
gražūs paukščiai, jei ruduo šis būtų vėl audringas.
Jei grįžtum į namus, tai savo kambary
atrastum visa tvarkoje.
Aš neliečiau tavo daiktų.
Tik retkarčiais ta paukščio plunksna, su kuria
anuomet šluostydavai dulkes, aš nubraukiu
nuo tavo portreto užumarštis ir laiko dulkes.

1942

XV

Didelė upė teka. Aš vaikštau kranto alėja.
Yra sekmadienio popietė, ir visas jaunimas
ant vandens.
Per vandenį atplaukia į mane jų kalbos ir
juokai.
Bet aš esu čia vienas. Aš norėčiau būt su jais
kartu ant vandens. Bet niekas šiame krašte
manęs nepažįsta.
Aš žiūriu į pakrantės žilvičius, jų šakos
mirksta vandeny.
Man yra truputį liūdna.
Upė yra panaši į gyvenimą. Joje daug
vandens, ir jis amžinai teka. Aš bandau
galvoti, bet mano mintys taip pat teka.
Bangos upėje yra mažos, ir vėjas švelnus.

Jeigu jie ant vandens nedainuotų, aš nebūčiau
liūdnas.

Gera yra žaisti ir mylėti...

Jaunystė yra metas, kada negalima pastebėt,
kaip upė teka.

Jaunimo ant vandens yra daug.

Ten yra mergaičių, ir jų rūbai turi daug
spalvotų dėmių.

Mano akys yra liūdnos, nes jos mato daug
spalvų, kurios blunka.

Mergaitės yra neprotingi padarėliai, ir jos
žaidžia jaunystės spalvomis...

Šarnelė, 1944.X

CANTO

I

Nuo ko pradėt? Štai klausimas be galo rimtas!
Su rašalu ir plunksna... nesiskirdamas jau gyvenu
Trečia savaitė. Ir sumanymų ateina, rodos, šimtas,
Bet pradžių tinkamą surast tikrai sunku.
Tačiau nesveika žmogui šitaip susikrimitus
Gyvent, ieškot pradžios, jei sent — pradėt laiku.
Todėl nenoromis imi save įtikinėti:
Argi svarbu, nuo ko pradėti?

II

Ginčus apie religiją pradėdavo nuo vištos ir kiaušinio
Kadais senelė mano su manim.
Pasauly visa taip keistai į viena susipynę,
Jog pasikliaut gali, skaitytojau, visa širdim:
Pradėję iš bet kur, prieisim prie „dalykų paskutinių“.
Tiktai tikėk ir sek manim,
Nes bet kurioj daly didžiulė visata
Jau glūdi... nors neaiškiai išreikšta.

III

Gal tu, skaitytojau, nemėgsti pašposauti?
Galbūt skaitai tik rimtus ir vertingus dalykus?
Ir mėgsti eit iškart prie reikalo ir pratęs reikalauti,
Kad darbas būtų meniškias ir įdomus.
Tai mesk išsyk šalin. Nenoriu, kad pradėtum nekantrauti
Ir klausinėt, kas iš to viso bus.
Net tiems, kurie prie nuobodžių, ilgų istorijų pripratę,
Sakau: „Lasciate ogni speranza voi ch' entrate“.

IV

Aš, kaip Vergilijus, už ilgo ploščiaus nusitvėręs Dante,
Manau, skaitytojau, gerokai patampyt tave,
Tik nebijok ir leiskis traukiamas, kaip lupant dantį;
Aš nežadu tavęs troškint kur požeminiame urve.
Užteks paviršiaus mums, nes „cose tant' interessante!“
Kas dieną vyksta žemės kampuose.
Todėl paliaukim aiškintis ir susitaikę
Pradėkim įdomautis tuo, kas pasitaikė.

V

Bet man vis neramu... Ar tu patenkintas jautiesi?
Gal sėdi ir dėbsai, paniuręs kaip naktis?
O aš iš karto pamilau tave ir noriu su tavim ilgiau pabūti dviese,
Tu reikalingas man, kaip žydui nekrikštui arklys
Po kaimą važinėt; nors aš vežimą tempsiu, tu tik važinėsi,
Bet man svarbu, kad jaustumėis smagiai sėdįs.
Kitaip ne juokas su tavim, išlipsi ir nueisi,
Ir aš paliksiu vienas, nusiminęs baisiai.

VI

Nes, aš žinau, esi išlepintas ir mėgsti patogumą,
Skaitai tiktai raminančius ir širdį glostančius raštus.
Tegu neplonas tu, bet dar zylioji paskui malonumą
Vikriau už nesubrendėlius, vikriau už jaunus ir plonus.
Jau man nuo rūpesčių galva suglumo:
Spėliojant vis, kuriuos tu jausi jutimus,
Kai ėmęs šią istoriją skaitysi.
Ar bus tau giedra ir šviesu akyse?

VII

O gal tu nepatenkintas, kad aš šaipausi,
Gal tu norėtum, kad aš elgčiausi rimčiau?
Ir jau mane šmutu laikai tikriausiai...
Bet aš galiu surast argumentų pateisint sau:
Rimtai į viską žiūrintis nukrypsta tuoj į patosą didžiausią.
Ir aš tikiu, kad gerą kelią suradau:
Nes juokas, nors nerimtas, piktas ir kandus,
Bet mėgsta realybę ir faktus!

VIII

Tačiau užteks pradinių pastabų. Herojų
Išvilkt į sceną laikas jau, skaitytojau brangus,

Tik kokį vardą jam parinkt, nesugalvoju?
Galbūt Antonijaus pritinkantis ir geras bus?..
Bet vardo neužtenka. Tai pačiu tuo rūpesčiu pirmuoju
Išduot reikės kilmės dokumentus aiškius,
Dabar jau metas toks: dokumentai pirmiausia reikalingi:
Kitaip išeisi gatvėn ir jau sveikas dingęs.

IX

Jis gimė Žemaitijos vidury, gal kiek labiau į šiaurę,
Dailiam ūkely, netoli nuo Varduvos krantų,
Birželio pradžioje, bet dieną drėgną, niauria
Ir, rods, sekmadieny, pačiu vidurdienio laiku,
Kai buvo motinos kančių pripildęs pilną taurę
Per daugel nemigo ir siaubo valandų.
(Žmogaus tokia istorija visa:
Iš skausmo gimęs — miršta vėl skausme.)

X

Vos gimęs, tuoj pareiškė protestą didžiausią. —
Bet nepatiko motinai, kam buvo vyriškosios giminės.
Ji laukė tik dukters, tikėjosi ir klausė
Savęs tyloj, kokias akis ir lūpas ta mergytė jos turės...
Ir kaip šypsosis ji, ir kokį žodį tars pirmiausia...
Ar kryks linksmai... pamačius, rankutes ar ties...
Ir taip įtikino, kad bus duktė, ją tos svajonės,
Jog nebebuvo jai mažiausios abejonės.

XI

Gimdydama ji, žinoma, jau nieko negalvojo
Ir troško tik, kad viskas baigtųs kuo greičiau.
Ji nenorėjo jau gyvent. Mirtis baisioji
Atrodė jai tada kažkas nepaprastai gražaus.
Nes skausmas laužė ją perpus; visa ugnį liepsnojo —
O kartais, veriamai suspigus, imdavo blaškytis, siaust.
Ir jos išsvargintas ir skausmo iškraipytas veidas
Maldavo pagalbos, o ašaros per skruostus leidos...

XII

Tačiau pagimdžius greitai sustiprėjo,
Ir pamažu gyvenimas patraukė vėlei ją.
Ir vėl iškilo akyse troškimai jos senieji,
O buvęs skausmas užmirštas, šešėlyje,
Atrodė kažin kur toli. Ji svajones neišsipildžiusias minėjo.
Ir tiktai retkarčiais pažvelgdavo į bamblių tą.
Ji prašė, kad paduotų jai geriau jos pirmą sūnų,

O tas kniauklys te auklės rankose pabūna.

XIII

Ir nors ji neišreiškė sau, bet instinktyviškai giliai pajuto:
Gyvenimas ne visada sutinka su žmogaus planais.
Ir net koksai brangus troškimas jo bebūtų,
Jis mėgsta, ir dažniausiai, jį paverst niekais.
(Likimas tik ir laukia, kad vežimas laimės mūs' sukliūtų
Ir jis galėtų su mumis pažaist.)
Todėl ir motina, neišsipildžius norams, jautės nuskriausta,
Ir būt tokiai čia buvo priežastis rimta.

XIV

Ji ištekėjo iš močiutės rankų, dar jaunutė ir iš meilės
Už vyro mylimo... Argi begali būti kas puikiau?
Ir, žinoma, tik vedusių svajonės buvo dailios:
Jie susilauks sūnaus, paskui dukters, bet ne daugiau...
Jei žmonės mylisi, nereikia daug vaikų, užtenka meilės...
(Tos mintys gražios, ašen nieko nesakau,
Tačiau gyvenant meilės vis mažėja,
O vargo ir vaikų — gausėja.)

XV

Bet neužbėkim už akių. Iš karto jiems likimas
Šypsojos palankiai. Ir pirmas gimė jiems sūnus.
Trečiaisiais metais susilaukė jie dukters, bet ši vos gimus
Pasimirė. Tas smūgis buvo ypač motinai baisus...
Bet buvo ji jauna; o jaunas vėl iš naujo imas
Tikėt, kad ateitis geresnė bus:
Ir taip, visa nušvitusi, pilna vilties,
Net baimę nugalėdama, vėl laukėsi duktės.

XVI

Tačiau šįkart gimė jau sūnus, ne pagal planą,
Galutinai pažeisdamas slaptąsias svajones,
Ir nė nemanė mirt (dar šiandien jis gyvena —
Prie to vėliau prieisim mes),
Ir nuolatos vis skundėsi kažkuo, vebleno,
Rankas skėtrioldamas mažas.
Bet motina akies jam neturėjo
Ir be meilumo vystė jį priėjus,

Visokios mintys tartum vabalai
Išvarpė smegenis, palikdami duobes.

Ak, tu gali kamuotis amžinai,
Tavęs į tikrą kelią josios niekad neišves.

*

Norėjai pastatyti iš minčių
Sau tvirtą pastatą ir pastoviai gyvent jame,
Nebodamas audrų ir vėjų įžūlių,
Lyg sraigė kiaute kietame.

Ir jau atrodė kartais, kad žinai
Kažką vieningo ir aiškaus.
Bet vėl staiga sugriuvo išminties namai
Ir vėlei abejonės ėmė siaust.

*

Esi tik mažas vaikas pajūry,
Statęs iš smėlio namelius.
Iš saujos smiltis purstanti, laki
Išbyra pro sugniaužtus pirštelius.

Numojęs vėl į viską su ranka,
Eini bastytis pajūriais.
Eini, viską stebėdamas širdim lengva:
Tau noris švilpauti ir žaist.

Prie kranto drumsčias vilnys, o toli
Iš horizonto kyla laivas neryškus.
Taip gera ir ramu širdy:
Net pamiršti, jog tu — žmogus.
Šarnelė, 1943.IX. 13

* * *

„Man sakyk, ką nori, aš tikėti nebemoku,
Aš tikėjau daug, bet kartą pavargau".
Žaidžia lūpose beviltis, liūdnas juokas...
„Ak, sakyk, tą paskutinį kartą patikėsiu tau".

Jeigu nori būt patenkintas ir būt laimingas,
Įtikėk kuo nors šventai ir jau neabejok daugiau.
Ir tu būsi išganytas, nerimas bet koks bus dingęs,
Nes bebūsi vieno pono vergas pagaliau.

Nesvarbu, ką tujen įtikėsi;
(Tu gali tikėt, jog netikis esi),
Nuo tada suprasi viską aiškiai, tiesiai
Ir neklaidžiosi aplink nakty.

Sąžine ramia sudeginsi eretikus ant laužo,
Į kalėjimus sukiši daug kitaip galvojančių žmonių.
(Tikintieji neretai per vienąnakt sudaužo
Tai, ką žmonija per amžius statė pamažu.)

Ak, nereikia laisvės, vien tikėjimo užtenka.
Laisvėje gyvent tikrai sunku.
Tikintis iš nuskriausto ir menko
Tampa milžinu. Todėl tikėk ir tu.

*

Jei tu, žmogau, tebūtum vien tik gyvulys,
Tu nesuprastum tragiško pasaulio grožio.
Tu eitum pro žvaigždes kaip neregys
Ir neregėtum, kaip švelniai pražydę gėlės goži.

*

Nors nelaimingas jaučiasi žmogus,
Bet turi jis mylėt Nežinomą Pasaulio Sutvėrėją:
Jis jaučia grožį, ir kaip menininkas įstabus
Iš skausmo ir kančių jis kuria grožio epopėją.
Šarnelė, 1943.X.13

SKEPTIKAI

Yra žmonių, kurie patenkinti prasėdi
Prie mokslo knygų, tyrinėdami kažką
Per visą amžių. Tai laimingi mokslo dėdės:
Tik dėlei jų ir progresuoja žmonija.
Kasdien atvilkdami kaip skruzdės po šapelį,
Jie stato mokslo rūmus ir kultūrą kelia.

Kiti iš prigimties yra vadai politikieriai,
Visuomeninis darbas — jų paskirtis;
Jie stengiasi, idėją kokią nusitvėrę,
Pralįst valdžion pro uždaras duris.
Ir savo didį paskyrimą jausdami,
Jie būna guvūs ir linksmi.

Treti, į naują dievą ar į naują tiesą įtikėję,
Išsina skelbti jos, norėdami išgelbėti visus.
Tai vis konfesijų naujų ir sudėtingų įkūrėjai:
Jie patys pasiruošę mirt ir gatavi marinti kitus.
Ir, savo aukšto idealo nušviesti,
Jie nesiskundžia net žiauriausia lemtimi.

Tačiau yra žmonių, kurie neranda nieko.
Tai skeptikai par excellence.
Jie niekur nesustoja, niekur nepalieka
Ir greit pabunda iš sunkiausių trance.
Ir žvilgsniu aiškiu, šaltu ir niūriu
Jie regi ribotumą žmogiškųjų pastangų.
1943.IX.16

DISTANCIJOS JAUSMAS

Kai kas be galo būna žingeidus
Ir mėgsta klausinėt: su kuo kieno žmona gulėjo.
Plati jo tyrinėjimų sritis — žmogus,
Kiek reiškiasi jame jo polinkiai žemieji. .
Jis žino viską, kas pažemint kitą gali
Ir iš žmogaus garbingo padaryt „žmogelį“.

Visur atranda jis ką norint intymaus,
Jis mirkčioja akelėm ir kikeną.
Distancija ir pagarba žmogaus
Visai neliečia subtilaus jo meno.
Gyvenimas jam — smulkmenų istorijėlė,
Labai pikantiška ir linksmutėlė.

*

Yra tokių, kurie geri, net baisiai gailestingi.
Ir širdį tau parodyt laukia tik progos.
Jie niekad rūpintis tavim netingi;
„Vargšeli tu“ jie nebaigia kartot,
Jų akyse kažkaip savaime
Esi įkūnyta nelaimė.

*

Bet išdidusis gailėsčio nelaukia
Ir pats nerodo jo per greit.
Jis moka būti vienas, atsitraukęs,
Jis moka kito intymumo nepažeist.
Kiekvienas atskiras žmogus — pasaulis savyje,
Ir kaip žvaigždė skaisčiai šviečias tik atstume.
1943.IX.22

* * *

Skaitytojau brangus, norėčiau su tavim aš paplepėti
Ir tau papasakot kai ką, ko tu nen žinai,
Ir pravalyti protą, nes minties takeliai neravėti
Kvailybės usnimis apvirtę jau seniai.

Pats laikas verčia pagalvot (juk nieko kito nebelieka),
Kai progreso lengvoji mašina, bedugnėn nukreipta,
Jau skrenda pilnu tempu į tenai, o mudu nieko
Pagelbėt jai negalime, nes stabdžių dar joje nėra.

Išėjo biznes nekoks. Šios mašinos kūrėjai
Mums pažadėjo rojų, o gabena pragaran.
Ir kelias nebe tolimas, beveik jau nugarmėję:
Kas dieną darosi klaikiau ir tau, ir man.

Gal dabartinė katastrofa ir padės susimąstyti
Jos išradėjui, gal privers nebekartot klaidų,
Tačiau viltis menka. Ar protas jo, nusilpęs ir mažytis,
Įstengs atsikratyt kvailysčių modernių?
1943.IX.30

ETAPAI

Apyaušryje žmonija turėjo įvairiausių dvasių.
Pilna gamta knibždėjo gyvių ir dievų.
Bet amžių bėgy ėmė kirsti ji girias šventąsias
Ir naikint jų gyventojus, neišskiriant nė dieviškų.
Ir kas šiandien man patikės,
Kad taip neliko dieviškosios giminės.

Žmogus, ištroškęs apvaldyti visą žemę,
Išvaikė iš visur dievus ir tarė: jų gana!
Bet buvo tąsyk debesuota ir pritemė,
Kad dar išliko vienas danguje.
O gal todėl, kad jis pasiekt sunku,
Palaikė jį žmogus vieninteliu tikru.

Už tai jam buvo pažadėta po mirties dangaus sklypelis,
Tame sklypely — laimė amžina.
Tik reikia čia kantriai praeit kančių ir vargo kelią.
Paskui gyvenimas gražesnis negu pasaka.
Ir kas gi pažadais gražiais nepatikės,
Nors būtų nukelti net po mirties.

Tai buvo viduriniai amžiai. Šventas laikas.
Teologai, pažinę Aristotelį, jo logikos spąstus,
Prigaudė dogmų jais ir pamažėle taikės
Atskleist Dievybės požymius visus.
Visus pagavo šišas tas. Mergaitės gražios kaip žibuoklės,
Sustoję turguj, ginčinos dėl filioqués,

Tačiau kiti, senus graikų raštus ištraukę,
Juos skaitė, seilę rydami.

Be to, graikai, pabūgę turkų, Vakarų Europon traukė:
Ir taip Ellada mirus vėl atgijo pamaži,
Ir susimąstęs klausė vėl savęs žmogus:
Ar šis gyvenimas tikrasis tik nebus?

Tuo pat metu pradėjo mokslai žengt į priekį:
Žmogus įprato pasikliaut patyrimu,
Ir rezultatų neblogų visur pasiekęs
Jau įtikėjo savo visagalinčiu protu
Galėsiąs suvaldyti žemės ir dangaus jėgas
Ir vargstančią žmoniją laimėn ir garbėn išvest.

Bet pasirodė, protas ir žmogus suklydo:
Nors daug fantazijos, bet maža gi jėgos.
Ir žemės viešpats pridengė sau veidą šydu,
Kad nematytų ateities liūdnos.
Nes jo paties sukonstruota mašina
Panoro jį sutriuškint savo letena žiauria.

Tuoj silpnesnieji ėmė šaukt lyg būt pamišę:
Nereikia proto mums. Mes esam gyvuliai,
Ir juo greičiau mes į urvus sugrįšim,
Greičiau gyvensime laimingai ir dailiai,
Nes protas, tai ne teisė pirmagimio, ne dovana —
Bet prakeikimas ir kančios pradžia.

Kiti reformom socialinėm sumanė pataisyt dalyką
Ir su visokiais izmais ėmė gydyt galvas negudrias.
Tačiau ir po bet kokia kepure tas pats žmogus paliko
Ir tuoj parodė vėl savąsias ydas ir klaidas.
Ir taip išvargusi žmonijos giminė
Išmoko nieko nebelaukt ir netikėt.
Šarnelė, 1943.IX. 17

APIE DIEVĄ

Pasaulio Dievas nesutvėrė savo garbei,
Iš meilės ar dėl teisingumo — juo mažiau.
Tiesa, dorybė, meilė — tie dalykai žmogui svarbūs.
Tačiau bereikšmiai, žiūrint iš toliau.
Tegu keistai šie žodžiai praskambės:
Pasaulis, Dievas — tai dalykai be prasmės.

Kūrėju niekas Dievo pavadint negali:
Per daug tai būtų žmogiška, racionalu.
Jis nesuprantamas visai. Ne mūsų galioj
Jis apibrėžt ir pavadint vardu.
Kaip mes išsilgę gėrio, grožio ir tiesos,
Taip jis ištroškęs nebūties visos.

Kaip saulė, išsiilgusi nakties tamsybių,
Išbarsto savo šviesą dovanai,
Taip Dievas begalinio pertekliaus pilnybėj
Į Nieką liejas spinduliais.
Jis reikalingas vien tik imančių
Ir lengvinančių Jo pilnatvę tvarinių.

Bet visa tai, ką Jis dalina ir suteikia,
Palieka amžinai iš Jo paties.
Jis reiškiasi laike, nors Pats virs laiko
Apsvaigęs būtimi, tačiau ieškąs būties:
Beprasmiškas, neprotingas ir perviršęs esąs
Jis gimdo vis naujus pasaulius iš savęs.
1943.IX.23

SAPNAS

Dienų žaliųjų ilgesį surinksiu
Ir išsklaidysiu tėviškės laukuos.
Ramiai vingiuos ten vieškelis sulinkęs,
Kaip raitelis laukais nujos.

Dažnai sapnuoju aš, kad pilyse gyvenom,
Ten šypsos ežerai lyg mėlynu dangum.
Išeina iš pilies bajoras senas
Ir žada pasaką pasekti mum.

Lyg obelis balti plaukai ant kaklo driekias
Ir bėga rūpesčiai išvarginta kakta.
Šalia jo tarnas stovi senas ir paliegęs,
Nubraukdamas vis ašaras slapta.

Bajorą grįžt pilin vadina
Duktė kaip nuotaka daili.
Palinksta ji prie jo krūtinės
Vis jo raminama: „Kodėl verki?“

Kažkur suskamba balsas virpantis ir storo,
Ir, rods, tylą laukus aplies!..
Sudunda vartai ties pilim bajoro,
Ir nyksta žingsniai glūdumoj nakties.

Viskas vėl lieka kaip ant ežero krūtinės
Ir neįžvelgiama, tamsiai gilū...
Bajorą seną, pilis linksmas atminęs,
Dienų žaliųjų ilgesį renku.
1936

TĒVIŠKĒ

Ramu ī tēviškę sugrižti
Keliais, kur veda ī namus,
Ir čia kaip žydinčią jaunystę
Paklaust, kur išblaškys pasaulis mus.

Aš nebeklausiu liauno lino,
Kas laimę bėgančią pavys?
Užteks man vasarą palydint
Atmint saulėlydžių ugnis.

Nebedainuos dainų, lopšinių
Toli ten mieganti giria,
Tik vėjai išskalaus krūtinę
Ir neš, išneš mane iš čia.

Nors aš nenoriu melsvo šilko
Ir sesės saulės ant laukų,
Bet aš Tavęs, o Tēviške, išsilgau
Ir Tau vienai tikėt galiu.
1936

RUDENS ŽODŽIAI

Ateina rudenys per pievų žiedus,
Per žalio miško lapelius.
Taip šalta rytmetį, paukštelis nebegieda
Ir nebežydi žiedas, pilnas ir gražus.

Koks mėlynas dangus! Danguj akutės gailios
Kas vakarą gaudina mus.
Prisirenka širdy daug ilgesio, daug meilės
Berašant rudenio žodžius.

Netrukus kris ant tako snaigės
Ir nebebus jau taip jauku —
Viskas pasauly vieną kartą baigias.
Kartu neamžinas ir tu — žmogus.
1936

NĒRA LAIMĒS

Aš prie Tavo koju, Viešpatie, ateisiu,
Vėjais gal atplauksiu prie Tavų akių.
Čia maldoj aš tyliai žodžiais pasikeisiu,
Pasiskųsiu, Dieve, kad gyvent sunku.

Daug žydėjo žemę puošiančių vosilkų,

Prieš akis man raibo tie laukai žali.
Liūdna buvo jausti meilės išsiilgus,
Kad be šito žodžio nieko neturi.

O dabar man dienos liūdnos, niūrios, melsvos.
Dangūs apsidengia pilkumu giliu,
Laikas neša saulę, žalios liepos gelsta,
Nuogume suvirpa beržas pakelių.

Vėl sugrįš į žemę margaspalvės dienos,
Vėl rugiuos bus daugel mėlynų akių,
Bet neradęs laimės, pasiliksiu vienas
Pasiskųsti Dievui, kad gyvent sunku.
1936

SNAIGIŲ MUZIKA

Snaigės baltos ir žemė balta —
Raibsta akys nuo balto dangaus.
Tau patinka — širdis nekalta,
Snaige virst ir jos ūžesiu gaust.

Tiesias vieškelis baltas tolyn —
Žvilgsi snaigės ant medžių šakų.
Nebežvelk tu daugiau praeitin,
Tegu gęsta tamsa, jau tegu.

Kyla saulė ant balto dangaus —
Veržias džiaugsmas iš tavo širdies.
Snaigės krinta ir pradeda gaust.
Ir baltam spinduly atsišviest.
1937

SUSIGALVOJIMAS

Kada tik, Viešpatie, susigalvoju,
Aš vis kaip saulėn žiedas į Tave smelkiuos.
Prisimena man Tavo nuogos rankos, kojos,
Dyglių vainikas ant galvos.

Nueina debesys, ir rūkas išsisklaido,
Ir vakare subėga žvaigždės ant dangaus.
Virš jų, virš jų matau aš Tavo veidą,
Veidą kaip Dievo ir Žmogaus.

Matau iš spyglio skleidžias žiedas.
Jau greit, jau greit vainikas visas sužydės.
Ir eina tautos išrinktos ir atmestos ir gieda
Gražiausią posmą iš šventos giesmės.

Kada tenai ant Kalvarijos kalno
Tas paskutinis niekšas kaltę apraudos,
Nebetekės daugiau kraujai iš Tavo kojų, šono, rankų, delnų,
Ir žaizdos užsivers jau visados.
1937

LAIŠKAS KRISTUI

Mes parašysim, Kristau, Tau šį menką laišką,
Žodžius gražiausius iš pačios širdies.
Gal nesuprantamas, gal bus kitiems neaiškus
Ir žmogui mirusiam širdyj lyg varpas neskambės.

Šiandieną mylime Tave mes, Kristau,
Nes su Tavim gyvent lengviau.
Aukojau Tau save, jaunystę,
Gražias dienas aukojau Tau.

Tavy viltis, kai saulė teka rytą,
Kai žvaigždės blėsta vakare.
Nebus Mesijo mums, ir Pranašo nebus mums kito,
Ir niekas niekad nepakeis Tavęs.

Jau mintyse žali žolynai želia —
O auga meilė Tau tokia stipri.
Ir lenkias prieš Tave balti laukų berželiai,
Ir žiba žvaigždės naktimis.
1937

MIRAŽAI

Tenai, per dykumą, keleivis eina
Ir mato palmių vaizdą gražų.
Širdis taip godžiai siurbia paskutinę laimės dainą,
O akys ieško vis naujų miražų.

Suklumpa jis ir saujom smėlį žarsto,
O vietoj vyno geria kaitrą tirštą.
Nykus šešėlis neša tyrais juodą karstą
Ir žiūri, kaip keleivis vienui vienas miršta.

Ateis čia karavanas ir klajoklių gaujos;
Kaip lapas kris jie tyruos, mirs kaip musės...

O mes kur einam, kur keliaujam,
Kur eina visos dienos mūsų?
1937

SNAIGĖS

Baltos baltos snaigėm lyg kasnykais pievos
Iš melsvųjų tolių mėlynais dažais.
O kad taip ateitų šičia geras Dievas
Su mažais berniukais vieškeliuos pažaist.

Gražios kyla bonios, akmenų bažnyčios.
Milijonai saulių šviečia ir nakčia...
Ar draugaut neleis kas mums su Dievu šičia?
Ir kalbėt su Kristum ar negera čia?

Gražios, šviesios dienos, kai ramus smūtkelis,
Kryžkelėj parymęs, žvelgia į laukus.
Čia ateina močios, savo galvas kelia,
Lūpom malda šnabžda: „Dieve, laimink mus“

Dengia snaigės žemę lyg baltais kasnykais.
Baltos juostos tęsiasi, gal labai toli.
Šviesios žvaigždės naktį ir laukai tie tykūs
Ar nesako, Dieve, jog čia Tu esi!
1937

DAMAI „PAR EKCELLENCE“

Kažkaip tave prisiminiau,
Nors tu esi nutolus.
Gyvenome kadais kaip giminės,
Kaip seserys ir broliai.
Miškan uogauti ėjome,
Prie ežero taškytis.
Šiandien, girdžiu, alėjomis
Eini, kur skamba litas.
Nors tu buvai nuskurusi
Ir paprasta mergaitė,
Bet mes šiandien salionų durėse:
Dama „par excellence“ skaitom.
Dabar žiedai auksiniai rankose,
Visa balta nuo grimo.
Greit būsi, sese, susilenkusi,
Kaip senė prieš mirimą...
Greit bus duslu krūtinėje
Nuo dūmų ir cigaro.
Nebežavės kitų nei linijos,
Kai šauksies „juodo dvaro“.
Aš nežinau, nei kam tu tikusi,
Jau greit, jau greit palūši.
Ir tavo dienos tuščios likusios,
Ir tu pati be dūšios.

Mes taip toli palikome,
Ir tu tokia išbalus.
Tu nesikelsi su Velykomis —
Šiandien viskam jau galas.
1937

Į VIRŠŪNES

Apie kraštą, kur girios ir gojai,
Apie šalį, kur pakelio uosiai,
Apie vargą, kur žemėj bujoja,
Apie darbą aš jums padainuosiu.

Iš dangaus lijo plynas ir pūtė,
Pūtė šiaurės vakaris toks kietas.
Ėjo žmonės per audras, per liūtis
Ir per dygų, žverblantį lietų.

Ėjo žmonės visi į tą šalį,
Iš gyvybės skubėjo į mirtį.
Ėjo žmonės parodyt, ką gali,
Ir darbais nuveiktais pasigirti.

Jie nelikdavo niekad prie vartų:
Bėgo, griuvo ir grūmės su vėjais,
Ir, pargriuvę šimtąjį kartą,
Vėl į priekį tolyn nuskubėjo.
1938

MERGAITEI

Tave žinau: eini per pievas,
Per pievas, klonius ir girias.
Sakai tėvams, sakai draugams: „Sudievu!
Einu ieškot, ieškot ir rast“.

Bet kur tu eisi, nerimta mergaite?
Kokioj šaly tau gera bus?
Be saulės, be širdies paliks namai tie,
Skardens ten juokas įžūlus.

Takai pro klėtį bus užžėlę,
Duris svetainės ten užgrios,
Žydės prie vartų ramunėlės,
O svėrės, usnys palangiūs.

Pro langus nespindės ten šviesos,
Ir džiugesio nebus veiduos,
Ir neis daina per ežerus, per žemę šviesią

Ir kalvos neatlieps ir nekartos.

Tu grįžk atgal į savo žemę
Ir prie darželio pailsėk,
Toksai šviesus dangus rytojų lemia...
Tokia šviesi žvaigždė...
1938

KAPUOSE

Per antkapį, per kapą šaltą, akmeninį
Matau nežinomus veidus, akis, rankas.
Matau sugriautus jų namus ir jų tėvynę,
Kurion jau niekas neparves.

Raudokit, kapo akmenys, ir verkit, mirusieji,
Raudokit vidury nakties!
Pro jus vis eis visi kaip ėję
Ir jūsų verksmo negirdės.

Jei jūs neturite darbų dalios šventos,
Prakeiktos jūsų dulkės žemės viduriuos!
1938

PASIKALBĖJIMAS SU MAMA

Atsimenu Tavo pasakas, Mamyte,
Tą Tavo širdį mylinčią ir gerą,
Kadais aš Tau žadėjau gražią pilį pastatyti
Ir šventėms dovanoti karalaitės dvarą.

Aš pievose dažnai laksčiau kaip vėjas,
Manęs nuvargusio ateidavai parnešti.
Sode aš žalią drebulę pasėjau
Ir lieptą pertiesiau į kitą griovio kraštą.

Ir Tu matei, kad aš taip greitai augau,
Mąstei: „Sūnelis greit bus vyras“.
Dabar savęs, savų minčių nebesugaudau,
Vaikystę menant ašaros pabyra.

Kai saulė nusileidžia, žvaigždės ima degti,
Dar daug norėčiau Tau aš pasakyti:
Kodėl keliaujam taip tolyn į naktį?
Kodėl graudu dabar, ilgu, Mamyte?

* * *

Kažkaip tave prisiminiiau,

Nors tu esi nutolusi.
Gyvenome kadaise kaip giminės,
Kaip seserys ir broliai.

Miškan uogauti ėjome,
Po ežerą taškytis.
Dabar, girdžiu, alėjomis
Eini, kur skamba litas.

KALNŲ PASIILGIMAS

Mano mylimajam mokyt. p. Kudirkai

Paklausai: piemuo dainuoja
Pačioje kalnų širdy;
Ir, skaudžiai dainos užgautas,
Lapeliu drebi.

O kalnų viršūnė blizga
Amžinai jauna,
Ir šaltiniai sravūs trykšta
Dyvina jėga.

Ten girdėt tik vėjai, audros
Ir matyt žaibai;
Bet niekur neatsikvėpsi
Taip laisvai laisvai...

Mus čia žemėj tvankus dūmai
Greit visai sugrauš...
Žemės dykumos taps baisiai nykios.
Nykios be žmogaus.

Kai girdi kalniečio dainą,
Trokšti ilgesy...
Ir drebi, pamiršęs viską,
Lapeliu drebi...

Eitum į kalnų viršūnes
Pakvėpuot lengviau,
Tiktai kelio nesurandi
Į tenai keliaut;

Nors geriau kalnuos pražūti,
Vėtrų sūkury, —
Negu čia, užtroškus dūmuos,
Mirti kaip visi...

1939

MIRTIES PAVEIKSLAS

Ateis mirtis kaip vargana senutė,
Bedantė jos burna nusišypsos.
Paims rankas ir nebeleis ilgiau čia būti,
O kartą ugnį užgesins veiduos.

Prabėgs pavasariai, žaliai sužėlę,
Prabėgs jaunystė pro akis.
Taip dyvinai linguos daržely gėlės,
O piemenys kalnuos bandas ganys.

Matysi tu save draugų būrely,
Besėdint linksmą prie ugnies.
Į dangų kils žarijos kelios,
Ir šiltas vakaras per pievas nusities.

Iš darbo grįš pečiūkai vyrai,
Daina lakštingalos skardensis pro rūkus.
Iš naginių išpils senasis tėvas žvyrą
Ir visą vakarą ant prieklėčio išbus.

Ir slinks veidai, kadais matyti,
Gyvenimas vaizduos pasikartos.
Išeisi tu iš čia rudens vėlyvą rytą
Ir nebegrįši niekad.

PRISIMINIMUI!

...Nors geriau kalnuos
pražūti
Vėtrų sūkury,
Negu čia užtroškus
dūmuos
Mirti kaip visi.

Kaunas, 1939.XI. 1

* * *

Ten saulė rytmečiu sugrįžta!
Ak, tai ne saulė, tai ne ta...
Kažko ieškojai, rods, jaunystėj,
Vėliau pabūgai kraują bristi.
Dabar palūžusia ranka
Į saulę rodai kai kada...
Ak, tai ne saulė, tai ne ta!
1940

NE JI

Tu sakai, ji gyvena toli,
Gal pily, gal pajūrio šaly,
Išsiilgus tavęs jau seniai,
Tik paklydęs ilgiausiam kely,
Kur ją rast, kaip ieškot, nežinai.

Tu skubi, tu sustot negali,
Tu klausai, kaip toli
Šlamščia jūros krantai,
O aplinkui ruduo, o lietus, o šalti
Tau akis temdo sriautų lašai.

Tu eini,
Norint vakaras jau, nors skliautai kruvini,
Tu matai, netolies spindi bokšto langai.
Tu pavargęs klumpi, tu kelies, tu skrendi
Ir džiaugiesi, kad ją suradai.

Bet kas ten! Ak, baisu! Tai ne ji,
Tai ne ji šypso bokšte liūdnei.
Negi tos savo vargo kely
Pasitikt išėjęs buvai.

Ji sena ten, sulinkus, baisi,
Akys jos — netikri spinduliai,
Ji nežino, ką tau pasakyt,
Ir iš gėdos pravirksta gailiai.

Tau nelieka, kur eit. Ko ieškoti nakty?
Siunta tolyje jūros krantai...
Ir sušukęs: „Deja, tai ne ji!“
Tu negyvas prie bokšto krenti.
1940

* * *

O mylimoji, mano slaptas ilgesys —
Būt vėjo genamam plačiajam vandenyne,
Kad vėl po daugel netikrų dienų
Išlipt galėčiau vėl naujam žemyne.

Aš neklajoti negaliu,
Nes mano amžinai jaunoj ir degančioj širdy
Svajonė nerami
Kasdien į naują tolą kviečia,
Ir aš einu, kad vėjų ir audros šaltais lašais
Išdžiūvusias kaip medis lūpas nors pavilgyti galėčia.

Tegu aš tavo žėrinčias akis
Lyg dvi pietų žvaigždes,
Į ramų uostą grįžt viliojančias, matysiu,
O mylimoji, nepasmerk manęs,
Jei iš kelionių tolimų aš nebegrišiu.

Tie vandenynai platūs, gili,
Tos audros nuo gimtų krantų tolyn vis plaukt vilioja,
Ar tu galėtum nuramint bangas, pakilusias širdy,
Ar tu galėtum, mylimoji?
1941

* * *

Kai vilnys viena po kitos atkrinta,
Būk tvirtas ir ramus. —
Žinoki, kaip kilnu yra
Kentėt ir būti išdidžiam.
1941.I.25

KARALIUS

Gyveno kartą nelaimingas, vienišas karalius:
Turėjo jis didingus, neįspėjamus planus,
Bet patarėjus ir ministerius
Labai mažus.

Parėmęs rankom galvą, mąstė tas karalius
Ir buvo liūdnas, nekalbus.
Nerado jis šaly aristokratų,
Kurie kalbėtų jam protingus ir švelnius žodžius...

Ir lyg naktis sutemo nelaimingojo karaliaus veidas,
Kada prieš mirtį jį atlankė išsigimėlis sūnus.
Jis matė, kaip to bukapročio rankose
Didinga ir graži imperija sugniuš.

Ir pirmą kartą nuo širdies pakilo sunkios ašaros...
Tačiau, kad neužlietų jos skruostus,
Užgniauzė skausmą, metų metais tvinkusį,
Ir mirė šaltas, išdidus.
Šarnelė, 1942.VII.3

AŠ PAŽINAU KARALIŲ TAVYJE

Aš pažinau karalių tavyje iš žingsnių aido
Ir iš akių blizgėjimo aštraus,
Nors kartais jos iš tavo liūdno ir pailgo veido

Man švietė giedrumu audros nuskaidrinto dangaus.

Kiekvienas tavo žodis, išdidus, bet mielas,
Kiekvienas tavo mostas, laisvas ir platus,
Kalbėjo apie didžią, gražią sielą,
Praaugusią lyg aukštas medis girioje visus medžius.

Nes tu sakei: „Per žemę mes praeinam
Tik vienąsyk, tai būkime tvirti!
Kieno gyvenimas bus panašus į sodrią dainą,
Tas nesutirps mirty“.

Todėl (nors neturėjai tu namų, kai saulė leidos,
Nei sosto, nei tarnų karališkam dvare)
Iš tavo liūdno ir pailgo veido
Aš pažinau karalių tavyje.
Šarnelė, 1942.VII.3

ŠEŠĖLIS

Aš sėdžiu vienas vakarop ties ežeru,
Perdien suspėjęs ir pavargt, ir nusivilti.
Ir sau stebiu, kaip vėjas netoli mažom bangom
Skalauja gelsvą kranto smiltį.

Aš nieko nemažtau, tik šiaip sau tyliai
Niūniuojau kažkada išmoktą dainą.
Aplinkui visiškai ramu. Girdėtis vieškeliu
Kažkas iš kaimo grįždamas pareina.

Ir žingsniai vis kaskart artėja
Pro ežerą prabėgančiu keliu baltuoju...
Staiga matau, kaip puola ant vandens tamsus šešėlis
Ir kaip tolyn bangom siūbuoja.

Aš pagalvoju: mano štai gyvenimas
Praeina lyg šešėlis...
Ir vėl ramiai stebiu, kaip irsta plaunamas
Purus pakrančių smėlis.
Šarnelė, 1942.VII.6

PAVARGIMAS

Nepasisekęs eilėraštis

Mokėkime gyventi ir dūžtančiose formose

Aš taip skubėjau jau visada kažkur,
bet kartą... pavargau.

Atrodė, lyg laimėjimui pasaulin
būsiu aš atėjęs

Dar saulėn akys žvelgs ne kartą,
Tačiau ir ten jos ras dėmių...
Todėl norėtūsi visai
Be pėdsako išnykt, pražūt.

Aš nežinau, kodėl šiandien toks pavargimas
Sukaustė protą ir jausmus.
Ak, būki dar, nors dūžtančiose formose,
Pasauli, man prasmingas ir gražus.
Šarnelė, 1942.VII.6

GAL DAR PAMENI

*Negaila mylimos, eilėrašty numirusios.
Brazdžionis*

Sėdėjom, gal dar pameni, tada prie miško
Ir kramtėm eglių ir pušų skujas.
Buvai tu taip gražiai pablyškus —
Įsmeigus į mane akis melsvas.

Kai mudu taip ilgai tylėjom,
Save užmiršę ir visus,
„Žiūrėk, — tariau, — tenai, kur medžiai praretėję,
Ten matos mėlynas dangus.

Toli toli, už tūkstančio, daugiau gal, mylių,
Kur horizontas susiliejęs su žeme,
Banguoja marios plačios, gilios...
Ir šniokščia jūra mėlyna..."

Tu padavei man ranką lengvą, šviesią,
Nusišypsojai ir tarei:
„Eime į ten!" — ir mes nuėjom dviese
Nerūpestingi lyg vaikai.

Dainavo žolėse tada maži žiogeliai,
Dainavo danguje linksmieji vyturiai,
Dainavo... ir daina, atrodė, auga, kelias,
Ir nuo dainų, regėjos, plyš dangaus skliautai.

Gal tik todėl balsu džiaugsmingu ir giliu
Tarei: „Tavęs taip niekas nemylės",
Kai vabalą skarelės kampuku
Krapštei man iš akies.

Paskui, dvi dideles dangaus spalvos akis
Įsmeigęs į galias erdves,
Aš nuėjau ieškot ir klyst,
Bet... tuokart vienas, be tavęs.

Kažkoks likimas didis, aš tikiu,
Prie marių vienąsyk atves mane,
Ir aš suvilgysiu ištroškusias ir
karštas lūpas... ir jau bus ramu
Didžiųjų vandenų ir sielos gelmėje.
Šarnelė, 1942.VII.27

POETAS

Kai eina jis minioj išvargęs ir nuleidęs galvą,
Bent kiek palinkęs priekin, nedrąsiu žingsniu,
Ir kai iš veido jo negyvo ir bespalvio
Dvi akys žvelgia tolin žvilgsniu beprasmiu, —

Praeivių veiduose matyti lengvas pašaipos šešėlis
Ir pranašumo jausmo pagimdyta šypsena.
Ir užgaulingi žodžiai lydi jį... kol lyg fantomas pasikėlęs
Jis vėl išnyksta gatvių tamsoje.

Bet būna dienos, kai galingų rampų spinduliuos
Jis atsiranda vėlei prieš tą pačią minią,
Ir, rodos, perkeistas nežemiškos šviesos,
Jau nebe savo skausmą, nebe savo laimę mini.

Paženklintas nutilusių žmonių susikaupimo,
Virš jų iškeltas begalinio skausmo įtampos,
Jis kalba. Ir jo žodis, suvaldytas ir aprimęs,
Plasnoja laisvas virš minios.

Sujungdamas visus į vieną šeimą
Kaskart stiprėjančia gaida,
Tas žodis, juos padegdamas, ateina
Ir puldamas tarsi audra.
Šarnelė, 1943.III.II

LES MÉDITATIONS SUR LA VIE TRISTE

Man palaužė jau valią ir ryžtą
Anie žodžiai, taip duslūs ir kimūs:
— Visa bėga, praeina, negrižta! —

Nepažįstamas, bendras likimas

Su pasauliu taikintis gundo.
Efemerinis, tuščias žaidimas

Man belieka prasminga pagunda.
Ak, palaiminti tie, kur gyvena
Ir iš sapno baisaus nenubunda!

Jie tik būna jaunystėj jauni ir senatvėj pasenę.
O kiti kasdien gimsta ir miršta.
Jie atrodo išvargę kaip seniai.

Ir kas liūdną jų žvilgsnį pamirštų...
(Tuo ir skiriamas žmogus nuo beždžionės,
Kad prieš ją protestuoja ir miršta.)
Šarnelė, 1943.III. 12

ŽMOGUS

Žmogau, aš žemėj atradau įmintas tavo pėdas.
Sakyk, kas tu esi, jei nori čia palikt ženklus?
Galbūt vaiduoklis tik, kurs juntamo pasaulio rūbais rėdos,
Kad, iš anapus į anapus eidamas,
Kitiems vaiduokliams būtų realus.
Šarnelė, 1943.III.15

SENAS NAMAS UŽMIESTY

Koks vienišas ir tuščias namas,
Visai suguręs ir apleistas!
Girdėjau, čia kadais gyvenusios dvi našlės damos,
Be galo senos ir be galo keistos.

Sode vašiai priaugę piktžolių, dagių
Ir ant takų prikritę lapų purvinų.
Čia vėjas žiemą ims dainuot melodijas gūdžias,
Ir lietūs plakt palangėje žaliuojančias rūtas.

Ir vakarais, kada pritils šiaurinis vėjas,
Mėnulis ims vaiduokliais margint sienas kambarių tuščių
Ir vienas pats lyg senas geradėjas
Budės naktim prie apleistų namų.
Šarnelė, 1943.III. 17

PAJŪRIO VAIKAI

Mes gyvenom prie jūros tada,
Du geri, du laimingi vaikai.
Palikti vandenų ir šviesų globoje,
Palikti vienudu amžinai.

Mes klajojom pajūrio taku,
Neidami protingyn nei senyn,
Du draugai tų žuvėdrų baltų, —
Krintančių lyg akmuo vandenin.

Kai išvargę vėlai vakare
Mes sumigdavom kur po medžiu,
Aš sapnuodavau ją, ji mane —
Begalybėj sapnų nekaltų.

Mes tetroškom gyventi drauge.
Du vaikai mėlynam pajūry!
Lig mirties. O po jos
Būt palaidoti paukščių žinia,
Kad sapnuos amžinuos
Jie dainuotų kur nors netoli.
Šarnelė, 1943.III. 18

* * *

Ar liūdnesnio kas būti galėtų
Už likimą žmogaus šioj nakty?
Jo gimimas toks ilgas ir lėtas,
O mirtis — nelaukta ir staigi.
Šarnelė, 1943.III. 18

* * *

Vasaros popietėm saulė ir vėjas
Žaidžia tarp medžių šešėliais ilgais:
Lyg du paklydę svečiai sukinėjas
Vasaros popietėm saulė ir vėjas
Ūksmingų alėjų takais.

Mažas berniukas iš miego pabunda
Ir trina rankutėm akis.
Saulė ir vėjas alėjosna gundo:
Mažas berniukas iš miego pabunda
Ir eina tyliai per duris.
1943.VII.26

MANO GYVENIMAS

Žemė, jos daina ir saulėtos padangės,
Vėjas ir pavasariu girti laukai,
Šalys tolimos, kaip atminimai brangios,
Praeity mylėti rūstūs ir linksmi veidai

Vis vaidenas man, gyvena manyje,

Kol numiršta ritmo bangose.

Nežinau, ar tu paskui atsekt galėsi
Gyvąjį Gyvenimą iš sąskambių trumpų,
Ar pajusi meilę jam, jau užmirštam eilių pavėsy,
Ar suprasi dalią buvus pilną vargo ir kančių, —

Bet žinau, kažkas švelniai palies tau širdį,
Kai pažvelgsi praeitin giedrėjančiu žvilgsniu;
Kai saldi kaip vynas forma bus tave nugirdžius
Ir atpalaidavusi nuo išgyvenimų sunkių,

Tu suprasi, gyva — miršta, lieka tik daina,
Kaip nemirštantis paminklas dainiaus kapuose.
Šarnelė, 1943.VIII.26

KVAILA ISTORIJA

Juk esti valandų, kai liūdesys,
Net nežinia dėl ko, ateina pas duris
Ir beldžias, prašosi tavin,
Jog nejučiom iš lūpų tau prasiveržia daina,
Tokia skausminga ir liūdna,
O tonai krinta vis duslyn.

Ir pasirodo tau gyvenimas tada
Toks menkas, nuobodus.
Ir žemėj čia Tu nieko jau džiaugsmingo nerandi —
Ir juo sunkiau, nes po mirties
Taip pat nelauki nieko jau ir netikies...
Tik mirga akyse vorai žali.

Bet... Kas gi bet?... Norėtum dar ramint save,
Tačiau iliuzijos sudužę, jų daugiau nėra,
Ir nežinia, iš kur pasemt gyvenimui jėgų.
Bet, keista... pats savaime dingsta liūdesys,
Ir vėl džiaugies, ir vėl tikies galįs
Laikyt gyvenimą prasmingu ir didžiu.

Ir ta istorija kartojasi kas valanda,
Tikra istorija, bet ne mažiau kvaila.
Neniekiniu aš žemės nei dangaus:
Bet, kol gyvens čionai žmogus,
Jis nesupras lemties ir kaip naktis niūrus,
Ir linksmas kaip diena nežinomu keliu keliaus.
Šarnelė, 1943.IX.6

LAISKAS MIRUSIAM DRAUGUI

Po to, kai tu mirei, aš neradau pasauly nieko,
Kas nesuteiktų liūdesio gilaus.
Čia žemėj tik jaunystė pėdsakus šviesius palieka
Širdy iš anksto mirčiai pasmerkto žmogaus.

Šiandien, rašydamas tau laišką į anapus,
Aš nepriminti negaliu,
Kad šio gyvenimo gražiausiąjį etapą
Praleidom žemėje kartu.

Ir tuoj iškyla akyse anas pavasaris prieš tavo mirtį,
Tas linksmas išdykaujančių draugų būrys,
Ištroškusių gyvent ir siaust, kažką nepaprasto patirti
Ir tikinčių, kad jie vieni pasaulį pataisys.

Dar kaip šiandien matau susirenkant visus į gražią šventę
Ir nešant rankose pražydušias laukinių obelų šakas.
Matau mergaites neramias, negalinčias be juoko ir dainų gyventi,
Skrajojančias lengvai kaip vėjas, aukštas ir lieknas.

Atsimenu, kaip mes tada pavasario laukais klajojom
Ir sekėm saulės kelią danguje ir upių vandeny,
Ir, skardžiuose aukštų kalvų sustoję,
Regėjom, kaip pasaulis dega, bręsta jos ugnį.

Ir įtikėjom mes tada į žemės grožį ir į savo galią:
Jau matėm išsipildant troškimus didžius.
Ir buvome tvirti kaip ažuolai žaliame biržely,
Išdidūs kaip arai, ištiesę erdvėje sparnus.

O, kaip tu pavydėjai man, palikdamas šią žemę,
Tikėjimą, jaunystę ir audringas svajones:
Matei mane kaip burtininką iš gyvenimo šaltinio semiant
Naujus turtus ir brangenybes vis naujas.

Ir tu prašei manęs pranešt, ką naujo
Tau mirus ašen žemėj surasiu,
Todėl šiandien, kai paskutinį kartą patarnauju,
Aš negaliu nuslėpt tiesos ir drebančiu balsu

Turiu prisipažinti, jog nieko negaliu pranešti:
Nes žemėj, kas didinga — tai jaunystė mummyse.
Jei nori, galime kartu į praeitį akis atgręžti
Ir paskutinį kartą pamatyti ją važiuojant saulės vežime.

Todėl, rašydamas tau laišką į anapus,
Kaip dar anuomet pažadėjau tau,
Užtikrinu, jeigu išreiškia ką šie žodžiai trapūs:
Pasauly, ko nebūtum radęs tu, aš neradau.

Šarnelė, 1943.IX.15

APIE TRŪNIJANTĮ MEDĮ

Nyksti nesuprastas ir vienas —
Gailus kaip sužeistas žvėris.
Tau visos šviesios dienos —
Viena juoda naktis.

O žaizdos plečiasi, negyja,
Gilėja vienuma.
Svajonės karštos kaip žarijos —
Tikrovė abejinga ir šalta.

Kaip medis audroje per lietu,
Nušvitęs žaibuose, Išlieka...
Išliksi tu nenugalėtas,
Bet sutrūnijęs savyje.

O, jei tave kas nors uždegtų...
Džiaugsmingas kaip aukos ugnis,
Nušviestum tą beprasme naktį
Plačiom lyg upės liepsnomis.
Šarnelė, 1943.X.4

* * *

Rūpestis padidint ūgio neįstengia.
Sielvartas iš naujo atveria žaizdas,
Nuo likimo bėgantis jo neišvengia,
Laimės ieškantis negali jos atrast.

*

Skrenda metai ir kaip paukščiai
Meta plunksnas — žmones nebūtin.
Pačiame gyvenimo ir laimės aukšty
Nejauku pažvelgt žemyn.

*

Tapsmas amžinas, bet tampantieji
Būna momentui tiktai, —
Kaip negrižta nutekėję
Kartą upėm vandenai.

Tu, žmogau, gyvenimo išsilgęs
Amžino, — neamžinas esi.
Veltui mirštančiųjų burną vilgys

Amžinybės pasaka graži.

*

Tęst gyvenimą be galo
Vien tik noras nepadės,
Kartą sąnariai atšalę
Nesušils prie įgeidžių ugnies.

*

Tau suprast, žmogau, beliko,
Jei suprasti dar gali:
Kad praeinantys dalykai
Turi prasmę amžiną būty.

*

Kad pati būtis beprasmė,
Nenaudinga niekam apskritai —
Šitą gal vėliau suprasme
Mes, praeinančio gyvenimo draugai.
Šarnelė, 1943.X.13

*

Visi tikėjimai — fantazijos žaislai:
Apie tikrovę nieko pasakyt negali.
Bet kas prarado juos visus, tas amžinai
Turės klajot po liūdną Hado šalį.

Sunku netekt pastogės ar namų,
Sunku gyvent ir jaustis nuskriaustu, apleistu,
Bet dar sunkiau netekt iliuzijų visų:
Kartu svaiginančio narkotiko ir vaisto.

Tokia jau prigimtis žmogaus:
Gyvent ir dievinti ką nors — tolygu.
Ir kaip skaudu, iš melo malonaus
Nubudus, jaust visatos šaltį dygų.

Bet žmonės mėgsta šilumą labiau nei tiesą
Ir bijo pasilikti vieni net valandai vienai,
Ir, jei širdy tėvų tikėjimas atvėso,
Jie naujo griebiasi karštai.
Šarnelė, 1943.X.21

* * *

Buvo spalvis. Vėjo katinukai
Žaidė lapais parkų takuose.
Saulės lempa su stiklu nurūkusi
Tyliai geso vakaro šurpe.

Mudu ėjome greta, tą pačią
Mintį slėpdami širdy giliai,
Ir regėjome, kaip skečias
Tamsumos ateinančios sparnai.

Vėjo katinukai rudenį
Žaidžia kiemo lapais čežančiais.
Sėdi sau namuos ir niekur nesijudini,
Sėdi ir ką nors mąstai.

Vakare slenki arčiau prie židinio
Ir skaitai poezijos knygas.
Ir tą tylią laimę dar labiau padidini
Svajomis apie laimingas vasaros dienas.
Šarnelė, 1943.X.28

* * *

Kartais žemė man atrodo
Panaši į laužų krūvą;
Monotonišką, vienodą,
Kur viskas suvirtę pūva.

Kartais žemė man kaip tyras
Ir darnus dievų paveikslas,
Kur kiekvienas daiktas giria
Ritmą, kuriantį ir veikslų.
1943.X.29

* * *

Aš pakeliu akis nuo knygos
Ir ilgesingu žvilgsniu aprėpiu laukus:
Vienur žaliuoja šepėčiu rugiai sudygę,
Kitur tik leidžia diegus gležnučius.

Kai kur matyti: žmonės bulves kasa,
Įgulę ir palinkę ežiose;
Pasklidę laukuose, gagna žąsų:
Jas varinėjas moteris sena.

Miškų užuovėjoj, gražioj aikštelėj,
Kur sklaistos lapai padrikai,

Ten vestuves subėgę šunes kelia
Ir susirieję skalina plonai.

Keliu praeina ubagas. Mane išvydęs,
Jis ima pusbalsiu čepsėt maldas
Ir, retkarčiais padaręs kryžiaus ženklą didį,
Jis žiovuja ir trinasi akis blausias.
Šarnelė, 1943.XI.2

* * *

Norėdamas surast save, jisai paliko šeimą ir draugus
Ir vienas pats gyvent į dykumas išėjo.
Ten pasistatė lūšną sau ir vienaplaukis, nekalbus
Ant slenksčio per dienų dienas sėdėjo.

Jis žvelgė į dangaus tolius
Ir sielos gelmėse kažko ieškojo.
Ir naktimis išbudęs, neramus
Kažką lyg karštinėj klejojo.

Bet kartą įsiklausė jis: kažkas
Per dykumą praeidamas dainavo
Apie laimingas paprastas dienas
Žmonių, neturinčių prasmės ir tikslo savo,

Žmonių, kurie gyvena kaip maži vaikai,
Ties bedugne dainuodami ir šokdami ratelį,
Jie rankioja gėles ir, krykšdami linksmai,
Rankas bejėges ir silpnas į saulę kelia.

Ir atsiskyrėlis nuo Dievo meldė sau to paprastumo,
Ir buvo jis bregint išklauskytas:
Kažkas apvilko jam akis, aptemęs protas jo suglumo,
Ir tapo jis lyg vaikas paprastas, nekaltas ir mažytis.
1943.XI.2

RONDO

Tu pamiršai mane,
Ir aš tave pamiršiu.
Negaila to, bet kai kada,
Iškilę į paviršių,

Prisiminimai drumsčias širdyje
Ir plūsta bangomis per viršų...
Tu pamiršai mane,
Ir aš tave pamiršiu.

Belieka tik refrenas dainoje —
— Bet jo aš nepamiršiu —
Kaip vėjas vandenu paviršiu
Palies švelniai tave:
Tu pamiršai mane.
1943.XII.6

* * *

Aš aistringai myliu žemės išrinktuosius,
Nesvarbu, kas jie: šventieji ar velniai.
Jų dorybėmis, jų cinizmu žaviuosiu.
Moka jie mylėt ir keiktis įžūliai.
1943.XI. 18

PAMIŠĖLIO UŽRAŠAI

I

Pamišėliu mane vadina žmonės,
Galbūt tikrai aš toks esu.
Iš paskutinės užjūrio kelionės
Grįžau liguistas kūnu ir protu.
Ir sako: aš tada dainavęs, šokęs,
Dažnai prapliupdavęs juoku.
Visiems keistai atrodeš mano šokis,
Žiūrėti buvę linksma ir gaudu.
Mane sugavę, į namus nuvežę...
Pagydyti visai nebetikėję.
Aš vis kalbėjęs apie damą gražią,
Kilnesnę už hidalgo Dulcinėja,
Kuriai paskirsiąs rinkinį sonetų
Kaip padėką pamišusio poeto.
Šarnelė, 1944.I.10

2

Aš ilgą laiką gyvenau pietuos
Kaip nuobodžiaujantis aristokratas.
Ten greitai dėl laikysenos taurios
Visi mane pamilo, prie manęs priprato.
Aš mėgau-gamtą, mokslą ir menus,
Rinktinių asmenų draugystę
Ir pokalby, palietęs klausimus painius,
Dažnai į metafiziką nuklysti.
Ir nors slaptai mane kankino liūdesys,
Vienatvės priepuoliai, nuobodulys,
Bet nesiguosdamas, kad man sunku,
Save papuošęs amžinu šypsniu,

Šaltai stebėjau žmones ir save
Nežinomo likimo žaidime.
Šarnelė, 1944.I.11

SKAISTYBĖS IŠTYRIMAS

Viduriniais amžiais į karaliaus dvaro rūmus
Pats valdovas kviesdavo kasmet naujas damas, —
Kur pirmiausia būdavo iširtas jų skaistumas...
Jam patikrint jis mokėjo būdą susirast

Prie karališkojo stalo tarp visų bajorų
Joms įpildavo raudono vyno į puošnias taures,
Bet kurių viduj išgraviruoti aktai nepadorūs
Piktindavo sielas dar gėdingas ir skaisčias.

Jeigu kuri, pakėlusiu prie lūpų taure,
Ją palenkus ir pažvelgusi vidun, staiga
Suliepsnodavo, išvydus kokį piešinį netaurų,
Lyg sausa pušis ant kalno, žaibo įskelta,

Tai visi dvariškiai iš naujosios damos
Juokdavos, susižavėję josios skaistumu,
Ir dainuodavo lyg tie studentai „Gaudeamus“:
Vivat omnes virgines, gyventi gera ir smagu!

Jeigu kita dama, pažvelgusi taurėn į vidų,
Vyną ir toliau girkšnodavo ramiai,
Ach, tai dar labiau, šį reginį išvydus,
Pagyvėdavo (karaliaus rūmuos) kalbos ir juokai.
1944.I.13

* * *

Įsiklausyk: kaip skamba laiko pakrašty
Pirminiai muzikos garsai,
Lyg lengvo vėjo iš Anapus atnešti
Dainuojančių vaikų balsai.
1944.I.22

Tyla! Ištuštėjusi šventės aikštė...

*

Tartum stiebų reginys prie Islando
Jūrininko akyse giliose,
Tėviškės kalvos, šią žiemą paskendę
Balzganose miglose,

Verčia svajoti mane...
1944.I.22

* * *

Maža tauta su dideliu žodynu,
Kaip tu į Nemuno pietinį krantą
Su juo išplaukt galėsi, jei kaimynai
Tavųjų žodžių turto nesupranta?

* * *

Aš, dar rik įpusėjęs dvidešimt trečiuosius,
Jaučiuos pavargęs ir pasenęs Vakarų žmogus.
Iš visko aš seniai ironiškai juokiuosi,
Į nieką netikiu, esu atbukęs, nejautrus.
1944.II.25

PORTRETISTAS

Gyveno vieną sykį portretistas įžymus,
Bet piešė jis nekokių portretus;
Tuo nusivylęs, jis padarė dvidešimt ir keturis vaikus,
Bet nepasisekė ir čia: į jį nė vienas neišėjo panašus.
1944.III.9

ANGLŲ HUMORAS

Gamta ir dėsniai jos neaiškūs buvo nuo senų laikų.
Bet Dievas tarė: „Newton tebūnie!“, ir visa tapo tuoj aišku.

Labiausiai buvo velnias nepatenkintas tu,
Jis tarė: „Einstein tebūnie!“ ir taip grąžino status quo.

*

Pone N., su jūsų nuomone aš sutinku,
Kad poetą bet kurią mes galime laikyti kvailiu,
Bet jūsų asmeniu parodyt būtų ne pro šalį,
Kad ne kiekvienas kvailas ponas poetu būt gali.
1944.III.10

* * *

Ponas Dievas rengėsi penkias dienas
ir šeštą vieną žmogų tesukūrė,
O Šekspyras tūkstantį per keturis veiksmus
pagimdė, išaugino ir penktam nudūrė.

1944.III.10

KAIP PAGYDYT NUO POEZIJOS

Kai Homeras mirė, dėl jo gimimo vietos
Kilo ginčas tarp turtingų miestų septynių,
Nes per juos kaip elgeta Homeras gyvas
Eidavo maldaudamas duonos trupinių.

1944.III.10

LINKSMO VALKATOS PASIPASAKOJIMAS LIŪDNAM POETUI

Aš savo motinos ir tėvo nepažįstu,
Kur gimęs maža nežinau,
Tačiau esu sūnus moters, jeigu neklystu,
Atleisk jai nuodėmę, dangau!

Užaugęs valkatų būry
Tarp niekšų, tipų, ubagų,
Manau, atspėt patsai gali —
Aš valkata šaunus esu.

Profesija nors pastovi, bet sudėtinga,
Visus menus atmintinai
Žinoti išdaigingam skurdžiui reikalinga,
Jei ne, pradingsi kaip matai.

NUBUDIMAS

Kiekvieną rytą mano nubudimas
Gražus kaip pasaka. Ir aš nebegaliu
Žinot, iš kur dangus šviesos tiek imas,
Iš kur tiek saulėj aukso spindulių.

Šiąnakt sapne kažką regėjau mielo...
Dabar diena gražiai kaip sapnas išsiskleis
r mano ilgą, rūsčią metų gėlą
Apkės džiaugsmingos saulės spinduliais.

*

Visi pasauly nori būti mylimi,
Visi praeina žemę, alkdami šviesos
Ir perdegę troškimų ugnimi,
Ir nenumaldę sielos alkanos.

1944.IV.20

MALDA Į ŠV. KAZIMIERĄ

O, Kazimierai Šventasis!
Kai tauta pavojuj bus,
Ar išvesi kaip anąsyk
Pergalėn kovos pulkus?

Ar tu leisi, kad baltoji
Mūsų žemės Lelija
Po raudono žirgo kojom
Būtų amžiams sutrypta?

Ją tvirtai laikyki rankoj,
Dengdamas globos skydu,
Tepraūžia, ją aplenkę,
Visos audros iš rytų.
Šarnelė, 1944.VI.8
Dievo Kūno šventėj

RUGSĖJO NAKTIS

Sėdžiu lange. Rugsėjo naktis. Pilnatis.
Ir švelnus kaip vestuvinis nuometas
Lengvas rūkas virš pievų.
Tai poezijos, meilės, svajonių naktis.
Tokiąnakt mylimi neatmins, kaip ištart
Ligi ryto: sudievu!

Ta rugsėjo naktis kaip svajonė graži;
Tokią naktį rašyti, svajoti
Ir mylėti norėtus,
Tačiau aš pamiršau, kaip svajot ir rašyt,
Ir atšalusioj mano širdy
Jau nėra meilei vietos.

Tai kodėl sėdžiu lange, įsmeigęs akis
Į mėnulio gelsvu metalu nusiklojusį
Aukštą tolimą dangų?..
Nežinau. Tai gal šiaip sau... Rugsėjo naktis..
Tyliai lašina vystantis klevas
Šaltą miglą ant lango.
Šarnelė, 1944.IX.29

SIELOS PAVEIKSLAS

Po žemu ir pilku dangumi
Aš einu palenkęs galvą
Ir maštau, kaip sielai artimi
Tie tušti laukai ir kalvos
Rudenio mieguistam nykume.

Kojas vilkdamas drėgna žeme,
Prieinu lapuočių mišką
Ir stebiu, kaip ore tingiame
Raudoni, gelsvi, išblyškę
Supas lapai — negyvi drugiai —

Ir pusiau nusilapoje
Medžiai stūkso tartum kaliniai,
Nuplakti rimbu kandžiuoju,
Šalty kūnais, virpančiais gailiai,
Ant jų kabant paskutiniams skarmalams.

Akys, klaidžiokit laukais, pakol sutems!
Tas rudens paveikslas, mano
Siela, tau patinka, nes jame
Atpažįsti kraštą, kur gyvena
Tavo liūdesys ir pilkuma.
1944.X.4

IŽANGA

Aš vėl dainuosiu jums dainas apie pilkosios šiaurės šalį,
O jūs kas vakarą aplink susėdę ir tyloj klausysite manęs.
Ir ta daina bus panaši į paukštę mėlyną, kuri anksti iš ryto kelias
Ir išskečia sparnus, pakildama į saulėtas erdves.

Nes iš aukštybių matos plotai begaliniai,
Nelygus kraštas ir miškų šilkiniai kaspiniai,
Ir tartum šviesios grandinėlės upės, į pavasarį patvinę,
Ir vėjo gairinami po žiemos pilkėjantys laukai.

Ir tarp pavasario audrų ir vėjų aplankytas šiaurės kraštas
Atgyja paukščių dainose. Ir pasigirsta šūkavimai
smagūs dirbančių laukuos.
Ir tyška vandens nuo kalvų. O virš galvos dangus bekraštis
Toks pilnas vandeningos melsvumos.

* * *

Jų buvo daug. Geri draugai. Visi jauni ir drąsus,
Ir greit per ankšta liko jiems tėvų namuos.
Tai vieną rytmetį, kai pievų platuose žvilgėjo deimančiukais rasos, Išėjo į pasaulį jie
Jaunystės Nuotykiu ieškot.

Dangus toks mėlynas. Krūtinėj jausmas tyras.
O akyse — ugnis, o lūpose — daina!
Skambėjo vieškeliai, keliai, skambėjo girios,
Ir ten toli žydėjo laimė svetima.

Ir ėjo jie. Į priekį akys smigo.
Ir veržės jie lyg upės nesulaikomai pirmyn,
Vienur ten stiepėsi kalnai, kitur ten buvo lygu, —
Ak, nesvarbu, visais keliais keliaujam ateitin.

Keliavo jie per dykumas, kur vėjas smėlį ginė,
Išvargo, bet nerado nei oazių, nei pavėsių malonių,
Tik kai prie laužo vakare susėdę jie prisiminė
taip tolimą tėvynę, Keistai sužiuro į liepsnas kartu.

Gal grįžti atgalios?.. Ak, ne! Širdy troškimas didis
Taip vaikė juos iš vietos vieton. Degė nerimu kely;
Tai nesvarbu, kad naktimis sapnavos tėviškės laukai, pavasari pražydę, Tai nesvarbu, kad per
dažnai vaidenos motinų plaukai balti.

Jie plaukė mariomis. Audra laivus sudaužė
Ir išmetė bevaisės žemės pakrašty.
Bet koks tai nepatirtas jausmas kiekvienam keistai krūtinę graužė,
Ir ėjo jie ir griuvo, kėlės! ir vėl į priekį, vėl tolyn!

Aš nežinau, ar jie dabar tebekeliauja toliais,
O gal jų nė seniai gyvų nėra.
Tačiau vis tiek paduok man savo ranką, broli,
Jeigu ne laimės, tai prasmės ieškot ir mes eime!

Tai kas, kad jie galbūt priėjo tik mirties bedugnę,
Tai kas, kad nepalaidotus jų kūnus draskė sakalai.
Čia niekas neįstengė mums užgesint širdy troškimų ugnį,
Čia visada kančios bus per mažai.

Eime! Juokies, sakai: ir mes nerasiu nieko,
Ir, kai išvargsim, mus priglaus tiktai nakties tamsa.
Eime vis tiek! Tu klysti! Visados kažkas dar lieka:
Tai mirti savo mirtimi! Tai ne kitų! Tai mirtimi sava!

ATBAIGIMAS

Gimtos pastogės slenkstį peržengęs,
Jis vėl pamatė visa tai, ko taip nekęsdamas
Kadais pabėgęs buvo iš namų.
Ir pirmą kartą jo pasenęs veidas, jo išblėšę akys
Nušvito tobulu džiaugsmu.

Be galo jam dabar patiko toji didelė tyla,
Ir tie ant sienų atsimušę saulės spinduliai...
Ten, kur palangėm vazonėliuos augo blyškios gėlės,
Aplinkui matėsi
Vaikystės tolimų dienų žaislai.

Ir prasivėrė jo sukepę lūpos: „Ašen nieko neradau,
Tačiau galbūt nereikia nieko rast, jeigu ieškot gana.
Keliauja sau žmogus, o prieš akis tik vienas skausmo kelias,
Kol blėstančių troškimų širdį
Pridengia didelė gimtų namų tyla”.

Staiga jisai suprato viską.
Lengvai pasirėmė ant stalo
Ir, saulės spinduliuos panėręs veidą,
m i r ė!

LAUŽAS

Ant mūsų žemės dega didis laužas,
Jo dūmai plakasi kaip vėliava juoda,
Mirtis aplinkui šoka šoki žiaurų,
Ugnin suversdama naujas aukas.

Kūnų liepsna nušviečia tamsią naktį —
Iš tolo rodos, kad tenai mūs laimės žiburys,
Ir laimės troškuliu apsvaigę, skrendam kaip plaštakės,
Kol laužo liepsnos godžios mus prarys

Ir dar labiau nudžiugus šoks mirtis,
Ji savo džiaugsmui jau sudegino kartų kartas,
Eilės dar laukia milijonų eisena.

Kūnų liepsna! Mirtis linksma tik godžią ugnį žarsto
Ir dūmais verčia ji žmonių minias,
Ir pelenus laukuos be pėdsakų išbarsto.

SAULĖS LANKAS

Kiekvieną rytą Viešpaties didžioji saulė
Nauja gyvybe budina mane
Ir, spinduliais bepuošdama pasaulį,
Išlenkia lanką erdvėje.

Ir aš turiu įtempt šį saulės lanką
Nauju vis ilgesiu, kančia
Ir siųst į gilų, erdvų dangų
Naujas troškimo vyličias.

O jos... O jos, erdvėj neradę nieko,
Sugrįžta žemėn, į mane
Širdy tvyrot įsmigę lieka...

O aš, kai saulė vėl naujam lanke,
Vis tiek tempiu dienų stygas

Ir vėl siunčiu troškimų vyličas...

PINIGAI

Pasauly daugel pinigų kursuoja
Senų kaip žmonija sena.
Tarpu savęs jais žmonės santykiuoja —
Vadinas jie tai: aukso meilė ir aistra.

Vieni juos laiko egoizmo bankuos,
Kiti jais perkasi daugel malonumų valandų,
Nes myli jie save ir prieš save tik lankstos,
Ir galvas vainikuoja puikybės vainiku.

Mes tikime: šie pinigai tvirti,
Bet vieną kart nupuola jie staiga
Ir visa griaua nusivylimo banga.

Yra dar kitas pinigas giliai širdy,
(Tvirtumą jo mum skelbia amžių eilės) —
Kancija paženklintas, tai Absoliuti Meilė.

KAS TU?

Kas vakarą girdžiu: aplinkui namą
Kažkas ten vaikšto pamažu
Lėtučiais žingsniais vienišas ir senas
Ir stebi vis, kaip ašen gyvenu.

Jis rūpestingai ten aplink vis vaikšto,
Kai aš puotauju linksmas per naktis,
O kai nuo klausimų galva apsvaigsta
Ir kaip pašalus paukštė spurda jau širdis,

Jis veržiasi vidun ir tuoj gaivina,
Vingrius kelius nušviesdamas žmogaus
Ir duodams paragauti amžinybės vyno.

Kai praveriu akis, jo niekur nematau,
Tiktai girdžiu ten šiugždesį jo žingsnių nuslėptų
Ir klausiu vis savęs: kas tu, kas tu?

GIRIOS MELSVUMA

Matau, giria jau šviečiasi spalva indigo,
Ir vėjas budina apsnūdusias kalvas;
Jau kuždasi beržai, ten slėniuose sumigę,
Laukuos jau švilpauja gaivias melodijas kažkas.

Solveiga šiaurėn nulėkė pašliūžom,
Dainuodama, kad baigiasi žiema.
Pavasaris! Pavasaris jau greit atūžaus Žiedais kaišyta kepure — — —

Naujam pabudusiam rate
Visur jauna gyvybė supulsuos,
Tik į mane senatvės lašą jis įpils slapta,

Neramų karštį prigesys veiduos — — —
Dabar žiūriu su liūdesiu širdy,
O girios melsvuma lengva, skaidri.

PAUKŠČIAI

Turiu aš paukščių didelius pulkus,
Didžiausių grifų, sakalų, erelių;
Ištiesę spindinčius, žvalius kaklus,
Dangaus erdvėn laisvi jie kelias.

Ir kylant jiems vis plečias jų sparnai,
Kaip debesys didi, galingi;
Po kojomis kaip sraigės sukasi kalnai;
Kaip lašas jūros spindi;

Ir jiems nutūpti žemė per maža.
Išdidūs ir sparnais nubraukdami žvaigždes
Ir nepavargę niekada

Per šaltas, dideles dangaus erdves
Kaskart platėjančiais sparnais
Manieji paukščiai skrenda amžinai.
1944.V.5

F. Burdilonas

ŠVIEČIA TŪKSTANČIAI AKIŲ PERNAKT

Šviečia tūkstančiai akių pernakt,
O perdien — viena;
Bet šviesa pasaulio miršta
Saulės laidoje.

Tūkstančiai akių minty,
O širdy — viena;
Bet gyvenimo šviesa užgęsta
Meilės mirtyje.
1939.X.5

H. V. Longfelas

ANGELŲ PĖDSAKAI

Kai valandos dienos jau suskaitytos
Ir nakties balsai pažadina gerąsias sielas,
Tas sklendžiančias šventam, ramiam
Džiūgavimui;

Kai vakaro štai žiburiai sušvinta,
Kai vėl tarsi fontanai šviesūs ir ilgi
Šešėliai židinio
Švytuoti ima kambario grindim;

Tada ir vėl tarpe senai palikusiųjų mus
Įžengia per duris
Ištikimasis mylimasis
Dar kartą aplankyt manęs.

Jisai, toks jaunas, tvirtas, jis mokėjo
Kovos ugnin svajonėmis nulėkt,
Tai jis prie vieškelio plataus parkrito,
Nuvargęs nuo gyvenimo kančių.

Tai štai ir jie, šventi, silpnučiai,
Gyvenimo kryželių neša,
Išblyškusias rankas nedrąsiai sukryžiaue,
Į mus prakalbėt negalį.

Kartu su jais štai dieviška būtybė,
Kuri man meilę ir jaunystę dovanojo,
Mylėjusi mane labiau nei visa kita,
(Jinai dabar šventa danguj gyvena).

Tyliu, kurčiu skambėjimu
Ji vėl ateina prie manęs
Ir kėdę tuščią užima,
Ir ranką švelnią vėl ant mano rankos padeda.

Ir sėdi ji, ir žiūri į mane
Švelniom giliom akim,
Tai lygiai žvaigždės, tylios, šventos,
Kur žemėn iš aukštybių žvelgia.

Ir žodžiai netarti — suprantami,
Ir žodžiai, ir širdies malda,
Ir švelnūs priekaištai lyg laimės padvelkimas
Pasklinda nuo jos lūpų kaip kadais —

Och, nors kartais aš prislėgtas, liūdnas,
Bet liūdesys iškart pranyksta,
Jei aš prisimenu tiktai
Šituos, kurie gyveno čia ir mirė.

R. Tagorė

SODININKAS

3

Aš iš gėdos nulenčiau galvą ir maščiau: „Aš nekovoju už juos ir nenupirkau turguje; jos nėra tinkamos dovanos jai“.

Ir visą naktį aš mėčiau juos vieną po kito į gatvę. Rytą atėjo keleiviai; jie pakėlė jas ir nusinešė į tolimas šalis.

4

Ak man, kodėl jie mano namą pastatė prie kelio, kuris veda į miesto turgų?

Jie pririša savo prikrautas valtis prie mano medžių. Jie ateina ir nueina, kada jie nori. Aš sėdžiu ir stebiu juos, mano metas bėga. Pavaryti aš jų negaliu. Ir taip prabėga mano diena.

Dieną ir naktį jų žingsniai aidai prie mano durų. Veltui aš šaukiu: „Aš nepažįstu Jūsų“. Daugelis iš jų žinomi mano pirštams, kai kurie mano šnervėms, mano gyslų kraujas, atrodo, pažįsta juos, ir kai kurie yra žinomi mano sapnuose. Išvaikyti aš jų negaliu. Aš šaukiu juos ir sakau: „Ateikite! į mano namus kam patinka. Taip, ateikite“.

Rytą varpas skamba šventykloje. Jie ateina su pintinėmis rankose. Jų kojos yra rožiniai rausvos. Ankstyvoji aušros šviesa krinta ant jų veidų. Išvaikyti aš jų negaliu. Aš sodinu juos ir sakau: „Ateikite į mano sodą rinkti gėlių. Ateikite čia“.

Vidudienį prie rūmų vartų nuaidi gongas. Aš nežinau, kodėl jie palieka savo darbą ir gaišta — stoviniuoja netoli mano tvoros.

Gėlės jų plaukuose yra išblyškusios, suvytę; jų fleitų gaida yra lėta. Išvaikyti aš jų negaliu. Aš sušaukiu juos ir sakau: „Pavėsis po mano medžiais yra vėsus. Ateikite, draugai“.

Naktį žiogeliai čirpia miškuose. Kas yra tas, kuris lengvai ateina iki mano durų ir švelniai į jas beldžiasi. Aš matau veidą, bet neryškiai, nėra pasakomas nė vienas žodis, dangaus ramumas budi visur aplink. Pavaryti savo tylaus svečio aš negaliu. Aš žiūriu į veidą tamsoje, ir sapnų valanda bėga.

5

Aš pasidariau neramus. Aš ištroškau toli esančių dalykų. Mano širdis plaka ilgėdamas paliesti neaiškiosios tolumos ruoželį. O didysis Anapus, o tavo fleitos aštrus šauksmas! Aš užmirštu, aš visados užmirštu, jog neturiu sparnų skraidyti, jog esu pririštas prie šios vietos amžinai.

Aš esu smalsus ir budrus, aš esu nepažįstamas svetimoj šaly. Tavo atsikvėpimas ateina šnabždėdamas man negalimą viltį. Tavo liežuvis yra žinomas mano širdžiai, tarsi jis būtų mano paties.

O tolumų ieškojime, o tavo fleitos aštrus šauksme! Aš užmirštu, aš visados užsimirštu, jog nežinau kelio, jog neturiu sparnuoto žirgo.

Aš esu lėtas, aš esu keleivis savo širdyje. Lėtų valandų saulės raibuliavime kokia begalinė vizija parodo tavo pavidalą dangaus mėlynume. O Tolimasis gale, o aštrus tavo fleitos šauksme! Aš užmirštu, aš visados užsimirštu, jog namuos, kur aš vienišas gyvenu, visi vartai yra uždaryti.

6

Prijaukintas paukštis buvo narvelyje, laisvės paukštis buvo miškuose. Jie susitiko atėjus metui, tokia buvo likimo lemtis. Laisvės paukštis šaukia: „O mano meile, skriskime į miškus". Narvelio paukštis šnabžda: „Ateik čionai, gyvenkime kartu narvelyje".

Laisvės paukštis sako: „Tarp sienų, kur vieta išskleisti sparnams?" „Deja, — sušunka narvelio paukštis, — aš nežinočiau, kur nutūpti dangaus platybėse". Laisvės paukštis kalba: „Mano mylimasis, dainuokime girių dainas". Narvelio paukštis atsako: „Atsisėsk šalia, aš išmokysiu tave mokytojo kalbos". Miškų paukštis sušunka: „Ne, deja, ne! dainos negalima išmokti". Narvelio paukštis atsako: „Deja, man, aš nežinau girių dainų".

Jų meilė yra pilna stipraus ilgesio, bet jie niekad negali skristi liesdamiesi sparnais.

Per narvelio virbalus jie žiūri, ir veltui noras pažinti vienas kitą. Iš ilgesio jie sudaužia sparnus ir dainuoja: „Ateik arčiau, mano meile!" Laisvės paukštis šaukia: „Negali būti, aš bijausi užvertų narvelio durų". Narvelio paukštis šnibžda: „Deja, mano sparnai yra bejėgiai ir mirę".

7

O mama, jaunasis Princas praeis pro mūsų duris, — kaip aš galiu griebtis šį rytą darbo?

Parodyk, kaip supinti plaukus, pasakyk, kokį užsidėti rūbą reikia. Kodėl tu žiūri nustebus į mane, mama? Aš gerai žinau, jis nepažvelgs į mano langą; aš žinau, jis pranyks iš mano akių per vieną akimirką, vien silpstanti fleitos ateis melodija iš toli raudodama. Bet jaunasis Princas praeis pro mūsų duris, ir aš užsidėsiu geriausią rūbą dėl šitos akimirkos.

O mama, jaunasis Princas praėjo pro mūsų duris, ir ryto saulė sušvytėjo nuo jo kariško vežimo. Aš nusviedžiau nuo veido vualį, aš nutraukiau rubinų grandinę nuo kaklo ir numėčiau jam ant kelio. Kodėl tu žiūri nustebus į mane, mama? Aš gerai žinau, jis nepakėlė mano grandinės; aš žinau, ji buvo sutrinta po jo karo vežimo ratais, palikdama raudoną dėmę dulkėse, ir niekas nežino, kas buvo dovana ir kam. Bet jaunasis Princas pravažiavo pro mūsų duris, ir aš nusviedžiau brangenybę jam ant kelio, nuplėšus ją nuo savo krūtinės.

8

Kada lempa užgeso prie mano lovos, aš pabudau su ankstyvaisiais paukščiais. Aš sėdėjau prie atviro lango su šviežiu vainiku ant padrikų plaukų.

Jaunasis keleivis jojo keliu, įsisupęs rožinėj ryto migloj. Perlų grandinė kabėjo jam ant kaklo, ir saulės spinduliai krito ant jo vainiko. Jis sustojo prieš mano duris ir paklausė manęs smalsiu susukimu: „Kur ji yra?" Iš baisios gėdos aš negalėjau atsakyti: „Ji tai aš, jaunasis keleivis, ji tai aš".

Buvo prietema, ir lempa neuždegta. Aš lėtai pyniau savo plaukus. Jaunasis keleivis prakeliavo savo karo vežime besileidžiančios saulės žerplėjime. Jo arkliai putojo, ir ant jo rūbų buvo dulkių. Jis nulipo prie mano durų ir paklausė išvargusiu balsu: „Kur ji yra?" Iš baisios gėdos aš negalėjau atsakyti: „Ji tai aš, pavargęs keleivis, ji tai aš".

Yra balandžio naktis. Mano kambary dega lempa. Pietų vėjas ateina švelniai šnarėdamas. Triukšmarė papūga miega savo narvelyje. Mano korsetas yra povo gerklės spalvos, ir mano apsiaustas žalias kaip jauna žolė. Aš sėdžiu ant grindų netoli lango, stebėdama tuščią gatvę. Juodoj nakty sklinda mano šnabždesiai: „Ji tai aš, nuliūdęs keleivi, ji tai aš".

9

Kada aš naktį vieniša einu mūsų meilės susitikimo vieton, paukščiai negieda, vėjas nejuda, namai abiejose gatvės pusėse stovi tylūs. Tai mano pačios kulnys kiekvienu žingsniu vis garsiau aidi ir aš jaučiuos sugėdinta.

Kada aš sėdžiu savo balkone ir klausaus jo žingsnių, medžių lapai nešnara, ir vanduo yra tylus upelyje lyg kardas ant kietai įmigusio sargybinio kelių. Tai yra mano širdis, kur garsiai plaka — aš nežinau, kaip ją reikėtų nuraminti.

Kada ateina mano mylimasis ir atsisėda šalia mano lovos, kada mano kūnas virpa ir akių vokai susimerkia, naktis tamsėja, vėjas užpučia lempos šviesą, ir debesis užtraukia šyduš ant žvaigždžių. Tai brangakmenis ant mano krūtinės, jis spinduliuoja ir šviečia. Aš nežinau, kaip jį reikėtų paslėpti.

10

Tegu jūsų darbas palaukia, sužadėtine. Klausyk, atėjo svečias. Ar tu girdi, jis švelniai barškina grandinę, kuri saugo duris? Žiūrėk, kad tavo žingsnis nebūtų paskubintas jį sutinkant. Tegu jūsų darbas palaukia, sužadėtine, vakaro metu atėjo svečias. Ne, tai nėra vėjo šmėkla, sužadėtine, neišsigąsk. Balandžio naktį šviečia pilnas mėnuo; šešėliai yra išblyškę kieme; viršum galvos dangus yra mėlynas.

Nuleisk šydą ant savo veido, jeigu privalai; neškis lempą, eidama prie durų, jeigu tu bijai. Ne, tai nėra vėjo šmėkla, sužadėtine, nesibijok. Jeigu tu esi nedraši, nekalbėk su juo nė žodžio, pasitrauk į šalį, stovėdama prie durų ir jį sutikdama. Jeigu jis klaus ko nors tavęs, tu gali nuleisti akis tylėdama. Tegu tavo apyrankės nesuskamba, kada tu su lempa rankoje, įvesi jį vidun. Jeigu tu esi nedraši, nekalbėk su juo nė žodžio.

Ar tu dar savo darbo nebaigėi, sužadėtine? Klausyk, svečias jau atėjo. Ar tu dar neuždegei lempos miegamajame? Ar tu dar neparuošėi aukų dėžutės vakaro apeigoms? Ar tu neįsegei raudono laimės ženklų plaukų perskyrime, ar tu dar teberuoši savo naktinį tualetą? O sužadėtine, ar tu girdi, svečias jau atėjo? Tegu jūsų darbas palaukia!

11

Ateik taip, kaip esi; nebegaišk dėl savo tualetų. Jeigu tavo plaukai padrikę, jeigu plaukų perskyrimas ir nėra tiesus, jeigu korseto ne visos sagtys užsegtos, nekreipk į tai dėmesio. Ateik, kokia esi; nebegaišk dėl savo tualetų.

Ateik skubiais žingsniais per žolę. Jei raudonoji batų okra nubluks einant per rasą, jeigu batų varpelių žiedai atsileis, jeigu iš grandinės nukris keli perlai, nekreipk į tai dėmesio.

Ateik skubiais žingsniais per žolę. Ar tu matai debesis, niaukiančius dangų? Gandrų būriai atlekia nuo tolimesniojo upės kranto artyn, ir stiprūs vėjo siūbtelėjimai šnera viršum šilo. Išsigandę galvijai bėga į savo tvartus, stovinčius kaime. Ar tu matai debesis, niaukiančius dangų? Veltui tu uždegi tualetų lempą — ji dreba ir užgęsta vėjuje. Kas gali žinoti, jog tavo antakiai nepakeisti lempų pakučių? Nes tavo akys yra tamsesnės už lietaus debesis.

Veltui tu uždegi tualetų lempą — ji užgęsta. Ateik tokia, kokia esi; negaišk dėl savo tualetų. Jeigu vainikas nesupintas; jeigu apyrankė neužmauta, tegu ji palieka. Dangus yra tamsus debesyse — jau vėlu. Ateik tokia, kokia esi, negaišk dėl savo tualetų.

Victor Hugo
A VILLEQUIER

Dabar, kada Paryžiaus marmuras ir grindinys,
Ir jo stogai, ūkai toli nuo mano žvilgsnio ir akių;
Dabar, kada, sėdėdamas po medžių šakomis,
Galiu svajoti ir gėrėtis dangumi sviesiu;

Dabar, kada dvasia, nelaimių prislėgtoji,
Liūdna, bet skausmą nugalėjus, —
Dabar, kada ramybe man gamta didžioji
Sutrintą širdį užulieja;

Dabar, kada galiu, štai, atsisėdęs prie bangų,
Ramaus, didingo horizonto nuteiktas jautriai,
Egzaminuoti savyje tiek daug tiesų gilių,
Stebėt, kaip supasi gėlynuose gėlių žiedai;

Dabar, o mano Dieve! kai nurimęs vėlei,
Palikęs nuliūdimą dygų,
Galiu matyti antkapį, kurio šešėly
Jinai visiems laikams užmigo;

Dabar, kai sielon sminga dieviškieji reginiai,
Sidabro upė, aikštės, kloniai, uolos ir miškai,
Matydamas menkystę savąją, jų stebuklus,
Prieš begalybę aš tampu taikingas ir kuklus

Ir ateinu, o Viešpatie! O Tėve mūsų!
Nes Tu tik vienas begalinis,
Atnešdamas šukes širdies, kuri Tavai pakluso,
Nors ją pamindamas sutrynei.

Aš ateinu Tavin ir išpažįstu, kad esi
Gyvasis Dievas, ir protingas, geras, pakantrus;
Regiu, jog Vienas težinai, ką padaryt turi,
Nes vien tik nendrė, vėjo supama, tėra žmogus.

Žinau, kad antkapis, prislėgęs mirusiųosius,
Jiems aukštą dangų atidaro;
Žinau, mirtis — mums ženklas pabaigos tikrosios
Tėra pradžia visokio gero.

Ant kelių puolęs išpažįstu, Tėve prakilnus,
Jog absoliutas, realus vienintelis tesi,
Kad gera — sutinku ir kad teisinga — sutinku,
Jei norint Tau, krauju širdis paplūdusi.

Aš nesipriešinu jau tam, kas atsitinka

Per Tėvo šventą valią.
Žmogus kasdien keliauja amžinybės linkui,
Jo širdį skausmui geliant.

Dalykų vieną pusę mes tematom visados,
Kita siaubingos paslapties nuo mūsų užskleista.
Žmogus nežino priežasčių lemties ištikusios,
Ką regi jis, tai vien tik nereikšminga smulkmena.

Tu savo darbus ir žingsnius pridengti moki
Skraiste tylos ir vienišumo.
Ir žmogui žemėj nesurast tikrumo jokio,
Nei džiaugsmo, nei linksmumo.

Jei įsigyja jis ką nors, vėl atima lemtis.
Nebuvo nieko duota jam jo vargo dienose,
Iš ko galėtų susikurt buveinę ir sakyt:
„Štai mano namas, laukas, mano mylimi juose“.

Jis regi taip trumpai daiktus, kuriuos regėti gali.
Jis sensta, jaučiasi apleistas...
Jei visa taip, tevyksta pagal Tavo valią
Ir tebūnie, kaip Tavo leista!

Pasaulis liūdnas, mano Dieve! Amžina darna...
Ji sukurta iš verksmo lygiai kaip ir iš dainų.
Žmogus atomas šio šešėlio didelio tėra —
Nakties, kurioj didėja gera, nyksta, kas bjauru.

Žinau, jog Tu daugiau turi ką veikt, negu paisyti,
Kaip mums visiems būt geras,
Ir kad nelaimė motinos, numirusi dukrytė
Tau nieko nesudaro.

Žinau, kad vaisiai krenta siaučiant vėjui tarp šakų,
Netenka plunksnos paukštis ir kvapų svaigi gėlė
Ir kaip sunkios mašinos ratas šis pasaulis tvarinių
Negali, nesutrindamas ko nors brangaus, judėt.

Praeina po dangum ir mėnesiai, ir bangos jūroj,
Veidai linksmi ir ašaroti.
Kad būna sutrypta žolė, vaikai išvysta mirtį niūrią,
O Dieve! aš žinau, turiu žinoti!

Tu savo danguje tenai, anapus debesų,
Kur dunkso amžinai rami žydrynė mėlyna,
Galbūt gali sukurt dalykų mums nežinomų,
Kuriuos' gražiai kaip elementas derintus kančia.

Galbūt taviems planams be skaičiaus reikalinga
Ir žavinti būtybė,
Kuri, patekus įvykių audron siaubingon,
Juos atperka gyvybe.

Likimas mūsų vyksta pagal amžinus dėsnius,
Kurių negali niekas švelninti ar pakeisti kitais.
Tu negali norėti per malonės kitimus staigius,
O Dieve! kartą nustatytą tvarką griaut ir žėist.

Tave maldauju, Dieve! žvelk į mano sielą,
Atėjusią Tavęs pagarbinti.
Esu švelnus kaip moteris, kaip vaikas mielas,
Kuklus prieš Tavo garbę.

Atminki, Dieve! nuo ankstyvo ryto, nuo aušros,
Aš žemėj darbavaus, žengiau, kovoju ir maščiau
Ir, aiškindamas žmogui esmę, paslaptis gamtos,
Parodžiau Tavo šviesoje jam daugel ką aiškiau.

Prieš neapykantą ir įtūžimą baisų
Aš žemėje kovoju
Ir negalėjau laukt, kad šitaip atsiteisi,
Ir niekad nesvajojau,

Kad tu ant mano jau žemyn palinkusios galvos
Uždėsi sunkią ranką, kad Tu, Dieve! sumanei
Štai iš manęs, kurs nepatyriau laimės niekados,
Atimti mano kūdikį ir džiaugsmą amžinai.

Galėčiau piktžodžiaut, širdis kuo skūstis turi,
Taip užgauta likimo,
Ir mesti taip verksmus Tavin, kaip akmenis į jūrą
Įpykęs vaikas mėtyt ima.

Atminki, Dieve! abejonę budina kančia,
Nuo ašarų apanka šviesios akys neretai.
Būtybe, sielvarto gelmėn juodžiausiom numesta,
Negali bematyt Tavęs ir kontempliuot ramiai.

Negal žmogus, prie rūpesčio sunkaus prikaltas,
Kada nuo skausmo ginas,
Sutelkti dvasią, būt ramus ir šaltas
Kaip spindintis žvaigždynas.

Šiandien silpnesnis aš nei motina liūdna
Prie Tavo kojų prieš atvertą dangų suklumpu,
Bet nušviestas jaučiuos kančioj, kai visata
Man pasirodo vėl pilna ramybės spindulių.

O Viešpatie! žmogus, jeigu murmėti ima,
Tikrai yra beprotis.
Aš nebekaltinu, nekeikiu jau likimo,
Bet leiski man raudoti.

Ach leisk, jei tam sutvertas žemėje žmogus,
Terieda ašaros iš degančių akių,
Leisk pasilenkt ant kapo ir ištart žodžius:
„Vaike, ar tu jauti, kad aš čionai esu?“

Ach leiski man, ant savo vaiko kapo pasilenkus,
Jam tylų vakarą kalbėti,
Tarsi mane, pravėręs, naktyje blakstienas tankias,
Tas angelas išgirst galėtų.

E.Po

ELDORADO

Pasipuošęs, smagus,
Kunigaikštis šaunus
Saulės karšty, šešėlių kaskadom
Jojo priekin ilgai
Ir dainavo linksmi,
Ir ieškojo šalies Eldorado.

Bet paseno jisai,
Ir šešėlių sparnai
Širdį pridengė, kai nesurado
Vietos žemės kraštuos,
Nors bent kiek panašios
Į regėtą svajoj Eldorado.

Prasibastęs ilgai
Ir paliegęs visai,
Piligrimo šešėlių terado.
— Ei, šešėli, šįsyk, —
Tarė jis, — pasakyk,
Kur yra ta šalis Eldorado?

— Virš mėnulio kalnų
Ir jo slėnių tamsių,
Žemiau saulės šešėlių kaskadų
Joki priekin šauniai, —
Jam atsakė tasai, —
Jei tu ieškai šalies Eldorado.

Šarnelė, 1944.II.9

Charles Baudelaire

VAKARO HARMONIJA

Štai laikas, kada, suvirpėjęs ant plono kotelio,
Gėlės smilkintuvas kvapus aplink skleidžia,
O vakaro vėjui garsai, kvepalai sukasi, žaidžia
Ir valsu liūdnu ilgesingą svaigulį kelia.

Gėlės smilkintuvas kvapus aplink skleidžia;
Tarytum širdis ižesta smuikas virpa ir gelia
Ir valsu liūdnu ilgesingą svaigulį kelia —
Dangus kaip altorius gražus prieš akis atsiskleidžia.

Tarytum širdis ižesta smuikas virpa ir gelia —
Švelnioji širdis, kur juodos nebūtis neprileidžia,
Dangus kaip altorius gražus prieš akis atsiskleidžia:
Ten saulė krešėja, panirusi kraujo upely.

Švelnioji širdis, kur juodos nebūtis neprileidžia,
Prabėga dar kartą žavios praeities visą kelią;
Ten saulė krešėja, panirusi kraujo upely —
Many atminimas tavęs kaip monstrancija saulėmis žaidžia.
Šarnelė, 1944.II.19

PAKVIETIMAS KELIONĖN

Sesuo ir vaike,
Svajok, kaip drauge
Tenai eit gyvent būtų miela!
Ilsėt, nesiskirt,
Mylėt ir numirt
Šaly, menančioj tavo sielą!
Ten saulės danguos',
Ūkuos murzinius'
Keistai mano sielą kerėja
Karo lėšiai tavų
Klastingų akių,
Pro ašaras man sužėrėję.

Ten visa luxus ir aistra,
Ramybė, grožis ir darna.
Ir baldai spindi,
Laikų nušveisti
Mums kambarius ten dekoruotų;
Rečiausių gėlių
Kvapai sumištų
Su ambros kvapu neklastotų;

Ten lubų grazna,
Rytų prabanga
Ir veidrodžiai spindintys, gilūs;
Ten visai slapčia
Kalbėtų švelnia
Gimtąja kalba sielai tyliai...
Ten visa luxus ir aistra;
Ramybė, grožis ir darna.
Kanaluos', matai,
Sumigę laivai —
Jų laukia dalia vagabundo!
Kad mirtų tavy
Troškimai keisti,
Pasaulin išplaukt jie nubunda.

KRAUJO FONTANAS

Man kartais atrodo, jog mano kraujas teka bangomis taip kaip fontanas ritmiškomis raudomis. Aš tikrai girdžiu jį plūstant ilgame murmėjime, tačiau veltui ieškau žaizdos.

Per visą nueitą, tarsi per aptvertą lauką jis teka, grindinį paversdamas salelėmis, nuramindamas kiekvieno sutvėrimo troškulį ir visą gamtą nudažydamas raudonai.

Aš dažnai apgaulingais vynais noriu savyje užmigdyti išgastį, kuris šaiposi priešais mane; vynas nuskaidrina žvilgsnį ir patobulina klausą!

Aš meilėje ieškau užsimiršimo miego, tačiau meilė man tėra tik dygliuotas matrasas, gaminąs žiauriom mergaitėms teikiamą gėrimą.

PASMERKTOSIOS MOTERYS

Kaip susimąščiusi galvijų banda, gulinti ant smėlio, jos nugręžia savo akis į jūros horizontą, ir jų susiliečiančios kojos ir jų susitinkančios rankos yra pilnos švelnaus silpnumo ir kartaus virpėjimo.

Vienos iš jų, įsimylėję dėl ilgų prisipažinimų širdys gojų tankumynuose, kur krykščia upeliūkščiai, vaikšto šaukdamosis baikščios vaikystės meilės ir laužo jaunų medelių žalią mišką; kitos iš jų, kaip seserys žingsniuoja lėtai ir sunkiai per pilnas netikėtumų uolas, kur šventas Antanas yra matęs nuogų ir purpurinių krūčių gausybę savo pagundymuose.

Tai į ten, Bacchus, krintančios lavos verpetuose, senų pagonišku lindynių duobėse, kur daugelis šaukiasi tavo savo karštu staugimu pagalbon, nes tu esi visų senų sąžinės priekaištų (nuramintojas) užmigdytojas!

Ir tos, kurios mėgsta bučiuoti škaplierius, slėpdamos botagą po ilgais savo rūbais, tamsiam miške ir vienišoj naktį maišo džiaugsmo putas su kankinimosi ašaromis.

O Nekaltybės, o demonai, baidyklės, kankiniai, didelės, pašaipios realybės niekintojos, amžinybės ieškotojos, pamaldžios ir satyrės, pilnos šauksmų ir pilnos raudų, jūs, įvijusios savo pragaran mano sielą, vargšės seserys, aš jus myliu kiek beįstengdamas dėl jūsų liūdnų skausmų, jūsų nepasotinamo troškulio, aistrų, dėl jūsų meilės pelenų, nuo kurių pilnos jūsų didelės širdys!

VIENIŠOJO VYNAS

Doros moters karštas žvilgsnis, kuris nuslysta per mumis tarsi baltas spindulys, kai ji nori panerti savo nerūpestingą grožį drebančiam ežere mėnuliui lūžinėjant vandeny;

Paskutinis maišelis pinigų lošiko pirštuose; gailusis sudžiūvėlės Adeline bučkis; erzlios ir glamonėjančios muzikos garsais primenantys žmogaus tolimą šauksmą skausmuose, visa tai neturi, o gilusis butely, tokio veikiančio balzamo, kaip tavo vaisingasis pilvas trokštančiai pamaldaus poeto širdžiai;

Tu jam įpili vilties, jaunystės ir gyvenimo,— ir išdidumo, šito visų vargstančiųjų turto, kuris mus verčia triumfuoti ir kuris padaro mus panašius dievams.

A. M. de Šenjė

JAUNOJI KALINĖ

„Javo varpa gimus noksta dalgio smūgiui;
Vynuogių šakelė, preso nepabūgus,
Geria visą vasarą aušrų šviesas.
Aš — jauna, graži tartum šakelė toji, —
Nors dabar vargai ir nuobodis kamuoja,
Dar nenoriu mirti ir užmerkt akis šviesias.

Stoikas sausom akim į glėbį mirčiai skrieja;
Aš — verkiu ir vėl tikiuos; prieš juodą šiaurės vėją
Galvą iškeliu ir stoviu išdidi.
Jei yra sunkių dienų, ach, kokios kitos gražios!
Eh! ar ne medus palieka kartėlio nemaža?
Ir kurgi jūra būna visada rami?

Širdyje iliuzija gaivinanti gyvena,
Ir kalėjime veltui krūtinę mano
Slegia mūrai... Aš turiu vilties sparnus:
Philomelė, iš medžiotojo rizgų išsprukus,
Laimingesnė gieda ir vikriau padangėj sukas,
Skrisdama per neaprėpiamo dangaus laukus.

Aš gimiau, tai — mirt? Ramiai miegu aš savo miegą
Ir keliuos rami. Budėjimas ir sapnas niekad
Dar nebuvo sąžinės graužimo pažeisti.
Rytą juokias, sveikina mane visų nušvitę akys,
O nuliūde širdys, pasirodžius man čia, plaka
Dideliu džiaugsmu ir didele viltim.

Mano tai gražiai kelionei taip toli dar galas!
Aš einu ir guobas, stovinčias abipus kelio,
Dar tiktai pirmąsias praėjau.
Aš gyvenimo vos pradėtojų puotoj pakėliau

Ir prie lūpų spaudžiau taurę tartum gėlę
Tiktai vieną momentą, tik ne daugiau.

Aš esu pavasaris ir noriu pjūtį pamatyti;
Tartum saulė, eidama nuo vieno iki kito ryto,
Noriu aš pabaigti apskritus metus.
Aš — gėlė ant virpančio kotelio, sodų grožis —
Temačiau tik ryto ugnį, žiedui atsivožus,
O norėčiau dar regėti vakaro gaisrus.

Atsitolink nuo manęs, mirtie blyškioji!
Tu palauk! Tu eik paguost širdžių, kurias kamuoja
Gėda, baimė ir niūrioji neviltis.
Man Pales dar daug žalių užuovėjų žadėjo,
Mūzos daug koncertų, bučinių daug mylimieji;
Aš nenoriu mirti ir užmerkt šviesias akis".

Ir taipos liūdna, ir kalinė — manoji lyra
Išsibudino, nugirdo tas raudas, tą balsą tyrą,
Tuos jaunos belaisvės troškimus,
Ir, numetus slogią naštą valandų glebiųjų,
Suskandavo, sekdamas dėsnius eilių švelniųjų,
Lūpų, vos pražydusių ir naivių, žodžius.

Iš kalėjimo tos dainos, — liudytojais harmoningi —
Kiekvienam, pamilusiajam poilsį prasmingą,
Daug svajonių apie gražią kalinę atneš:
Puošė gracija jos paprastas kalbas ir veidą;
Ir kaip ji bijosis pamatyti saulę nusileidžiant
Tie, kurie gyvena, pamilę ją kaip aš.
Šarnelė, 1944.IV.7

R. Bernsas

LINKSMIEJI VALKATOS

Kai lapai jau pajuodę, geltoni, suvytę,
Kaip šikšniai ore supdamies, į žemę krito,
Siaurinio vėjo bloškiami;
Kai krušos plakdamos atėjo
Ir šalčiai ėmė gnybt pirmieji,
Save į šerkšną supdami;
Linksmi klajokliai, ubagai,
Suėjo vakaropi vieną kartą
Į Poosie Nansie pauliot linksmi
Ir savo skarmalus pragerti.
Ten gerdami, uliodami,
Dainuodami dainas
Ir šokdami, kvatodami,

Jie daužė keptuves.

Arti ugnies raudonais skarmalais
Sėdėjo viens su miltiniais maišais,
Tvarkinga kuprine prie kojų,
O mergšė vartės jo glėby:
Šilta kaip vilna ir whisky,
Kareiviui ji savam šypsojos.
O jis, apglėbęs savo prostitutę,
Dalijo skambančius bučkius,
Nors jai tie bučiniai galėjo būti...
Kaip valgis išmaldos gaižus:
Kiekviens jo bučinys — kaip pliauškesys
iš ubago botago;
Bet štai svyruodamas, krypuodamas
Užbliovė jis dainušką tokią:

Sūnum aš Marso vadinuos, buvau visur karuos,
Aš savo žaizdomis, randais giriuos, kur tik einu.
Štai šitas dėl mergos, o kitas gautas apkasuos,
Kai mušėm frankus jų laukuos tarp būgno trenkiančių garsų.

Išmokau amato tenai, kur vadas liko amžinai,
Kai kruvinas jisai panoro Abraomo būt svečiu.
Paskui buvau drauge, kai subtiliajam žaidime
Sumaišėm Morro su žeme tarp būgno trenkiančių garsų.

Vėliau su Curtis'o kariais ir jo plaukiojančiais pulkais
Aš netekau juokais kairiosios kojos, rankos lig pečių,
Bet jei tėvynei reikalingas aš, tegu man Elliot praneš,
Skubėsiu, kiek medinė koja neš, tarp būgno trenkiančių garsų.

Tegu dabar aš elgeta, medinė koja ir ranka
Ir visas — skarose, nepridengtu pilvu,
Aš tenkinuosi tuomi, kas maiše, ir savo nuosava mergše,
Kaip tąsyk bėgdamas risčia tarp būgno trenkiančių garsų.

Nors garbanom žilom ir tenka žiemą valandom
Kentėt miškuos ir po uolom, ir po dangum plačiu,
Bet jei parduodu maišą skarmalų, įkaitęs nuo viskio lašų,
Aš visą pragarą sutikt galiu tarp būgno trenkiančių garsų.

Jis baigė; tuoj pakilo ūžesys,
Subliovė choru ubagai,
Ir išsigandę žiurkės neberado, kur įlįst,
Į urvus puldamos vikriai.
O smuikininkas kertėje sėdįs,
Suspigo: Kas toliau!
Bet vėl pakilo karo ūžesys:

Visi subliovė dar garsiau.

Kadai buvau nekalta, bet atsimint negaliu,
O šiandien mano laimė — gulėt su bernu;
Iš raitelių tarpo kas nors buvo mano tėvelis,
Todėl man toks mielas kareivis bernelis.

Vyrukas puikus buvo meilė manoji pirma,
O būgno mušimas — tai amatas jo ir dalia,
Jo koja lanksti ir raudoni veideliai:
Aš buvau vežama šalia savo bernelio.

Bet kareivių kuopos kapelionas paliko jį vargšą bėdoj;
Aš kardą mečiau dėl bažnyčios klestėjimo tuoj.
Jis pardavė sielą velniams, ašen kūną jo daliai,
Ir taip palikau neverta savo pirmo bernelio.

Bet greit man įgriso tas šventintas, girtas kvailys.
Po to visas pulkas naudojos manim naktimis.
Ir nuo alebardo lig dūdos vingiavosi kelias...
O man tereikėjo kareivio bernelio.

Atėjus taika elgetauti išvarė mane,
Kol aš sutikau savo pirmą Cunninghame.
Kai pulko senuos skarmaluos pamačiau jį ant kelio,
Džiaugsmu sutvaskėjo širdis dėl kareivio bernelio.

Nors aš nežinau, kaip ilgai gyvenau,
Bet dar padainuot ir išgert galiu kaip anksčiau:
Kol rankos abi pilną taurę pakelti dar gali,
Aš tau priklausau, mano mielas kareivi berneli!

O Merry Andreu pačiame kampe
Šalia katiliaus mergšės rydamas sėdėjo;
Jie nesiklausė choro ir slapčia
Tarpu savęs kažką čiulbėjo;

Bet pagaliau, apsvaigęs meile ir vynu,
Jis atsistojo netvirtai, apsižiūrėjo
Ir, pliaukštelėjęs Grizry skambančiu bučkiu,
Taipos, suderinęs stygas, pradėjo:

Pana Išmintis sukvailioja girta,
O niekšas kvailiu būna sesijom:
Jis tokį vaizduoja prireikus kada,
Bet aš tai kvailys iš profesijos.

Senelė nupirko man knygą —

Pradėjau mokyklą lankyti;
Bet vienas kitam mes nelygūs:
Iš kvailio išminčių sunku padaryti.

Dėl viskio netekti galvos nebijojau
Ir mergius buvau sumanus,
Ir ko gi norėti daugiau iš herojaus,
Kurs girias kvailystėm prieš jus?

Pririšo mane vienąsyk kaip telyčią
Viešam išjuokimui visų.
Iškeikė mane vieną sykį bažnyčioj
Už gnaibymą smuklėj mergų.

Bet Andreu, kurs linksmina jus,
Būt pašieptas dar neįprato.
Girdėjau, valdžioj net yra toks žmogus:
Premjeru vadina jie tą akrobatą.

Tą gerbiamą tipą ar matėt kada,
Viliojantį minią grimasa saldžia?
Jam baisiai netinka tas mūsų būrys,
Kvailiojimu jam konkuruoti galįs.

Ir dar pasakysiu kalbos baigmėje:
Pasiuto! Išdžiūvo visai gomurys;
Tas asilas gi kaip kvailys savyje
Didesnis tikrai negu aš, juokdarys.

A. Blokas
KOPOSE

Nemyliu aš žodyno tuščio,
Meiliųjų žodžių ir gaudžių išsireiškimų:
„Tu mano“. „Aš tava“. „Ach, myliu“. „Tavo amžinai“.
Vergystės nekenčiu. Laisvu žvilgsniu
Žiūrėdamas gražuolei į akis,
Kalbu: „Šiandien naktis. Tačiau rytoj —
Nauja ir spinduliuojanti diena. Ateik
Ir užvaldyk mane, triumfuojanti aistra.
Tačiau rytoj nueisiu aš ir vėl puotausiu“.

Manoji siela paprasta. Sūrusis vėjas,
Iš jūros ir pušų smalinis kvapas
Maitino ją. Joje — visi tie bruožai,
Kurie ant mano nušiurento veido,
Ir aš gražus — grožiu skurdžiuoju

Lakiųjų kopų ir šiaurinių marių.

Aš taip mažčiau, klajodamas prie sienos
Finlandijos, įsiklausydamas į duslų pašnekesį
Barzdotų, žaliaakių finų.
Ir spengė tyluma, ir ant platformos
Stovėjo išėjimui pasiruošęs traukinys,
Ir muitinės tarnautoja, gražuolė rusė,
Aptingusi ilsėjos ant smilčių
Pakriaušio, kur pasibaigė supiltos aikštės. .
Ten prasidėjo jau nauja šalis,
Ir ten bekampė rusiška šventovė žvelgė
Į svetimą ir nepažįstamą jai šalį.

Aš taip mažčiau. Ir štai atėjo ji
Ir atsistojo netoli. Ir buvo rudos
Nuo smėlio ir nuo saulės josios akys.
Plaukai kaip pušys jos smaliniai
Melsvais atospiridžiais jai krito ant pečių.
Atėjo. Sukryžiuo savo žvilgsnį žvėrišką
Su mano žvilgsniu žvėrišku ir ėmė
Didžiai kvatotis. Metė į mane
Žolių puokštelę ir auksinių smilčių grūdą.
Po to pašoko ir nudūmė
Tolyn atšlaite šokinėdama.

Aš ją toli vijau. Susižeidžiau
Dygliais sau veidą ir sukruvinau rankas,
Ir sudraskiau rūbus. Aš ją vijau, šaukiau
Kaip žvėrį, ir iš naujo vėl šaukiau, vijau.
Aistringas balsas nuskambėjo rago gaudimu.
Jinai paliko lengvą pėdsaką
Man kopų lekiančiam smėly, pranykus tarp pušų,
Virš jų nakties mėlynei nusileidžiant.

Ir aš guliu, uždusęs nuo bėgimo,
Ant smėlio vienas. Degančiose akyse
Ji bėga dar,— ir rods, visa kvatoja:
Kvatoja jos plaukai, kvatoja kojos,
Kvatoja rūbai, nuo bėgimo plakdamies...
Guliu ir vis maštau: „Šiandien naktis,
Bet ir rytoj naktis. Aš nesitrauksiu iš čionai,
Kol nesugausiu jos tartum žvėries
Ir kol balsu kaip ragas aidinčiu
Jai kelio neužstosiu ir nepasakysiu:
„Tu mano, mano". Ir tegu ji man sušuks:
„Tava! Tava!"

Šarnelė, 1944.IV.17

O. V. Milašius
KAROMAMA

Mano mintys yra su tavim, pamirštųjų laikų karaliene Karomama,
Liūdnas kūdiki kojom ilgom, kūdiki rankom silpnom,
Tebų miesto duktų, Karomama,
Kuri gėrei raudonus syvus, valgei baltus javus,
Kaip teisieji, tankių tamarisų pavėsy,
Tolimos praeities karaliene Karomama.

Mano mintys yra su tavim, karaliene Karomama,
Tavo pamirštas vardas tarytum dejavimų choras
Skamba mano balse, kuris juokias ir verkia drauge;
Nes juokinga ir liūdna mylėt tave, karaliene Karomama...

Apsupta nutapytų keistų tvarinių gyvenai
Atviram pastate, bet tai buvo seniai,
Tu mažyte dama, karaliene Karomama.

Ką darydavai tu iš pražuvusių savo rytų, dama Karomama?
Iškilmingai ištiesdavai tu savo liesas rankas, negrabias į dievus
Prie kurio nors sustingusio, menko dievuko su gyvulio galva,

Kada ryto upe išsiliedavo švelniosios ugnys,
Karomama surikiuotomis kojomis ir blausiomis akimis,
Iškankintais plaukais mirusioji amžių lopšely...
Mano vargše, maža karaliene Karomama.

Ką darydavai tu dienomis, vaidilute protinga?
Aš tikiu, tu mokėjai švelniai erzint savo tarnaites mažas,

Paklusnias kaip angis ir kaip jos abejingas.
Brangenybes skaitei ir svajojai karalių sūnus,
Iškvėpintus, baisus, iš šalies tolimos,
Iš anapus vandens melsvumos, amžinybės ir tolių spalvos
Tau atvykstančius tart: „Būk pasveikinta, Karomama!"

Vakarais amžinosios giedros šalyje, po šventais sikomorais,
Tu dainuodavai tyliai, delčių mėlynoji gėlė,
Tą istoriją seną tėvų mirusių.
(Jie maitinos slapčia užgintuoju valgiu.)
Tavo mažosios krūtys banguodavo nuo įkvėpimų gilių,
Ir tava juodo vaiko širdis suvirpėdavo baimės šiurpu
Amžinosios giedros šalyje, argi ne? Karomama?

— Vieną dieną (ar buvo tokia kada nors Karomama?)
Tavo kūną suvystė gelsvais kaspinais

Ir uždare keistam ir švelniam kedro medžio karste.
Tavo balso gėlytę nuskyne tyła.

Papirusui senam patikėjo tavąjį vardą skribai,
Ir taip liūdna, taip keista, toli visa tai,
Lyg nakties gūdumoj begaliniai ir miegantys vandenys.

Tu tikriausiai žinai, legendarine Karomama,
Kad lyg jūros daina mano siela sena
Ir kaip sfinksas tuščioj dykumoj vieniša.
Ir liguistai pamilusi tai, kas įvyko seniai, kažkada.
Tu geriausiai žinai, pateptoji princese,
Kad likimas manojon širdin keistą ženklą įrašė:
Idealiųjų džiaugsmų, realiųjų kentėjimų simboli.

Tu žinai visa tai, tolimoji Karomama,
Nors tu vaikas... kuri sugebėjo įamžint kažkas
Tavo statuloj, blizgančioj nuo bučinių
Tujų amžių, dar tau svetimų, anuomet taip toli nuo tavęs dūlančių.
Aš jaučiu, tu esi prie manęs, aš girdžiu tavo ilgą atodūsi,
Nakty kuždanti man: „Broli, juoktis nereikia!"
Mano mintys yra su tavim, karaliene Karomama.

Šarnelė, 1944.V.26

PAŽINIMO GIESMĖ

Dieviškojo naktysė nušvitusios valandos pamokinimo
Tiems, kurie prašydami yra jau gavę ir jau žino.
Tiems, kuriuos Malda yra atvedus į kalbos kilmės
apmąstymą.
O kiti — kančios ir džiaugsmo, mokslo kaip ir meilės
vagys — nieko nesuprastuose tuose dalykuose.
Kad suprastum juos, turi pažinti daiktus tam
tikrais esminiais žodžiais pažymėtus;
Tai duona, druska, kraujas, saulė, žemė, vanduo,
šviesa, tamsybės, o taip pat visi metalų
pavadinimai.
Tie vardai nėra nei broliai, nei sūnai, nes jie
tėvai dalykų juntamųjų.
Jie kartu su tais dalykais ir substancijos jų
kunigaikščiu buvo iš pasaulio amžinųjų
pirmapradžių numesti į laiko išmėginimo bedugnę.
Tik daiktų dvasia teturi vardą. Jų substancija
nepavadinama vardu.
Juntamų dalykų, dvasinei būtybei visiškai išvelgt
negalimų, vardais vadinamo galia

Plaukia mums iš pažinimo pirmapradžių, nesgi,
būdami mūs dvasios prigimties, su ja kartu
jie slepias sąmonėje saulinio pradmens.
Visa tai, kas pavaizduojama antikinėm metaforomis,
egzistuoja vietoj nuskirtojų, vienintelėjų
iš begalybės vietų nuskirtojų.
Tos metaforos, kurias mums teikia dabarty
kalba, kai tyrinėjam savo dvasios paslaptį
yra
Pėdsakai grynos kalbos ištikimybės ir žinojimo
laikų.
Dievo dainiai matė pirmapradžių amžiną pasaulį
ir jį pamaldžiai aprašė pažinimo šviečiančios
kalbos tiksliausiais terminais;
Nes tikėjimo blėsimas reiškias mokslų ir menų
pasulyje kalbos užtemimu.
Nors gamtos poetai apdainuoja šį netobulą
juntamo pasaulio grožį, seną, šventą įpratimą
sekdami,
Net slaptos nesantaikos tarp išreiškimo būdo ir
siužeto pažeisti,
Ir bejėgiai pasikelti lig vienintelės tos nuskirtosios
vietos — omeny turiu čia Pathmos, žemę
pirmapradžių vizijos —
Jie sukūrė savo nežinojimo naktį pasaulį nepastovų,
tarpinį ir nevaisingą, simbolių pasaulį.
Žodžiai tie visi, kurių čia sugretinimas magiškas
sukūrė giesmę šią, tai regimų substancijų
vardai.
Jas stebėjo autorius dviejuos pasauliuos palaimos
ir sielvarto, kai Meilė jam tai leido.
Aš kreipiuos tik į dvasias, kurios pažino, kad
malda yra visų pirmoji pareiga žmogaus.
Pačios didžiosios dorybės, labdara, skaistybė, mokslas
ir auka, ir tėvo meilė net,
Paskaitytos bus tik tiems, kurie, laisvai nusprendę,
patys pripažino absoliutinį reikalingumą
nusižeminimo maldoje.
Aš tačiau apie kalbos misteriją tepasakysiu
tiek, kiek beprotystė, gėda šių laikų man leis
atskleisti.
Aš dabar galiu laisvai giedoti Dievo naktyse
nušvitusios valandos giesmę.
Skelbdamas dviejų pasaulių kartą atskleistų
manam regėjimui, bekraštę išmintį,
Aš kalbėsiu, pagal mostą man priskirtąjį
tarnybos bendro,
Apie prarastąjį aukso, apie kraujo pažinimą.
Aš regėjau. Tas, kuris regėjo visa tai, nustoja

jausti ir galvoti. Jis temoka aprašyti
ką regėjęs.
Štai šviesos pasaulio raktas. Mano surinktu
čia žodžių magija
Juntamo pasaulio auksui suteikia jo slaptą
vertę;
Tai ne fizinės savybės jo karaliūm dvasių jį
padarė;
Nes tiesa yra vien santykis su Neribotuojū.
Bet tiesa šventos kalbos meluoti neverčia:
nes ji taip pat yra substancialinio pasaulio,
amžinos visatos matomoji saulė.
Iš tos saulės žemiškasis auksas ima savąją
substanciją ir savo spalvą, o žmogus savajam
pažinimui šviesą.
Vėlei surasta tiesos kalba neteikia nieko naujo,
tik pažadina žmogaus, kurs meldžias, atminty
prisiminimą.
Ar jauti pabundantį savy seniausią iš visų
prisiminimą?
Tau atidengiu čia tavo meilės auksui
šventą kilmę.
Beprotystė papūtė septynis kartus į auksinę
tikrojo žinojimo žvakidę.
Aaronitų kalbos žodžiai teršiami meluojančių
vaikų ir neišmanėlių poetų.
Ir žvakidės auksas nežinojimo tamsybių pavogtas,
patapo svetimoteriavimo, vagystės
ir skerdynių bei neigimo tėvu.
Štai yra dviejų, tamsybių ir šviesos, pasaulių
raktas. O tarnybos bendre!
Dėlei mūsų naktyse nušvitusios valandos
meilės.
Dėl saugumo paslapties tarp mus,
Pasakyk man tyliai žodį saulės apsuptą,
žodį šio pavojaus meto dundesiu apsunkintą.
Aš pavadinau tave vardu! Štai tu pirmajam
spinduly juodžiausio debesies krūtinėj,
nebylys kaip švinas,
Tu ugnies masyvo šokyje ir vėjuje,
Aukso dvasios nekaltumo pasirodyme,
Elipsės į sferą perėjime,
Stebuklingame sustojime ir šventame nužengime,
kai tu žiūri į žmogų tarp dviejų blakstienų,
Begalinio debesio nejudrume, vienintelės maldos,
Karalystės auksakalių kūrinyje;
Grižkime prie nevilties (kuri štai susituokus su
Laiku),

Jį palydinčios užuojautos kuždėjime.
Bet auksinis švento mokslo raktas glūdi
 mano širdyje.
Jis man atrakins šviesos pasaulį. Kopti laiptais,
 kolei nepajusi, jog tavin jau smelkiasi
 grynos erdvės substancija pati,
Dar ne pažinimas, tai vien apraiškos fenomenų
 surašymas.
Kelias iš mažai į daug nėra tas švento mokslo
 kelias.
Ką tik aprašiau kopimą pažiniman. Reikia
 pasikelt lig vietos saulinės,
Kur teigimo visagališkumas leidžia tapti —
 kuo gi? — tuo, kas teigiama.
Tūkstančiai taip dvasios kūnų pasireiškia
 dorovingoms juslėms.
Bet pirmiausia reikia kopt! šventvagiškai! ligi
 pačių beprotiškiausių teigimų!
O po to nužengt laiptelis po laiptelio jau be
 gailėsčio, be ašarų, vien su pasitikėjimu
 džiaugsmingu, su karališka kantrybe
Lig to purvo, kuriame viskas jau slypi su
 baisiausiu akivaizdumu ir taip šventu
 būtinumu! Būtinumu šventu, šventu, šventu
 tikrai! Alleluja!
Kas gi kalba čia apie netikėtumą? bet yra
 dar viens netikėtumas pasirodyme nelauktame
 tarpu šešėlių seno miesto vartų
Jūros tolumoj su jos šventa šviesa ir jos
 laimingom burėm.
Bet jau naujo suvokimo, suvokimo, kurs tarnauja
 vien tikro mokslo dvasiai, mylinčiojo
 suvokimo gimime, nėra netikėtumo.
Mes aukštumose įprantame priimt kiekvieną
 naujenybę tartum nuotaką, kurią suradom
 po tam tikro laiko jau visiems laikams.
Taip man apsireiškė saulinio pradmens ryšys
 su aukso žemiško dvasia.
Štai yra veiksmingoji malda, kurioj visai paskęsti
 turi veikiantysis:
Išlaikyki manyje metalo, duodančio tavajam
 žvilgsniui spalvą, meilę, pažinimą aukso,
 kurs yra pasaulio pirmapradžių veidrodis,
Kad aš be ribų pavesčiau visą savo širdį sauliniam
 teigimo ir pasiaukojimo žaidimui.
Ir priimk mane į tą archangelišką šviesą,
 tūkstantis jau metų snūduriuojančią
 laidotuviniuose grūduos ir ten palaikančią
 gyvenimo užuslėptąją ugnį.

Nes antikinių kapų grūdai į vagą numesti
sušvinta kaip širdis džiaugsmingoj meilėj;
Tai ne mūsų mirtingoji saulė, kuri derliui
teikia išminties patvarią spalvą.
Toks yra šviesos pasaulio raktas. Vedamas tvirtos,
ir pamaldžiosios rankos pamišimo, jis
taip pat atidarys jai kitą sritį.
Aš esu aplankęs du pasaulius. Meilė nuvedė
mane ligi būties gelmių.
Ant krūtinės aš nešiau nakties sunkumą, ir
kakta manoji prakaitavo mūsų prakaitu.
Aš esu apėjęs baimės ratą tų, kurie išvyksta ir
sugrižta. Iš manęs tūloj šaly beliko
vien tik aukso žiedas, numestas į dulkių
saują.
Aš ištyriau grabinėdamas aplink šlykščiuosius
pykčio labirintus, po didžiais vandenimis
sumigę mano keistos, tolimos tėvynės.
Aš tylėjau. Laukiau, kolei manoj karaliaus
beprotystė už gerklės sučiups mane. Jau
ranka tavoji, o karaliau mano, padėta
man ant gerklės. Štai ženklas, štai pats
laikas. Aš kalbėsiu.
Pagimdei mane pasaulyje, kurs nepažįsta jau
tavęs, ant molio ir gelžies planetos, ant
nuogos šaltos,
Knibždančioj vagių minioj, pagrimzdusioj
lyties savosios kontempliacijon.
Ten skerdynių smarvę seka kvailas smilkymas
tautų klaidintojų.
Vis dėlto, purvų ir apakimo sūnūs, žodžių neturiu,
kuriais galėčiau aprašyti
Neteisybes bedugnės to antro Viso, antro
Neribotojo,
Tavojo neigimo visagališkumo kūrinį.
Ši vieta skirtinga, atskira, bjauri, tai kliedinčio
Liuciperio bedugnė smegeninė,
Kur patyriau išmėginimą didžiųjų, besireiškančių
žaubais, skausmų, tuščių sutemų
amžinąjį pasidauginimą.
Pats aštriausias buvo zenite: aš jį mačiau
tartum juodosios saulės prarajoj lindėdamas.
Begaline šventvagyste! O! šalia kurios šventasis
kosmosas, anksčiau nei mūsų vargas
pasaulis išsivystęs,
Tviska tartum apšviestas Kalėdose šerkšnos
keturkampis, trokštąs ištirpti kvėptelėjus
Kūdikiui int jį.
Nes esi tu Tas, kuris yra. Bet tu esi aukščiau

savęs paties, aukščiau to būtinumo, per
kurį esi.
Štai kodėl yra, Teigėjau, visiškas neigimas
tavyje, ir laisvė melstis, laisvė nesimelst,
štai kodėl tu leidi teigiančiuosius pereit
per neigimo didelius išbandymus.
Nes buvai mane numetęs į juodžiausią amžinosios
baimės karštį, kur jauties esąs
pagautas
Už žandikaulio ugnies kabliu ir pakabintas
tobulo tuštumo beprotystėje,
Amžinybėje toje, kur tamsa yra kitas jau saulės
nebuvimas, aukso elipsės džiaugsmingos
užgesimas,
Kur šviesa yra vien pasiutimas, kur kiekvienas
daiktas — neteisybės smegenys,
Kur minties veikla yra vienintelė ir begalinė,
gimstanti iš abejonės, kad prieitų nieką,
Kur esi ne vienišasis, bet vienatvė, ir ne apleistas,
bet apleidimas, ne prakeiktasis, bet prakeikimas.
Aš buvau keliautoju tose naktinio griausmo žemėse,
Kur vieninteliai tarp fizinių dalykų:
Tūžtančioji meilė ir raupsai, suėdantieji veidą,
maudo savo prakeiktas šaknis.
Ten aš, aklas kirminas, išmatavau tavosios rankos
linijos migius. Ir ta nakties standžios
tartum akmuo, šalis,
Tas pasaulis rytmečio antros žvaigždės ir antrojo
sūnaus, ir kunigaikščio, buvo tavo užgniaužta
ranka. Ji atsigniaužia man, ir aš esu šviesoje.
Reikia būti mačiusiam Jį, kitą, kad suprastum
kodėl parašyta, kad jisai ateina
kaip vagis. Jisai yra toliau negu gimimo
šauksmas, jis vos vos yra, ir jo nėra. Smiltelės
ruime, štai jis visas tavyje, jis, kitas,
kunigaikštis, sėdintis aklumo amžinojo tyloje.
Štai tu, sauliniam prade, tu, begalinis ir nekaltas,
tu save pažįsti. Bet dvi tavojo teigimo ir
neigimo begalybės — jos nepasižįsta, niekada
nepasižįs, nes amžinybė — tai vienos bėgimas
nuo kitos.
Ir visa bjaurioji, mirtį nešanti erdvės
ir laiko melancholija tėra vien nuotolis nuo
taip lig ne ir mastas jų nebepataisomo
išsiskyrimo.
Čia yra tamsos pasaulio raktas.
O žmogus, kurio širdy šita giesmė išbudino ne mintį
ir ne jausmą, bet atsiminimą, ir labai jauseną,
— tas žmogus nuo šiolei meilės ims ieškot

su meile.

Nes yra tai meilė, nes yra mylėjimas; kai meilės
ieškoma su meile.

Aš ieškojau jos kaip nevaisinga moteris su nerimu
įtūžęs. Aš radau. Bet kaip? bet ką? valdovą,
savininką ir teikėją abejų raupsų.

Aš grįžau, kad perteikčiau jums savo pažinimą. Bet
nelaimė tam, kuris išvyksta ir negrįžta.

Negailėk manęs, kad ten buvau nuvykęs, kad
mačiau. Neapraudok manęs:

Pakilimo palaimoj paskendęs saulinio pradmens
apakintas ir nublokštas juodosios amžinybės
beprotystėn, sąnariais tamsybių skausmo
sumegztais, aš visada esu toje pačioje vietoje,
būdamas vietoje pačioj, vienintelėje nuskirtoj.

Iš manęs žinok, kad kiekviena liga, tai nuodėmių
išpažinimas kūnu.

Tikras blogis — užslėptasis blogis, bet kai kūnas
išpažino jį, nedaug tereikia, kad palenktum
pačią dvasią, tą slaptų nuodų ruošėją,
nusižeminimui.

Štai raupsai, kaip visos kūno ligos, pranašauja
dvasinės nelaisvės galą.

Kūnas ir dvasia kovoja keturiasdešimt metų.
Štai yra garsusis kritiškasis amžius, apie kurį
kalba jų vargingas mokslas, nevaisinga moteris.

Ar atvėrė blogis tavo veide sau duris? taikos
pasiuntinys Melchizedechas, jis įžengs per tas duris
ir jos užsidarys intėjus jam su savo ašarų
gražiu apsiaustu. Bet kartoki po manęs: Pater
noster.

Tu žiūrėk: Senolių Tėvas, Tėvas tų, kurie kalbėjosi
kalba grynąja, žaidė su manim kaip
tėvas su vaiku savu. Mes, mes vieninteliai, kurie
maži vaikai jo esame, pažįstame tą šventąjį žaidimą,
šitą šventą šokį ir laimingą plūduriavimą
tarpu blogiausiojo tamsumo ir geriausiosios
šviesos.

Reikia abejonėse parkniubusiam ant žemės melstis.

Vien skundžiausi, kad visiškai jo nepažįstu; bet akmuo,
kur buvo visas jis, man nužengė ant rankos, ir
mane apsupo dar tą patį momentą šviesos vainikas.

Ir stebėk mane! nors apsuptas žabangomis esu, bet
nieko nebijau daugiau.

Nuo prasidėjimo lig mirties tamsybių katakombų
siūlas bėga tarpu mano pirštų tamsiame gyvenime.

Ir tačiau, kas aš buvau? Kloakos kirmėlė akla,
riebi, su uodega smaila, štai kas buvau.
Žmogus sukurtas Dievo ir maištautojas prieš

savo sutvėrėją.

Grožis ir puikumai, ateitis kokia bebūtų, nieko neprilygs tobulumu nesimui. Tokis buvo mano įsitikinimas tikras ir vienintelis, tokia mintis slapta: skursiu, skursiu mintis bevaisės moteries.

Kaip visi gamtos poetai, aš buvau paskendęs nežinojime giliam. Nes aš tikėjausi pamilęs kvepiančias gėles ir tolimas grožybes, net gražiausius veidus vien dėl jų gražumo.

Tyrinėčiau aš aklujų veidą ir akis: man, kaip visiems geidulingumo kurtizanams, grėsi fizinis aklumas. Štai ir vėlei Dieviškojo naktys nušvitusios valandos pamokinimas.

Taip ligi dienos, kada aš pamačiau save sustojusį prieš veidrodį ir pažvelgiau atgal užu savęs. Ten buvo formų ir šviesų šaltinis, išmintingųjų, giliųjų ir skaisčiųjų pirm pradžių pastovus pasaulis.

Ir tada anoji moteris, gyvenusi many, pasimirė. Jos kapui aš daviau jos visą karalystę — gamtą. Ją palaidoju slapčiausioj apgaulingo sodo vietoje, kur amžino žadėtojo, mėnulio, žvilgsnis lapuose pasidalina ir nukopia tūkstančiais meilumo laiptų ant sumigusiujų.

Tuo būdu aš supratau, kad žmogiškasis kūnas savo gelmėse suranda vaistą nuo visų ligų, kad aukso pažinimas, tai drauge šviesos ir kraujo pažinimas. O Vieninteli! tu neatimki iš manęs kančių atsiminimo toj dienoj, kai nuo manęs nuplausi mano blogį kaip ir mano gėrį ir kada tu su savais ir šypsančiais mane aprensai saule. Amen.

Šarnelė, 1944.V.22

Petrarca

11 SONETAS

Ar skundžiasi paukštytės, ar žalieji lapai
Švelniai šiušena vasaros auksinės vėjų,
Ar girdis, kaip į krantą, žydintį ir kvapų,
Dusliai gurgėdami skaidrieji vandens liejas —

Kai sėdžiu, meilės svajose paskendęs, ir rašau,
Regiu, girdžiu tik tą, kurią parodė mums dangus,
O žemė paslėpė. Bet ji gyva, ir iš dangaus

Į mano aimanas suskamba atsakas švelnus:

„Ach, kam be laiko tu save žudai?
Kam iš akių liūdnujų liejasi upe
Gailingos ašaros?“ Ir taria man jautriai:

„Manęs neverk, nes mano dienos mirtyje
Patapo amžinos. Akis užmerkusi čionai,
Aš jas atvėriau amžinybės šviesoje“.

Šarnelė, 1944.IV.28

ĄŠ ATNEŠIAU JUMS SAULĖS PATEKĖJIMĄ

Vieną vakarą grįžau į savo tylų kambarėlį. Saulė ką tik buvo nusileidusi, ir jos rožinis ratas dar tebejuosė visą horizontą. Prie pat horizonto padangė buvo kruvina, bet juo aukštytyn skliautais, juo ratas darėsi šviesesnis, labiau ružavas. Toks juodbruvis vakaro raudonumas visada mane kerėdavo, bet šį vakarą aš nebesvajojau apie nusileidusios saulės gražumą, tik jos pačios man gaila buvo...

Atsisėdau kambarėly prie stalo priešais vienintelį langutį ir pažvelgiau į rytinę dangaus pusę. Saulės grįžtant dar nė laukt negalėjau. Buvau labai pavargęs ir pats sau tariau:
— Aš pamiegosiu ramiu miegu iki saulės atėjimo.

Nutarimas buvo eilinis, bet ir neblogas. Juk visi taip daro — laukdami saulės, užmiega jaukiu ir nuoširdžiai giliu miegu.

Atsiguliau. Galva ramiai ilsėjosi ant priegalvio, nes joje nebuvo jokios minties. Tai yra momentas, kada imi savo sielos ūgiu išsitiesti tinginytei ir taip glūdėdamas, pats savęs nejunti. Bet užmigti vis dėlto negalėjau. Langą nuauksinę vakaro raudonumas kažkaip slėpingai atsimušė mano akyse. Pasikėliau ir, priėjęs prie lango, nuleidau užuolaidą. Tariaus galėsiąs ramiai praleisti naktį. Bet nieko negelbėjo. Manyje kartu su vakaro šešėliais pabudo neramumas, ir staiga širdį užgavo kažkoks slėpinys. Jis atėjo nejučiom lyg koks įkyraus skausmo atsiminimas. Gal jau ne vieną kartą buvo su manim taip atsitikę, ir, tariau, naktį praeisiant, besiblaškant ant pagalvio...

Vieną minutę, kai lange visiškai užgeso juodbruvis raudonumas, mano mažutis kambarėlis prisipildė vakaro slėpinių. Kažkaip keistai, bet varginančiai buvau tų slėpinių pagautas.

Bet tai buvo slopinančiai malonu ir saldu, ir varginąs skausmas turėjo kažkokią didžią vertybę, kurios nei tada, nei dabar negaliu įspėti. Atėjo rytas. Laikrodis paskelbė pirmąsias naujos dienos valandas. Bet vis dar tebebuvo tamsu. Pagaliau pamažėle nusiraminau ir lyg prisnūdau. Kažkoks grįžtelėjimas mane pabudino, ir aš pamačiau aukštą, tvirtą būtybę, ramiai ir lėtu žingsniu besiantinantį į mane. Aš neišsigandau, bet, labai nustebintas, atsisėdau ant lovos krašto. Nepažįstamasis priėjo prie staliuko ir prisėdo vienintelėn mano kėdėn. Jis pažiūrėjo į mane ir pamažėle vėl nususuko į lango pusę. Aš tuoj sumečiau, kad tai kokių trisdešimt metų vyras, kažkaip patraukiančiai malonus ir geras. Jo akys buvo pilnos ramios ugnies ir judesiai nusistebėtino pranašumo, palyginus juos su žmonių judesiais. Šis žmogus staiga man pasirodė pažįstamas, tik niekaip negalėjau prisiminti, kur aš jį buvau matęs: ar karščiu degančiose jaunystės naktyse, ar tyliame dvasios susikaupime. Tik niekaip negalėjau atspėti...

Jis pasikėlė ir patraukė lango užuolaidą. Pirmieji tekančios saulės spinduliai nušvietė Jo veidą ir aš pažinau.

— Viešpatie! — sušukau ir tyliai prie Jo prisiartinau. Man pasidarė be galo baugu.

— Viešpatie! Kodėl teikeisi aplankyti mane?

Jis tik pasilenkė ant stalo ir tyliai patraukliu balsu tarė:

— Aš atnešiau saulės patekėjimą, nes tu laukei.

— Taigi, Viešpatie! Aš jo laukiau.

Jis tik pasižiūrėjo į mane ir liūdnai pratarė:

— Tu laukei saulės, bet jos laukimą pakeitei miegu. Ir taip visi jūs darote! Šviesos laukiate miegodami. „Tegu ji pati ateina“, sakote jūs. Bet budinti aš jūsų nemačiau, nors jūs dažnai skundžiatės ir verkiate, nesulaukę saulės. Bet saulė dažnai pro jus praeina, tik jūs nepastebite jos, nes niekada nebudite sargyboje. Jūs saugote gyvybę, bet šviesos nesaugote. Jūs bijote tamsos, bet šviesos nelaukiate. — Staiga Jis nutilo, žiūrėdamas į tekančią saulę.

Aš irgi nukreipiau į ją savo akis. Širytinė saulė buvo kažkaip neįprastai šauni. Aš, nutraukdamas tylą, tariu:

— Kokia meili saulės šviesa, Viešpatie. Šitie spinduliai atgaivins laukus ir vasara subręš bereginti. Žmonėms bus nemaža džiaugsmo.

Staiga Viešpats atsigręžė į mane ir pilnu užuojautos žvilgsniu palydėjo paskutinius mano žodžius. Aš sumišau, susigėdau.

— Gal tušti mano žodžiai, Viešpatie; gal ir negerai?

Jis atsakė:

— Žodžiai geri, bet ne geriausi. Tu kaip ir daugelis nesidžiaugi pačia šviesa ir saulės spindėjimu, bet tau rūpi spindulys, kuris padės subręsti vasarai ir atnešti žemei vaisių, reikalingų tavo kūnui. Šviesa jau tapo jums ne šviesa, o šviesoje išžiūrimų daiktų tinkamumas, ir jūs patys gyvenate ne šviesai, o Šviesos padarams.

Jis dar labiau pakėlė balsą ir toliau tęsė:

— Aš atnešiau jums saulės patekėjimą, bet jūs nebudėjote, aš įdiegiau jūsų širdyse Šviesą, bet jūs pasišvietėte mano šviesa, savo auksui suskaityti, aš įdiegiau sieloj šilimos liepsną, bet liepsną jūs panaudojote valgių kepimui. Todėl vargstate ir nerandate ramumo. Budėkite, ir vėl atsivers šviesa. Pakelkite galvas ir pastumkite šalin auksą, nes auksas slegia sielą ir sumaišo protą. Šilima atkurkite save ir pasaulį, o Aš būsiu jūsų žingsniuose. Budėkite, nes Aš atnešiau saulės patekėjimą, — baigė Viešpats.

Aš dar kartą pasižiūrėjau saulėn. Ji staiga ėmė nesulaikomu greitumu į mane artėti, ir mano akys pamatė nuostabų dalyką: mano svetys liepsnojo saulėje ir saulė Jame. Aš buvau pagautas neįprasto karščio ir meilės ugnyje apalpa.

Kai aš pabudau, į mano kambarį buvo prisirinkę žmonių. Mano galvą jie trynė šlapiais skudurais ir išsigandę verkšlėno... Tačiau pamatę mane vėl sveiką, nudžiugę dėkojo Dievui.

Ar ir su tavim taip pat neatsitiko, mano mielas drauge? Bet štai mes pamažėle pamiršome tą gražų atsitikimą ir galbūt tik retkarčiais jį beprisimename. Pradėkime budėti, saulės laukdami, ir tas malonus saulės užtekėjimas vėl ateis pas mus. Žinoma, tai sunku, nes tavyje pabudusi šviesa bus šlapiais skudurais gesinama, bet tu gali nepasiduoti ir palikti žmogum, kuris niekada neišleidžia saulės iš akių ir iš širdies.

1939

RAMYBĖS BANKAS

Į mūsų miestą atvyko nauji žmonės ir įsteigė naują įstaigą, pavadindami ją Ramybės Banku. Tuo metu neturėjau aš ypatingo jokio rūpesčio, todėl jau kitą rytą peržengiau mane sudominusio namo slenkstį. Į akis krito nuostabiai švelnus, patraukiantis tarnautojų mandagumas ir tvarka. Be to, kaip pirmasis klientas buvau maloniai sutiktas.

— Mūsų Bankas, — aiškino vienas tarnautojų, — nėra toksai, kokių jums iki šiol teko matyti. Čia neišmokami pinigai, nors priimami. Pateikite mums savo turta, ir mes atsilyginsime jums Ramybe, — baigė jis.

— Bet kad aš nieko neturiu? — paklausiau.

— Nė penkių centų kišenėje?

— Nėra nė tų.

— Tai tada, — maloniai šypsodamas, tarė Banko valdytojas, — jūs priimamas mūsų tarpan. Nuo šios valandos jūs eikite į miesto aikštes ir skelbkite apie naujai atvykusį Banką. Kas nori ramybės ir geros, skaisčios sąžinės, teateinie nešinas savo turtu į mūsų namus. Tačiau negalima atiduoti turto dalį ir pelnyti visišką Ramybę. Reikia visa atiduoti tai, kas žemiška, dėl jos ir nieko nepalikti savo susigraužimui.

Aš dar norėjau kažin ko paklausti, bet nebeišdrįsau ir pamažėl ataturpsta išėjau miesto gatvėn. Nusėlinau susirūpinęs miesto aikštėn ir pasidrašinęs užkalbinau keletą keleivių. Vienas praeivis nusišypsojo ir užkalbintas parodė pirštu kakton. Šitas gestas, visiems gerai pažįstamas, nebuvo ir man nesuprantamas. Bet ką daryti, pareigose gražu išverti iki galo.

Iš kitos gatvės kampo pasišokėdamas atskriejo į mane berniokas, rankoje žvangindamas sidabrinus pinigėlius. Aš jį sustabdžiau ir pasiūliau atiduot juos Ramybės Bankui.

— Ką, ar tau galvoj negerai. Man nereikia tavo ramybės. Palaikyk ją, kai aš lazda pasiremdamas ateisiu, — ir nudūmė gatve.

Daugel praėjo žmonių: vieni jų susirūpinę, susitraukę ir slegiami, bet šitie dar labiau bijojo Ramybės, kiti nešėsi sunkius ryšulius ir paklausti grasino už trukdymą antausius apskaldyti, o daugelis visai nieko neatsakė. Ėjo senos moterys ir kalbinamos kuo skubiau traukėsi šalin; skriejo pro šalį jaunos mergaitės, dalino žvilgsnius, bet niekas nenorėjo Ramybės pelnyti. Aš buvau apviltas: niekas nelaukė Ramybės, neišsižadėjo pinigų ir savo rūpesčio. Ir visa šitoji žmonių upė atrodė lyg verpetas, kuris niekad nerimsta, niekad nenutyla. Iš toli ateidavo nauji žmonės ir naujos gajos kartos, bet šitame baisiame rate jų veidai blyško ir smulkėjo. Neretai galėjai pamatyti praeivių akyse paskutinės pagalbos šauksmo žiburėlį, tačiau jų liežuviai juokingai tylėjo. Visi vengė netekti šito baisaus pinigų, stovinančio aikštės vidury ir stumiančio žmones į mirtį, neapykantą, į nesitikimą, kerštą ir panieką. Tačiau jo ratas negailestingai sukosi, ir niekas nemėgino iš jo išsivaduoti. Retkarčiais minios tarpe matėsi pranašų, siūlančių savo pagalbą. Tačiau daugelis jų buvo netikri pranašai ir dar labiau palenkėdavo žmones pinigų valdžiai. Todėl ir nenuostabu, kad žmonėse išaugo didelis nepasitikėjimas mokytojais ir pranašais, o tai pasunkino mano paskirtį ir jos vykdymą.

Du trečdaliai dienos nuėjo amžinybėn, o į Ramybės Banką niekas neatėjo. Be tikslo žvalgiausi aikštėje ir jau rengiausi ją palikti, tik staiga tolimiausios gatvės pačiame gale pasirodė padorus pilietis ir artėjo manęs link. Jis ėjo, švilpaudamas ir kažin ką su savim kalbėdamas. Man jis pasirodė patogus pakalbėti, ir aš tariau:

— Sveikas, gerasis žmogau! Leiskite man su jumis pasikalbėti.

Nepažįstamasis truputį krūptelėjo, bet vėliau reikiamai susitvardė ir net maloniai nusišypsojo.

— O kas per reikalas? — užklausė jis.

— Reikalo ypatingo nėra, tačiau aš norėjau... lyg ir šiaip sau pasikalbėti.

— Ah, vadinasi, jūs norite pasikalbėti, kitaip sakant, šiaip sau pasikalbėti. Tam tikrais momentais ir aš norėčiau su bet kuo šiaip sau pasikalbėti, ir veik pasakysiu, jūs atspėjote, jūs nuostabiai atspėjote. Aš noriu, net nuoširdžiai noriu, va, kad ir su jumis pasikalbėti. Matote, yra ypatingų momentų, kada mes norime kalbėti, ir pirmas sutiktasis gali būti pokalbio dalyvis.

Šitaip nusiteikę, mes pasiekėme miesto parką ir nuošaliau susėdome pokalbiui. Prieš mūsų akis žėravo vakaro dangus ir tolumoj slėpėsi kalnai, o patį parką supo šilta nuošalės vienuma.

— Vadinasi, jūs sakote, — tęsė įpusėtą pokalbį sutiktasis, — kad žmogus nevensia pinigų ir praranda savo Ramybę. Tačiau yra neaišku, kur galima pelnyti Ramybę, atstojančią pinigą.

— Na, tai čia visai lengvas klausimas, — tariau. — Į mūsų miestą atvyko nauji žmonės ir įsteigė Ramybės Banką. Atiduokite ten, ką turite žemiško, ir jūs turėsite visišką Ramybę. Tad jūsų gyvenimas taps kuriančiu, ne ardančiu. Šiame gyvenime žmonės daugiausia rūpinasi vien tik tuo, kas reikalinga pasiekti mirčiai, toliau jie nežvelgia. Tačiau mirčiai pasiekt užtenka primityviausių priemonių, o po jos einančiam gyvenimui reikia pačių didžiausių žmogaus valios ir dvasios pastangų. Todėl eikit ir palikit Ramybės Banke tai, kas lydės jus tik iki mirties.

— Vadinas, jūs man tai liepiate daryti. Išeitų, kad aš turėčiau eiti... ten ir palikti... atiduoti viską. Na, bet kaip į mane tada žiūrės žmonės. Juk artimieji pažino mane ir vadino pasiturinčiu žmogum. Ar jus suprantat, ką tai reiškia: „pasiturinčiu žmogum“. O be to, juk štai aš ketinau jiems suteikti staigmeną... pasistatyti namus, kokių čia mieste nerastum. Ir ta mintis taip mane pavergė, taip supančiojo, net dusina, o todėl, kad ji per eilę metų kultivuota ir stiprinta mano sieloj išaugo didžiu medžiu; šaknys sielą jau apipynė ir širdy išsikerojo. Rausi medį, širdį išplėši.

— Bet, žmogau, medį reikia išrauti, nes jis užstoja jums saulės šviesą. Jūs paunksmy gyvenate ir išblyškęs vaikščiojat. Pro tirštą tamsių lapų vainiką jūs nematot kalnų, dangaus ir laisvės. Neretai į jūsų medį atleikia nevalyvūs paukščiai ir susikrauna nešvarius lizdus. Paukštį Turto Meilė paseka kitos paukštės: kumpasnapis Sukčiavimas, kreivaakė Klasta ir landžioji Vagystė. O iškrapštyti juos sunku, jei juos išvytum, nešvarūs lizdai paliktų, jei lizdus išgriautum, ant širdies nuosėdos pultų. Tada jau nėra laiko pasižiūrėti brandžių vasaros naktų ir mėlyno dangaus, tada jau neišsvysti kalnų ir neišgirsti piemens ragelio, vedančio kalnais jaunųjų porą.

— Nemaniau, kad šitie dalykai būtų žmogui reikalingi; vadinas, ir be tokių smulkmenų žmogus negyvena pilnu gyvenimu, — susigalvojęs tarė nepažįstamasis.

— Negyvena, nes tai ne smulkmenos, o tikrojo gyvenimo tikrieji pagalbininkai, — atsakiau aš, ir nutilome. Nutilom ir įsiklausėme. Iš kažkur artėjo žingsniai, pilni sunkumo ir nerimties. Jie darėsi vis aiškesni, ir mes atsigrįžome. Prieš mus stovėjo Pinigas ir už jo gausybė palydovų. Tada jis pasisuko į savo pagalbininkus ir tarė: „Pastatykite namus, kokių šiame mieste nerastum“.

Prieš mus neįtikėtinu greitumu iškilo sienos, ir sužiuro naujai įdėti langai. Pro juos tryško putli šviesa ir lepus svaigulys. Viduje vaikščiojo žmonės ir linksmi tarp savęs kalbėjosi. Dažnai šmėkščiojo moterys, ir žvilgėjo jų nuogi pečiai, bėginėjo maži vaikai ir kėlė triukšmą. Pinigas pasisuko į mus ir tarė nepažįstamajam:

— Įeik į namus, ir jie bus tavo, o visi, kurie čia vaikščioja, tavęs klausys.

Nepažįstamasis pasikėlė ir pradingo duryse. Tą vakarą aš grįžau gatvėmis, žiūrėjau mėlyno dangaus, jaučiau brandžias gegužio naktis ir girdėjau piemens ragelį, laimingai vedantį kalnais jaunųjų porą, tačiau į Ramybės Banką niekas neatėjo.

1940

TUŠTYBĖ

Tada aš atidariau savo tuštybės parduotuvę. Virš durų pakabinau didelį plakatą su šiais

jame išrašytai žodžiais: Tuštybė čia gaunama prieinamiausiomis kainomis.

O tuštybės aš turėjau daug. Naujomis jos atsargomis aš nesirūpinau: „kai tik išbaigsiu, vėl grįšiu užmarštin“, — tariau pirmą rytą, praverdamas parduotuvės duris.

Prasėdėjau pusę dienos, bet niekas pas mane neatėjo. Buvo baisiai pikta; negi niekas nenorėtų mano tuštybės? Lauke girdėjosi kalbos šnabždesiai, kartais staigus, užslopintas juokas.

— Įdomu, ką jie kalba, — tariau sau ir pasislinkau prie durų.

Netoli stovėjo kažkokie žmonės ir kalbėjosi.

— Komediantas, — tarė vienas linksmas ir nerūpestingai. — Manau, čia niekas neužeis, — pritarė kitas. Toliau aš nebegalėjau nugirsti, nes balsai vis tolo ir tolo. Ir taip visą laiką: kažkas ateina ir nueina, balsai ryškėja ir vėl prityla. Vienu metu išgirdau plonus ir miklius mergaičių balsus, paskui pasigirdo storesnis balsas: — Ko tik neprasigalvoja dabar, sakau. — O taip, tikėk manim, ypač šiais laikais, greit visa galėsime gauti, — rimtai pritarė kitas, matyt, paslaugus vyras. Pietų metu pro šalį ėjo dvi ponios, ir viena čiauškėjo tokiu meiliu ir be galo plonu balseliu: — O aš tik žiūriu, šįryt nauja parduotuvė, taip staiga, tiesiog dar susivokti negaliu; iš kur tai? — Staiga jos balsas virsta visai abejingu:

— Ir ką čia, rodos, ar tik ne tuštybę pardavinėja.

— Taip parašyta, — atsakė antroji.

— Bet ašen čia niekad neužeisiu, — vėl užgirdau plonąjį balselį: — pasakysiu atvirai, ko, ko, bet tuštybės tai nemėgstu, — nubaigia įtikinančiai. — Tačiau, ponie, jei jūs ketinate užėiti, prašom, galiu palydėti.

— Ak ne, susimylėkit, tik jau nelaukit. Aš to nepadarysiu. Jei jūs nors truputį mane pažįstat,... tai...

Man atrodė, kad jos prisiartinio netoli durų. Pirmoji vėl užvedė:

— Jau galėtum eit, nes, jei neketinam užėit, tai nevertėtų čia ilgiau stoviniuoti.

— Tuoj, tuoj — atsiliepė antroji, — mes tuoj skubėsime. Bet... man reikėtų pasikalbėti truputį su parduotuvės savininku, jis mano geras pažįstamas, ir, be to, mano šeima turi šiokių tokių artimesnių ryšių su juo.

Staiga pirmoji suprunksčia: — Ha, ha, sakykit atvirai, kokie čia jūsų ryšiai, o, be to, mano manymu, būtų ko čia slėptis.

— Jūs įtarinėjat, nesitikėjau, — tūždama suspiegia anoji. Juo tolyn, juo ji darosi priekabingesnė. — Šiandien aš tyčia neisiu, nors sakau, reikalas svarbus, ir galbūt vyras barsis, sakys reikalų nežiūri: mano vyras baisus, jis tvarką mėgsta, bet aš geriau nukentėsiu visus jo priekaištus, tik ne, neisiu, jau niekada neisiu... bet pagaliau juk ne tai svarbu, čia būtų niekis, aš tik negaliu, negaliu pakešti jūsų įtarinėjimų, juk tai savotiškai bjauru.

Įširdusi ponie pagreitina savo žingsnius, o draugė ją vejasi, kažką įsidegus kalbėdama. Pamažėl abiejų balsai išnyksta gatvės užesy.

Toliau vėl ramu. Aš dar palaukiau porą valandų. Ne, sulaukti ko nors tikrai buvo neįmanoma. Sėdėjau prie durų, galvą parėmęs rankomis, ir mažčiau.

Tiktai kažkas staiga pakleveno į užpakalines duris, ir vos tik aš suspėjau pakelti galvą, į kambarį jau ritosi vienas mano kaimynų, toks mažutis ir geru, apvalainu veideliu. Jis atrodė linksmas, sukinėjosi greitai ir vikriai.

— Sveikutis, nagi, ką veiki? Kaip biznesis, — mala jis, kratydamas mano ranką apvalioj savo saujoj. Jis sukinėjasi vidury parduotuvės, suneria rankas į šonus ir pleškina: — Na ir sumanei, tikėk manim, aš tai nebūčiau šitaip sugalvojęs. Jau seniai sakiau, kad tu ką nors ypatingo galvoji. Draugai tik ne! ne! bet aš ramiai pakeliu ranką, kantrybės, mano ponai, kantrybės, pamatysit, aš, sakau, jį gerai pažįstu ir nesiduosiu suklaudinamas...

Valandėlę nutilęs, sugriebia kėdę, prisitraukia prie manęs ir lyg atspūsdamas taria: — Tokios, tokios naujynėlės, ką padarysi, vis ką nors žmogus sumanai, gyvas padaras, tai kas čia

stebėtino.

— Ak tiesą, jus nepykit, kad aš, žinai, ne pro tas duris įsiveržiau. Sakau, eisi iš gatvės, tai pastebės, kam nereikia, paskui ir sakys: žiūrėkit, ir jam mat parūpo... O, be to, aš teisingas žmogus ir nenoriu, kad kiekvienas apie mane nerimtai atsilieptų. Ir, svarbiausia, aš visai nenoriu jūsų tuštybės... — pažiūrėjo jis man į akis lyg tyrinėdamas, ar patikėjau.

— Atbėgau draugą aplankyti. Juk tas reikalinga, ar ne? — rimtai pabaigė jis ir atsistojo. Apsisuko, priėjo prie lango, pasižiūrėjo į gatvę, staiga suktelejo ir klausia:

— O tiesa, parodykit, parodykit, ką turit, juk atėjus pažiūrėti kaip ir būtina. Gal ir gerų dalykų turite, nors, prisipažinsiu, nesidomiu, bet gal ir reikėtų prieš išeinant ką nors paimti.

Jis bėginėja akimis po kambarį.

— Sakykite, ką jūs turit, kokių dar yra prekių be...?

— Aš teturiu tik tuštybės.

— Tuštybės, sakot, hm... — Žmogutis nuleidžia galvą ir prikanda lūpą. — Reikės atsisveikint. O gaila, nėra kitų prekių. Bėgu į namus, na, — jis sustoja lyg abejodamas, — duokit ką turite, duokite dalį, gal paimsiu, žinai, žmona, namie vaikai laukia, visą dieną namuose nebuvau, supranti, kaip su šeima, vakarais dar svečių ateina, vis ką nors reikėtų žmonėms parodyti. Žinot, reikia svečių užbovyt, gal pravers, duokit...

Aš atidaviau jam savo tuštybės dalį. Jis sugriebė ir pasisuko į duris. — Žmonai atiduosiu, sakysiu, draugas įdavė. — Prie durų, pusiau atsigręždamas, sušunka:

— Beje, užmiršau paklausti, kaip sekasi, jau daug tų, tų klientų... atrodo, bus galima verstis?

— Nelabai kas, — nenoriai atsakau.

— Nenusiminkit, neverta, — raminau tonu, rimtai mojuodamas ranka, iš lėto pasakoja jis. Paskui šypteli, primerkia vieną akį ir sušnabžda:

— Suprantat, žmonės gėdisi truputį, bet vėliau ateis... ot, pro šias duris, — spausdamas durų rankeną, pranašingai tvirtino jis. — Kaip Dievą myliu, neiškęs ir ateis. O toliau seksis ir net labai gerai seksis... Reikia pažint žmones, pažint žmonių psichologiją, — visai majestotiškai užbaigė mano pirmasis lankytojas ir išsprūdo pro duris, baisiai laimingas ir patenkintas, kad viskas taip nuostabiai pasisekė ir pašnekesį užbaigė taip subtiliai ir net mokslinškai.

Ir tikrai. Jis nemelavo. Man ėmė sektis. Pavakariais pro užpakalines duris ėmė plūsti tuštybės mylėtojai. Jie teisinosi nieko iš manęs nenorį, bet pirkto su ypatingu godumu ir užsidegimu. Greitai visas miestas aplankė mane. Ateidavo mergaičių, berniukų ir senesnių, labiausiai ponių. Jos visada laikosi rimtai, pirmiausia apkaltina mane dėl neestetiškos kambario išvaizdos. O viena net būtinai įsakė nupirkti veidrodį, daiktas baisiai esąs reikalingas, stačiai tokioj ir tokioj sienoje turįs kabėti didelis veidrodis.

— Žinai, dalykas rimtas, — pasakė ji. — Eini kartais gatve, pasisuka vėjas, na ir atsitinka kas nors, ar skrybėlaitė nulekia, ar, sakysim, susidraiko plaukai. Na, užėini pas pažįstamą, juk nėra kur dingti, o parankiausia tačiau artimiausiomis parduotuvėn.

Ji išsiima veidroduką, sukinėja plaukų sruogas, taisosi.

— Dabar aš tam tyčia užsukau, tualetų reikmenų ieškau, o jūs nė veidrodžio padoraus neturite. Juk taip negalima.

Ji baigia puoštis, paduoda ranką ir atsisveikina. Išeidama ji iškilmingu tonu pareiškia:

— Atrodo, kad kažką čia tokio nematyto pardavinėjate. Duokite ką nors geresnio, man nesmagu, sakys, apibarė, o nieko nenupirko, — ji paėmė ir išėjo.

Man tikrai sekėsi. Mano tuštybė kasdien vis tirpo ir tirpo. Tada mane pagavo kažkokia baisi karštinė. Aš visą laiką sėdėjau krautuvėje ir galvojau apie nykstančią prekybą. Du mėnesius guliau ant parduotuvės suolų ir čia pat gaminaus valgį, nes į namus vykti nebenorėjau.

Pagaliau atėjo valanda ir tuštybė išsibaigė. Mano lankytojai. Mano lankytojai nusinešė paskutinę jos dalelę, ir parduotuvė liko tuščia. Dabar aš po keletos mėnesių pirmą kartą pasijutau ramus ir patenkintas.

Jau buvo vakaras. Kai užrakinėjęs visas duris, pasukau namų link, gatvėj jau švietė žiburiai. Lengva širdimi žengiau namo. Galva svaigo, buvau išvargęs, kojos pynėsi, o praeiviai mane stumdė; taip aš nuo kasdienio gyvenimo buvau nupratęs. Tačiau širdy ruseno kažkokia ugnis, šilta ir žavinti. Juk ar ne tai, kad ašėjau į namus, kur nėra tuštybės. Kai, priėjęs savo namų duris, atrakinėjęs jas pastūmiau, kraujas staiga užplūdo veidus ir mano rankos ėmė virpėti. Greit numečiau drabužius ir užžibinau šviesą. Godžiai sužiūrau aplink: kas namuos buvo likę be mano tuštybės. Mano akys ieškojo didžių ir vertingų dalykų. Bet, Viešpatie, nejaugi... mano kambarys buvo tuščias, visiškai tuščias, jame nieko nebuvo. Staiga mane pagavo siaubas. Ak, juk be tuštybės aš nieko niekada neturėjau. Ir tą paskutinį turtą taip lengvai atidaviau kitiems. Dabar man nebuvo nieko likę. Aš staiga pasijutau nelaimingas, baisiai nelaimingas...

— Bėgt, bėgt ir maldaut, kad sugrąžintų, — šovė į galvą mintis, — bėgt tuoj, kol laikas. — Prieš mane ant stalo gulėjo surinkti pinigai. Jie manęs neviliojo. Kam jie, jei už juos negalima gauti tuštybės? Aš galėjau juos visus mesti į veidą tam, kas būtų pasiūlęs tada jos bent trupinėlį.

Staiga sugriebiau pinigus ir išbėgau gatvėn. Lėkiau greit ir plakančia širdim. Aš norėjau belstis į namus, prašyt, kad grąžintų mano turtą. Bet kiek klabinau, niekas neatsiliepė, tada puoliau prie lango, kur spindėjo šviesos, kur kambariuose degė žiburiai, ir godžiai sužiūrau. Visur žmonės buvo linksmi: jie kalbėjosi, juokavo, jų širdys buvo pilnos džiaugsmo. Jie svaiginosi, nes tuštybė buvo atėjusi į jų namus. Aš jiems buvau atidavęs tai, kas vienintelis teikia džiaugsmo ir paguodos šioje žemėje. Tuštybė daro žmones gerus ir laimingus, nes ji vienintelė, kuri pridengia mirtį ir nujautimą, ji vienintelis žibąs žavus pajacas, šokas tamsumoj. Ir kas matys aplink siaučiančią tamsą, jei pajacas taip gražiai šaiposi ir šoka. Tada aš supratau, kodėl žmonės taip godžiai pirkto ir grobstė mano tuštybę.

Betiksliais žingsniais tą tamsią naktį aš grįžau gatvėmis namo. Dar kartą pravėriau kambario duris. Dar kartą uždegiau šviesą ir ilgai ilgai žiūrėjau į savo tuščius namus: taip, juose nieko, nieko nebuvo. Kadaisė čia viešėjo tuštybė, ir aš buvau laimingas.

Aš atsisėdau prie stalo ir norėjau verkt, verkt, bet akys buvo sausos, degančios ir ašarų jose nebuvo, o sąnariais bangavo iš skausmų sujudęs kraujas.

1942

TOLSTOJAUS IR DOSTOJEVSKIO MENAS

Menininku aš vadinu kūrėją, kuris medžiagai duoda formą, mintims — rūbus. Todėl: juo dailesnė forma-rūbas, juo drąsesnė mintis, tuo kūrėjas didesnis, tuo kūrinys visuotinesnis.

Daili forma ilgisi svarios minties, bijosi tuštumo. O drąsi mintis ieško naujos formos. Susitikę jos sudaro junginį, kurio dėka mes turime gyvą kūrinį, iškalbingai bylojantį apie grožį. Kartais negalime besuprasti, ko daugiau: formos ar minties? Gaunasi vienas, daugiau nedalomai kūrinys, priartinaš jo kūrėją prie Amžinojo Kūrėjo.

Nesuprantu meno, kur nėra tendencijos. Parodyt vien tik patį grožį jau yra tendencija. Kur prasideda menas, ten prasideda ir tendencija. Ne kitaip ir literatūroj. Jeigu rašytojas neturi minties, vizijos, norų, kam tada jis duos formą, vaizdingumą. Tik svarbu tendencijos ir formos proporcingas santykiavimas, svarbu, kad plikai mintis nekyšotų iš per daug sutrumpintų rūbų. Jei šito nėra, nėra nė tendencijos. Tai man tendencija ne savų minčių piršimas, o per greitas išvaymas jų scenon, nepasiuvus padorių kostiumų. [...]

Išvadoj: turi būti darnus formos ir minties santykiavimas. Didelei tiesai tinka platūs,

erdvūs rūbai, mažesnei — menkesnis apdaras. Nesant proporcijos gaunasi tendencija. Todėl rašytojui svarbu neskubėti, kaip ir žmogui neverta neapsirengusiam bėgti gatvėn. Juk visi ims juoktis! Taip ir mintį be formos, be rūbo paleist pasaulin elgetauti gėda. Jei nemoki jai rūbų pagaminti, tai visai meski šį amatą, nesiskelbk, esąs geru siuvėju.

Dažnai rašytojai bijo, kad paslėpę kilnią mintį dailiuose drabužiuose, dailiose formose — ją pražudys. Skaitytojas tik forma ims džiaugtis, o minties ligi galo neišnarplios, neišveš. Bet tai neteisinga. Gudriosios galvos visada išveš, ir masėms pasakyti bijotis visai nereikia. Daili forma ne tik neskandina minties, tik ją padaro labiau patrauklią ir žmonijai labiau artimą. Todėl, jei nori parodyti širdį, neplėšk jos iš krūtinės ir paskui nerodyk jos aikštėse, įkūnyk ją savo darbuose, ir tavo širdį visi pamatys.

Mūsų laikų menininkų ieškoma paprastų dalykų, kuriuos galėtų išreikšti paprasčiausiais žodžiais, paprasčiausia forma. Žinoma, tai teisinga. Bet galima turėti nepaprasčiausias mintis, idėjas ir norus, tik reikia joms nepaprastai puošnaus rūbo. Kas tiek jaučiasi galingas, gali pabandyti. Gyvename meno dekadensio metus, nes menininkai rūpinasi siūlėmis, o ne medžiaga ir kam pasiūtą rūbą atiduos. Atsisakymas didžiųjų idėjų, didžiųjų meno sumanymų, tenkinimasis mažu yra dvidešimtojo amžiaus menkystė ir skurdumas, o menininkai yra ne kas kitas kaip lėlėms margų drabužėlių siuvėjai. Kur dabar gyvena toks menininkas, kuris Mykolo Angelo užsidegimu šoktųsi įkūnyti ištisus marmuro kalnus? Tokių jau negyvena. Kokie mūsų menininkų rūpesčiai, norai, koks užsidegimas? To visai nėra. Jie dabar niekais rūpinasi. Nuliu skaitau jų rūpesnį. Didžiausias jų susigalvojimas, kaip rožė kiaulpiene išvertus, o ažuolą — kadugiu išauginus. Bet rožė visada paliks rožę, ažuolas — ažuolu. Svarbu mokėti juos kur reikia pavartoti. Pasaulio ribų nepraplėsime, bet į gilumą, į subtilumą galime veržtis kiek tik norime. Rožės gražesnės mes nebepadarysime, nes jau ir taip ji pakankamai graži, bet apšvietę ją skirtinga šviesa, skirtingus atspindžius gausime. Rūpindamiesi išvartaliojimais ir naujo pasaulio sukūrimu, jie užmiršta, kad nukentėjo veikalo idėjinė pusė, kad ant kuolelių sumovė įmantriausius frakus. Kai šito bus išvengta, bus išvengta ir tendencijos.

[...] Levas Tolstojus, sąmoningai ar nesąmoningai, patraukė medžiagos linkme. Junginy jis neižiūrėjo dieviškumo. Dieviškumas, pagal jį išeitų, randamas einant aklos prigimties arba materijos keliu. Jo kūryboj jaučiamas noras nustelbti dvasios reikalus ir iškelti medžiagos ir instinkto vertingumą. Dvasia taip turi sunykti ir apsitraukti luobele, kad jos nėra atminimo nebepaliktu. Žmogus turi tenkintis į kūną atkreiptąja siela, arba savisaugos siela — instinktu. Tokios sielos pėdsakai aiškiai matomi pas žvėrį, todėl mes kartais sakome, kad ir arklys, ir šuo turi sielą. Bet žvėrys vis dėlto instinkto pagalba visada sugeba būti savo paskirties centre ir kosmoso ritmingumo neardo. Šitoji žvėries savybė Tolstojui labai patiko, nes ir žmoguje jis užtiko nemažą žvėries pėdsakų. Dar toliau eidamas rašytojas ir augaluose pastebėjo bendrų savybių, kurios randamos žvėryje ir žmoguje.

[...] Bet jei nežvelgi į dangų, jei dar nepastebėjai slogaus oro, ir esi bekraščio eposo vidury, tu stebiesi, kaip čia visa ramu, paprasta ir kartu didinga. Kaip čia visa tikra, nesudėtinga, realus atpasakojimas be didelių dvasinių pastangų. Būtinai, anot Tolstojaus, dalykas rašytojui — nemeluoti! Kaimas taip tiksliai pavaizduotas, viskas realu, lyg per langą matoma. Nėra čia audringo genijaus, veržimosi, puolimų ir kilimo, ramu ir objektyvu. Bet tai didelis menas. Menas mokėti apgauti menu, paversti jį tikrąja. Daug kas čia kalta, lyginta, tašyta, obliuota, bet visur gerai nuobliuota. Tolstojus lyg Bodleras savo eilėraščius kalė, lygino, dėl būdvardžio graužėsi, nemiegojo. Bet rūpesčio kūryboj nepastebėsi, objektyvumas kiaurai išlaikytas. Jo prozoje visa amžina nekintama, tarsi ją patsai gyvenimas būtų pagaminęs. „Ivano Ilijičiaus mirtis“, „Trys žmonės“, „Kiek žmogui žemės reikia“ gali būti skaitomi dabar, galėjo būti ir prieš. Kristų skaitomi. Čia ne laikotarpio dvasia, bet pirmą kartą nekintanti žmonijos siela, skęstanti amžinybėj.

Visur gyvenimas verdantis: ar „Prisikėlime“ bažnyčioje, ar gamtos vaizduose „Kazokuose“. Savo menu Tolstojus nieko neišmoko. Jo kūriniai lyg amžinai tvirtos uolos, kuriose nė savos asmenybės nepalikta, ji ištirpusi jose. Išgalvotų dalykų neužtiksi, todėl net nuostabu jį vadinti kūrėju, nes jis nekelia mummyse nei fantazijos, nei įkvėpimo, nei norų, nei pranašingumo. Jis nieko nerodo antžmogiško, bet yra įsikūnijimas viso, kas žemiška. Rašytojas lyg nepasižymi jokiais poetiškais dovanomis, turi tas pačias žmogaus galias, tik jas gali plėsti iki begalybės. Jo kūryba — bylojimas apie tikrovę. Ir tas bylojimas nuostabiai galingas. Kai Tolstojaus veikėjai kalba, mes jų neišivaizduojame, bet kada jis patsai kalba apie veikėjus, jie išryškėja visu savo pilnumu. Mes tematome tik jo teptuką, žodžių mažai tesugauname.

Tolstojus težino tik tikrąybę, tik vieną liežuvį, tai tiesą. Bet vienu liežuvium kalba taip tiksliai, kaip nė vienas iki šiol nekalbėjo — iš čia plaukia visa Tolstojaus didybė. Menas ir tikrovė pas Tolstojų — vienas ir tas pats dalykas.

Visai kita linkme nuėjo Dostojevskis. Jis nuėjo dvasios keliu. Jis pirmasis analitikas to pasaulio, kuris mummyse atskirai gyvena ir turi savo kelius; juk visi mes gerai jaučiame, kad turime kokį tai slaptą dvasinių gilmenų veidą, kuris tik vienišumo minutėse pasirodo ir vėl pranyksta. Jį mes bijome parodyti artimiesiems, kad nesakytų mus keistus esant, o tačiau tas slaptasis mūsų balsas dažnai į mus pačius prabyla ir keistų sprendimų išneša. Mūsų dvasinis „aš“, mūsų nujautimas pasako mums nuostabių dalykų, kuriais mes netikime, bet kurie nutinka lygiai taip, kaip buvome savo dvasioje galvoję. Kam teko gyventi gamtoje ar šiaip vienam atsiskyrimo, tas pajuto, kad šalia jo susikuria atskiras naujas pasaulis, kuriame daug daugiau įvairiausių reiškinių, negu jų esti kasdieniniame. Kada grįžtame atgal į minią, į ūžesį, į skubėjimą ir nebeturime laiko savęs stebėti, savim gyventi ir save analizuoti, pajuntame mūsų turėtąjį pasaulį nykstant, užsiveriant. Šitokie ir panašūs dalykai rūpėjo Dostojevskiu, tam didžiajam psichoanalitikui, kuris dėka savo ligos buvo pažinęs dvasios gilumas. Kada atsistojame šalia Dostojevskio ir stebime jo rašymo manierą, jaučiamės lyg patekę į tamsų kambarį, kuriame rašytojas — sielos ir dvasios chemikas savo chemišką dvasių laboratorijoje gamina šviesą, kuri apšviečia tamsų kambarį. Jis ir sintetikas, ir analizuotojas, tai pindamas įvairiausių dvasinius reiškinius, tai juos išskirdamas ir gaudamas naujų žmogaus prigimties aspektų. Tai darydamas, labai negailestingai elgiasi su savo herojais, veikėjais. Jis išstatinėja juos į įvairiausias pozicijas, sugalvoja jiems begales painiavų ir netikėtumų. Tai dvasinis žmogaus kankinimas, kada jį slegia, suspaudžia, praretina ties juo orą, pakelia temperatūrą, t.y. išstato jį įvairiausiose dvasinio gyvenimo sąlygose. Jaučiame realybės stoką, nes gyvenime niekada taip skubiai ir pernelyg fantastiškai neatsitinka. Jo — Dostojevskio — psichoanalizavimas, tai geriausių mašinų ir gudriausių viduramžių alchemikų gaminių veikimas, tai tikra raganų virtuvė. Šalia jo stovėdamas pagaliau pajunti baimę ir nori trauktis šalin, kad bedarant junginius neatsitiktų kas nors baisaus ir neįvyktų sprogimas. Bet didžio žingeidumo kaustomas pasilieki ir stebi, ką gi gaus rašytojas: šviesos kibirkštis ar juodus dūmus. Ir šitoje maišatyje, nebesusigaudai, kur baigiasi tikrovė, kur ji prasideda.

[...] Turbūt nieko priešingescnio nerasime tiek rusų, tiek visoje pasaulinėje literatūroje kaip Tolstojų ir Dostojevskį.

Abu rašytojai gyveno 19 a. Tolstojus dar dvidešimto kliudė. Gyvendami vienas kito nematė. Gyvas Tolstojus pranašas ir stebuklas, Dostojevskis ne taip jau žinomas; miręs Tolstojus jau nebe taip gyvai komentuojamas, o Dostojevskis virsta pranašu. Tolstojus tvirtas, kūniškas, ne taip dailiai sukirtas, kaip gerai susiūtas, Dostojevskis ligonis, epileptikas. Tolstojus audringos jaunystės ir malonumų autorius, Dostojevskis kalėjimo, vargo ir padugnių šliužas. Amžiaus gale Tolstojus tampa asketu ir galvoja, kaip išdalinti savo turtus, Dostojevskis visada galvoja apie pinigų, tik niekada jų neturi. Tolstojų asmens dualizmas paskatino kūrybai, bet tas pats asmens dualizmas jį pražudė kūrybai. Dostojevskį išgelbėjo

ligotumas ir vargas jį pažadino kūrybai.

Tolstojaus kūryba eina kūno linkme, Dostojevskis dvasios linkme. Jie nueina taip toli, ką tik Leonardas da Vinči ir Mykolas Angelas buvo pasiekę. Panašumų Dostojevskio kūryboje ir Tolstojaus kūryboje gal tik tiek, kad eidami į priešingas puses jie pagaliau susitinka, kaip susitiktų du keleiviai, vienas eidamas iš rytų į vakarus ir antras iš vakarų į rytus. Jų susitikimas galimas tik amžinybėje ir šito susitikimo vaisius būtų žmogaus, kaip kūno ir dvasios, naujas junginys.

Tolstojaus herojai — aukos. Žmogus neina į galutinį savo užbaigimą, bet skęsta gamtos stichijoj. Nėra čia nei tragedijų, yra tik atskiri tragiški mazgai, be visa vienijančios pabaigos. Niekur pradžios, niekur vidurio, niekur galo. Dostojevskio žmogus, asmenybė kylanti iš tamsos į dvasines aukštybes. Tas žmogus trečiojo matavimo, tai matas į gilumą, kurios galo niekada nepasieksi. Dostojevskio romanuose visur jaučiama herojiškos valios kova su moralinės pareigos gaivalu, kaip tai daro Raskolnikovas, kova su aistrų stichija, kas reiškiasi Svidrigailove. Tik toje kovoje žmogaus vidujinis „aš“ lieka nesugadintas, ir dar labiau išryškinamas. Visi Dostojevskio herojai, rodos, įtemptų paskutines savo valios jėgas ir pareikštų savivaliavimą.

Tolstojus tikras epikas, ramus, objektyvus, tiesiakalbis, Dostojevskis jautrus, įspūdingas, dialogų formuluotojas — tragikas. Tolstojaus pasakojime pajusi meną, dialoguose netikslumą. Dostojevskio pasakojimas nelygus, varginantis, bet užtat dialogas nepalyginamas. Tolstojus genijus patsai kalbėdamas, Dostojevskis — kitiems leisdamas kalbėtis. Tolstojaus herojus girdi, kada teptuku tepant Tolstojų matai, Dostojevskio herojus matai, kada girdi juos kalbantis.

Tolstojaus kūryba tai bekraštis okeanas, niekur nenuplauksi, niekur nesustosi, visur centras, visur vienodai svarbu. Dostojevskio kūryba — trikampis. Visa nesulaikomai iš plataus pagrindo artėja į galutinąjį tašką. Pakely nieko nėra nereikalingo ir nieko, kas sukliudytų arba būtų svarbesnis už mūsų vienintelį dėmesio centrą.

Tolstojaus herojai tokie kūniški, tiesiog žvėrim kvepia, Dostojevskio herojai bekūniai, vienos dvasios, kojom žemės nesiekia.

Pas Tolstojų nėra nei gero, nei blogo, visa vienodai svarbu, Dostojevskio bloga visada išversta į gerą. Apsiniaukęs oras staiga prapliumpa atgailos lietum ir po audros pasirodo šviesi gaivinanti džiaugsmo saulė. Tolstojaus dangus pamažėl vis niaukiasi. Laukiame audros, bet audros vis nėra. Oras sunkus, be kalnų, be laisvės.

Tolstojaus veiksmo greitis visada vienodas, nei skubėjimo, nei sustojimų. Dostojevskio veiksmo greitis į galą vis didėja ir atrodo, kad visa nesulaikomai artėja į pražūtį.

Tolstojaus žmonės protauja, Dostojevskio jau yra protingi ir veiksmą vykdo.

Tolstojaus žmonės jaučia kūno aistras, o Dostojevskio žmonės proto, minties aistras. Tolstojaus žmogų aistros traukia į tikrąjį jo kelią, Dostojevskio žmogų minties aistra skatina jį maištauti.

Tik štai, kur Dostojevskio ir Tolstojaus keliai sutampa. Abu jie kankina savo herojus. Tolstojus leidžia gamtai kankinti žmogų kūniškai, Dostojevskis leidžia sąžinei išmėtinėti žmogų už jos blogus darbus. Tuo jie panašūs.

Tolstojus — dailininkas, tepliorius, skulptorius, Dostojevskis — chemikas, laboratorininkas, raganų virtuvės vedėjas. Tolstojus iščiupinėja kūną — Dostojevskis sielą.

Tolstojus niekad nemeluoja, pas jį viskas tikra, realu, pas Dostojevskį nežinai: kur prasideda tikrovė ir kur baigiasi.

Abu palaiko ryšius su religija: vienas su Dievo-žvėries religija, antras su krikščioniškąja religija.

Tolstojus per daug žemiškas, sudievinęs kūną, Dostojevskis per daug dvasiškas, sukūninęs dvasią. Tolstojus statikas, Dostojevskis dinamikas; Tolstojus epikas, Dostojevskis

tragikas; Tolstojus — vertikalinė, Dostojevskis — horizontalinė — linija. Vienas ėjo kūno linkme ir beveik pasiekė dvasią, antras ėjo dvasios linkme ir beveik pasiekė kūną. Jeigu ne šitas beveik, jie begalybėje būtų atradę vienas kitą ir sujungdami tas dvi priešingybes, būtų sudarę zenitinio taško vertybę — žmogų. Kiek toli jiems buvo iki tikslo, galės tik tas pasakyti, kas išdrįs eiti jų keliais ir toliau tęsti jų pradėtas linkmes.

1939

MŪSŲ GYVYBĖS UPĖ

[...]

Nežinau, ar aš patenkinsiu jūsų norus, jeigu nukrypsiu nuo tos temos, kuri suformuluota skelbime. Nesu specialiai nagrinėjęs, kas mūsų rašytojų yra vitalistas, kas ne, kuo tas vitalizmas reiškiasi. Man rūpi labiau, ne tai kas jau yra, bet kas bus. Visa tai, ką čia minėsiu, bus daugiau skirta ateičiai nušviesti, remiantis praeitimi, o ne praeities nagrinėjimas. Pagaliau ir paties žodžio vitalizmas aš nevertosiu biologine prasme. Vitalistiška man reikš visa tai, kas yra gyvybinga, aukščiausia gyvybės apraiška, gyvybės pulsavimas. Gyvybė yra jėga, išsireiškianti įvairiausiai atributais: paprastu gyvenimu, sudėtingesniu, galių susikaupimu, kūryba. Todėl man didelis rašytojas yra ryškus vitalizmo reiškiny.

Didelė paslaptis yra toji gyvybė. Mes nenagrinėsime, kas yra jos priežastis. Svarbu tai, kad ji yra. Visa mūsų visata baisiai nepalanki gyvybei. Mokslas nurodo, kad turbūt daugiau niekur, išskyrus žemę, gyvybės ir nėra. Gyvybei palaikyti reikalingos keistos ir sudėtingos sąlygos. Tik palyginus mažoj žemėj, pačiame jos paviršiuje atsirado gyvybė. Atitrūkus nuo žemės 16-17 km gyvybė dėl atmosferos stokos išsilaikyti nebegali. Tik kažkokiu keistu būdu susidarė žemėj reikalingas atmosferos kiekis, šiluma, ir iš jos staiga ištryško gyvybė. Kaip ji ištryško, kaip ji atsirado, dar ir dabar neaišku. Gal tai akla medžiagos, materijos išdaiga? Gal tai aukštesnės Galios padaras. Mes to nežinome. Bet kartą ji atsirado, amžių bėgyje ji vegetavo, vėliau ėmė jausti, ir šiandien ji vainikuoja žmogum, kuris sugeba mąstyti, būti sąmoningu, galinčiu reflektuoti apie pačią gyvybę. Nežinia, kokias formas gyvybė gali pasiekti, kuo ji gali virsti. Gal ji neilgai tvers visatoj. Yra reiškinių, kurie nurodo gyvybės galą. Tačiau visi šitie klausimai yra mokslo reikalai. Plačiau mes šiandien jų neliesime. Mums užtenka to, kad yra gyvybė ir aukščiausia jos apraiška žmogus.

Žmogus yra sąmoninga gyvybės forma, tai gražiausias jos pasireiškimas. Laiko bėgyje žmogus pats sau darosi aiškesnis ir ryškesnis. Jis pasijuto gyvenęs laike ir erdvėje. Prisitaikė sąlygoms, ėmė bendrauti su kitais savos rūšies padarais. Sukūrė šeimas, gentis, tautas. Vėliau atsirado valstybės. Išaugo žmonių reikalavimai, išryškėjo gyvenimo supratimas. Žmoguje vis labiau ėmė kauptis didesnės ir didesnės galios. Jis ėmė tarsi žaisti savo galiomis, bandyti pats save. Jis ėmė kurti, daryti tai, kas ne tik gina nuo šalčio, bado, palaiko kūnines funkcijas, bet ėmėsi ir to, kas dar labiau aukšta, nors yra aukščiausia gyvybės apraiška, tai yra žmogus ėmė kurti kultūrinės vertybes. Ir štai turime žmogaus kūrybos istoriją, turime paskirų žemynų, pagaliau Europos ir jos atskirų tautų kūrybą, kaip aukščiausią gyvybės pasireiškimo išdavą.

Tarp tų tautų gyvename ir mes, gyvename mes, lietuvių tauta. Viduramžiais mes sužibome kaip karių ir kunigaikščių tauta. Vėliau ėjo tamsėnis laikas. Mes vis buvome tokiose sąlygose, kad mūsų gyvybės upė vis buvo skaidoma, dalinama, mūsų gyvybingumo ugnis vis prislopinta. Mes daug vargome ir savo vargą netiesioginiu būdu išsakėme dainomis. Nes kas gi yra daina — tai vargo duktė. Rusų liaudies dainos labai gražios, bet rusų liaudis irgi patyrė be galo daug vargo. Ir štai mes atėjome į šias dienas.

Vis dėlto gyvybiškai mes dar pilnai nepasireiškėme: mes neturime kūrybos, kuri galėtų lenktyniuoti ir būti lygi su kitų tautų kūrybomis. Tai kodėl šito neįvyko, kodėl mes neturime savos kūrybos? Gal mūsų tauta nėra gabi. Netiesa. Kiekviena tauta yra lygiai geniali.

Nėra išrinktų gabių ir nėra pasmerktų negabių tautų. Visos tautos yra gabios. Tik kitoms buvo palankesnis likimas. Mums jis buvo ne toks palankus. Mūsų gyvybė dar nepasireiškė. Tai kas reikalinga, kad tauta parodytų savo genialumą atskirais individualiais įvairiose srityse arba kurioj nors srity ypatingiau. Mat dėl tam tikrų vietos, istorijos, laiko sąlygų, ji gali būti tokio ar tokio genijaus: lyrikos, dramos, muzikos, skulptūros. Visų kartu ir tt. Reikalinga laisvė, laisva egzistencija. Būdama laisva tauta pirmiausia prakunta ekonomiškai. Ekonomiškai susitvarkiusi ji pakelia žvilgsnį aukštyn. Ji sukaupia savy galvas ir ima tartum jomis žaisti. Paskirais individualiais prasiveržia tos jėgos ir nušvitę sužiba visatos danguje.

Negalime neigti ekonominio pagrindo. Būdami logiškai, galime tvirtinti, žmogaus dvasinės galios pasireiškia geriau tada, kai nors minimaliai sudaroma kūnui funkcionavimo sąlygos. Būdami nelaisvi, kitų valdomi, mes neturėjome progos miklinti savo sąmonę, mes neskaitėme knygų. Iš ten genijai išdygti negalėjo. Sakysim, žydų tautą vadina — su galva. Ypač prancūzuose ji daug davė. Dėl to, kad žydai buvo visada pasiturį, jiems buvo daugiau kas prieinama. Štai iš kur trykšta jų gabumas. Ekonomiškai gerai susitvarkyti tauta gali tik būdama laisva. Ji tada gali šviestis ir kultūrėti. Jei prieš porą amžių mes skaitėme tik maldaknyges ir terašėme maldaknyges, po Didžiojo karo tapus laisviems, susidarė kitokios sąlygos. Atsirado daug norinčių mokytis, gimnazijos vis pilnėjo. Ir šitie gimnazistai išmoko skaityti ne tik maldaknyges, bet didžiama ir eilėraščius rašyti. Nors daugelis rašo prastai ir neoriginaliai, bet tačiau tarp tautos rašančios eilėraščius ir skaitančios maldaknyges yra didelis skirtumas. Tarp šitų blogai rašančių būtina, kad atsirastų keletas gerai rašančiųjų.

Bene pirmiausia tauta savo gyvybingumo zenitan ima kopti savo raštija, po to eina labiau mokslas. Nebūtina manyti, kad mūsų tauta lygiai apsireikš lyrikos, epo ir dramos genijais. Gali ir vienu jų kuriuo nors išreikšti savo genialumą. Anglai turi dramą, lyriką, italai vyrauja tapyboje ir skulptūroje, vokiečių gentys išaugino muzikos genijus. Lietuvių tautos genijus turbūt neduos didelių dramos genijų, nes iš viso dabar nėra dramos laikai, gyvenimas dramų nebeduoda. Viskas yra sureliatyvinta, labiau ar daugiau suniveliuota. Gyvenimas nėra masyvus, labiau išsiskaidęs ir skeptiškas. Seniau, sakysim, vieno luomo atstovas įsimylėjo kito luomo atstovą. Tačiau griežti luomų santykiai vestis neleido. Kyla drama. Buvo griežtas moralės ir religijos laikymasis. Iš čia kildavo irgi begalės dramų. Šekspyro laikais vykdavo žudynes ne mažiau kaip ir pats Šekspyras savo veikaluos. Dabar, kai ir yra žudynės, nėra tos tiesioginės atsakomybės. Be to, mūsų žmonės viską labiau išgyvena tyliai, rezignuojančiai. Tauta daugiau pasyvi, įspūdinga. Todėl įtikėtinas labiau lyrikos ir poezijos genijus.

Dabar išgyvename gana liūdnus ir karo metus. Reikia tikėtis Apvaizda ir likimu, kad mūsų tauta iš šito karo [išeis] laisva. Tada ji galės savo gyvybės upę kreipti jai norima vaga. Laisvė būtina, jeigu norime pilnai gyventi ir pasireikšti. Kitaip mūsų tauta mirs nesuklestėjus.

Jeigu tauta bus laisva, jai reikės kam nors vadovauti. Yra reikalingi ne vien tik įstaigų ir valstybiniai vadovai, bet ir dvasiniai vadovai, kurie šiais laikais yra patys svarbiausi. Susidūrus su šituo klausimu, ir iškyla rašytojų ir poetų reikšmė. Poetas nėra vien tik eilėraščius rašęs peckelis, bet tikras savo tautų dvasios įkūnytojas ir jos dvasinis vadas. Jei seniau, vid. tautai vadovavo kunigaikščiai, kunigai, tai ateity jai turės vadovauti dvasios autoritetai, dvasios kunigaikščiai, kunigai, žmonės kunigai iš pašaukimo. Ir šitų ateities vadovų mes negalime ieškoti kur nors ten, tik ne čia, bet štai mūsų pačių tarpe, ne rytoj, o jau šiandien. Mes patys turime ruošti būsimai ateičiai.

Jeigu praeitais amžiais mūsų rašytojai vadovavo tautai, tai jie iškyla retai, lyg atskiri stulpai, kartais dar nesąmoningai imą ant savęs tas pareigas. Pokariniai rašytojai daugelis irgi jau pasakė savo žodį, žinoma, atskirų atsitikimų gali būti, bet šiaip jie stebuklą nebeįparodys. Taigi logiškai visko tauta pareikalaus iš pačių jaunųjų, ir jų rankose glūdi ankstyvesnis tautos suvienijimas ir jos gyvybingumo išvystymas arba dar nutęsimas.

Todėl patys jaunieji žmonės turi rengtis tautos vadovavimui. Jie turės auklėti tautą,

kreipti jos gyvybės upę taip, kad ji parodytų savyje sukauptas galias ir kad šitos galios galėtų objektyvuotis.

Pirmiausia reikia žiūrėti, kas yra mūsų tautos pagrindas. Pirmiausia, mes esame ne pramonės, bet žemės ūkio šalis. Mes esame žemdirbių tauta. Todėl žemdirbiais, kaip tautos pagrindu, ateity ir turės būti labiausiai rūpinamasi. Konkrečiai imant mūsų išganymas — pasiturintis ūkininkas. Juk ir nepriklausomybę atgavome jo dėka. Visi pokariniai mūsų vadai buvo pasiturinčių ūkininkų vaikai. Prieškariniai ir pokariniai rašytojai yra taip pat dauguma pasiturinčių ūkininkų vaikai. Reiškia, toks ūkininkas yra visa ko pradžia. Ir ateity turės būt taip. Jeigu norime savo gyvybę kuo aukščiau iškelti, turime šituo ūkininku ir rūpintis. Todėl rašytojai, būdami jautri tautos sąmonė, nuolatiniu savo žodžiu ir raštais, kūryba ir autoritetu turės kreipti tautos sąmonę ta linkme. Jie turės priminti valstybininkams, ji tiesiog turės juos mokyti, kad pirmiausia turime tvirtai pastatyti ant kojų ūkininką, sudaryti jam kuo palankiausias sąlygas susidaryti tvirtą ekonominį pagrindą. Tada šitokio ūkininko vaikai galės niekieno nepriklausomi mokytis, nedirbdami pašalinių darbų. Jie neskaldys savo jėgų pašaliniams darbams, o pakreips išsimokslinimo ir saviuoklos keliu. Tokie apsišvietę žmonės bus vieningi ir tinkamai subrendę. Užkart tautos sąmoningoji jėga apsisvalys, liks grynesnė.

Tačiau, kad nurodytų tautai tikruosius kelius, kad eitų jos priekyje, jai vadovauti, jaunieji žmonės turi būti ateities žmonės, turi eiti bent 50 metų pirmiau, negu sugeba pati tauta. Jie turi būti praaugę visa galva tautos vidurkį. Jie turi savyje ugdyti tik ateities idėjas ir jomis bręsti. O kad taptų jie tokiais, jie turi be galo daug auklėtis ir sąmonintis. Jie jau dabar turi būti tobuliausio gentkarčių galių įkūnijimu ir viršūne. Kadangi tautos vadais bus poetai, tai jie negali pasitenkinti vien mokėjimu rimuoti ir eiliuoti, bet turi būti universaliais žmonėmis, pasisavinę visa, kas jau žmonijos sukurta, žiną galimus ateities kūrybinius kelius. Jie turi kuo puikiau susivokti šiandieninę ne tik tautos, bet ir visatos situacijoje. Jie turi būti labiausiai šviesūs savo laikotarpio žmonės. Tada į poetus nebus žiūrima su pasigailėjimu, bet su pasididžiavimu ir reikiama pagarba. Tada jie taps autoritetais, tauta ims klausyti jo žodžių.

Aš žinau, jog tokiais tapti yra be galo sunku. Karo sąmonė. Be to, čia neužtenka vien auklėjimo ir švietimosi, reikia jau būti gimusiais, Dievo malonės pažymėtais. Jumyse jau turi būti sukrauta genčių galia, mumyse ji turi būti susitelkusi, belaukianti tik išsiveržti, suklestėti ir apsipavidalinti. Tačiau, kad kartais nenuslėptų ir nenukištų savo gabumų ir susitelkusių gyvybinių galių, jūs turite sąmoningai save bandyti ir reikšti. 95 pasirodys veltui save bandę, bet 5 ar trys iš šimto pasirodys tikrosios tautos gyvybės ir sąmoningumo šaltiniais. Juk kuo pasireiškia tautos jėga ir gyvybė, ar ne tomis galių susikaupimo viršūnėmis, kurios prasiveržia ir sužiba lyg ugnis visai visatai. Savo sužibėjimu jie įrodo savo tautos gyvavimo prasmingumą.

Kaip jau minėjau, savo gyvybės zenitan tautos kopija pirmiausia savo raštijomis, sužiba savo poetais ir rašytojais. Todėl poetai turi būti tautos garbė. Jie turi susirūpinti išreikšti tą tautos gyvybės ir jėgos aspektą, kuris tautai yra būdingiausias, kuris yra originalus tautai, kuo ji yra tokia, o ne kitokia. Todėl reikia ieškoti to pagrindinio jos aspekto. O jį pataikyti galite, eidami tik vienu keliu. Aš jį nurodyti galėčiau maždaug šitaip.

Bendrai poeto didumą mes galime matuoti štai kokių kriterijumi. Jeigu poetas kalba apie tai, kuo jis yra, iš kur jis yra, tai yra jo pajėgumo liudijimas. Jeigu batsiuovys yra poetas, ir jis nieko nekalba apie tai, kaip jis kala puspadžius, jis niekada nebus didelis poetas. O jeigu jūs, būdami ūkininkų vaikai, nieko nekalbate apie tėvų laukus, kur vasaromis auga rugiai, apie pievas, esančias prie upių, apie ežerus, telkšančius kloniuose, apie pilkas kalvas, apie vasaros kaitrą, rudens liūtį ir vėją, apie žiemos užšalusias pelkes ir balutes, jeigu pagaliau jūs nieko nekalbate apie sėją, pjūtį, apie sunkiai dirbančius tėvus, jų samdinius, neminite su pasididžiavimu apie turimą turtą, gyvulius, jūs, galima iš anksto pasakyti, visai nesate poetai.

Iš jūsų eilėraščių turi būti aišku, kas per sodyba, kur jūs augote, ką jus veikėte, būdami vaikai, kaip atrodo jūsų tėvai, kaimynai ir pažįstami, kas per upės teka jūsų laukais, kokie paukščiai gieda jūsų sodybos medžiuose. Net labiausiai bendrose ir metafizinėse temose turi būti jaučiamas jūsų laukų, jūsų laukinių gėlelių kvapas, kaip akompanimentas visada jūsų eilėse turi užauti tėviškės vėjas. Tada jau bus įrodymas, kad jus esate poetai. Šv. Pranciškus — vėjas, brolis.

Tik šitaip dainuodami, jūs būsite tautos suprasti, būsite palietę jos jautriausias stygas, galėsite veikti ir sąmoninti tautą... Kita visa yra tik prietapai, kurie gali būti įderinti visumon, bet jokių būdu negali eiti leitmotyvu.

Ne jums statyti paminklus Afrikos palmėms ir vandenynams, egzotinių kraštų grožiui, bet jūsų poezijos esmė — iškelti jūsų tėvų sodybų grožį ir prasmę bei vietą universume.

Todėl visko jūs turite ieškoti savo aplinkoj. Praturtinkite savo žodyną tais žodžiais, kuriuos vartoja jūsų tėvas, dirbdamas vasarą laukuos, atneškite daugiau žodžių ir padarykite juos poetiškais, nes dabar taip mažam žodžių kiekiui yra pripažįstama poetinės žymės.

Be visko to jūs turite būti dar savotiški žmonės. Subręsti ir išsiauklėti galite tik tam tikrose sąlygose. Kadangi gyvenimas kartais jų neduoda, tai jūs turite patys jas sau statyti. Nežiūrėkite, kaip gyvena kiti žmonės, mes turim patys susikurti savo gyvenimą. Jūs visados turite būti susikaupę, panėšėti į vyno taurę, kurion renkami vyno lašai. Tada jūs galėsite iš savo pilnybės nupilti tą vyną žmonėms kaip palaimos jos ištroškusiems. Jums turi būti nuolatinis savo menkystės jausmas ir nuolatinis troškimas tobulumo ir begalybės. Net jūsų veido bruožuose turi būti žymus, anot Šopenhauerio, tas metafizinis liūdesys, amžinas nepasitenkinimas esamu, jūsų žvilgsnis visada turi slysti per žmonių galvas tolin, jūs niekada neturite žiūrėti, kas yra po jūsų kojų. Kartu su tuo liūdnumu jūsų jau visoj išvaizdoj turi būti žymus tam tikras pirmapradis džiaugsmas, kažin koks amžinas vaikiškumas, kuris yra lygus genialumui. Jūs stenkitės būti visados nelygios nuotaikos, ugdykite savy priešingus polius, aną šventą pyktį ir šiurkštumą pinkite su begaliniu švelnumu, entuziazmą su abuoju. Tik iš šitokių sielos svyravimų gimsta impulsyvumas ir noras kurti. Jūs visada stenkitės nesitenkinti esama harmonija didesnės harmonijos dėlei. Jūs turite būti tam tikru būdu nuo žmonių nutolę ir savotiškai paslaptingi ir kažkuo skautūs. Niekada jūs negalite užmiršti, kuo jūs norite būti. Amžinas nerimas. Kad būtume tokie, jūs patys arba mokslo pagalba turit vis statytis sau kliūtis, moralines ar mokslines, arba išgalvotas, lyg ir beprasmes, nes reikia atsimiti lygumų žmonės yra silpnakojai. Jūs turite nugalėti kartais laiko beprasmiškumą, būti be galo kantrūs ir darbštūs.

Reikia stengtis draugauti toks su tokiu. Rasti savo aplinką ir vandenį, kuriam galėtum kaip žuvis plaukioti. Tik šitokioj aplinkoj, tik lygindami savo galvas su kitų galva, tik įsitraukę į tą šventą, pasakyčiau, lenktyniavimą, jūs pajusite savo galią, kurią vėliau imsite kuo labiau ugdyti. Žiūrėkite, ar jūsų galioj yra vaizdo kūrimas, ar formos lengvumas, ar dainiškumas, ar nuotaikingumas, ir lavinkitės savo galioj. Nes objektyviai imant kiekviena žmogaus galia savo nekasdieniškume yra nuostabi ir žavėtina. Objektyviai vertinant didis yra Mocarto tonų aiškumas ir šviesumas. Kaip didis yra Bethoveno rimtumas ir didingumas.

Nors Europa yra pavargusi ir lyg išsisėmusi, tačiau gyvybė ir yra tuo nuostabi, kad ji prasiveržia ir vis gyvena. Mes dar neparodėme tikro savo gyvybingumo. Jis dar ateities dalykas. Taigi geiskime likimo palankumo, Apvaizdos laiminimo, kad po šito karo mes galėtume toliau gyventi laisvi, o patys stenkimės tapti tautos gyvybingumo viršūnėmis, pačiu vainiku.

ŽEMAITIŠKAS CHARAKTERIS MENE

Amžių bėgyje klimatinės, istoriniai politinės ir kitokios sąlygos padėjo susiformuoti kiek savitesniam negu bendrai lietuviškam žemaičių charakteriui. Jis turi jį iš kitų lietuvių tarpo išskiriantį mąstymo ir pasaulio pergyvenimo atspalvį. Meno uždavinys yra kaip tik jį pagauti, išryškinti ir parodyti kitiems.

Šiandien jau ir populiarioji nuomonė naudojasi šablonišku, įprastu žemaičio charakterizavimu: žemaitis atkaklus, užsidarėlis, užsispyręs... ir gal ne visai klysta. Tačiau tai nėra išsamus žemaičių charakterio atskleidimas, ir ne kiekvienu atveju mes taip galime pirmą pasitaikiusį žemaitį aptarti, nes ne kiekvienas žemaitis yra tipiškas ir nebūtinai nešasi su savim visiems regimas visas „žemaitiškas dorybes“. Ką mes išsyk galime pamatyti, tėra išorinė žmogaus pusė, jo kasdienis veidas. Juo šiandieninis žemaitis vargu ar kuo skiriasi nuo kitų regionų lietuvių. Jis šiandien saviškių tarpe apsitrynė, supanašėjo, išsilygino, jo išorinis būdo ir dvasios sluoksnis apneštas bendrų šiam laikui dulkių.

Tačiau pro šitą drumstą ir dulkiną kasdieninio žmogaus veidą gilesnis žvilgsnis galės prasiskverbti į gilesnįjį dvasios sluoksnį, daugiau pastovų ir mažiau pigų. Bet kaip ir kuriuo keliu to atsiekti?

Jei kasdieniame gyvenime užtenka šabloniško reiškimosi, elgimosi pagal nesudėtingą bendrą dienos kriterijų, naudojant negausius žodžius, banalią galvojimo eigą ir mažai raiškingus gestus, tai savo tikrojo veido netenka nė atskleisti.

Žinoma, ne ten reikia ieškoti bruožų žemaitiškajam charakteriui sudaryti. Tikrojo žemaitiškojo charakterio turi ieškoti žemaitis menininkas, savy paties savęs ieškodamas. Pirmiausia jis turi ieškoti savęs kaip žmogaus, savo tikrojo veido, o su juo kartu kaip specifiskas atspalvis išplauks ir žemaitiškasis jo charakteris.

Todėl einant tuo keliu atpuola išorinis ieškojimo būdas. Žemaitis menininkas visai neturi „vaidinti“ žemaičio, naudodamas štampuotus ir jau populiariais virtusius išorinius nusakymus. Jei jis yra tikras žemaitis, tai jo žemaitiškumas būtinai išplauks jo kūryboje, nes žmogus gali pasirodyti nuoširdžioje kūryboje tik tuo, kuo jis yra. Pav., dėl Maironio žemaitiškumo mes galime ginčytis, kai iškyla jo gimtosios vietos klausimas, tačiau viskas pasidaro aišku, kai pasiskaitai jo kūrybą. Tiek reiškimosi priemonėse, tiek jo poetiškojo pasaulio logikoje ir struktūroje žymu Maironio žemaitiškasis charakteris. O tačiau jis nerašė nei žemaitiškai, nei apie žemaitiškumą galvojo. Žemaitiškumas jo kūryboje išplaukė savaime, be specialių pastangų.

Šitaip galvodami, žemaičiai neturėtų kartoti kai kurių klaidų, kurias padarė mūsų menininkai ir kitų sričių darbuotojai, ieškodami lietuviškojo stiliaus. Ne vieną kankino problema, koks yra lietuviškasis stilius, koks turi būti lietuviškasis menas? Jeigu esame lietuviai, tai turime ir reikštis lietuviškai. Baimė, kad neapsireikštume kitaip. Buvo surasti kai kurie lietuviški motyvai ir elementai, kuriuos panaudojęs galėjai prabilti lietuviškai. Užteko prie namų pridėti žirgelius, ir jie tapo lietuviško stiliaus, pakako ant kėdės nupiešti stilizuotas tulpes, ir kėdė pasidarė lietuviškojo stiliaus skelbėju. Nežinau, ar daug kas taip paprastai viską suprato, bet jei buvo tokių, tai jie labai klydo. Žinoma, žirgeliai ir tulpės anaipol negadina lietuviškojo stiliaus, bet jis gali puikiai apsieiti ir be jų.

Mes negalime pirmiausiai aptarti lietuviškojo stiliaus sąvokomis, o paskui jį išprausti kūryboje. Tai ne priedas ir ne priesaga, jis visos kūrybiškosios lietuvių asmenybės rezultatas. Jei toksai lietuviškasis stilius greitai nesirodo, tai čia nepaspartinsi reikalo skrupulais. Atsiras dideli lietuviai menininkai ir sukurs lietuviškąjį stilių, ir tada mes jį pamatysime, gal tik ateinančios kartos pamatys. O kol to nėra, pataukime, arba pasitenkinkime „lietuviškais motyvais ir elementais“.

Tą patį gali prisitaikinti sau kiekvienas žemaitis menininkas. Jo kūrybos judinamuoju

pradu turi būti ne žemaitiškojo charakterio ieškojimas, bet bendras kūrėjo likimas reikštis objektyviais kūriniais. Norėdamas kuo sėkmingiau apsireikšti, menininkas brausis į savo dvasios gelmes, į savo nekasdienišką „aš“ ir ten suras jėgos ir įkvėpimo, ten jis suras ir tikrąjį savo veidą, kurį jis paveldėjimo keliu perėmė iš savo senolių ir prosenolių. Jų kraujas būtinai padvelks ta šiluma, kuri bendra ir charakteringa šioms šiaurės ir vakarų giminėms. Žemaitis menininkas, beieškodamas savęs, suras savy žemaitiškąjį charakterį, o šis nuspalvins savu atspalviu jo bendrai žmogiškąjį kūryba pasireiškusį veidą.

Todėl žemaičiams menininkams nėra reikalo skrupuliuoti ir stengtis kitiems kuo greičiau parodyti savo charakteringąjį veidą. Nebūtinai jie turi rašyti žemaitiškai, nebūtinai jie turi minėti žemaičio vardą, visa tai tėra antriniai dalykai. Mes jau turime nemaža žemaitiškojo charakterio kūrėjų: Poška, Stanevičia, Daukantas, Valančius, Maironis, Anglickis, Genys, Butkų Juzė ir kt. Jie gražiai atskleidė ne vieną žemaičių bruožą meniškai vertinguose kūrinuose. Po jų ateis kiti, kurie gal nerašys žemaitiškai, visiškai neprisimins apie žemaičius, o tačiau gražiai atskleis žemaitiškojo charakterio būdinguosius bruožus savoje lyrikoje, prozoje, tapyboje, muzikoje. Žemaitiškasis charakteris susidarė keliolikos amžių bėgyje, todėl jis negali išnykti per keletą dešimtmečių. Net ir tada, kai populiarioji nuomonė apie žemaitį nebeturės ką bepasakyti, jis gražiai prakalbės iš savų kūrinių apie šiaurės vakarų genties charakterio savitumą.

1944

IŠ „LITERATŪRINIO DIENORAŠČIO“

1940.XII.29

Mažas kalbėjimas arba visiškai nekalbėjimas gamina aukštą sielos įtampą. Tai patyriau šiandien. Kai išsiplepi, lengviau pasidaro. O jei ilgai neplepėtumei, jaustum didelį dvasinį įtempimą. Tačiau įtempimą reiktų kur nors išliet Beliktų imt plunksną, sėst ir rašyt. Jeigu aš ką parašysiu, tai bus dėka liežuvio suvaldymo. Plepėjimas žmogų daro laimingą, gal geriau pasakius: gražina į vidutinį stovį, o šis lengviausiai panešamas.

1941.I.14

Dostojevskis — keistas menininkas. Jį galėčiau pasiaiškinti sau tik tokiu palyginimu. Jo menas, tai pavasario dienos dangus, kur labai daug debesų, juodų, tamsių, pilkų. Bet jie visi bėga per dangų, nesustoja vietoj, kartais pro debesis ištrykšta spinduliai, apšviečia jau nuo sniego besivaduojančius laukus, tirpstančius kelius, ir vėl debesis užaina, bet kartais nusigiedrija ilgesniam laikui dangus, ir saulė, lyg išsipraususi debesų vandeny, visu įmanomu ir mūsų laukiamu skaistumu pažiūri žemėn. Prityla vėjas, saulėj suspindi paskutinis sniegas, į darželius atbėga vaikai ir susėdę žarsto kvepiančias dar drėgme smilteles. Ir seka ilgas saulėtas pavakarys, visur taip šviesu ir jauku, ir pilki laukai atrodo tokie puikūs ir ištroškę gyvybės, ir visur taip gyva ir džiaugsminga. Dostojevskio akys tai pro kančios debesis žiūrinčios akys, staiga jos sušvinta tokiu grožiu ir šviesa, jog išnyksta visi skausmo ūkai ir lieka deganti saulės šiluma: ir sušalęs taip puikiai toje saulėje jaučiasi.

Apie Aleksandravičių: Lietuvos kelias visada buvo graudus. Buvo kadaise toksai sapnas: kunigaikščių gadynė, jis spindi mūsų atmintyje kaip saulėlydžio auksas, bet jis tolimas ir vien tik svajonė. O paskui vis pilkos, ilgos ir graudžios dienos. Ir taip lietuviai gyveno iki šių dienų. Paskui mes lyg prisikėlėm, mūsų gabesnieji sūnūs išėjo į miestus, išėjo

mokytis ir pažiūrėt Europos sukrautų mokslų ir menų šviesos. O pasirodo, Europoje jau saulės leistasi. Taip mūsų sūnūs jos atbėgo pažiūrėti vakare besileidžiančios. Ir kad ir kaip nyku ir šalta, ir beviltiška tarp tų mokslų ir menų, vis dėlto jie — bernučeliai nebegriš į namus, nebebus jų tikrieji sunus, o pasiliks prie knygų apraudoti mirstančios Europos saulės. Nieko nebeпадės beviltiškas ir žemę pajudinęs sesulės šauksmas: „Mesk, broleli, rašyti, imk grėblelio taisyti; užeis juodas debesėlis, sulis lankoj šienelį“. Ką padės, sesule, grįžus; nebeišbėgsim mes nuo juodo debesėlio, nebeišbėgsime, ir ne tik šienelis žus, žūsime ir mes kartu.

Kai buvau dar vaiku, atsimenu, užein, būdavo, senutė už svirno kampo ir, visa palinkusi į priekį, įtempus akis, žiūri į vakarus bėgančio vieškelio link. „Ko žiūri, senutėle? — pribėgęs klausdavau aš. — Juk vakaras, ir niekas nebeatvyks“. Tada pasijudindavo iš vietos, tarsi iš sunkaus sapno senolė ir sakydavo man: „Niekas, niekas, sūneli, bet iš papratimo žiūriu, lyg laukia kažin ko širdis, pati suprasti negaliu“. Tada aš nesupratau, ko senolė laukia, dabar lyg ir suprantu, Aleksandravičių skaitydamas suprantu, tai jis yra sesulės šaukiamas brolelis poetas, tai jis besileidžiančios saulės poetas, tai jis kartais užbėga už svirno ir ilgai ilgai žiūri į vakarų kelią, kurio smiltyse žaidžia gėstanti vakarinė saulė.

1941.II.5

Žmogus neturi gyventi be rūpesčio ir be, nors ir mažų, siekimų. Bet koks uždavinys, atsistojęs žmogui prieš akis, reikalauja jį nugalėti, reikalauja šiokio tokio jėgų įtempimo, vilties klūtį nugalėti, baimės, nerimavimo, susikoncentravimo. Taip, kaip imtyninko raumenys nesigimnastikuojant suskystėja, tampa nebetvirti, taip žmogaus gyvenime dvasinės jėgos, bėgant lygiam gyvenimui, susinivelioja, išblunka, žmogus lieka bevalis, nežinaš, kas jis yra. Siela it guma, jei ji netampoma, vėliau nebeišsitempia. Ją reikia lavinti, kaip sportininkas lavina savo kūną, kuris galėtų pasiekti vis didesnius rezultatus. Lygiam gyvenime siela apmiršta, ir žmogus nebežino, ko jis vertas.

PAULIUI DREVINIUI

1

Telšiai, 1938.X.13

Mielas Pauliau,

pats man jau seniai parašei laišką ir nesulauki atsakymo. Keiki mane, ar ne taip, mano mielas, teisi. Bet kaltininkas visada mėgsta teisintis, todėl tegu bus leista ir man pasiteisinti.

Tavo laišką aš gavau kokiam tai antradienį, grynai po savaitės, kaip jis buvo parašytas, ar dar vėliau. Mat aš pora dienų prieš laiško atėjimą buvau išvažiavęs į namus svarbiais reikalais (mirė mano Tėvelis) ir namuose išbuvau visą savaitę.

Pats prašei poezijos, bet matai, juk negalėjau beatsiūsti, jau buvo po termino. Kai išleisi (gal išleidai), teikis pasiūsti man.

Sveikinu Tave su poezija, mačiau jos visur: „Spinduliuos“, „Ateity“, „Prietyly“. Labai produktyvus esi, girtina ypatybė. Gal būsi Šiauliuose X.15, kur įvyks Literatūros vakaras? Pasišnekėtume! Jei važiuosi, vežkis ir Danguolę, aš jau pasiilgau, pykstu, kam abu neatvažiavot su neseniai buvusią ekskursiją mūsų gimnazijoje. Tiesa, tenka Tave pasveikinti su naujom pareigom ir už tai, kad išmokai gražiai skaityti.

Rašyk, jei netingi, man laišką, be to, sakyk, tegu ir Danguolė man pabrėžia, būčiau labai dėkingas. O dabar atiduok jai nuo manęs linkėjimų;

*tai sudiev, mielas,
Vytautas Mačernis*

P. S. Kai rašysi laišką, įdėk poezijos. Foto savo dabar neturiu, kai turėsiu, tuoj atsiųsiu. Dabar, jei turi, siųsk savo.

V. M.

DANGUOLEI JACKEVIČIŪTEI

2

1938.X.24
Telšiai

Danguole,

susigalvojau Tau (Nepyk, kad rašau „Tau“, nes nemėgstu kitaip. „Tamsta“ rašau tik reikalų ir oficialios paskirties laiškuose) parašyti laišką. Tu gal keistai pagalvosi apie tokį „poeto“ laišką, bet dėl to Tu ir vadini mane „poetu“, kad aš keistas.

Žinoma, kitas bernelis imtų teisintis: „... mat, taip sakant, vasarą teko keliauti kartu,... tokiu būdu... idant palaikyti tokio draugiškumo ryšius, taip sakant rašau Jums laišką ir t.t.“ Bet aš visada mėgstu sakyti tiesą, neapsilenksiu su ja ir šiuokart. Todėl nesigriebęs diplomatinį išvedžiojimą, atvirai sakau: pasiilgau Tavęs ir rašau. Nebūčiau pasiilgęs, nebūčiau rašęs. Kodėl, sakysim, aš nerašau tai likusiai daliai ekskursijos mergaičių, kurios keliavo su Tavim ir su manim kartu? Šiaip sau, jos man nepaliko atminty, tegu sau, tegu kiti joms rašo.

Tau gal bus linksma iš to mano atvirumo, bet aš tam ir rašau, kad Tau būt linksma, o ne liūdna, kad būt iš ko pasijuokt.

Aš tikėjausi, kad Tu atvažiuosi su ekskursija kartu, bet Tu neatvykai. Tikiuos Tu atvyksi, kada mes kviesime savo literatūros vakaran Jūsų literatus. Be to, jei teks mums atvykti į Jūsų literatūros vakarą, vėl pasimatysim. Bet per daug matytis pavojinga, realybė kartais įkyru. Man brangios tos mergaitės, kurių aš nematau, kurios toli. Iš arti daiktai visada ne tokie gražūs.

Bet Tu neužsigauk: jei kas gražus, tas ir iš toli, ir iš arti gražus.

Sakysim: Tu man gali parašyti laišką. Bet Tu gali ir nerašyti. Jei Tau prisimint mane neįdomu, neprisimink ir nerašyk, bet jei Tau nenuobodu: parašyk ir prisimink.

Manau, kad Tu dabar nesiorientuoji ar aš dabar gimnazijoje esu liūdnas, ar toks nerūpestingas kaip vasarą. Visoks, pasakysiu! Kai kada taip širdį gelia, net dūstu, kai kada taip linksma, net priežasties nebegali suvokti ko?

Pauliui Dreviniui bučkį!

Sudiev!

Vytautas Mačernis

P. S. Tu rašyk, jei iš viso rašysi, daugiau! Aš tai nemoku rašyt, ypač laiškų. Ne tam užgimeš, kad meilės laiškus rašinėčiau!

Vytautas

Danguole,

Tau bus be galo nuostabu,
Kodėl visur rašau eilėm?
Bet tau, Danguole, taip rašyt man nebrangu,
Kas būt brangu kitiem.

Nes pats gyvenimas, sakyk,
Ar tik nereiškiasi ritmu?
Ir mes patsai ar nesam tik
Ilga eilė rimų?

O jei kada rašau proza,
Matyt, kad ūpo neturiu.
Bet jau ir pliaukšti bus gana,
Einu tiesiog prie reikalų.

Pirmiausia noriu padėkot,
Kad Tu manęs neužmiršai!
Bet tai ne visa dar, tik vot
Sunku išreikšt gerai.

Vos Jūsų laišką aš gavau,
Na, žinoma, skaityt ėmiaus.
Dabar tik tenka padėkoti Tau
Ir laukt kitų daugiaus.

Savam laiške Tu man rašai,
Kad negalėjusi pažint mane.
Ir nepažinsi Tu manęs gerai
Nei Tauragėj, nei Telšiuose.
Koks būčiau aš tada neįdomus
Ir toks visai visai mažytis,
Kuriam paduoki žaisliukus
Ir leisk po kambarius lakstyti.

Kol nesuprantame kitų, savęs,
Tiktai tada mes esam žavūs,
Kiekvienas tur savos dalies,
Kiekvienas slėpinį tur savo.

Koksai paliktų mūsų veidas,
Jei kaip taisyklė būtų aiškus.
Et... jau žiūrėk, lyg filosofas įsileidau...
Ir vėl rašau nuobodų laišką.

Tai ir gerai, kad Tu mergaitė,
Be to, savęs nesupranti.
Bet iš kiekvieno Tavo judesio mes skaitom,
Kad Tu taip nuostabiai graži.

O! Mes ten vasarą kitaip gyvenom,
Viską paleidom sau juokais.
Tai lyg žinodami, kad laikas senas
Nuėjęs neateis.

O buvo taip ant denio gera,
Kas vakarą bangų klausyt,
Arba susėdus pievoj gerti žemės garą
Ir braidžiot po rasas kasryt.
Arba po kopas ir pajūri...
Tuo lekiančiu smėliu nueit.
Ir netikėt, kad laimėn jau užvertos durys,
Kad džiaugsmas taip pranyksta greit.

Ir mums tenai užteko visko
Ir saulės, vėjo ir gėlių.
Aš negalėdavau atsižiūrėt, kaip tviska
Dangus virš marių mėlynų.
Kada taip saulė į akis prašvitus
Kas rytą juokdavos į mus,
Taip gera būdavo sapnuot ankstyvą rytą
Apie pasaulį ir namus.

Mes taip žiūrėdavom drauge, kaip žaidžia ant bangų vėjelis,
Lyg mūsų nekalta jaunystė,
Kuri nebijo nei vargų vargelio,
Nebijo pult, ieškot ir pasiklysti.
Ir mes visi, lyg tie poetai,
Kažkaip nusvisdavom drąsiau,
Mes lyg žinojome, kad laimės reta,
Kuri nuėjus nebegriš daugiau.

Atsimenu Veliuonos, rods, bažnyčioj
Aš pirmukart Tave mačiau.
Ir, ant presbiterijos laiptelių palipėjęs tyčia,
Tavojon pusėn vis žvalgiaus.
Ir dar šviesiau minty ryškėja,
Rods, Jurbarkas ir vakarienės metas,
Kada į tolimą, negalimą idėją
Mes lyg drąsiau žiūrėt įpratom.

Sėdėjom salėj netoliese,
Tu kawai man paskolinai puoduką.
Ten mes su Stasiuku sėdėjom dviese
Ir Tavo pusėn galvas sukom.
Aš visados Tave prisimenu,
Kur ėjom mes ir ką kalbėjom,
Ir dar taip pat ir tai menu,
Kad ir po laišką parašyt žadėjom.

Dabar rašau aš Tau, Danguole,
Jau antrąsyk po tokį laišką,
Kai saulė leidžiasi į guolį
Ir man pačiam kažkas neaišku.
Tik Tu nepyk ir būk gerutė,

Lig savo vakaro dar parašyk.

Rašyk, kaip Tau gyventi sekasi ir kuo norėtum būti,

Tiktai ilgai, ilgai rašyk tik.

Aš šiuo metu sergu, bet greit pagysiu

Ir jau pas Jus gal atvažiuosiu.

Dabar sudiev Tau pasakysiu,

O kitąkart vėl naują laišką surimuosiu!

Vytautas

P. S. Tiesa, dar Pauliui bučkį, o kitoj savaitėj

Aš jam ką nors gal parašysiu.

Dabar darkart sudiev, graži mergaite,

Visad matysies man akyse!

Vyt.

1939.1.15, Telšiai

Danguole,

Motto:

Kažin ar būsi mano draugė,
 Dažnai per laišką atlankysi?
 Raudonos rožės nepraugo:
 Nei Tavo žemėj, nei akyse.

Dabar sugrįžęs vėl mokytis
 Rašau, Danguole, Tau lyg laišką.
 ...Prisimenu Tave: vėlyvą vakarą ir ankstų rytą...
 Šito nereikia nė beaiškinti.

Gavau iš Tavęs laukimą foto,
 Visas atostogas džiaugiausi.
 Jau tik nemoku padėkoti: ...
 Dėkoju nuoširdžiausiai.

Dabar žiema aplinkui sukas,
 Baltai aplink prisnigo,
 O mes vėl kenčiam savo mūkas
 Tai klasėj, tai prie knygų.

Tai dar gerai, jei gauni raštą,
 Baltam taip marga ... prirašytą;
 Jei ne, baisu, kas atsirastų...
 Stačiai save prarytum.

O aš manau, kad Tau neliūdna,
 Gal Tau visai gerai gyventi?

Yra žmonių visokio būdo,
 Vieniems gyvenimas kaip šventė.

O aš gerų žmonių pasiilgstu,
 Pas Jus buvimo negaliu pamiršti.
 Ypač tada, kai dienos taip prailgsta,
 Jog rašant dreba pirštai.

Aš niekad, niekad netikėjau,
 Kad Tu mane dar nepaminsi...

Maniau, kad visa kas tarp mūsų — vėjas
 Ar baltas sielis — vandens paviršiuj.

Dabar aš laikiu, kai Telšiuose
 Mes savo vakarą suruošim.
 Manau, tai bus vasario pirmose dienose.
 Tuoj greitai sužinosim!

Aš lauksiu! Būtinai atvyki!
 Kaip mums čia sekas, pamatysi,
 Be to, ir Pauliaus nepaliki,
 Tikiuos, ir jį čion atkrapštysi.

O jei kada turėsi laiko:
 Paimki plunksną ir rašyk!

Man, kaip laikotės
Šį sykį.
Tik kai rašysi, negailėki,
Trijų, penkių daugiau eilučių.
Nes jei tik pareigą atliekat?! ...
Geriau negimęs būčia.
Nemėgstu baisiai, kas apgauna,
Geriau jau tiesiai pasakyti.
Geriau: Nenoriu reikalų turėti!
Sudiev! Mielasis Vyti!
Tuomet nei kiek aš nesupyksiu
Ir blogo žodžio nesakysiu.
Vis tiek man amžinai paliksi
Gėlė, pražydusi akyse.
Rašyk man daug ir apie viską,
Kiekvienas Tavo žodis bus man geras,
Nes iš kiekvieno sakinio akutės Tavo tviska
Lyg paskutinės, saulei nusileidžiant, žaros.
Aš niekad nerašiau dar taip mergaitėm,
Nes jų dar niekad nemylėjau...
Ir jom manų eilėraščių dar niekas laikraščiuos neskaitė,
Jom nei žadėte nežadėjau...
Aš lengvai daugel pamiršau jų,
Kaip ir tą draugę, kur man rodei,
Praeis ir visos kitos, kur matysiu — naujos...
Aš jų niekad jau neminėsiu godžiai.

Tik dar paklaust labai norėčia:
Gal kad eilėm rašau, netinka?
Antai už lango vakaras sparnus vėl skečia,
Ir baisiai tampa neramu aplinkui.
Tada ir dūšioj tampa pilka,
Norėtum pasikelt ir eiti.
Kažin kas ūkanom dienas apvilko,
Ir žiburiai išgeso greitai.
Tada nenoromis menu keliavimą,
Kada žmogus išsiblaškaisi.
Tuomet ne tuo gyvenome, ne tuo kvėpavome...
...Ir pamažėl vėl vasaros pasilgstu baisiai.
Gal mes kartu jau nekeliausim,
Kitais keliais pasuksim.
Todėl į tolį neramus dairausi,
Klausau, kaip širdį tuksi.
Bet jau vis tiek, kas bus tebūna,
Negi visad verkšlenti noris?..
Man nesvarbu: kokie bus metai,
Koks bus manasis kalendorius!

Tik Tu, Danguole, nesiduoki,
Liūdnom mintim ir skausmui.
Geriausias Tavo palydovas — juokas...
...Jis draugas ir kančioj juodžiausioj.
 Aš tai nesu toksai nerimtas,
 Kokį kad vasarą matei Tu,
 Nes aš jau nieko nebijau gal...
 Aš laikiu, kad skausmai ateitų.
O Tu gėlė tam Viešpaties daržely,
Kuriam gražiausios gėlės auga.
Ten kiekviena iš jų į saulę galvą kelia
Ir nepavydi draugei.
 Svarbiausia jujų paskirtis — žydėti,
 Keleivio akį sužavėti kartais,
 Šlamėti diemedžiu pas klėtį
 Ar jovarėliu ties pat vartais.
Tave ne liūdesiui, o laimei kažikas Aukštesnis skyrė,
Tai laimei ir gyvenki...
Tu nežiūrėk: kas dedasi kur nors, kas mirė,
Nesižiūrėk, kur skausmas lankos tankiai.
 Mes žydime tik vieną kartą,
 Taigi visom spalvom žydėkim
 Prie klaikios kelionės vartų
 Savosios laimės neliūdėkim.
Nors visa žemėje praaidi,
Kaip vynas, kaip žiedai, kaip muzika,
Kaip ir jaunystė dvidešimties metų,
Marias uždegti įsigeidus.
 Vis tiek galvojam pataisyt pasaulį
 Ir laimę susikurt nemarią, didelę.
 Mums nesvarbu, ar mes pasieksime,
 Ar liksim kaip tikri paklydėliai.
Taigi sudiev, sakau šiam sykiui,
Gyvenk ir džiaukis daugel.
Paskui mane per laišką atlankyki
Ir būki mana draugė.

Vytautas Mačernis

P. S. Kai tik turėsiu savo foto,
Pačiai pirmajai Tau gražinsiu,
O po savaitės laiko parašyki,
Jei tik mane atminsi.

V.M.

Dangute,

gal Tu supyksi, kad aš taip Tave vadinu, bet man tai labai patinka. Patinka dėl analogijos, nes ir mane vienas žmogus vadina Vytuku. O tas žmogus yra mūsų kapelionas. Jis mane tikrai ir nuoširdžiai myli ir, nors mes ir ne giminės, labai manim rūpinasi. Jei susergu, tai jis ilgiausias valandas tupi prie mano lovos, jei gaunu dvejetą, atbėga pasitart, ką toliau darysime, jei kas man pasiseka, tai jis džiaugiasi lyg savo džiaugsmu. Ir nuolat mane vadina Vytuku. Tą žodį jis taria su tokia meile ir švelnumu, kad negaliu jo nemylėti. Lygiai aš tariau Tavo vardą, ir man atrodo, kad Tau nebus pikta.

Esu truputį baustinas (ne truputį, bet ir labai), kad taip sudelsiau su laišku. Bet ramiuos, sakydamas, kad tas laiškas Tau jau nėra ypatingai svarbus. Jis gali būt ir nebūt. Bet turbūt ir neįkirsiu, nes sakeisi mėgstanti laiškus skaityti.

Aš norėčiau Tau kažką gero parašyti; parašyti taip, kad Tave suįdomintų, suįdomintų ne tuščiai, bet pilnai ir prasmingai. Aš Tau norėčiau pasakyti, ką nors iš savo svajonių, iš savo degančios jaunystės karščio valandų, iš savo vizijų ir tikėjimų. Aš esu didelis svajotojas ir fantastas, todėl daugiau gyvenu ateitim, tikėjimu, regėjimais. Mano gyvenimas yra degantis gyvenimas, kiek aš nedegu, tiek negyvenu, ir nedegančias dienas aš visai be gailėsčiu metu iš savo kalendoriaus lakštų ir jų visai nevertinu. Išorinio efekto neturiu, nesistengiu jo turėt; jei kada ką išskaitysi, tai tik mano akyse, viduj, išoriniai aš nieko neparodysiu. Vizija — tai mano turtas, svajonė — tai mano dabartis, praeitis ir ateitis. Be jų aš nieko neturiu, be jų daugiau nieko ir nenoriu.

Bet nemanyk, Dangute, kad aš tai rašau, norėdamas Tau užimponuoti, pasirodydamas, žiūrėk, koks aš kiti tokie nėra. Susidomėk manim, aš įdomus. Ne tai aš Tau norėjau parašyti. Aš Tau norėjau parašyti, kad esu žemas žmogus. Aš esu žemas žmogus, nes turiu progos būt atidesniu, esu menkas, nes matydamas save menku, nedarau nieko, kad pakilčiau. Jei žmogus yra silpnas, mato savo paskutinius žingsnius ir priekin pirmiesiems žingsniams, tai jis nekaltas, kad menku gyvena, menku šliaužoja. Jis nepramato tiršto rūko, jo neįstengia praskleisti. Jis yra vidutinis žmogus. Bet tas, kuris daugiau pramato, negu pasiekti gali, jau neturi būt menkas, jis tik didis tegali būti ir yra be galo menkas, jei taip nesistengia daryti, tokiu nenori būti.

Lygiai toks aš esu. 10 sekundžių Aš nusikelsiu į tokias sferas, kuriose tik arai teskraido, kitą 10 sekundžių aš krentu tiek žemai, kur jau nėra šliužai nerėplioja. Tas amžinasis dualizmas kankina ir smaugia žmogų ir mėtė jį lyg laivelį vandenyno vidury. Tikėk šventai, Dangute, aš nebūsiu vidutinis žmogus. Arba aš būsiu niekšas, kurį keiks padorūs žmonės, vadins išgama, arba „dvi mėlynos aro akys“ perskros tamsą ir siutimą, ir aš būsiu didis žmogus. Juokinga! Ar ne? Tu juokies! Bet taip bus, ne kitaip. Kompromisų ir vidurio aš nemėgstu. Arba visa, arba niekas, arba tamsa, arba saulė, arba beprotis, arba išrinktasis, arba viršukalnė, arba bedugnė.

Žadėjau Tau ką nors gero parašyti, bet pati gerai matai, kad neišeina. Neišeina, ir tiek. Tai atsitinka tik dėl to, kad žmogus savo vargelį, savo rūpestėlį gieda. Vieno vargeliai ir rūpestėliai yra sunkūs ir pakirsta, bet vis dėlto, kada jis apie juos kalba, šviesu ir gera darosi, linksma, ir tiek. Mano pasaulis yra niūrus, baugus lyg šešėliai. Jei skaitai mano laišką, tuoj pajunti, kad žiauru ir baisu bei slegiančia darosi. Bet ir kažkokį oro lengvumą junti. Atrodo atsidūrei viršukalnėj, ten tik vėjai ir audros, žaibai Tavo kelią kryžiuoja, bet kvėpuot gali laisvai, nesulaikomai ir pilnai. Aš Tau noriu priminti visa tai improvizuotu vaizdu!

Sakysim, Dangute, Tu matai: Gražiose lygumose, kurios kalvelėmis marguoja ir

miškais keičiasi, ir į kurias meili saulė ugningai šviečia, gyvena šaunūs žemdirbiai ir šaunūs ūkininkai. Bet jie gyvena kalnų papėdėje. Rytą, kai pro kalnų sniegus pasirodo deganti saulė, iš savo šiltų gūžtų išbėga pagyvenęs kaimietis ir pasižiūri kalnų pusėn. Jis sužavėtas saulės patekėjimo. Iš pirkios durų pasirodo ir žmonos nesušukuota galva, greitai šalia tėvo atsiranda jo skaisčiaveidukai sūnūs ir dukterys, nejučiom pakyla ir šeimyna, ir visi išbėga pasižiūrėti tekančios saulės. Jie, sužavėti amžinųjų kalnų klegesio ir degančios saulės pavergti, nutaria palikt lygumas, nutaria palikt namus ir iškeliaut į viršūnes. Nutarimas visiems patinka, ir visi tam šventai pritaria. Bet štai ateina ir vidudienis, mūsų keleiviai dar neišsirengia; jie nori dar susitvarkyti, pasiimti kelionėn, bet pasiėmę per daug, pamato neįstengią viso su savim nusinešti ir turi grįžti atgal. Vidudieny pakyla baisi kaitra, gomurys džiūsta, nėra nė prasmės tokiu karštu metu keliaut į kalnus. Pagaliau ateina ir pavakarė. Mūsų kaimiečiai jau pamiršo apie kelionę ir ramiai gyvena pakalnės gyvenimą.

Tik štai staiga jų kaiman ateina mažas, paprastų rūbų ir nudulkėjęs keleivis. Jis pasėdi kaimo pavartėj ir vėl keliasi. Geraširdžiai žemdirbiai užklausia jo, ko jis čia dar toks niekad nematytas atėjęs, gal reikia sušelpst ir padėt jam. Šis keleivis trumpai atrėžia keliaująs pačion kalnų viršūnėn, keliaująs pamatyt saulės patekėjimo. Žmonės nustemba ir atkalbinėja: girdi, jau vakaras, greit sutems, nepasieksi, neprieisi, žūsi, o be to, iš vakarų kyląs vėjas, ateinanti audra, geriau rytoj jis nueisias, kada bus ramus ir giedras oras. Bet keleivis nepaklauso; jis lipa į kalnus, o žmonės jį atidžiai stebi. Ir jis štai atsiduria pačioje viršūnėje. Žmonių širdyse pabunda pavydo jausmas, visi staiga šoka jo pėdomis, bet štai iš vakarų atėjusi audra jį pagauna ir trenkia žemyn. Visi atsitraukia, nebebando lipt aukštyn, o bailiai slepiasi savo namų kampiluose.

Aš šito vaizdo, Tau, Dangute, neaiškinsiu, suprask kaip nori, bet jį suprast vienaip ar kitaip turėsi.

Tai matai, nieko gero iki šiol neparašiau ir Tau nuobodu su manimi, tiesiog susikalbėt negalima. Bet Tu ir nesistenk susikalbėti, Tavo gyvenimas turi būt kitoks. Mano mintyse apie Tave visados liks šviesus atsiminimas ir jei man kada pasiseks įkopt pačion viršūnėn, Aš pažiūrėjęs į slėnius, pamatysiu Tave šventos žemės dukrą: ar tai gražų rytą Tave gražią šaltinėlin vandenėlio semtis einant, ar tai linksmą su dainomis širdyje per laukus bebėgant. Ir Tu nepakelk akių ir nežiūrėk kalnų viršūnėn, jei kartais pamatysi, tai nesuklyk, išvydus lyg žaibą keleivį dėl audros krentant žemėn.

Nedaug yra mergaičių, kurios mano mintyse užsilieka, ir nėra be Tavęs nė vienos mergaitės, kuri šviesiai degtų mano akyse. Aš tai nežinau kodėl, gal, kad Tu toli nuo manęs ir Aš iš tolo smulkmenų ar niekučių nematau, bet vis tiek pasitikėk mano intuicija, Tu esi tas, kas tinka mūsų Lietuvos slėniams ir laukams papuošti. Tai visa Tavo dieviška pareiga ir tikslas tai padaryti. Ir aš šventai tikiu, kad Tu tai 100% padarysi.

Dangute, gal Tu mokysies Kaune, tai mes tada susitiksime. Aš turbūt, jei tik baigsiu gimnaziją, atvyksiu Kaunan, nors dar smarkiai abejoju, ką studijuoti. Jau nuo šito laiko aš Tau galėsiu, jei ir nepilnai, pasakyti Tavo klausiman: „Quo vadis, Vytautai“, atsakymą.

Kai turėsi laiko, rašyk!

Viso geriausio!

Vytautas

Dangute,

Aš vėl Tau rašau. Baisiai džiaugiausi gavęs Tavo laišką. Tą dieną aš tikrai buvau patenkintas ir linksmas, kaip kad įspėjai laiško gale. Bet aš visada esu linksmas, kai tik sulaukiu Tavo laiško. Aš daugel kartų visus Tavo laiškus perskaitau, peržiūriu ir stengiuosi išpėti, kokioj nuotaikoj buvai, kai rašei, kada tas buvo: rytą ar vakarą.

Rašei, kad sergi. Bet dabar turbūt jau pagijai ir vėl savo balsu, buvimu, linksmumu džiugini klasę. Aš, rods, mačiau Jūsų gimnazijos mergaites ir seminaristes, todėl galiu pasakyti, kad Tau tenka pagražinti Tauragę. Ji gali būti dėkinga Tau, nes, atvykęs Tauragėn, kiekvienas pirmiausia stengsis pamatyti Tave, jei tik, žinoma, žinos Tave Tauragėj gyvenant.

Bet neilgai Tauragė besigirs Tavim, Dangute: žadi Alytun išvažiuoti. Aš tik pasveikint dėl to tenorėčiau, nes Alytuje daug linksmiau pagyvensi. Ten ir gamta graži, ir pats miestas gražesnis, vienu žodžiu, gyvenk ir norėk.

Šakei kitais metais mokytis galbūt Kaune, tai turbūt susitiksime, nes Aš greičiausiai atvyksiu Kaunan studijuoti kokios nors specialybės. Bet dar ką studijuoti neapsisprendžiau. Ir tikėk manim, Dangute, kad apsispręst, ką studijuoti, yra daugiau negu sunku. Kai buvau dar septintoj, maniau, kad tai vieni juokai, o štai dabar nežinau, ar greit pajėgsiu tą klausimą išsiristi. Bet šiaip pasimatyti tai mes pasimatysime kada nors, nors ir nežinia, kur ir kaip gyvensime rytoj.

Aš tikiu, Tu, Dangute, esi didelė patriotė ir klausimai, susiję su Klaipėdos likimu, skaudžiai užgavo Tavo švelnią ir jautrią širdutę. Tau gal teko ir keletą kartų apsisiverkti, matant pasaulyje kumštį, jėgą ir galingesniųjų nesiskaitymą su mažesniuoj. Bet mes dar šventai tikėkim, kas neteisingas, tam ir galas artimas. Jei šiandien reicho kancleriu sekasi, rytoj seksis, tai dar nereiškia, kad jam amžinai taip seksis.

Turbūt greit nebenuvažiuosime Nidon, Kuršių marėсна ir nebevaikštinėsime Smiltynėn. Tikiu, kad, žiūrėdama šios vasaros metu į Baltijos neramias bangas, Tu netikėjai greitai jų nebegalėsianti matyti. Šiandien joje plauko svetimi jai sunūs ir nemylimi reicho vadai. Bet ką darysi, mažesnysis didesniui ne draugas.

Todėl gal ir buvo tokia linksma ši paskutinė vasaros kelionė tuo lietuviškuoju pajūriu. Mes, pasirinkę savo kelionei tokį maršrutą, kuriuo šią vasarą keliavome, lyg ir išpėjome jo ateitį ir paskutinį kartą jį aplankėme. Kada aš ėjau sviesiu Nidos pakrančių smėliu ir jaučiau artimą jūros neramų kvėpavimą. Aš staiga sustodavau, pasisukdavau į vokiečių reicho pusę ir, matydamas tolimus raudonų plytų vokiškų namų stogus, staigaus nerimo pagautas, išpėdavau tą nedraugišką kraštą, kur viskas geležim, cementu ir švinu padaryta, galvojant apie kitų tautų vergovę. Ir kada vakarinėj saulės laidoj suliepsnodavo raudonas dangaus pakraštys ir nutiesdavo ilgus šešėlius tyliose ir lyg apmirusiose kopose, pamatydavau Lietuvos girių gražuolį elnią bėgant į marias vandens atsigerti. Jo imponantiškas šešėlis, nusidriekęs pievomis ir girios medžių, tų nėūžaugų pušaičių, viršūnėlėmis, atrodydavo lyg meili Lietuvos dvasia, einanti į šilto vakaro tyloje garuojančią jūrą atsigavinti. Tik briedis pernelyg jūroj ilgai užtruko ir kažko susimąstęs tyliai vandenį gėrė, lyg nujausdamas, kad greit virš lietuviško žemės gabalo pasirodys nekukli vokiečių tautos dvasia.

Ta vasara niekada neišdils man iš atminties, nes ji kartu su Lietuvos pajūrio ir kitų kalnų bei lygumų jaunuoliais praleista; bet svarbiausia, nes tai paskutinė vasara tokio jauno ir berūpestingo gyvenimo šventės valandų, praleistų negreit pamatysimam krašte. Jų tarpe ir mes, Dangute, keliavome, ir aš tai visada atsiminsiu. Mes buvome laimingi; nežinau, kas

Tave laimingą vertė būti, bet mane tai vasara, tas nerūpestingumas ir jaunystės jėgų neribotumas. Tą džiaugsmą Tu man padidina ir papildei, nes aš neišpėjamų jėgų gilumu myliu tuos, kurie džiaugsmą padidina ir kuria. O tas džiaugsmas buvo toks mielas, savas, artimas ir neišsibaigiantis. Jis galbūt buvo naivus, nes dažnai mes džiaugėmės kiekvienu garsu, kiekvienu vaizdu ir autokritikos neturėjome, bet jo naivumas leidžia jam išlikti šventam. Ir jei Pranutė rašė, kad aš esu nuliūdęs ir per daug kažkuo susimąstęs, tai tik todėl, Dangute, kad jaučiu, ne visada taip gyvenimą prieš akis išsiskleidusį, kaip mes galvojame ir savo mintyse kartojame. Šitas nesutikimas idealo ir tikrovės kelia kartais mumyse aštrių konfliktų, bet vis dėlto mūsų svajonės dėl to neturi užgesti arba sumažėti. Jos turi būti drąsios ir nepalaužiamos, kad galėtume pasakyti, mano jaunystė skirta heroizmui ir pasiaukojimui, o ne žaislams. Šitoks gyvenimas yra tikras gyvenimas.

Jaunuolis ar mergaitė, kurie nesvajoja, — yra žuvę, sako prancūzas Claudelis. Todėl, kai Tu rašai man dažnai svajojanti, Tavo vertė mano akyse nuostabiai iškyla. Nes tie žmonės, kurie tik su pusryčiais pradeda dieną ir vakariene ją baigia, daug niekuomet nepadarys, nesukurs, neatneš naujo žmonijos gerovei. Žmonės, kurie svajoja, man yra draugiški, nuoširdūs, ir tikrieji gyvenimo judintojai. Juos aš myliu, juos galiu pavaduoti ir jiems aukotis.

Dabar, Dangute, nenorėdamas per daug įkyrėti, paprašysiu perduoti linkėjimus savo sesutei ir Pauliui Dreviniui. Paskutinįjį paklibink, tegul parašo man laišką, jei netingi, o aš jam pasistengsiu atsilyginti tuo pačiu.

Tikėdamas, kad Tavo laiško vėl sulauksiu, sakau gražiausiai ir simpatiškiausiai Tauragiškei — Dangutei

Sudiev!

Vytautas

P . S . Parašyk, kaip pagijus jautiesi, ką naujo sugalvojai ir kada iš Tauragės išvažiuoji!
Vyt.

Dangute,

jau senai norėjau parašyt Tau laišką, tik vis nežinojau, kur rašyt: Tauragėn ar Alytun. Pagaliau iš Jadzės sužinojau, kad dar tebegyveni Tauragėj. Tuoj sėdausi rašyti.

Mes nesame kokie verslo žmonės, pagaliau nė ypatingi reikalai mus neriša, tačiau su Tavim nutraukt susirašinėjimą būt baisiai nemalonu. Bent iš mano pusės. Jau vis dar kaskart susiranda, ką norėčiau pasakyti. Nežinau, kaip vasara bus, kur gyvensi. Man, jei netingėsi ar nesididžiuosi, parašyk Žemaičių Kalvarijon. Taip ir paštas vadinasi. Daugiau nieko neberekės pridėti, susiras žmonės, nors ir ne miestely gyvenu. Aš ir vasarą Tavo laiškų gausiu pasiskaityti, jei netingėsi atsakinėti. Tu man parašyk ir savo vasaros adresą.

Greit jau paleidžia mus. Dabar tik darbuotis tenka, daugiau nieko nelieka daryti. Todėl „subliožnėjau“ smarkiai. Jei ne tiek fiziškai, tai dvasiškai visai sumenkėjau. O labai lengva. Papratau tik į pamoką atsakinėt, o pagalvot, pasikankint nėra nei laiko. Todėl tuštuma mane kausto, lyg skęsti pradėjau, vien tik egzaminų belaukiu, o po egzaminų gal atsikliūsiu. Šiemet vasarą niekur nevažiuosiu, todėl būdamas vienas, vėl greit sugrįsiu į savas pozicijas, iš kurių egzaminai ir mokslo metų pabaiga stumia.

Vakar tik grįžau iš Panevėžio. Tikėjau Tave sutiksiąs. Bet nieko nepadarysi, nesutikau. Kodėl neatvažiavai, Dangute? Ten, kur aš važiuoju, Tavęs nerandu.

Panevėžy nebloga buvo. Stasiuką sutikęs buvau. Klausinėjo apie Tave. Sakosi negalįs pamiršti Tavęs. O toks jis nerūpestingas ir greit viską pamirštąs atrodė. Turbūt jam giliau įstrigus buvai, kad nepamiršta.

Daugiau jau į literatūros vakarus nebevažiuosiu. Įkyrėjo jie man. Vienumos, kaip paukštis erdvės, noriu. Kažkaip tuščias darau si su visais gyvendamas. Jaučiu, kad pilkėju ir visiems lygus, nepalyginamai žemesnis kasdien vis darau. O taip ilgai juk negali tęstis. Vienumoj aš jaučiuos lyg artistas scenoje. Gamtoj, Dangute, randame, kas gamtą mėgstame, nuostabų pasaulį, pasaulį, kurio daugelis nepažįsta. Į jį įeiti galima tik per ilgesnį laiką. O aš į tokį gyvenimą buvau ne kartą patekęs. Baisiai įdomu, tik širdį visą laiką smilko, lyg adatėlėm varsto, kojas degina ir nejučiom norėtuši pakilt ir eiti, kaip tas anglų rašytojas Yeats. Bet nors ir skausmas, bet gyvent gamtoj be galo gera. Kaip į kapines patenki, tai tau ne kapinės, o gyvųjų žmonių karalystė, kai į piliakalnį nueini, jauti žemę verdant ir skaisčių gyvenimą iš po žemės tvieskiantį. Prieš tavo vidujines akis gyvena pilnas, didelis, naujas gyvenimas, kuriam daug meilės, nevilties, džiaugsmo ir svarbiausia kovos. Ir kad šitą kovą Tu laimi, koks vakare saulės ilgesio šešėlis žemę puošia, koks gyvas kalnų vėjas į žemumas užklysta ir pievose vakarui pasilieka. Pajunti tada pačią žemę ir visą nesuskaitomą dangaus virpėjimą, bet svarbiausia pajunti žmogaus dvasią, neprieinamybę keliantis ir žodžiu stojantis. Tada lengviau negu minčiai vaizduotėje ir kaitriau nei saulės spinduly gyventi... Bet pagaliau, kodėl aš čia taip jau pernelyg ilgai apie vakarų šešėlius, žemėje žaidžiančius, užsiplepėjau. Aš nepataisomas girtuoklis, man visada menasi ugnies ir vasaros dažai, kalvoj subrendusių varpų svarumas ir trykštąs vakarinės saulės spindulys. Tu dovanok man, Danguole, aš niekam kitam taip pasauly nerašyčiau, bet Tau rašant visa tai, tuoj prieš vidujines dvasios akis išsineria, kaip mano praėjusių dienų fantazijos. Gal tai ir ne fantazijos? Jaučiu, kad tai kraujas šviečia, jis visą žemės gyvybę šviečia ir akis akina. O ką aš jam padarysiu?

Tu, Dangute, mano nelygų raštą skaitydama, nesupyk ir nepasijuok manim. Tu irgi mano karštingėji esi kažin kaip neįtikėtina keistai įsipynusi. Ir kai aš matau, Tave tose kalvose ir piliakalnių papėdėse matau ir stebiuos, kodėl kita mergaitė nevaikšto su Tavim drauge, kodėl Tavo akys visada vienos mane tesutinka.

Aš kartais pajuntu ir slogią baimę, ir ūmų saulės patekėjimą ir dažnai nežinau, kur tas mano pasaulis mane veda. Kodėl man kalvos, vasaros ir pjūtys arba šaltas nakties vėsumas vaidenasi, aš nė pats nežinau.

Minėjau, kad daugiau literatūros vakaruos turbūt nebesilankysiu. Aš taip norėčiau viso atsikratyti ir pažiūrėt, vidujinį gyvenimą gyvendamas, kur jis nuveda, kas gi pagaliau jo ribomis eina. O jaučiu, kad jis didelis ir galingai kviečiantis savin. Pamatysime.

Kai turėsi laiko, pabrėžk. Tavo laiškai tokie nuoseklus, puikūs, o manieji be tvarkos. Toks ir aš jau žmogus. Negaliu kitaip, nemoku nuosekliai. Kad negaliu pradžios rasti ir pabaigos pridėti, nežinau kas kaltas. Galėjai vasarą pastebėti. Aš niekada nesu iškart visas. Jei būčiau kada visas, parašyčiau daug gražiau.

Pagaliau pridėdu, tik nesistebėk. Tavęs niekad nepamiršiu. Tavyje, Dangute, yra tai, kas mane papildė. O tai yra Tavo keistieji dvasios bruožai, kuriuos susikaupimo minutėse jauti.

Vytautas

Dangute,

Aš vis dar tikiu, kad Tu nepyksti, jei Tave tuo vardu vadinu. Taip jau man patinka, ir aš negaliu susilaikyt, taip nepavadinęs. Aš jau seniai tikėjau ir laukiau Tavo laiško ir vis dėlto... neapsirikau. Aš tikėjau, kad Tu parašysi, nes Tu negalėjai neparasyti. Mes taip draugiškai iki šiol sugyvenom, tikiuos ir toliau.

Sakaisi esanti vaikiška, ar bent draugės, rodos, taip Tave vadina, tačiau tas yra geriau negu gera. Ką mes labiausiai mėgstame, juk vaikus. O kodėl? Jie tokie jauni, niekada nenuobodūs ir nesenstantys atrodo. Savo darbuose Tu nesi vaikiška, tik savo linksmumu, gyvenimo džiaugsmu tokia atrodai. Tavo vaikiškumas pati girtinoji žmogaus ypatybė.

Pavasaris! Matyt, jis Tau nemažai įtakos daro. Dar šalia meilės alėjos gyveni. Neįsimylėk Tauragėj, kad netektų liūdnei iš Tauragės išvykt. Kol jauni esame, turime būt dideli vaikai ir savo tarpe be galo draugiški. Draugiškumas, sugyvenimas, šviesaus pavasario ir šviesaus gyvenimo džiaugsmas turi būti mums nesvetimi. Įsimylėt jauniems neverta, pasakysiu. Žinau tą momentą, kada mergaitė ima berniuką nuo mergaitės skirti, vėliau tenka truputį ir naiviai įsimylėti. Bet tas praeina be didesnių nuostolių, tik parodydamas, kad mergaitė yra pilna mergaitė, ir berniukas yra tikras berniukas. Bet to ir pakanka jaunystei. Toliau nė žingsnio. Per daug didelis absurdas savo šviesią ir gaivią galvutę apsinkint per ankstyvom meilės idėjom. Jaunystė yra pavasaris, kuris turi būti laisvas. Žmogaus pavasaris turi būt laisvas. Tu, Dangute, priklausai tik sau, bet kada mus jungia nuoširdumas, nepamainoma draugystė, kokie galingi mes esame.

Todėl įsimylėt neverta pavasarį. Kada mes būsime nebe jaunuoliai, o į vasarą keliaujantys vyrai ir moterys, tada galėsime įsimylėt stipriai, galingai, nepajudinamai. O jaunystė tik laisvei ir nesuterštam džiaugsmui, tampriam draugiškumui. Tu sutinki, Dangute!

Švėkšnoj nebūsiu. Mokaus. Atsiprašyk už mane švėkšniškių, perduok linkėjimus Nausėdai. O tau, Dangute, pasisekimo!!!, kokio tu nė tikėtis negalėsi. Aš jau baigiu laikyti, puikiai einasi; pasimelsk, jei prisimeni, aš už Tave pasimelsiu. Foto dar neturiu, bet nemeluoju, prisiūsiu mokinišką iš kaimo. Tu man rašyk (nepamenu, rodos, jau minėjau kur) Šarnelės kaimas, Žem-Kalvarija, o vasarą aš pasistengsiu Tau ką nors įdomesnio parašyti. Gal pasimatysim vasarą kur nors?

Vytautas

PAULIUI JURKUI

Pauliau!

Šiomis dienomis esu patenkintas, nes antrą laišką gaunu iš Kauno. Meilūs Tavo žodžiai tiek suramino ir paguodė mane kaip niekas. Ir daug prirašei Tu man, tikrai fain. Toks jau likimas, kad kalvariškiai yra visų gerbiami. Jūs su Juozu gerai atlaikote žemaičių vardą, jį garsinate, man tai be galo džiugu. Laukiu tos dienos, kada galėsiu tavo feljetoną paskaityti. Dar nė Juozas nebuvo apie Tave prasitaręs, o aš jau žinojau, jog tau pasisekė feljetonu išgarsėti. Buvo pas mus atsilankiusi Elina Bujokaitė ir pasakojo apie Tavo pasirodymą. Sako, jog net perplyšom besijuokdami, taip visiems patiko tas feljetonas. Už ką aš ant Tavęs pyksiu, jei nerašei laiško, tai žinojai dėl ko. Darbas slėgė Tave (Laimink Dieve).

Šį penktadienį trimestro galas. Pirmą vaga nelabai bloga, vidutinis pažymys beveik keturi. Pakanka. Be to, aš neturiu tiek laiko, jog galėčiau penketukus rinkti. Žinai, gyvenu pas Kelpšukus, o ne pas Glatkauskienę. Kelpšai gyvena, turbūt numanai kur? Jiems (dvim berniukam) padedu pasiruošti pamokas ir už tai gaunu valgį ir butą. Pakanka. Turiu dar pora mokinukų pinigams pačiupinėti, ir viskas gerai. Bet darbo... tai be galo. Vadovauju literatams ir mažiesiems at-kiams. Ir jie dar šį tą sukliudo. Su poezija liūdniau. Niekas nebeturi ką nors geresnio parašęs, o eilėraščių taip ir nėra. Aš retkarčiais dar pasirodau, ale ką ten vienas atlaikysi. O kiek Aš noriu, kad viskas būtų gerai, darbas eitų tvarkingai. Sielojuosi, rūpinuosi, o tave, žmogau, tik pajuoks... Ale ką čia verkšlenti, gerai yra, ir viskas. Šio mėnesio 28 rengiame viešą sumą, kuris nuo eilinių susirinkimų skirsis tuom, kad po jo galės kas norės pasišokti ir bus daromas šeštadienį. Į jį atsilankys gimnazijos vadovybė ir eiliniai mokiniai. Norime parodyti ką galime. Svarbiausią programos dalį atlieku aš pats, referatas „Mūsų jaunoji lyrika“, na paskui išsiskakymas savo griekų kuriuom nors eilėraštu. Skaitys ir kiti, pav. Daukantas, Jančiauskaitė, tik ne lyriką. Po Kalėdų ruošime vakarą, į kurį, Pauliau, gausi atvykti, nors žemė griūtų. Dar Juozas atvyks! Sutriumfuosime tada kalvariškiai!

Nuo Broniaus, Algiaus ir kitų mūsų vyrų tau gerų dienų iki kaklo. Pauliau, aš džiaugiuosi Tavim, Tavo darbais ir Juozu, dabar, bent šiuo momentu aš laimingas, net verkiau iš džiaugsmo (prisipažinsiu), kada Jūsų laiškų sulaukiau. Nieko pasaulyje nėra malonesnio už gerus draugus, tėviškę, motiną. Rašai man, optimizmo!!! Ne visada ištelpa. Toks žmonių neširdingumas, jų kasdieniškumas ir kito vargo nevertinimas verčia mane liūdnei šypsotis. Be to, sunki Lietuvos būklė, mūsų draugijos nelaisvė ir kiti visi argumentai gildina mano širdį. Aš būčiau optimistas, bet nemoku, nes nežinau apie ką linksmi bedainuoti. Tu, Pauliau, jei gali, pjauk optimistiškai. Aš skaitau visokių knygelių. Šekspyru esu apverstas (tą patį ir iš programos einame). Be to, skaitau angliškų, lietuviškų ir kitokių knygelių. Šiaip sau krutu, mokausi kaip gyventi, ir tiek. Nepamiršk, jei gali, manęs, Pauliau. Juo tankiau atlankysi mane nors laišku, juo bus man lengviau gyventi. Taip gera draugui viską išsakyti, nuversti nuo sielos slėgusius akmenis. Įtemptai lauksiu žinių, kaip pasisekė Tau pasirodyti „Šatrijos“ korporacijos vakare ar baliuje. Tau privalo viskas sektis ir apie nepasisekimus nieko negalvok, Tu (sapnuoju tankiai) turėsi gražią ateitį.

Nesupyk ant manęs, kad aš visokių niekų čia priplepėjau. Aš toks jau plepis, kas skauda ar intymu, guldau ant popieros, ir tiek. Ir lengva, ir malonu pasidaro širdyje, nors ir mirk, taip gera. Pas mus oras drėgnokas, pasakysiu. Bet šiaip esu sveikas kaip ažuolas ir galbūt per stipriai reaguojau į visokius niekus. Kiekvienas džiaugsmas padaro mane laimingą ir kiekvienas nors ir menkas liūdesys — nelaimingu. Gal ir negerai, bet ką padarysi — Jaunystė! Kada sugrišim į namus paatostogauti, sugyvuosim, ar ne?! Mano toks šriftas nepuikus ir visas laiškas kleckuotas, bet dovanoki. Į nieką nežvelk piktom, net į jaunesnį už save svieto keliauninką. Kas nepatiko, atleisk. Beje, dar užmiršau, jog turime „Sesių žarų“ pirmą numerį. Viršelis „modern“, bet šiaip sau skystokas. Pora eilėraščių randame jo puslapiuose: vieną mano „Tėviškė“ ir antrą Irkos XXX. Irkos jau nebeturime, išsidangino iš mūsų padangės, net nežinau kur. Sako, jog šeimyninę laimę mananti sukurti. Duok jai Dieve.

*Na ir palieku aš Tave. Linkime visi telšiškiai atlaikyti žemaitišką skambesį univerkoj,
o mes rėksime savo*

Tavo draugas

Vytautas

Mielas Pauliau!

Dar tik užvakar gavau Tavo laišką ir, pildydamas Tavo prašymą, rašau Tau laišką į Kauną. Labai dėkoju, kad nepapauikavojai tokį ilgą laišką parašyti, dar tokiu gražiu stiliumi, patys vaizdai sukelia labai ryškią nuotaiką.

Kažin dėl ko neparašai man apie save nieko, vos porą žodelių, vaizdu aš nepasitenkinu, noriu dar ir turinio. Ar jau nėra pas Jus naujienų? Juk daromi įvairūs susirinkimai, gal ir literatūros vakarai, juk tuose vakaruose skaitai savos kūrybos, šiaip susirinkimuose, ką skaitai, kaip skaitai, kaip kas atsiliepia ir t. t. Visa tai man įdomu. Skaitau Tavo laišką ir nematau Tavo darbų, tik matau Tave patį, nemėgstantį girtis, nemėgstantį apie save plepėti.

Tu man dovanok už visokias čia padarytas pastabas, gal, geriau sakant, prašymus, bet aš kitą kartą norėsiu, jei beparašysi man laišką, daugiau įdėk savo veiklos Kauno miesto padangėje.

Tu matyti linksti savo kūryboje į optimizmą. Gal ir gerai? Visokie tipai tik verkšlena, ir tiek, ne daugiau. Bet kad ir tas optimizmas išeina dirbtinas, nesklandus. Skaičiau Tavo to optimistiško eilėraščio nuotrupėlę kelis kartus, jis gražus, ypač charakteringas Tau, nes ten gamta, o kur gamta mes visi optimistai. Kai Tu atsidūrei ant plikojo gyvenimo arenos, tuojau sušukai nebežinąs kur statyti žingsnį. Taip išeina su tuo optimizmu ir su tais visais eilėraščiais. Aš jau manau mesti rašyti eilėraščius ir baigti su ta visa kūryba. Kas iš to? Prisikankini žmogus, ir daugiau nieko. Kol parašai dalykėlių, tris dienas sergi prieš prašymą ir tris dienas nesupranti, ką darai, kur eini, po to, kaip parašai. O matau kartais žmogelį, kuris nei eilėraščių nerašo, nei skausmo nekenčia, o gyvena sotus ir pavalgęs, ramus kaip avinėlis. Ir pavydžiu jam, norisi ir pačiam tokiu patapti. Žinoma, toks galvojimas nėra protingas, bet kad tie galvojimai, tos visos mintys kaip marėse vilnys, nei jų galo nei pradžios, tai ir nebesusivokiu ką bekalbu. Bet su ta kūryba gali būti visko, gal mesiu visus tuos rašymus ir gyvensiu be jų. Kartais taip gera, kad naujai išreiški, naujai temą sudoroji, tada taip maža teturiu, bet ir viską turiu. Dėl to viso ir kybau kaip nekrikštyta vėlė tarp dangaus ir žemės.

Gyvenu ten pat kur gyvenau, greit atostogos, greit grįšiu pas mamą, kaip palkusai kad sako. Užmiršk Tu, Pauliau, ką aš negero Tau čia parašiau, kas ne taip pasirašė, kaip Tu gal manei bus parašyta.

Duodu Tau linkėjimų nuo Broniaus, Algio, Vladelio ir kitų mūsų vyrų, nuo literatų savo vardu. Perduok linkėjimus Juozui, paspausk jam dešinę už mane.

Vytautas

Vos Tu atsidūrei Kaune, Vytautas Tau ant kulnų su laišku lipa. Bet, aš manau, Tu nepyksi. Paskutinį kartą matėmės, rodos, Telšiuose, kad Jūs su Juozu braukėte iš kaimo į Kauną. Pauliau, Tu visada sakai, kad aš esu liūdnas, nusiminęs, bet Tu ir neklysti. Reikia stebėtis mane pamačius linksmą. Jau dabar įėjo į madą mane matyt liūdną, bet jei retkarčiais pamato mane linksmą, tai pastato akis: „Kas Tau, kas atsitiko“. Reiškia, ir žmonės bijosi, kad aš juokiuos. Mano juokas nenatūralus, jei kada aš juokiuos, tai visada perkreiptu veidu, tik sąlygų verčiamas.

Bet kad Tau nuotaikos negadinus, aš daugiau čia laiške apie liūdesį nebekalbėsiu. Iš Tavęs laukiu laiško, parašyk man ilgą ilgą ir nupasakok savo naujienas, įrašyk porą eilėraščių. Aš taip noriu tų eilėraščių, kaip trokštąs vandens, aš be jų negaliu gyventi. Aš skaitau visus, bet kartais nusiviliu, nes daugiausia eilėraščiai blogi; kaip veikia blogas vanduo, taip mane veikia blogas eilėraštis, aš dar daugiau jų noriu. Gerų randu nedaug, todėl aš juos visus branginu ir tūkstančius kartu juos perskaitau.

Šiomet darbo turiu nemažai. Reikia vadovauti literatams, su jais jau padarėme susirinkimą. Reikia vadovauti ir ateitininkams, čia dar daugiau darbo.

Pakol kas mokslas einasi dar nieko sau: nei sunku, nei lengva. Tiesa, mažai kas tesaukė. Parašėme antrą lietuvių rašinį, bet dar negavom; už pirmąjį tema „Žmogaus ir gamtos ruduo“ gavau penketą. Kaip antras pasiseks, nežinau, šis buvo iš kurso, todėl nieko originalaus, nieko nepaprasta čia negalima įdėti.

Atiduok gerų dienų Šmulksčiui, Vincui Bazilevičiui, Zosei, Onutei, Vitai, Lionei, Jadzei Aleksandravičiūtei, Stasei Daum[.].

Žinoma, nepamiršk Juozo, apie Jį aš prisimenu daug ko gero, man patinka Jo būdo taurumas.

Prie Tavęs mane riša daug kas, tiek aš tegaliu pasakyt, kad man Tave dažnai prisimint man būtina, tada man kiek lengviau.

Gimnazija prieš kelias dienas padarė „excursion“ į pamiškį. Apie 4 val. po pietų grįžom atgal.

Gerų dienų Tau siunčia Bronius, Anužis, Morkus, Prižgintas, Mikūta ir kiti Tavo pažįstami.

Neseniai parašiau eilėraštuką: „Ponios šuo“. Štai du paskutiniai iš penkių posmeliai.

4) *Už lango gatvės vaikas miršta
Pajuodusiais veidais nuo bado.
O tarp poniutės lakieruotų pirštų
Šuniukas valgo šokoladą.*

5) *Tam gatvės vaikui taip įkyrios
Per kūną eina bjaurios erkės.
Pasigailėkit, ponai, šuniui mirus
Ponia saldžioji verkia.*

Parašyk man greit laišką, papasakok viską, neužmiršk įdėti eilėraščių ir t. t.

Sudiev!

Vytautas

Mielas Pauliau!

Per atostogas buvai žadėjęs ką nors parašyti mūsų laikrašteliui. To laikraščelio numerį mes norime išleisti prieš savo literatūros vakarą, o vakarą jau numatėme 11.12. Jau nedaug teliko laiko. Na, labai būtų gera, kad pasiūstum į gimnaziją ką nors iki vasario 6-7 dienos. Aš būčiau, Pauliau, labai dėkingas, nes laikraščeliu man tenka rūpintis. Paskui buk toks geras ir paprašyk Juozo, kad ir jis pasiūstų straipsnį, kurį per atostogas žadėjo. Aš jau iš anksto Jums tūkstantį kartų dėkoju ir su viltimi laikiu. Geriausio pasisekimo Kaune, pasveikink nuo manęs širdingai Juozą, ir lieku belaukiąs

Vytautas

Mielas Pauliau, mano kamerade...

Tu, žinoma, nustebsi: „Kas čia toks rašo man laišką su mašinėle, kas toks išmislus galėtų būti". Bet Tu nėra nesidvyk. Tai darau aš, kuris Tau žinomas Vytauto vardu. Tu ne kiek nesikonfūzyk, jei kalbą rasi maišytą: čyriausią lietuvišką ir žiupsnį žemaitiškos. Kad, žinai, mūsų rašomoji kalba yra biškį ubagiška. Jeigu nori kon naše pasakyti, tai tik žemaitiška tegali. Jei pasaka sakinį, tai žinai, kad pasake. O aukštaitiška: žiopčioji, žiopčioji ir nežinai, kas išeis.

Tu dabar nomej sėdėdams misliji, kodėl aš taip strokaune Tau rašau. Bet, kad tu žinotum, aš kaip muses po parūgas kapanojous, ir teik.

Visuose Telšiuose esu veins pats. O po savaitės tokio triukšmingo gyvenimo stovykloje dar liūdniau atrodo. Mano čėsas sutvarkytas pagal laikrodį: 6 valan. keliuosi, nuo 8-11 val. pamokos, 12 val. pietūs, nuo 2-4 val. pamokos. Po to esu visiškai liuosas. 10 val. einu gulti. Šiaip praktikuoju rašyti su rašomąja mašinėle. Radau seną užmestą mašinėle ponų Augustinavičių ir barabaniju. Skaitau parsivežtas knygas, bandau į miestą išeiti, bet mieste nēr ko veikti, nors pasiusk. Tik vienos dulkės ir smarvė. Vakar buvau pas kapelioną nuėjęs, raudonomis akimis bevaikštąs. Prie stovyklos sakėsi pridėjęs 300 Lt. Žadėjo vykti į Preilą pavasaroti.

Aš nežinau, kaip Tu jautiesi. Atrašyk man greit laišką. Parašyk, kaip sekasi su kalvariškiais susirokouti. Kokie planai po galvą laksto, kon žadi dirbti, ką padirbai.

Kada nors barzdą nubritvijęs užsuk į Telšius. Atiek pas moni, paplepėsma, pasirokousma, pasivalkiosma. Be to, neužmiršk, jei tu žinai stovykloje buvusios studentės Zosės pavardę, tai man būtinai pranešk.

Lauksiu laiško

SUDIEV...

*TAVO DRAUGAS VYTAUTAS
MAČERNIS*

Mano adresas:

*AUŠROS KELIAS 9 Nr.
TELŠIAI*

P . S . Nėpyk, kad aš tep blogą gromatą tepadrukavojau.

Mielas Pauliau,

Aš nudžiugau pavartęs Tavo ilgą laišką, tik jau per daug išgarbinai mane. Kam tai reikalinga, juk aš vis tiek nebusiu didesnis, koks esu, bet vis dėlto, matydamas šituose žodžiuose širdingumą ir niekad nepamirštamo draugo meilę, aš lyg ir pasiimu sau tuos žodžius kaip idealą savo svajonėms ir vizijoms. Aš gavęs šituos žodžius kaip panegiriką, pasistengsiu nors dalinai būt jų vertas.

Tu muštravojies Karo Mokykloje. Tikiu, tas daug atneš Tau naudos. Išmoksi ne tik koją spausti ir suveržti diržą, bet ir padvigubint energiją, pakirčiuot reikiamoj vietoj ryžtingesnį žodį.

Aš norėčiau Tau daug parašyti, bet kad nesiseka. Aš bijaus tik todėl ilgus laiškus rašinėti, kad per daug jau kitoks pasirodau, negu noriu, pasakau tą, ko nei nemislįji. O, rodos, stengiuos ir noriu draugams nemeluodamas ir neišsisukinėdamas atvirai ką nors pasakyti.

Rašau šiandien gavęs „Studentų dieną“. Paskaičiau Tavo eilėraščius. Na ir gaila man tų redaktorių pasidarė. Tavo „Snaigės pasaka“ per daug jau išnegarbinta ir įdėta „Apie mergaites ir meilę“ skyriuje. Tikėk manim, aš jau esu lyg ir skeptiku virtęs, paskaitau eilėraščius, spausdinamus laikraščiuos, ir numoju ranka. Tiek jau ten neišgyventa, manieros ir dirbtina. Tiesiog nebesitiki, ką nors gero atrasti. Netikėjau aš šiandien, kai paskaičiau Tavo eilėraščių, pats savim netikėjau. Tai tikra lyrika, čia nėra melo, nėra pozos, nėra dirbtinumo. Šitą eilėraščių jau galima literatūriškai nagrinėti.

Juozas turbūt Tau dėkingas, kad jam paminklėlį pastatei. Jei Tu pats šituo eilėraščiu nesusidomėjai, tai susimildamas susidomėk. Čia žodžių maža, visi jie paprasti, niekuo neypatingi, bet svarbiausia turi ugnį, šiuokart ramią, bet galingą. Aš skirstau eilėraščius su ugnim ir be ugnies. Todėl nekantraudamas skaitau naują eilėraščių ir tuoj pajuntu: ar jis turi ugnies, ar ne. Kai skaitau vienus eilėraščius: man šalta, nejauku, nemalonu, kai skaitau eilėraščius, kurie turi ugnies, tai Tu įsivaizduok, kaip aš pasijuntu. Lyg dykumose, kuriose vėjas ir sniegas, atrastum malonų namuką ir jame besikūrenanti židini. Sakyk, ar Tau tas namelis neimponuoja. Tai patyriau skaitydamas Tavo „Snaigės pasaką“. Ir kaip malonu buvo prie židinio pailsėt, pašildyt nušalusias rankas ir pasidžiaugt šviesos kaspinais, meiliai krintančiais ant šešėliuotų trobelės sienų.

Sis Tavo eilėraštis man suteikė jėgas. Aš mokaus jį atmintinai. Ar Tu nejauti, kaip tai paprasta, liaudiška ir giliai giliai lietuviška:

*Ten, už klėties, sode
Baltos snaigės iškris,
Ir pabudins tave
Mylimos atmintis.
Ir išeisi laukais —
Šviesu žemėj, širdy.
Užmiršta pabundi?*

*Kam tie karklai siūbuos,
Šventai pušys užgaus,
Jei vis jusi namuos,
Išsiilgęs žmogaus.*

*Tolius snaigės užklos
Ir vartus užpustys,
Ir užsnigs mylimos
Visad gyvas akis. — — —*

Aš norėčiau lyg ir baigti. Aš lyg upelis srovenu, bet staiga ir lūžtu. Todėl ir noriu baigt.

Dabar iš einamųjų reikalų:

Manau kaip nors užbaigt aštuonias, tik truputį ne kokios sveikatos esu. Draugų čia neturiu, tai vienas gyvenu, linksminuos ir kenčiu. Todėl malonus Tavo apsilankymas.

Eilėraščių nedaug rašau.

Tiesa, patark, ką turėčiau studijuoti. To tai nesugalvoju. Painformuok, jei gali.

Matuzevičiui, Bradūnui, dar kitiems, jei žinai, kad juos pažįstu, perduok linkėjimus.

Baigiu šitais žodžiais, kurie išrašyti iš paskutiniojo mano neseniai parašyto eilėraščio, pavadinto „Žmogaus tragedija“.

Šitoj mažų žmogučių žemėj

Tu pamažėl mažu darais.

Greit tavo akys nebesvies aptemę

Šitoj mažų žmogučių žemėj,

Mažų ir žodžiais, ir darbais

Nes taip kartu, kartu su jais

Tu pamažėl mažu darais.

O Pauliau, padarykim, kad šitie žodžiai mūsų neliestų.

Tavo draugas

Vytautas

Mielas Pauliau,

Mes buvom susitarę kas dvi savaites susirašinėti, pats tai įvykdei, tik aš to nepadariau.

Darbas dabar man! Kai pradėjom su šieniu, tai dar ir tebevargštam su vasarąjom. Čia, žiūrėk, sėdi ant mašinos, čia, žiūrėk, darbininkų ieškai, nė paskaityti, nei pagalvoti ar atsikvėpti jau nėra laiko. Rašei, kad protu mamai padėčiau, bet reikalinga ir fizinė jėga, ir darbo tvarkymas. Visa tai susideda man, o juk žinai, ne per stipriausias esu. Pagaliau neičiau, nedirbčiau, bet mažųjų broliukų ir mamos gaila. Tik vienas dalykas kamuoja mane, tai vargingas ūkininko gyvenimas. Tai šuniškas gyvenimas. Jei kas nori pamatyti vargą ir tikrai nuogą gyvenimą, tas teatvyksta į kaimą. „Kad ir nemokyti esam, bet žinom, kad ponų mėšlas esame“, sako jie. Laukia kaimas karo, ar kokių permainų, nes taip skurdžiai gyventi nebegalima toliau. Kada apie rusų ar vokiečių kalba, ašaras lieja, taip gailisi tų laikų, kurie praėjo. O tėvynė jiems nė galvoj, Lietuva jie vadina Kauno ponus. Ir iš tikrųjų: alkanųjų iliuzijom nepamaitinsi. Skurdas ir tamsa kaime. Mes dar azijatai! Žinoma, pačiam taip neatrodo, nes viso to nematai, bet patikėti gali.

Rašei apie naujus poezijos kelius. Maža dar aš apie juos tegalvojau, bet mano principas: rašyk, ką širdis sako. Jei turėsime jėgos, paskelbsime kovą snobams ir visiems tiems, kurie dėl mados rašo. Visiems dabar tinka paeiliuoti, bet skausmo, jėgų formavimo ir apvaldymo niekas nenori pakelti. Kad tik taip sau lengvai, pavėjui eiti, ir daugiau nieko. Aš kūrėjo pareigą statau šalia kunigo pareigos. Kuo blogu kunigu būti — geriau nebūti; kuo blogu rašytoju būti, geriau malkas kapoti. O pretenzijų dabar į rašytojus visi turi, tačiau rašytojo vargo visi kratosi. Rašytojas tai: nenumaldomas teisėjas kitiems ir sau, tai aukščiausio laipsnio moralinė asmenybė. Rašytojas turi būti šventas, tačiau niekad nepasitraukti iš purvinių žmonijos aikščių ir, visą tą purvą semdamas ir naikindamas, žmonijos aikštes švariom paversti. Poezija turi būti kelianti, tik ne už kaklo virvę užnerianti, bet žmogaus žingsnius palengvinanti. O tokią poeziją rašyti reikia būti amžinai degančiu, amžinai liepsnojančiu. Ramybė, pasitenkinimas ir geras, laimingas gyvenimas turi būti užmirštas. Kas šito kelio nebijo, tas gali stoti į skausmo didvyrių eiles. Tas kelias, tai vizionierių kelias: pirmyn ir aukštyn, nuolat geresniu žingsniu, taip ligi amžinybės. Už tai užmokesnio jokio nereikia, nes kas jau paėmė, tas nebevertas toliau eiti. Rašytojo vienintelis užmokesnis — tai amžinybė. Visa kita niekai. Jei minia siūlo, reikia atmesti, nes minia yra lyg tas vaikas, kurį tenka dažnai pabarti ir paplakti, kitaip jis bus pilnas kaprizų ir prisidarys sau nemalonių dalykų... Tai štai kokios mintys apie „naujus“ kelius. Kai susitiksim, arčiau pasikalbėsime.

Apie univerką dar nieko tikro neišsprendžiau. Nežinau, kaip bus Kaune su kambariu. Būtų gera, Pauliau, jei aš galėčiau pas Tave nors porą savaitių pagyventi, o paskui gal susitvarkyčiau. Kai rašysi laišką, parašyk man apie tai. Prašymą greit paduosiu, nes Juozas jau čia. Baigiu, skubu kelionėn.

Vytautas

Mielas Pauliau,

Rašau tau prieš atvykdamas laišką Dabar ką tik sėdžiu Alsėdžių valsčiaus savivaldybėje ir tvarkau įvairius dokumentus.

O kaip su pačiu. Ar jau galėsi studijuoti, ar dar užlaikys kariuomenėje. Dabar tokie neramūs čėsai, kad abejoju, ar Tave paleis. O vis dėlto, gerai būtų, kad Tave nesutrukdytų ne dienos. Ką aš ten veiksiu vienas. Man patsai būtum tikras gynėjas visuose mano reikaluose.

Į Kauną atvykstu ketvirtadienio vakare 7.05 val. Juozas žadėjo atvykti į stotį pasitikti, nors kelią ir vienas rasčiau.

Juozas padėjo man susitvarkyti su prašymu, pasu, valsčiaus pažymėjimu ir šiaip davė smulkių informacijų, o patsai tai mane (savo rūpesčiu dėl manęs) visai apglušinai. Todėl man bus truputį nejauku, jei Tave pas brolių nerasiu. Kai pats būsi, tada man bus drąsiau.

Juozas rašė, kad ir kulkoms lyjant studijuosime. Aš to norėčiau. Sutrukdytas man daug kaštuotų. Tačiau visa panešime, nes nėra to, ko žmogus neiškęstų. Pagaliau mes jauni ir drąsiai žvelgiame ateitin.

Dovanok už netvarkingą laišką. Mat įstaigos triukšmas, kelionė sutrikdė gerokai.

Iki laimingo pasimatymo Kaune.

Vytautas

Mielas Pauliau,

patsai, žinoma, jau piktinies manim; ne tai, kad aš savo laišku suteikčiau didelį malonumą, bet piktinies dėl nedraugiškumo. Visada su manim taip. Kas man yra draugiškesnis ir mano reikalais kartais sukėjęs (??), Aš šituo pačiu mažai atsilyginu. Žemaitiškas grubumas manyje randa sau prideramą vietą. Tačiau nenorėčiau su tuo sutikti, kad po šituo šiurkščiu ir nedraugingu kiautu plaktų lygiai žiauri ir nekrikščioniška.

Svarbiausia esu išsiblaškęs.. Nepajėgiu dar vis susikaupti. Kol gyvenau pas Brolį, ketinau parašyti, bet Tu vis kažin kur baladojais, nebuvai vienoj vietoj. Sakiau, apsistos kur nors, tai ir parašysiu. Bet persikėlęs į Laisvę, į 3b, kol susitvarkiau, be to, perėmiau iš A.Strabulio Akademijos reikalų vedėjo pareigas. Bėgiojau iš vienos vietos į kitą, rūpinaus, prieš tai jau dirbau. Bet dabar pamažu reikalai susitvarkė, aprimo, rodos, turėsiu jau daugiau laiko. Bet dabar prasidėjo visos paskaitos, kurių anksčiau nebuvo ir vėl reikalo nėra. Na, bet atrodo juo labiau susigaudysim, nes labiau pripratau prie tvarkos, prie to naujo akademinio gyvenimo, tai nėra jau tiek daug savų rūpesčių, o tada, žinoma, galima prisiminti visus savo pamėgtuosius reikalus ir juos perkratyt, pasvarstyti.

Kaip vyko gyvenimas noriu čia išdėstyti, nes šiaip neturiu kam pasipasakoti, o norėte noris.

Pas Brolį gyvenau karališkai. Iš viso patiko man Tavo Brolis. Velnioniškai įdomi asmenybė, diametraliai priešinga Tau, bet nepakartojama ir savita. Kas jus daro panašius, tai gal tai, kad ir Tavo Brolis yra tolerantingas ir plačių pažiūrų žmogus. Turi savo nuomonę, bet turi ir savo širdį. Jame išdidumas neturi nė daigų, tai žmogus neiškeitęs savo prigimties, savo paprastumo į kokius nusižiūrėtinius dalykus. Jis visada aiškiai pabrėžė esąs Kalvio sūnus, esąs žemaičio žmogus, prastuolio sūnus. Ir tai sakė visiems. Šiaip dažnai man sakydavosi esąs cinikas ir materialistas, bet aš jame žiūrėjau kūrėjo asmenybę, ne gyvenimo žmogus. Begalinis jo susidomėjimas, o begalinis niekada neneša matomos naudos savo objektu. Ir ten jis juose knaisiojasi, nereikalaudamas atlyginimo. Vertas plunksnos žmogus, įkelk brolių literatūron.

Brolienė, t.y. ponija irgi stebėtinai paprasta, nuoširdi ir atvira, niekuomet nieko neslėpė ir niekuo nesidangstė. O kokia gudri, visa pramatanti. Aš priėjau išvados, kad tikrai verta ir naudinga pažint sutiktuosius žmones, nes nežinia, kokie jie ypatingi įdomūs gali pasirodyti. Jei kada rašai laiškus, tai niekada nepamiršk ir nepraleisk progos kuo karščiausiai nuo manęs pasveikinti. Jų namuose jaučiausi esąs ponas ir nevaržomas. Naudojau šviesa, kambariu, mašinėlė, visa tai sudarė, kad aš pradėjau pasitikėt savimi ir jaust esąs taip pat žmogus, o ne koks iš kaimo atklydęs gimnazistėlis. Toks lygus traktavimas mane gerai nuteikė visiems šiems metams.

Nuo spalio 15 d. išsikėliau, nes buvo toli vaikščioti, vėlai tepareidavau, trukdžiau miegoti, be to, pats mačiau, kad užimu būtiniausias patalpas, nes ponas neturėjo kur prisiglausti ir dirbti. Apsigyvenau rūmuose ir tebegyvenu. Neblogai, arti universitetas. Gyvenu 5 aukšte, 6 kambariye su dviem medikais. Vilnių atgavus brolis Vladas išvyko tarnauti Vilniun, o man paliko radijo. Klausau, groju kai kada, kai liūdnesniu tampu.

Tiesa, gal nežinai: studijuojau anglų ir vokiečių teol [ogijos]-filosof [ijos] fakultete. Lietuvių nepatiko kažkodėl man, tai ir neėmiau. Pradžioje buvo sunku gaudytis dėl pačios universitetinės tvarkos, bet man čia Juozas pagelbėjo ir bematant išdresiravo. Dabar viskas gerai.

Istojau „Šatrijon“. Nelabai tepatinka, nes nėra tokių artimų draugų, bet gal

apsiprasime. Veikt jau pradėjome, vadovaujami Česlovo.

Iki šiol nieko neparąšiau, nes kasdienybė lenkia prie žemės, ir tiek. Laukiu atostogų kaip gervė giedros. Gal tada išspausiu. Tavo skaičiau „Ateity“, nuostabu, kad Tu gali dar tokių dalykų išspausti. Aš jau realiai buvau projektavęs apie naują srovę, bet Tavo nebuvimas kažkaip deorganizuoja visą galvotą darbą. Su lėšomis pusėtinai. Gaunu A. mokslo stipendijos 50 litų iš Griniaus. Bet tai nėra daug, be to, kaip laisvo klausytojo neatleido nuo mokesčio. Kalu lotynų, ir tiek.

Šiaip mano gyvenime nieko naujo, sakau, ypač mane toks universitetinis gyvenimas blaško ir kamuoja, negaliu prie to suirimo priprasti ir susikaupti, todėl nieko gero ir negaliu parašyti.

Rašydamas parašyk savo vargo kelius, o jų, man rodos, nemaža turi, be to, parašyk apie nuotaiką, ateities planus, eilėraščius ir kombinacijas. Nesuplokštėk čia pulke ir grįšk su karišku, tai yra su taisyklingu kaip auksas ritmu universitetan! Grįšk kuo greičiausiai, nes kariuomenė žmogų ėda. Reikia stiprios valios, jog ilgiau išlaikytum. Dovanok ir lik sveikas, Vytautas.

Mielas Pauliau,

Vakar apvaikščiojau visus Telšius ir Igno Šeinaus neradau. „Šviesos kelius” Tau atsiunčiau. Šeinaus aš dar pasižvalgysiu Vilniuje. Galbūt rasiu.

Šiandien išvažiuoju Vilniun. Būsiu pirmadienio vakare. Tiesa, yra toks reikaliukas. Be maisto kortelės neišrašo naujos kortelės vietoje. Todėl, būk toks geras, nuvyk į mano namus, gauk kaimo maisto kortelę (žinai, tą cukrui) ir tuoj pasiųsk Vilniun, o kitaip aš nustipsiu badu. Siųsk Bronei.

Be to, atvažiuodamas į Kauną ir vėliau į Vilnių, atvežk man žieminę kepurę. Ją palikau pas p. Striaupius. Kitaip aš žiemą ausis nušalsiu.

Nuvykęs Vilniun, Tau parašysiu. Dėkoju iš anksto.

Tavo Vytautas

Vilnius, 1942.IX.16

Skaisčiausias,

Tavo prakeiktos knygos nė mirdamas negaliu nė iš kur ištraukti. Belieka iš Tavęs tada prašyti atleidimo. Ar Tu be šitos knygpalaikės negali išsiversti?

Prisimink, kad jau ruduo, šalta, nyku ir baisiai liūdna sekmadieniais, ir spausk į Vilnių. Tavęs mademoizelle Monika labai issilgo ir mane labai užsipuolė, kam aš Tavęs į Vilnių neatvežiau. Žinoma (aš ne iš bailiųjų), aš neišsigandau ir jai atkirtau: Aš tavo Pauliaus neganau, ir jo transportu Vilniun pasirūpink pati.

Šiaip nieko naujo negaliu Tau apreikšti.

Pasilieku gėstąs Vytautas

Vilnius, 1942.XI.9

Mielas Pauliau,

Tau siunčiu čia porą savo dalykėlių. Jei Tu gali, atspausdink juos „Į Laisvę“. Žinai, „Tuštybė“ nėra koks šedevras, galbūt net šiek tiek naivokas, bet mintis yra, šiaip gal nenuobodokas. Aš labai nerausiu, jei atspausdinsi. Be to, žinai, prisipažinsiu atvirai, man reikalinga pinigų. Šiomet nuo mokesčio už mokslą neatleido, o mano algele — 40.30 RM reikia sumokėti už kambarį, tai belieka vos 10 RM. O kur pietūs ir šiaip visokie reikaliukai, malkas dar reikia atsivežti. Truks plyš reikia grimzti į skolas.

Tu nesupyk, kad aš Tau savo reikalus taip smulkiai išdėstau, bet mes esam per daug artimai susigyvenę, kad galėtume vienas kitam ko nors nevyniodami į popierių pasakyti.

Kai Tu rašysi man laišką, pasakyk, kaip Tu galvoji apie tokį mano projektą: aš mielai po vieną Viziją išspausdinčiau „Laisvėje“. Ir taip per keletą savaičių jos praeitų. Žinoma, gali susidaryti sunkumu, ir kiti gal nenorės jų priimti, tačiau, jei būtų galima, aš sutikčiau. Šiaip tos Vizijos ir palikę visą laiką rankrašty.

Šiuo klausimu parašyk man, kaip Tu pats galvoji. Man bus labai įdomu. Tiesa, aš Tau Vizijas neužilgo perrašęs pasiūsiu.

Tai vis reikalai. O šiaip sau gyvenu neblogai. Dabar jau šalta. Šiandien sninga, iš lėto krinta sniegės, ir man kažkas malonaus prisiminė apie namus, apie šiaurę, ir aš pasiilgau namų. Norėčiau ką nors apie juos parašyti.

Ar Tu neprisimeni, kaip mes važiovome vieną žiemos vakarą rogėmis. Ir aš Tau pasakojau apie... Tu turbūt gerai prisimeni? O buvo baisiai puiku. Kiekvieną kartą, kai aš tą kelionę prisimenu, kažkoks šiltas jausmas vėl grįžta į mane, ir aš vėl pasiilgstu tokių žiemos vakarų ir kelionių. O gal dar keliausim? Ewiges Wiederkehr!

Aš norėjau su Tavim arčiau pasikalbėti, bet žinai, per laišką nepatogu. Aš norėjau papasakoti Tau ką nors apie Mademoizelle m..., bet nesuradau progos. O aš šį tą žinau. Bet visuomet taip yra. Kai turi žmogui ką nors gero pasakyti, tai nesurandi progos. Bet aš manau neužilgo atspausti iki Kauno. Tada išsikalbėsim. Gal netrukus pasimatysime?

O dabar lik sveikas ir sveikink Nagį, Vincuką, Antonijų, Kriukelytę ir kitus, kuriuos žinai mane pažįstant.

Vytautas

Vilnius, 1941.XII.20

Leidimą gavau... Šiandien vakare išvažiuoju. Už viską dėkoju tik Tau, ypač dabar.

Aš tikiu, Tu sėdi jau namuos, arba kur nors pas Daną Kriukelytę. Šįryt truputiuką pašalo, aplinkui dangus pilkai melsvas, o Vilnius toks tylus turbūt, kad Tavęs nėra. Einu gatvėmis ir žinau, kad niekur Tavęs nebesusitiksiu.

Tau tegu neatrodo, jog aš esu sentimentalus. Ne, niekad! Niekados aš nesu sentimentalus, ką rašau, yra tikra ir išgyventa, niekur nėra išpūsta.

Jaučiuosi truputį pavargęs. Kai rūpinausi leidimu, visai negalvojau apie namus. Dabar, kai rengiuos namo, mano akyse iškilo namai, laukai ir visa tai, kas sudaro mane. Aš esu juk išaugęs kaime ir tikrai žinau, ką reiškia žmogui kaimas, gamta, jos kiekviena kalva, upeliukas, medis, takas, tolumoje bažnyčios bokštai. Šitie visi dalykai yra mano sudedamosios dalys, yra mano aš, visa kita yra tik pridėtiniai dalykai.

Manau, kad būdamas namuose parašysiu šeštą ir keletą kitų eilėraščių. Aš džiaugiuos, kad Tavęs nebus. Man bus skaudu, aš tai jausiu kiekvieną momentą ir tas vers mane kalbėtis pačiam su savim: t.y. rašyti. Šiuo atžvilgiu aš baisus realistas, aš išnaudoju savo skausmą ir iš jo gaminu tai, ką nėra iš ko kito nepagaminsi. Tavo artumas daro mane patenkintą, laimingą, aš kažkaip nebesistengiu, nes atrodo visa jau turiu.

Aš taip buvau su Tavim supratęs, kad iš karto pajutau, kad Tavęs nėra. Žinoma, Tu gal šito taip realiai nepajusi.

Nebūk per daug gudri ir apskaičiuojanti. Gudrumas nėra geriausias dalykas: kai tik užeis noras, tuoj ir rašyk man, o nelauk, kad aš pirmas Tave laiškais apipilčiau. Tačiau jeigu niekada neateis noras rašyti, tai visai geriau nerašyk. Nėra jokio reikalo jausti pareigą į laišką atsakyti laišku. Jeigu iš vidaus niekas neverčia — tuščias popierio gadinimas. Žinok, kai aš nenorėsiu rašyti, tai ir nerašysiu. Jeigu nejausiu malonumo Tau rašydamas, tai nėra vieno laiško iš manęs nesulauksi.

Dabar oficialiai: Gerai praleisk šventes, per daug nenusigerk kur nors, nepersišok, o būdama linksma linkėk man pasikankinti paties savo labui. Be kančios, tiesiog fizinės, aš neparašau pusantrios eilutės. Kūryba man — sunkiausias katorgos gyvenimas. Tai kas gražu, yra mano sielvarto atžymėta.

Vytautas

P. S. Tiesa, Danai linkėjimų! Aš jai jaučiu didelį draugiškumą!

Jau lygiai savaitė, kaip aš išvažiavau iš Vilniaus, t.y. kaip grįžau iš Vilniaus, išvažiavau šeštadienio vakare ir pirmadienį apie pirmą valandą buvau namuose. Kelionė neįkryrėjo. Iš Vilniaus atvažiavome 12 valandą, išvažiavome 3³⁰ val., 10 valandą buvome Šiauliuose, iš čia link Mažeikių išvykome pirmą valandą, Mažeikiuose buvome 3-čią. Nuėjau pas kunigą Znotiną (mano draugo brolių), bet šis patarė eiti namo (42 klm!). Aš velniškai supykau. Buvau jau para kaip nevalgęs ir nemiegojęs. Šis davė man alaus bonką ir obuolių. Išėjau. Parodė kelią ir pats su reikalais nuskubėjo miestan. Buvo jau pavakarys ir temo, iš vakarų pūtė bjaurus, drėgnas ir velniškai smarkus vėjas, o aš į vakarus ėjau — tiesiog prieš vėją. Iki Sedos 30 klm! Ir žinai, per kiek aš tą nuotolį nusiyrėu? Per pusketvirtos valandos, nes 7 valandą vakaro (sekmadienį) buvau Sedoje. Beveik bėgte bėgau (beveik po devynis kilometrus per valandą); niekas nė žingsnio nepavežė. Buvau sumanęs tą patį vakarą parspausti į namus (iš Sedos iki namų tik 12 kilometrų). Bet buvo toks bjaurus oras, kelias purvinas, velniškas vėjas, o aš taip pavargęs, kad nebebūčiau nuėjęs ne penkių kilometrų. Vos vos parsivilkau iki Sedos klebonijos. Ten, žinojau, gyvena mano buvęs kapelionas. Sugalvojau pas jį apsinakvoti. Taip ir padariau. Žinoma, tas mane (vos neapsiverkė iš džiaugsmo mane pamatęs) maloniai priėmė (pusvalandį bučiavo, o kai paleido iš glėbio, aš taip ir nuvirtau kėdėn iš nuovargio).

Gerai išmiegojęs, pirmadienio rytą, apie 9-tą valandą ištraukiau link namų. Buvo tas pats vėjas ir tas pats bjaurus kelias, bet tas manęs nė kiek negąsdino, nes bebuvo likę tik 12 kilometrų. Iki namų! Visi važiavo į turgų ir velniškai nutaškė mane. Tyčia pro šalį lėkdavo kuo greičiau, kad tik man daugiau purvo užtikštų. Važiavo ten du jauni tokie tipeliai: berniokas ir mergaitė, ir pamatė, jog mane aptėškė, ėmė juoktis. Tada aš su sauja pasėmiau purvo ir drėbiau stačiai į žlibes. Susiraukė, bet nieko nesakė, o toks senukas, važiuodamas iš paskos, pridūrė: „Douts doutam“ (lietuviškai: duotas duotam!).

Apie vienuoliktą buvau namuos. Nustebo pamatę mane. Taip ir baigėsi mano kelionė. Dovanok, kad aš visokius niekus rašinėju.

Šiaip užėjo kažkoks glumas, tai ir parašiau, nors Tau mano kelionės visai neįdomu.

Jau visa savaitė, kaip sėdžiu namuose. Turiu šiltą kambarį, sėdžiu vienas, niekas netrukdo. Per dieną kambary saulė, vakare žaros, naktį — mėnuo. Laukuose truputį sniego ir šalta. Tolumos mėlynos. Baisiai gera dabar laukuos: tylu, kažkaip gera vaikščioti šiltai apsirengus, atradęs zuikio — kiškio pėdas, einu jomis, kol nusibosta. Einu nesvarbu kur, be tikslo, be krypties, einu pats su savim kalbėdamas arba ką nors sapnuodamas. Einu, sekiau kiškio pėdomis, nors neskalinu — t.y. neloju ir kiškių nebaidau ir nesivaikau. Štai tikrosios ekskursijos: vienam tyliais ir gražiais laukais (mano tėviškė tikrai, nemeluotai, objektyviai graži, tą turėtų kiekvienas pripažinti: ežerai, pelkės, kalnai, miškai) eiti ten, kur akys veda. Visokius miestiečių pasivaikščiojimus už miesto aš laikau niekam vertais, stačiai niekinu. Gamton galima išleisti tik jos žinovus ir tokius, kurie ją tikrai myli.

Pas mane jau buvo atpūtęs Paulius, turėjau malonumo klausytis jo svaičiojimų (prisipažinsiu, jis tik sugadina mano apetitą savo kalbomis). Atbėgo toks su polėkiu, kalbėjo daug, kiek supratau, rodos, apie ekskursiją gamton, kuri esanti dieviška. Norįs pasivažinėti su manim rogėmis, tik laukia, kad pasnigtų. Dar, ko gera, reikės iškęsti ir tą kančią.

Naujiems Metams žadėjo atnešti nukalęs žiedą. Į Vilnių atvažiavosi jau susižiedavęs

su, su... Paulium ir jo srove, srove, kuri gali truputį po savim pašlapinti. Nieko nepadarysi, kartais reikia susižieduoti, juk neišgyvensi visą amžių senbernio pozicijose. Na, tiek to.

O žinai, būtų gera pavažinėti rogėmis. Eiti vienam tai geriausia, bet važiuoti geriau dviem. Yra kas, jeigu pasitaiko proga, išversti ir vėl atkelti. O šiaip važiuoti vienam, ypač pasivažinėti, nėra tiek malonu. Aš baisiai norėčiau su Tavim pasukti šiaurės link rogėmis, privažiuoti Šates, keistą ir įdomų miestelį, toliau užsukti į Salantus, į Valančiaus tėviškę (aš Valančių labai gerbiu!), į mano Senolės gimtinę, norėčiau kartu su Tavim aplankyti tas gimines, iš kur kilo mano senolė, norėčiau pakalbėti su tais šiauriečiais, kurie yra tylūs ir rimti, aukšto ūgio ir tvirti, kaip ir jų žemė, kurią jie su nuostabiu atsidavimu myli.

Kai Tu gausi šitą laišką, jau bus turbūt Nauji Metai, o gal ir po Naujų. Tu turbūt kur nors linksminies, triukšmauji taip, jog apie mane prisiminti nėra nė progos. Žinoma, aš visai suprantu ir neturiu nieko prieš. Jeigu Tau linksma, tai ir man gerai. Kad man būtų linksma, man visai nereikia žmonių, užtenka savęs ir savų minčių.

Atvirai prisipažinsiu, jau buvau parašęs Tau porą laiškų, bet tokių niekam tikusių, jog turėjau suplėšyti. Šiaip aš niekada neplėšau, bet šiuo kartu reikėjo plėšyti, nes visai buvo pro šalį nurašyta. Man tai baisiai sunku rašyti laiškus, nemoku, ir gana.

Aš pastebėjau, jog laiškus rašyti ne kiekvienas sugeba. Pav., aš skaičiau Tavo laišką (žinoma, ne man rašytą) ir pamačiau, jog Tu tikrai puikiai rašai, tiesiog klasiškai. Aš Tau pavydžiu. Kiekvienam pavydžiu, jeigu kas gali ką nors geriau už mane.

Tik Tu jau niekam mano laiškų neskaityk. O tai atvažiuos Kriukelytė Vilniun ir ims cituoti. Menkas malonumas Tau ir man. Aš tikiu, jog Tu turėsi kantrybės ir neišjuoksi manęs.

Dabar kai ką rašinėju, bet nesiseka. Gal ir išeis kas nors, tik vis blogiau, negu aš galvojau. Toks jau mano likimas.

Vytautas

Broniuk,

Tu labai nustebsi, kad aš rašau. Žinoma, Tau atrodo, jog šis laiškas nereikalingas: išvažiavau tik kelioms dienoms ir štai, jau neiškentė. Bet Tu nesupyk!

Aš tik grįžau iš stoties ir tuoj Tau rašau. Nežinau pats kodėl, bet noriu kažką rašyti, kažką papasakoti.

Jau mes beveik metai kaip draugaujame, o aš vis dar nebūdavau iki pat slapčiausių širdies kampelių atviras, nes kažko bijodavau, kad Tu nepasijuoktum, kad nepasirodyčiau Tau per kvailas ar panašiai. Tu mane laikai ypatingu žmogumi, galvodavau aš, jeigu aš viską sakysiu, Tau pasirodysiu esąs juokingas, kažkoks menkas, paprastas žmogelis.

Tačiau paskutinėmis dienomis aš daug pasakiau Tau visokių smulkmenų, juokingų dalykų (apie Juozą ir pan.), ir Tu mane išvadina kvailiuku. Nežinau kodėl, aš vis dėlto išdrįsau viską pasakyti.

O kaip būtų gera, jeigu aš priprasčiau Tau viską pasisakyti, viską viską, su įvairiausiais minties atspalviais, iki smulkmenų, ir Tu nesijuoktum iš manęs.

Šįvakar man užėjo kažkoks noras būti tokiam atviram, nuogai atviram, atviram iki paskutinės raidės. Ir aš tikiu, Tu už tai nesupyksi.

Šįvakar Tu mane apkaltinai, kad aš Tave myliu tik vidutiniškai. Galbūt gal nė tiek nemyliu, aš neturiu mato savo meilei pamatuoti, bet pasakysiu, myliu tiek, kiek aš moku ir galiu, ir nežinau, ar aš dar labiau sugebėčiau. Tačiau grįždamas galvojau: pasimelsiu, kad dar labiau mylėčiau, ir pats staiga išsigandau: tada aš būsiu visiškai ligonis. Ir dabar nežinau kas bedaryti: ar melstis, ar ne.

Tu sakei, jog aš kartais galvoju, jog be reikalo Tave myliu, atsieit gailiuosi Tave mylįs. Niekada! Ir jeigu aš gailėčiausi, tai kartu ir nebemylėčiau. Atvirkščiai, aš galvoju kartais, ar aš nenusidedu, jeigu Tave taip labai myliu. Dabar aš visą laiką galvoju apie Tave ir nieko nebelieka pagalvoti apie mokslo, meno ar kitokius dalykus. Rodos, lyg aš skriaudžiu pats save, savo kūrybą. Rodos, jeigu Tu nebūtum mano galvoj, aš vien tik galvočiau apie poeziją, aš save vis kankinčiau, t.y. rašyčiau ir pats save kankindamas gyvenčiau. O dabar aš būnu kartais tik patenkintas, jog tik sau švilpauju ir daugiau nieko. Many iškyla kažkoks konfliktas: ar kartais pats būdamas laimingas aš nenusidedu savo pašaukimui? Ar mano gyvenimo tikslas nėra savęs kankinimas, savo kraujo lašinimas ir iš to gimstanti kūryba? Aš dažnai pagalvoju, jog visi didieji genijai buvo baisiai nelaimingi! O aš: aš laimingiausias pasauly žmogus: pats myliu ir esu mylimas (ar Tu sugalvoji ką nors pasauly puikesnio, laimingesnio). Todėl aš kartais dirbtinu būdu norėdavau sukelti tarp mūsų barnius ir po to didelį kančią gyventi. Bet aš to nepanešdavau ir jaučiu, jog nepanešiu. Todėl dabar galvoju, jog ir neverta taip daryti. Ar aš šiomet neparašiau eilėraščių, ar jie daug blogesni už ankstyvesnius? Argi many dėlto silpnėja gabumai ir noras rašyti? Atrodo, ne. O dėl to, kad aš per daug apie Tave galvoju, o mažai apie ką nors kitą, aš manau šitaip: ateis diena, mes gyvensime kartu, aš jausiu, jog Tu nebe mano svečias, bet mano žmogus, gyvenantis amžinai su manim, aš visados jausiu Tave šalia savęs, kažkaip apie Tave negalvosiu (ir visados savy turėsiu), galvosiu tik apie tai, kas yra reikalinga išsimokslinimui ir kūrybai.

Aš būčiau labai laimingas, jeigu Tu susirastum kambarį mieste ir apsigyventum. viena. Tada aš visą laiką prabūčiau arba pas Tave, arba Tu pas mane, ir aš tada laisvai skaityčiau, dirbčiau ir būčiau toks laimingas, žinodamas, jog Tu šalia manęs. O jeigu Tu kartais dar prieitum, paimtum knygą ir padėtumei į šalį, paskui užspaustumei mano akis ir pabučiuotum, tai aš manyčiau, jog esu vienintelis tikrai laimingas žmogus, kuris bet kada

gyveno.

O dabar aš jaučiu, jog, kai Tu ateini pas mane, tai dar vis esi mano svetys, kuriuo reikia kiek įmanoma daugiau pasidžiaugti, žinoma, tiesioginiam mano darbui tada nebelieka nieko.

Tada aš Tau papasakočiau visa: ką galvoju apie kokį nors klausimą, ką mąstau, ką įsivaizduoju, kaip apie save ir Tave galvoju, žodžiu, tai kas būtų mano sąmonėj, tas būtų ir Tau žinoma. Ar Tu tada tebevadintum mane kvailiuku? Tu būtum tada veidrodis, kur aš amžinai save matyčiau. Tada aš būčiau toks atviras, toks, koks esu pats sau.

Tu sakai, jog aš galbūt ką nors įsimylėsiu vietoj Tavęs. Nesąmonė. Bent man taip atrodo. Tai, kad man kada nors kas nors akimirkai negalėtų patikti, aš neužginčysiu, nes aš ateities dar negyvenau ir apie ją pasakyti nieko negaliu. Bet kad aš nieko nemylėsiu, tą pasakyti galiu. Jeigu kada man kas nors patiktų (neduok Dieve!), tai dar nereikia, kad aš turėčiau ir įsimylėti. Patikti ir įsimylėti yra visai kitas reikalas. Aš ateity bet kokį patikimą užgniaušiu dar pačioj pradžioj. Man iš karto niekas ypatingai nepatinka, tik per ilgesnį laiką aš išsiskiriu, kas gražesnis, ir panašiai. Momentui gali kas nors patikti, bet jeigu to patinkamo žmogaus ilgiau nematyti, tai tas praeis visai lengvai. Ir kai praeis (žinoma, jeigu tai kada atsitiks), aš Tau pasakysiu, į ką aš buvau išžiūrėjęs. Dabar man niekas nepatinka. O dabar štai ta eilė, kuri man praeity patiko (sakau su didžiausiu atvirumu):

trečioj klasėj — Laiminga Beržanskaitė (kas tai lyg „mylėt“ buvau pradėjęs), penktoj klasėj Lėna Jučinskaitė, šeštoj Lionė Daumantaitė (įsivaizduok!), septintoj Lialia Milvydaitė. Tai gimnazijos laikai. Universitete: Monika (nustebai!), Birutė Vaičiūnaitė (gal ne taip pavardė), Matulaitienė (niekada to nepagalvojai). O tu, kurias Tu visada taip mėgai išskaičiuoti: Laima, Gražina ar ten kitos, man visai nepatiko. Nė per nago juodymą. Gal dar truputį patiko Danguolė, bet labai nedaug. Ir padarysiu patį didžiausią prisipažinimą: Tu man niekad nepatikai (patikimas man reiškia tą patį, kas, sakysime, kokios statulos patikimas), atvažiavęs Vilniun (rudeni) aš pajutau, jog Tu man svetimiausias žmogus pasauly, bent tuo, kad tarp Tavęs ir manęs yra kažkokia bedugnė, po Kalėdų aš jaučiau, jog mano ir Tavo likimas neišvengiamai surištas, dabar aš jaučiu, jog mes vienas kitam taip skirti, kaip žmogui yra skirta mirtis. Ir aš niekada nepajutau, kad Tu man patinki. Ot myliu, ir baigta! Tik kartais Tu mane kažkuo sukreti iki pagrindų. Pav., kai Tu kartais ką nors prisimini pasakoji, kada Tu manęs ko nors labai prašai arba, sakysim, šiandien: kada tu manęs siekei pabučiuoti. Tada Tavo veide kažkas sušvinta, sušvinta tai, ką aš vadinu Geist=dvasia=genie=tobulybė. Bet lygiai taip pat mane nukrečia koks nors meno veikalas, kokia didelė mintis.

Patikti, man atrodo, gali kas nors tik tada, kada tą dalyką lygini su kitais, kitas mergaites aš lyginu vieną su kita. Tavęs nė su kuria nors nesu palyginęs. Nė nepagalvoju apie tai. Kažkokioj plotmėj Tu stovi, tik ne toj pačioj.

Todėl, kad Tu būtum man patikus, negalėčiau pasakyti, nebent tai, kad aš kartais didžiuojuosi Tavimi: kada Tu atsistoji salia kitų mergaičių, aš matau, kad Tu esi kažkokia išdidesnė, rimtesnė, aristokratiškesnė, ir aš tada Tavęs baisiai visiems pavydžiu ir bijau, kad Tu nepagalvotum: Tokia aš galiu vertingesniems už Tave patikti. Prisimink iš VII ... ir aukštos, šviesiaplaukės jų mergaitės..., kai aš rašiau, tai aš Tave mačiau visose šitose mergaitėse, o žodžiuose... Ir jų gražuolės moterys... savo senele. Ir aš turiu prisipažinti: jog užtenka, kai aš ištariu (taip banaliai ir ne naujai)... Ir aukštos, šviesiaplaukės jų mergaitės, kaip visų akyse atsistoją tikrai nuostabiai gražios mergaitės. Ir ne tik gražios, bet kažkuo pranašesnės už visas esamas. Mano talentas ir yra tame: jog kai ištariu pirmuosius žodžius, susikuria keista nuotaika, na žinoma, tada kiekvienas žodis tampa vaizdas, labai vaizdas. Tu pati sakai: aš viską matau! Taigi kiti toj mano VII vizijoje matys nuostabiai gražias mergaites, o aš mačiau rašydamas ir tebematau skaitydamas — Tave.

Kaip Dievas mato, visas mano entuziazmas rašyti, ryškumas dingo, aš jau noriu

miego, todėl ir neberašau, nes, ko gero, toliau tik parašyčiau, o ne pasakyčiau tai, kas manyje yra.

Atmink sekmadienį! Broniuk, parvažiuok!

Vytautas

24

Šarnelė, 1942.V.22

Mano vasaros atostogos jau pradėtos. Šiandien parvykau į namus ir iš čia rašau pirmą laišką.

Parkeliavau gana puikiai. Trečiadienį apie septintą valandą vakaro buvau jau Telšiuose. Čia pernakvojau pas savo pusseserę — aną dvarininko dukterį, apie kurią aš Tau kalbėjau. Jų dvarą pernai atėmė rusai, tėvą išvežė Sibiran; po to motina su dviem dukterim persikėlė gyventi į miestą, į savo buvusius namus: čia jos nemokamai gavo du mažus kambarius ir virtuvę. Jos dabar gana paprastai gyvena. O kadaise gyveno labai šauniai.

Ketvirtadienį aš nusikrausčiau pas Kelpšą. Negali suprasti, kaip jis mane pamatęs apsidžiaugė. Čia, Telšiuose, ką tik buvo pasibaigusi registracija, ir Kelpšos nepaėmė. Pasirodo, jis visai sveikas, žuvo tik jo vienas mažesniųjų broliukų. Jis laukuose rado granatą, ėmė ją krapštinėti, ir ši sprogdama jį užmušė.

Pas Kelpšą išbuvau visą ketvirtadienį. Tai buvo be galo graži diena, ir aš pajutau tikrąjį pavasarį ir pamačiau tikrąjį savos žemės veidą. Mėlynuos rūkuos išnykstančios kalvos ir monotoniška vėversiuokų daina giliai įsirėžė mano atmintin. Vakare mes išsivirėm pupelių kavos, užsipylėm grietinėlės ir išsėdėjom beplepėdami iki pusę pirmos. Rytą, septintą valandą, pasikinkėm arklį, susidėjom čemodanus ir išvykom į Šarnelę. Ir štai aš namuos.

Ši diena taip pat nebloga. Aš visai gerai jaučiuos. Kelpša jau išvyko į namus. Aš sėdžiu savo kambary, klausau radijušo ir rašau Tau laišką.

(Tiesa, kad neužmirščiau: gumos nei Šiauliuos, nei Telšiuos, nei Alsėdžiuos negavau. Jeigu kada pasisektų gauti, tai atsiųščiau.)

Iš Kelpšos atsivežiau nemaža knygų: skaitysiu. O aš turėsiu daug, daug laiko! Poryt Sekminės, nėra kur vykt ir nėra kas veikt, aš be galo gerai jaučiuos; visa vasara prieš mane, bet aš negaliu apie ją kartu ir pagalvoti: ta gražioji vasara praeis vienatvėj, ir visą laiką aš nematysiu Tavęs. Aš dabar taip prie Tavęs buvau prisirišęs ir taip visada jaučiau Tavo artumą, kad dabar lyg sunkus akmuo suspaudžia ir suslegia mane, jei aš pagalvoju apie atsiskyrimo laiką.

Todėl Tu rašyk man, dažnai rašyk ir rašyk apie viską, visas smulkmenas, kurias Tu ten patirsi, tada aš jausiuos arčiau Tavęs, taip aš dalyvausiu Tavo gyvenime. Nežinau, ką aš pagalvočiau, jeigu Tu nerašytum man laiškų dėl to, kad reikia prirašyti savo adresą. Jeigu pagaliau nenorėsi rašyti savo pavardės, tai parašyk kokią išgalvotą, nes juk tie laiškai eis pas mane, o ne pas Tave. O pagaliau, jeigu Tau gėda parašyti man laišką, tai geriau visai nerašyk. Be to, kai rašysi, nelauk būtinai dviejų mano laiškų, kad galėtum parašyti vieną. Rašyk, kai prisiminsi mane ir norėsi šį tą pasisakyti. Iš to aš žinosiu, kiek aš Tau reikalingas. Jeigu neturėsi noro, tai nerašyk. Svarbiausia rašyk nuoširdžiai. Aš taip pat darysiu: visada be dviveidiškų pasakymų ir minčių. Aš būsiu baisiai atviras, teisingas ir nuoširdus.

Broniuk, nenutolk nuo manęs! Jeigu aš rudenį atvažiuoju pajusiu, jog Tu tolsti nuo manęs, man bus be galo sunku. Nežinau, ar aš galiu to iš Tavęs reikalauti, bet norėčiau, kad Tu būtum visada ir visa mano. Dalintis Tavimi su kuo nors negalėsiu. Tu esi baisiai į mane panaši. Taigi, ar Tu galėtum mane su kuo nors pasidalinti? Aš žinau, yra sunku girdėti Tau

šiuos mano nuolat kartojamus žodžius, tačiau aš negaliu susilaikyti jų nepakartojęs.

Šias kelias dienas aš gerai praleidau. Nauji išpūdžiai ir nauji žmonės kažkaip užtušavo Tavo prisiminimą, ir aš vis stengiaus kuo mažiau apie Tave galvoti. Bet Tu esi įaugus manin, ir aš visada jaučiu, nieko negalvodamas, Tavo nebuvimą. Kiekvienas džiaugsmas visada šešėliuotas, kiekviena akimirka visada nepilna, kiekviena diena ne tokia graži be Tavęs. Ir aš jaučiu, dabar likęs vienas aš su kiekviena diena vis labiau pasiilgsiu Tavęs. Nežinau, kaip aš tai panešiu! Tau atrodo, jog aš labai sentimentalus. Bet netikėk: sentimentalus nebuvau ir nebūsiu, o Tavęs vis dėlto nei vienos dienos negalėsiu pamiršti. Koks tolimas ir koks tolimas šis ruduo!

Šianakt paryčiu man pasirodė, jog Tu priėjai prie manęs. Aš suvirpėjau ir pašokau apsižvalgyti, ar tikrai Tu kambary esi. Ir kažkaip buvo be galo skaudu, kai susivokiau kur esąs.

Aš nežinau, kada Tu gausi šį laišką. Namiškiai sako, jog laiškas Vilniun eina apie 10-tį dienų. Gal ateis greičiau? Bet paskui laiškas ateis Tau kas savaitę arba dažniau, nes aš įmesiu vis naujus. Ir Tu, Broniuk, nepatingėk, parašyk, nieko geresnio aš nesugalvočiau Tavo vietoj mano džiaugsmui.

Kituos laiškuos aš bandysiu parašyti, kaip išgyvenau naujoj vietoj, ką galvoju, ką rašinėju. Manau, jog šią vasarą parašysiu ką nors. Truputį blogiau, kai namuos kartu gyvens ir brolis. Jis tik trukdys mane. Nieko neveikia: miega, valgo, važinėja į aplinkinius miestus, ūžia su draugais, o mamai maža tepadedu. Bet kad jis manęs netrukdytų, aš išeisiu į laukus, į miškus; ten skaitysiu, galvosiu ir rašysiu.

Šią vasarą manau palikti vėl jautrus kaip drebanti styga. Vakaraus iki pusiaunakčio klausysiu muzikos, dabar aš jos taip pasiilgęs. O muzika jautrumui kelti yra viena iš geriausių priemonių. Pavojinga tik tai, kad, beforsuodamas jautrumą, aš vis labiau imsiu pasiilgt Tavęs ir nežinia iki ko prieisiu.

Tiesa, jeigu man ateitų Vilniun kokie laiškai, siųsk man. Be to, man parašyk, ar ketvirtadienį Pranutė buvo radifone, ar skaitė mano eilėraščių? Aš pats apie tai visai nieko nežinau.

Šiandieną visą dieną miegojau laukuos. Skaičiau, galvojau, dabar vėl sėdžiu prie radijušo. Atrodo, taip praslinks visa vasara. Čia bus visai ramu, tiktai mane baugina brolio elgesys. Jis nieko neveikia, uliavoja su draugais, skriaudžia namiškius. Vakar jis parsivežė alaus, degtinės ir per visą naktį girtuokliavo. Aš griežtai atsisakiau, jis užpyko. Mes esame lyg karo stovyje. Aš žinau, jis bus visada toks, todėl nemaža man trukdys. O aš tačiau norėčiau visiškai vienatvės.

Tiesa, Tu, Broniuk, pasiklausinėk Vilniuje, ar yra dar kostiumams medžiagų. Atrodo, aš čia gausiu leidimą. Jeigu Tu sutiktum, aš atsiųsčiau pinigų ir leidimą, o Tavo skoniui aš visiškai pasitikiu. Kai rašysi, parašyk, ką Tu šiuo reikalu galvoji.

Dabar yra pats pavakarys, ir aš einu vėl į laukus. Nežinau dėl ko, bet esu truputį piktas ir susierzinęs, nes aš negaliu pagalvoti, jog aš Tave ilgai, ilgai nematysiu.

Broniuk, Tu dovanok man už visus metus, kada buvome kartu. Aš buvau pasidaręs įtarus ir pavydus, todėl Tau prišnekėjau nemalonių dalykų. Pasistengsiu kitais metais toks nebūti. Tu jauskis visiškai laisva, jeigu Tave kas nors traukia, eik, visiškai nesivaržydama manęs. Vienintelis dalykas, kuris turi saugoti mūsų tarprių draugystę, tebus meilė. Tačiau aš kartu norėčiau, kad būtum atvira: jeigu imsi mane mažiau mylėti, atvirai pranešk man. Aš žinau: vasara gal atitolins Tave nuo manęs ir Tu tapsi artimesnė kitiems, tačiau, jei taip įvyktų, neslėpdama pranešk man. Aš apie bet kokias savo metamorfozes tuoj pat Tau rašysiu.

Šiandien Sekminės! Nuostabiai graži diena. Aš su sesute atėjau Kalvarijon. (Tiesa, kai rašysi, niekada nepamiršk parašyti Žem-Kalvarija, nes kitaip nusiųs Suvalkų Kalvarijon.) Dabar, tikiuos, Tu Kaune.

O kaip kvepia laukai ir medžiai. Visur nuostabiai tylu, šviesu, tolimos erdvės virpa šiltoje šviesoje, ir man kažkaip lengva, gera. Einu ir, rods, sapnuoju. Sapnuoju apie vasarą, saulę ir gėles, ir kažkokia lengva šiluma supa mano sapnus.

Ir Tau daug saulės, šviesos ir tylaus, virpančio džiaugsmo.

Vytautas

Ėmiau mokytis lotynų kalbos, kiekvieną dieną išeinu po du paragrafus. Rudenį aš Tau parodysiu savo sugebėjimus, galbūt galėsiu ir egzaminą išlaikyti. Be to, kai atsiūsi graikų kalbos sąsiuvinį, varysiu toliau ir graikų kalbą. Jeigu sąsiuvinių dar nebūtum pasiuntus, tai kartu įdėk ir muzikos vadovėlį.

Visokie planai sukasi galvoje. Baigęs rašyti vizijas, pradėsiu naujus darbus. Sumaniau eilėraščiais aprašyti visą žmogaus gyvenimą, nuo vaikystės iki grabo lentos, nuo kasdieniškų reikalų iki intymiausių sielos virpėjimų, sumaniau eilėraščiais išsakyti mokslo ir filosofijos teorijas. Pamatysim, į ką tai bus panašu. Be to, rūpinuos ir „Mirstančiuoju žmogum“, atrodo, jog aš dar jį atidėsiu ir rašysiu tik vėliau, nors fragmentus manau dar šią vasarą parašyti. Tai bus labai ilgas dalykas, mažiausia kokios poros šimtų posmelių. Jeigu tas pasisektų, vizijos tebtų gėdingas prisiminimas.

(Tiesa, aš norėjau pasiklausti, ar Tau kartais neprikibo mano liga. Jeigu taip, greit rašyk man, aš Tau atsiūsiu vaistų. Nes aš radau jų pas mamą, ir ji mane jau nugyde. Šiaip, ji sako, tie spuogeliai yra bjaurūs, jie vis plečias ir velnioniškai niežti. Taigi pranešk man!)

Dovanok man, jei aš rašau vis skirtingu rašalu. Matai, čia visai neturiu rašalo. Jeigu nugriebiu iš broliukų, tai gerai.

Dėl vis pikto parašyk man, kaip eina reikalai Vilniuje. Ar iš Muziejaus dar neišbėgo Pranė, Umbrasas? Jeigu jie tebėra, perduok gerų dienų. Be to, ir Juozui. Žinai, man net nesmagu daros, kai aš prisimenu Juozą. Juk aš gerokai apsijuokinau. Aš lygiai toks pat kaip ir visi žmonės, nes aš pavydžiu. Žinoma, pavydėti galiu ir aš, bet negražu nesusivaldyti. Ir be to, aš daug kartų buvau pavydus, ir nejaučiu, kad galėčiau būti kitokesnis. Oi kaip tas kvaila?! Žinoma, čia buvo viena priežastis. Pirmiau aš tikėjau tavo absoliutiniu ištikimumu. Tas ištikimumas nereiškė man, kad Tu turi nė su kuo nesusitikti, nė su kuo nepasikalbėti. Bet tai reiškė, kad Tu mane tiek vertini ir niekuomet manęs neišduosi. Bet tai pasirodė esanti nereali svajonė. Ir ta svajonė žlugo, kai Tu nuėjai į operą. Čia svarbiausia ne tai, kad Tu nuėjai, kad su kitu berniuku, bet kad Tu nepasisakei ir mane prigaudinėjai. Žinoma, Tu manei, jei aš nesužinosiu, tai man ir širdies neskaudės. Bet vis dėlto, Tu mane apgavai, Tu nuo manęs kažką nuslėpei, Tu pasislėpei nuo manęs, ir aš pajutau, kad Tu gali mane išduoti, gali būti man svetima. Ir nuo tada mano širdyje kažkas trūko. Aš ėmiau abejoti net Tavo meile (iki to nuėjau).

Ir paskui Tu pati atsimeni, koks aš pasidariau akylus, kaip aš ėmiau sekti visus Tavo žingsnius, aš stengiaus vis žiūrėt, ar Tavo kalba nėra dviprasmiška. Tada iškilo ir mano pavydas, nes pavydas tekilsta tada, kai griūna pasitikėjimas. Nuo to laiko aš nebetikiu Tavo absoliutiniu ištikimumu, nors prieš tai kūnu ir krauju tikėjau. (Aš pats, deja, turiu savo nenaudai prisipažinti, kad Tau iki šiol buvau ne tik veiksmas, bet ir mintyse ištikimas.)

Šiandien, žinoma, aš, sėdėdamas čia kaime, ir atsitraukęs nuo kasdienybės ir visokio žmogų įaudrinančio triukšmo, suprantu viską ir liūdnai teigiu: absoliutinio ištikimumo nėra ir jo negali būti. Ir to iš žmogaus negalima reikalauti, ypač iš mergaitės. Ir kai pagalvoju apie ateitį, man atrodo, jog ateis diena, kada mes taip stipriai nebemylėsime vienas kito, ar neateis į galvą kuriam dar skaudžiau išduoti savo draugą. Aš net dabar kai kada Tavyje mačiau ūpą, nuotaiką, šešėlį, prieštaraujantį mūsų bendrumui. Tada Tavyje iškildavo bendras mergaitėms kurtizaniškumas ir Tu įsigeisdavai nors sekundei paragauti svetimos meilės, svetimos avantiūros, ir tau patikdavo svetimi, glostantys žvilgsniai. Ir kaip liūdna jausti, kad tai visai

negali eiti priekaištu, nes tai mergaitės esmės dalis, tai mergaitės privalumas, ir kartais net jos žavumas.

Tačiau aš daug greičiau priprasiu prie to, kai tu sakysi: tas ir tas man truputį patinka, to aš noriu, taip ir taip pagalvojau, negu prie Tavo tam tikro (nors ir labai menko) nuslėpimo.

Absoliutaus ištikimumo nėra ir jo nėra ko reikalauti. Geriau absoliutus atvirumas ir supratimas. Aš sutinku būti Tau absoliučiai atviras, jeigu Tu sutiksi būti taip pat absoliučiai atvira. Apsispręsk! Neprižadėk per daug lengvai. Tai per daug sunkus dalykas, kad galėtum nepagalvojus pasižadėti.

Aš dabar visada rašau ir rašysiu (nors tas turėtų didžiausių pasekmių) Tau taip kaip galvoju: nė nepagalvodamas ką nors nuslėpti.

Tu kartais gal stebies, kodėl aš taip daug reikalauju. Kitiems užtenka daug mažiau, ir jie jaučiasi laimingi. Tiesa, yra tokių. Bet aš nesu toks. Aš noriu visko arba nieko. Bet ko nors visko. Aš iš visur noriu nuostabiai daug. Bet aš pats taip pat stengiuos atiduoti viską. Taigi aš noriu Tavo absoliutaus draugiškumo ir atvirumo (ne ištikimumo!).

Vis dėlto kaime gerai gyventi. Miegi, valgai, vaikštai po laukus ir nieko neveiki. Iki šiol dar nė piršto nepajudinau ir nemanau pajudinti. Nebent kada iš pasileidimo ar iš pramogos padirbėsiu. Užtat esu nuostabiai vienas. Aš tik dabar įsižiūrėjau, kas yra vienkiemis. Per dieną vaikštai po laukus ir nieko nesutinki.

Visą dieną išbuvau laukuose, miegojau padirvėję, pabudau visas apsvaigęs ir nuo saulės nukepusia nugara. Dabar vos pasijudinti begaliu. Netikėjau, kad staigus nudegimas tiek skaudėtų, atrodo lyg nuluptas. Pabudęs vaikščiojau pelkynuose ir prisirankiojau įvairiausių gėlių. Parnešiau ir sudėjau į astronomijos vadovėlį. Tegu sau kalbasi žvaigždės su gėlėmis: nes juk jos visos žydi: vienos aukštai, kitos čia, žemėje.

Aš jaučiu, kaip širdyje kažkas auga, plečiasi: plečiasi mano vienišumas (mama sako, jog aš esu vienuolis, ji pyksta, kam aš tiek daug skaitau ir dirbu), plečiasi ir stiprėja įvairios mintys, ir aš imu svaigti nuo jų sunkumo, o širdis apsvaigusi nuo laukų, vėjų, kvėpiančių kalvų ir vakarais garuojančių balų. Ir man kažkaip neįprastai gera, ir aš jaučiu turįs kažką daryti, ir mano siela kažko belaukdama virpa. Ji taip pamažėl auga ir auga...

Šįvakar turbūt lis. Aš ilgai gulėjau paežy ir žiūrėjau į dangų. Jo viduriu rinkosi mažučiai, garbanoti debesys. Aš kažkur esu juos matęs, rodos, kada tai pajūry. Ir man todėl prisiminė jūra ir vasara, ir ašen kažko baisiai išsiilgau.

Šiandien sužinojau, jog mažas būdamas sirgau raupais. Senelė laikydavo rankas, kad aš nesudraskyčiau sau veido. Tačiau žymių yra dar likę. Vietomis mano veidas yra rauplėtas. Ar Tu to nepastebėjai?

Pačiame gražiausiame ir toli aplinkui aukščiausiame kalne aš išitaisiau stebėjimo punktą. Aš jin įlipu keletą kartų per dieną ir žvalgausi po apylinkes. Nepaprastai toli matosi tomis saulėtomis ir šiltomis dienomis.

Jau žydi trešnės (Nežinau, ar Tau pažįstamas toks medis?), bet obelys dar nežydi.

Miške aš išitaisiau skaityklą. Atsivilkau mokyklinį suolą miškan, į gražią aikštelę, visai netoliese to didžiojo kalno ir ten skaitau arba mokausi. Tik per daug karsta būna.

Nuo pat ryto lyja. Aš sėdžiu kambaryje, skaitau; kitą savaitę imsiu rašyti Vizijoms pabaigą. Beje, nekantriai laikiu Tavo laiško, kurio nesitikiu greitai sulaukti. Kažin ar Tu šiandien jau būsi gavus mano pirmąjį laišką? Parašyk man, kad jį gavai!

Aš ilgai abejoju, ar Tau pasisakyti tai, ar ne. Bet aš pasižadėjau būti visiškai atviras, todėl ir prisipažįstu. Grįžęs į namus aš, kažin ko spiriamas, savo dienoraštin parašiau visokias savo abejones ir prisipažinimus ir tai pavadinau „išpažintim“. Kai rašiau, aš tikėjau, jog Tu šito niekada neskaitysi, todėl rašiau, kas tik man galvon beatėjo. Bet dabar, rudenį, aš žinau, Tu jo paprašysi. Ir aš dėlto dabar į tai, ką parašiau, net pažvelgti bijau.

Tu parašyk man, kas dedasi Vilniuje: kokios nuotaikos, koks gyvenimas, kaip gyveni? Aš čia gyvenu ir nieko apie pasaulį nežinau. Gyvenu lyg laukinis koks ar atsiskyrėlis: apie išorinį pasaulį nieko nežinau. Todėl Tu nepyk, jei rašau tik apie save. Apie kitus aš nieko nežinau.

Vytautas

Šiandien aš buvau pašte ir įmečiau Tau laišką. Aš tikėjausi, jog gausiu ir iš Taveš, nes jau beveik dvi savaitės, kaip tupiu namuose. Aš galvojau: po savaitės Tu parašei, ir aš gausiu antros savaitės gale pirmą Tavo laišką. Aš Tavo laiško baisiai laukiau, bet šiandien jo dar negavau.

Ir išėjus iš pašto man pasidarė taip liūdna, taip skaudu. Ir aš pirmą kartą pajutau, kaip nepaprastai Tave myliu. Aš niekad netikėjau, jog taip Taveš pasiilgsiu. Po pamaldų aš tuoj išėjau į namus, ir einant aš jaučiau kažkokį dusinamą skausmą, o akis temdė pirmos tikrosios ašaros.

Kai išvydau vėl savo laukus, man pasidarė truputį lengviau. Tėviškė lyg mylimoji valandėlei, rodos, nuramino mane. Aš greit iš namų išėjau pasivaikščioti, atėjau čia, į skaityklą, ir ėmiau rašyti Tau laišką Bet dabar aš vėl nieko nebematau... Dar tepraėjo tik dvi savaitės, o man jau atrodo amžiai. Ir kai aš pagalvoju, jog dar 4-5 mėnesiai prieš akis, man muša kraujas galvon. Jeigu Tu nesipriešinsi, kitais metais tiek ilgai namuose nebūsiu.

O Tu gal, Broniuk, lauki, kol gausi du mano laiškus ir tada parašysi man vieną? O gal Tu manai, kad mūsų draugystė tik sutartis? Jei sukalbėjom, jog Tu į mano du laiškus atsakysi vienu, tai Tu to ir laikysies? Praeis gal dvi savaitės, kol Tu gausi pirmąjį mano laišką, po trijų savaitių antrąjį ir tada parašysi man. Jau bus praėjęs mėnuo, kol aš gausiu Tavo laišką. Jei Tu laikysies, Broniuk, taisykliu, tai visai geriau nerašyk; jei Tu rašysi iš reikalo, bet ne iš noro, tai suplėšyk ir numesk. O aš savo norą sutramdysiu ir Taveš nebevarginsiu, — neberašysiu.

Tai kodėl Tu, praėjus savaitei po mano išvažiavimo, neparašei, o būtinai lauki dviejų mano laiškų? Tu, žinok, gyveni draugių ir draugų būry, gyveni mieste, kur galima šen ten nueiti ir išsiblaškyti, tai Tau nebaisu, Tu nejauti mano nebuvimo. Bet ką veikti man, turinčiam čia vien savo mintis, kuriose sukies Tu ir Tu, ir Tu?..

Si fractus illabatur orbis, impavidum ferient minae = Jei palaužtas sugriūtų pasaulis, drąsųjį pagimdytų griuvėsiai.

Atspėk, kodėl patiko man tas posakis? Ką jis man reiškia. Vėliau aš apie jį Tau parašysiu, o dabar Tu įspėk.

Perduok geras dienas Juozui ir Pauliui, Monikai, Pranei ir Juzei. Ir kitiems. Beje, Čipkui! Terašo man, aš jam parašyčiau, bet nežinau adreso.

Sveikinu Tave! Ir žinai dėl ko? Prisiminiau, jog Tu laimėjai prieš mane. Mylėti ir to neparodyti ištisus dvejus metus... tai jau praneša mano fantaziją, ir aš manau, jog Tu čia truputį perdedi. O jei tai yra tikrą teisybę, tai lenkiu prieš Tave savo galvą. Tokios valios ir kantrybės aš nesu matęs. Aš esu kantrus ir labai užsispyręs, bet daugiausia galėčiau išverti porą mėnesių. Bet kantrieji visada laimi, tik vėliau nusivilia savo laimėjimu. Pamato, kad neverta buvo bandyti savo kantrybę. Ar ne taip?

Kažkokia keista nuotaika. Ir ji manęs nepalieka visą laiką. Vakaraš ilgai ilgai negaliu užmigti, ir aš pasidarau jautrus kaip styga, ir atrodo, aš galėčiau visa eilėraščiais išreikšti. Rytais mokaš lotynų. Bet rytais galvoju blaiviau ir šalčiau, tačiau ta pati nuotaika, nors atvėsus, supa mane. Atrodai, lyg būtum guma, kažkas tempia ir tempia. Ir popiet aš išeinu ir einu, einu, einu... kažkokio ilgesio ir pilnybės blaškomas. O aplinkui viskas tvinsta spalvomis, kuriose vyrauja įvairiausių atšėšėlių žalia spalva. Ir ji tokia gyva ir sultinga, ir man žemė pasirodo tokia vaisinga ir pilna gyvybės, lyg prasivėręs šaltinis. Vilniaus gamta graži, bet joje mažiau pastebėsi pertekliaus ir gyvybingumo.

Je suis seul comme le Roi. Ir taip vienas per visas dienas. Įsivaizduok, jog Tave ištrėmė kažkas į nežinomą salą. Ten yra vietinių gyventojų, bet Tu su jais nesusišneki, be to, jie dažniausiai miega. Ir ką Tu veiktum toj bežadėj ir kaitrioj tyloj. Aš tikiu, Tu eitum ir eitum, kažką liūdnai mąstydamas, ir kartais Tavo akyse suspindėtų dvi niekam nežinomos ašaros.

Lygiai prieš 21-rius metus viena nelaiminga motina pagimdė Tavo nelaimėi nelaimingąjį. Įspėk, kas tas, ir atsakymą atsiųsk man.

Aš ką tik grįžau iš kelionės. Širynt aš iškeliavau pas vieną iš savo draugų. Tai vienas iš tų dviejų, kurie mane buvo nutarę globoti ir saugoti. Aš jį radau namuose. Pasirodo, visą metų išbuvęs kaimo mokytoju ir prieš kelias dienas sugrįžęs į namus atostogom. Jis ėmė

man pasakoti, kaip gyvenęs, kaip praleidęs laiką, kokias patyręs meilės istorijas. Prisiminėm gimnazijos draugus. Visi suaugo ir „sumodernėjo“. Švenčiausios mūsų klasės mergaitės virtę labai blatnomis, tiesiog reikią saugotis, kad neprarastum vainikėlių. Aš pastebėjau, jog mano draugas irgi už mane truputį modernesnis, ir kažkaip keista, keista.

Man rodos, jog neseniai bombardavo Vilnių. Tu spruk iš to Vilniaus kur nors į kaimą, o kitaip Tu ten pražūsi. Argi taip svarbu ta tarnyba? Nebijok, rudenį gausi kitą, nes mergaitei, manau, niekada nebus per daug sunku. Be to, per daug neišdyk, elkis taip, tarsi aš matyčiau.

Šiandien vos paeinu. Mat vakar prisibraidžiojau po pelkes, suvaikščiojau apie dvidešimtį kilometrų, tai šiandien ir nebepaeinu. Ėmiau kažin kodėl kosėti.

Esu vienas pats namuose. Visi kiti laukuose. O diena nepaprastai graži, nors vėjuota. Dangus mėlynas, kaip Tavo suknelė, kurią Tu vilkėjai paskutinį sekmadienį prieš man išvažiuojant. Ir balti, mažučiai debesys plaukia vis tolyn ir tolyn. Aš sėdžiu prie lango, ir vasara metasi į akis: visur taip daug gyvybės. Sode žydi obelys, vyšnios ir kriaušės. Sakos supasi palangėje. Kažkokia šventadieniška tyla viešpatauja namuose. Kiekviename kambaryje dideli saulės langai grindyse. Ir aš kažką prisimenu, mąstau, šypsau nežinia kam, ir vėl sėdžiu tylus. Aš galvoju apie Tave, kada mes kurėjome, kaip Tu atrodei, ir, rodos, matau Tavo veidą pusiau nusviestą saulės, pusiau šešėlyje. Aš norėčiau tikėti, jog Tu esi kur nors netoli, bet neįstengiu. Aš žinau, jog Tu toli toli. Ir man valandomis taip sunku šitą šviesią vasarą. Aš dabar pavydžiu visiems tiems, kurie šnekasi, juokauja, pereina per gatvę su Tavimi. Jie nežino, kaip tai yra daug.

Non omnis moriar, multaque pars mei vitabit Llibitinam (laidotuves). Atsiųsk Horacijaus „Paminklą“, jeigu kur nors rasi.

Kažkada rašiau, jog sumaniau kažką rašyti. Vakar jau galutinai išryškėjo ką. Bet tai baisus ir milžiniškas darbas, kuris atims kokių 30 darbo metų. Jei tą ištesėčiau, būčiau nepralenkta pasaulyje patvarumu, siekiančio iki idiotiško. Labai sunku nusakyti, kas tai bus, bet jame bus surašyta visa žmogaus istorija nuo Adomo iki Tavęs, atseit viskas.

Bet Tu niekam neprasitark nè puse žodžio. Niekam aš apie jį nesakysiu, kol bent dalies neparašysiu. Tiesa, Vizijų dar nebaigiau, bet, kai pagysiu, imsiuos tuoj darbo. Reikia nusikratyti. Tik Tu kartais nepamanyk, jog aš rimtai sergu, visai ne, menkai pavaikščioju, bet nieko. Galva truputį skauda. Bet aš tikiu, poryt jau galėsiu vaikščioti kaip ir seniau.

Kažkaip baisiai vienas esu. Sėdžiu kambary, žvalgaus pro langą. Lauke nuostabiai gražu. O aplink visur tyluma, jog net spengia ausyse. Žmonių, su kuriais galėčiau pasikalbėti, visai nėra. Bet ne tik čia, bet ir kitur nėra, išskyrus vieną Tave. Ir aš dėlto baisiai bijau, kad neprarasčiau Tavęs.

Vytautas

Gavau Tavo laišką, todėl rašau. „Vizijų“ dar nebaigiau — keik ar nekeik. Tiesa, „Pabaigą“ jau turiu, tačiau kai ką noriu joje pakeisti. Kai tik jausiuos užbaigęs, tuoj pasiūsiu Tau, tik nurodyk adresą. Vietoj jos siunčiu tris eilėraščius. Pažvelk į juos:

ŠEŠĖLIS

Aš sėdžiu vienas vakarop ties ežeru,
Perdien suspėjęs ir pavargt, ir nusivilti,
Ir nejudrus seku, kaip vėjas netolies mažom bangom
Skalauja gelsvą kranto smiltį.

Aš nieko nemąstau, tik šiaip sau tyliai

Niūniuoju kažkada išmoktą dainą.

Aplinkui visiškai ramu. Girdėtis vieškeliu

Kažkas iš kaimo grįždamas pareina.

Ir žingsniai vis kaskart artėja

Pro ežerą prabėgančiu keliu baltuoju.

Staiga matau: kaip puola ant vandens tamsus šešėlis

Ir kaip tolyn bangom siūbuoja.

Aš pagalvoju: mano štai gyvenimas

Praeina lyg šešėlis...

Ir vėl ramiai stebiu, kaip irsta plaunamas

Purus pakrančių smėlis.

Eilėraštis dar nėra išbaigtas, tačiau architektonika ir pati mintis ir toliau paliks ta pati. Viskas turėtų būti telkiama į žodžius: „Praeina lyg šešėlis“. Šiaip kiti posmeliai nebūtų reikalingi, jei jie neiškeltų tų žodžių. Tačiau aš nežinau, kaip man tas pasisekė. Kitas eilėraštis paremtas vien idėja, sutelkta paskutiniame posmelyje.

KARALIUS

Gyveno kartą nelaimingas, vienišas karalius,
Turėjo jis didingus, neįspėjamus planus,
Bet patarėjus ir ministerius
Labai mažus.

Parėmęs rankom galvą, mąstė tas karalius

Ir buvo liūdnas, nekalbus.

Nerado jis šaly aristokratų,
Kurie kalbėtų jam protingus ir švelnius žodžius.
Ir lyg naktis sutemo nelaimingojo karaliaus veidas,
Kada prieš mirtį jį aplankė išsigimėlis sūnus.
Jis matė, kaip to bukapročio rankoje
Didinga ir graži imperija sugniūš.
Ir pirmą kartą nuo širdies pakilo sunkios ašaros...
Tačiau, kad neužlietų jos skruostus,
Užgniaužė skausmą, metų metais tvinusį,
Ir mirė šaltas, išdidus.

Trečias eilėraštis paremtas paskirų sakinių taiklumu. Man pačiam jis labiausiai patinka, ir aš jį dažnai sau padeklamuojau (atleisk už nekuklumą!).

AŠ PAŽINAU KARALIŲ TAVYJE

*Aš pažinau karalių tavyje iš žingsnių aido
Ir iš akių blizgėjimo aštraus.
Nors kartais jos iš tavo liūdno ir pailgo veido
Man švietė giedrumu audros nuskaidrinto dangaus.*

*Kiekvienas tavo žodis išdidus, bet mielas,
Kiekvienas tavo mostas laisvas ir platus
Kalbėjo apie didžią gražią sielą,
Praaugusių lyg aukštas medis girioje visus medžius.*

Nes tu sakei: „per žemę mes praeinam
Tik vienašyk, tai būkime tvirti!
Kieno gyvenimas bus panašus į dainą,
Tas nesutirps mirty“.

*Todėl (nors neturėjai tu namų, kai saulė leidos,
Nei sosto, nei tarnų karališkam dvare)
Iš tavo liūdno ir pailgo veido
Aš pažinau karalių tavyje.*

Štai ir viskas, ką aš parašiau! Tiesa, parašiau prozoje „Apie žmogaus mizeriją“,

tačiau tai per ilgas dalykas, ir jo laiškan nesugrūsi. Jei Tu labai norėtum, galėčiau pasiūsti.

Kad mažai rašau, nebark manęs. Vis dėlto, šią vasarą aš daug parašysiu. Tie trys eilėraščiai parašyti savaitės bėgyje. „Apie žmogaus mizeriją“ aš parašiau per porą valandų. Kartais aš jaučiu savyje tiek jėgos, jog galėčiau pakeisti žemės veidą. Tik gaila, ji neilgai tesilaiko. Po to ateina vėl nepajėgumo momentai.

Kaip ten bebūtų: liepos mėnesį aš padarysiu šienapjūties mėnesiu. Baigsiu „Vizijas“, vėliau parašysiu „Simfoniją Nr. 1“ ir šiaip eilėraščių plunksnos išmiklinimui, kad rudenį galėčiau rašyti apie paskutinį žmogų.

Iki šiol maža rašiau, nes daug dirbau. Per vieną mėnesį baigiau lotynų kalbos kursą. Šalia to pervariau visokią mokslo literatūrą: astronomijos, fizikos ir kitų egzaktinių mokslų veikalus. Tai vienintelis mano džiaugsmas.

Šiaip gyvenu gerai. Dabartiniu momentu esu pasiekęs bene šviesiausią tašką, kuri bet kada esu patyręs. Jeigu kas nors vertingo yra tiek šiaurės, tiek anapus, — tai aukštosios akimirkos, kurių metu žmogus išsiskleidžia Visatos pilnatvėje. Tu klausai, kas yra gyvenimas, ir aš atsakau: aukštosios akimirkos! Jos vienos padaro žmogaus gyvenimą tikrai vertingu. O mano didžiausias troškimas yra visus išmokyti geistų aukštųjų akimirku. Vizijų „Pabaiga“ apie tai ir kalba. Tu gerai išsiūrėk į tą minties pynę, kuri, lyg požeminis grybo raizginys, yra sujungus visus paskirus posmus.

Šiomis dienomis aš kartą galutinai supratau, kad reikia būti visiškai grynu ir švariui, norint turėti tikrąjį pažinimą. Kitaip, kad ir galingas protas, jis neprasimuš ligi paslapties. Todėl aš visiškai nustojau gerti, nesvarbu kas ten bebūtų: degtinė, vynas ar alus. Žinoma, rūkyti aš nė nepamėginsiu. Atsikratyt stengiuos nelabai didžiū minčių: keršto, neapykantos ir šiaip visokių tuščių fantazijų, kurios dažnai plauko mūsų tuščiose galvose. Aš stengiuos užmirst, nors ir juokais pasakytų, nešvarių žodžių kombinacijas. Aš norėčiau visiškai atsiplėšt nuo nešvarios žemės ir gyvent pasaulį, sukurtam „iš grynosios išminties“, ir į viską žvelgt nuo tų mėlynųjų kalvų, kurios, nors žeidžia kojas, bet neteršia žaizdų, — su atlaidumu žemyn.

Tu rašai, jog tarp mūsų yra kažkas vienas. Taigi yra ir bus, nors Tu kartais ir stengies save įtikinti, jog to nėra, nors tu kartais nori tą vieną sugriauti. Iš Vilniaus man pranešinėja įvairiausių gandų. Žinoma aš jais netikiu, bet vis dėlto kažkas yra, kažką Tu turi prieš mane, nes vis „varai savo geometriją“, kurios aš nepažįstu.

Nuo šiol mūsų draugystę aš perduodu į Tavo rankas. Daryk Tu su ja ką nori. Savo pažadų Tau aš nepamiršau ir nepamiršiu. Aš jų laikysiuos, nes jie yra mano ištarti. Tačiau jokio įsipareigojimo iš Tavo pusės aš nereikalauju.

Tai paskutiniai griežti žodžiai, kuriuos aš Tau ištariu. Kaskart Tu regėsi mano „geras akis“ dar skaidresnėmis ir Tau palankesnėmis, kol jos kartą sušvis amžinatvės skaidrumu. Tačiau nenorėk, kad jau šiandien jos būtų tobulos. Tame kelyje, kuriame aš senai plėšaus, kiekvienas žingsnis pirmyn yra sunkus.

Tu rašai, jog kažkada Tu mane matei „stiprų ir galingą“. Šiandien aš toks Tau nebeatrodau. O tai atsitiko todėl, kad pripratai. Tačiau aš neklaidingai jaučiu, jog tą vaiką, kuris anuomet kalbėjo, šiandien aš išidėčiau į kišenę. Žinoma aš tada buvau švaresnis, bet juk galima tapti švariu dar ir šiandien.

O gal Tu nori nuo manęs atsitraukti ir visą laiką tik iš tolo stebėti, kad vėl manyje

susilietų į vieną: draugas ir žmogus? Jei tai yra ne kaprizas, o Tavo didaus troškimo padarinys, tai rašyk, išeitį rasime.

Visi tie abejojimai ir klausimai, kuriuos Tu savo puikiame laiške surašei, yra mano kasdieninė duona. Tačiau aš noriu, jais maitindamasis, išaugt tvirtas ir nepalaužiamas. Pasaulis yra vaizdas, gal geriau šešėlis, mestas į lūžinėjančias formas. Jis pračina. Tačiau reikia tenkintis tuo, ką turime. Prieš keletą dienų aš parašiau tokį eilėrašį, kuris dėl savo formos silpnumo negali eiti rodomųjų skaičių. Vienas posmas skamba šitaip:

Aš nežinau, kodėl šiandien toks pavargimas
Sukaustė protą ir jausmus...
Ak, būki dar, nors dūžtančiose formose,
Pasauli, man prasmingas ir gražus.

Todėl mokėkime gyventi nors dūžtančiose formose. Mes patys esame šviesa, mes patys esame saulė, todėl neaimanuokime, jei aplinkui tamsu, mes nemokame sau kelio nušviest. Kiekvienas nešam sielą lyg žibintą. Ir ką aš padarysiu, jei mano žibintas silpnai šviečia.

Tačiau aš norėčiau, norėčiau visiems nusviesti kelius. Aš norėčiau, kad kas nors mane lyg degantį ugnies kamuolį išspjautų dangaus gelmėn. Ir aš tada šviesčiau virš jūsų galvų per visas dienas lyg nepasiekiamą saulė.

Vytautas

Aš tave dabar myliu labiau, negu bet kada, ir, nors Tu mane visai pamirštum, iš manęs pasijuoktum, seniai kitą mylėtum, kaskart aš Tave mylėsiu labiau ir labiau...

Šiandien gavau Tavo laišką, tuoj pat ir rašau, nes negaliu nerašyti. Juk dabar aš savo laiką, savo gyvenimo ritmą matuoju Tavo žodžiais, kurie taip šykščiai man nubyra Tavo laiškuose.

Tu rašai: „... bet vis tiek tuščia, klaikiai tuščia“. O jei Tu žinotum, ką aš neatiduočiau, kad galėčiau iš Tavęs pirkti tokius paprastus žodžius kaip va šitie: „Ir jau man nebėra taip tuščia ir taip klaiku“.

Jei aš galėčiau Tavo skausmą paimti sau, aš jį su mielu noru paimčiau, net jei jį paimant kas dešimteriopei padidintų.

Tu jau esi kaime, turi viską. Labiausiai Tave myli motina. Žinoma aš to nė nenoriu neigti. Bet ji myli Tave kaip motina, o aš myliu kaip aš. Ir man Tavęs pavaduoti niekas negali: nei motina, nei brolis, nei sesutė, nei poezija, nei mokslas, nei visa kita. Tavo vieton aš neturiu ko išprausti. Ji, be Tavęs, liks visada tuščia.

Kitų žmonių meilė man Tavęs ne tik nepavadoja, bet įrodo, kaip aš reikalingas Tavęs. Liepsnos vandeniui neužpils, ją tik išplėsi.

Man ilgesys yra daugiau nei vasariškų gėlių laukas, jis man yra nuolatinis priminimas, jog aš esu nepilnas, sužeistas, paliktas.

Aš Tau nesu nei draugas, nei artimas, nei dievai žino kas. Aš esu egoistas, bet aš esu kartu ir tikrai mylįs. Tu čia pamelavai, kad nėra tikrai mylinčių. Aš! Galbūt aš nemoku to pareikšti, parodyti ryškiai, bet kur Tu prasidedi, mano egoizmas baigias. Tu esi ta, kuri sunaikinai mano egoizmą ir (kokie nežinomi Dievo keliai!)... mane padarei pilnesniu, gilesniu, didesniu, nes aš pasidariau, kas Aš buvau ir kas Tu esi. Ir pirmą kartą aš pasijutau esąs žmogus, išėjęs iš savo egoistinio aš ir staiga pasidaręs visuma.

Tu rašai apie Juozą. Taip, jis man draugas. Bet draugas neįeis į kitą draugą, jis nebus manimi. Aš tą žinau ir to iš draugo nereikalauju, nes to prie geriausių norų padaryti neįmanoma.

Jis manęs užklausė, parašęs apie Vilniuje skleidžiamus gandus, kokie yra mūsų santykiai, ir aš jam atsakiau (žodis į žodį turbūt neatitikus):

„Aš jai parašiau keletą laiškų, bet mano geriausias draugas į tai atsakė abejingumu ir tylėjimu. Iš karto š pasišiaušiau. Bet dabar vėl ramiai galvoju. Tik jaučiu, kad kažkas tarp mūsų yra sudaužyta šukėmis. Tačiau aš tų šukių nerinksiu“.

Pirma aš galvojau, kad mano ir Tavo vienumas yra suskaldytas, bet aš klydau. Ten buvo sudaužytas mano egoizmas ir tuščias savęs vertinimas. Šiandien jau yra taip, kad aš to egoizmo šukes išmečiau laukan, o mano ir Tavo vienumas paliko nepaliestas ir dar tvirtesnis negu anksčiau.

(Žinoma, Broniuk, Tu neįsižeisk, kad aš vartoju tokius žodžius: mano ir Tavo vienumas. Taip, tarp manęs ir Tavęs yra tas vienumas, ir aš jo niekada neatsisakysiu, bet visomis savo galiomis jį plėsiu ir skleisiu savo širdyje. Bet juk tai nereiškia, kad jis (vienumas) būtų grįžtamasis. Tavo pačios valia, kad toks pat vienumas būtų tarp Tavęs ir manęs.)

Draugo Tu, žinoma, „nepakeisi“, nes jis bus visada šalia manęs, o Tu esi, jau gal visai nenorint, manyje. Draugas eis ir nueis, kitoje vietoje ir kitu laiku atsiras kitas, o Tavęs aš iš savęs niekada nebeišlaisvinsiu, nes aš pats tapsiu laisvas Tavyje. Su Tavim aš jaučiuos

surištas nelygstamais ryšiais, kurie man duoti ne juos atmegzti, bet sutvirtinti. Ir koks paradoksas, tie ryšiai mane padarė laisvesniu, nes aš pasidariau tobulesnis Tavimi, nors tas tobulumas pirktas didele kančia: mane sekioja tas nuolatinis ne! ne, tavimi Ji nepasidarė laisvesnė, todėl nori tave pamesti. Aš jaučiuos sakąs Tau nuolat kartojamą Taip? o Tu man atsakai: Ne! O, kad tas Ne! būtų tik nesusipratimo pagimdytas.

Šiandien aš myliu daugiau Tave ir mažiau save, nes aš dabar žinau: save aš visada surasiu, o Tavęs netekti greit galiu. O Tau užkariaut mano ginklai silpni:

Aš menkas poetėlis, rašinėjas eiles, negražus, niūrus ne tik pasižiūrėti, bet ir pakalbėti. Aš, be to, niekam nežinomas, ir gal negreit būsiu žinomas, tačiau manyje visada degė toji ugnis, kuri kartais ir mano išorėj nušvisdavo: aš degiau nerimu, vedančiu į pažinimo gelmes, ir klydinėjau aplinkui. Tačiau nerami širdis, padarius paskutinį žygį, pateko į tą kelią, iš kurio aš jau nebeišeisiu. Ir aš gyvenimui tariu Taip! Visuotinysis Taip! Tas karžygių žodis! Ir todėl šiandien aš jau be baimės tariu: „Ir jau po kojom dunda vieškelis, vedąs ligi didžiųjų aukštumų". Mano naktis finita est! Pro begalinį skausmą kažin kas šviesėja. O toj šviesoje Tu mano pirmas spindulys. Todėl dėkingumas mano Tau yra tikras, nuoširdus ir nesibaigiantis. Kad ir kažin koku tamsiu debesiu Tu man grūmotum per visą amžių, aš Tavyje pažinsiu ne tamsųjį debesį, bet pirmąjį mano tikrosios aušros spindulį.

Tu rašai: „Bet aš išdidi. Ir niekad neprašysiu".

Tu neprašysi, Broniuk, aš žinau. Tu išdidi! Bet aš prašysiu, visko iš Tavęs prasysiu, prašysiu su džiaugsmu ir net su viltimi. Mylintieji visada yra bepročiai, bet jie yra nepavarduojami, nes jie myli.

O prašysiu štai ko: Parašyk man laišką netingėk. Kada nors pavakariu, ramiai atsisėdus, pasilsėjęs. Ir ką parašysi, tas bus man gera. Aš Tavo paprasčiausiuose žodžiuose matau begalinę minčių platybę ir sau begalinį turinį.

Ir kito dalyko prašysiu... Tu rašai: „Jeigu žinočiau, kad ten gausiu tarnybą, turbūt nė kiek negalvočiau". Tokie, rodos, nekalti žodžiai, o jie man sukelia nerimo ir nevilties. Kai Tu galutinai spręsi šitą klausimą, mesk ir mano didelį, nors gal nereikšmingą, prašymą ant svarstyklių lėkštės, kuri sveria Vilniaus pusėn. Jeigu aš, atvykęs Vilniun, Tavęs nerasiu, man šitas miestas atrodys tuščias ir nelaimingas. Turbūt Tu esi kas nors labai daug, jei sugebi jį viena padaryt gyvą ir įdomų?

Gal paskaitę tuos žodžius juoktus visi, gal tu pati juoksis, bet jie ir Tu būsit neteisingi. Ką aš padarysiu, jeigu jie nemato. Tu esi daugiau, negu bet kada Tau galėjo prisispnuoti, ir štai aš pamačiau, kas Tu esi.

Žinai, aš sugalvojau juokingą planą. Jeigu nori „pasitarnauti" lietuvių literatūrai, tai štai koks reikalas: kiek tu man parašysi laiškų, tiek aš Tau pasiūsiu kūrybos gabalų, eilėraščių ar panašiai. Aš tau jau pasiunčiau tris ir šiandien siunčiu ketvirtą: Pabaigą. Ji, nors nevykus, bet tiksliai nusako mano sielos būseną, galiojusią iki 1942.VII.20. Jau dabar tokios nakties aš nebeparašyčiau. Iš ten man bepriklauso viena paskutinioji eilutė. Nors kitos, kaip išreiškiančios manyje vykusį procesą, liks amžinai mano atmintyje.

Pasiūsiu Tau tą sąsiuvinį, kuriame įrašiau savo „Išpažintį". Tai istorinis dalykas. Dabarčiai jis nebegalioja, bet jei Tu nori, prašau. Tik iš ten nedaryk kokių ypatingų išvadų. Šiandien to sąsiuvinio su savim neturiu, tai pasiūsti negaliu. Bet neužilgo tikrai pasiūsiu.

Po šito laiško vis dar mane kažkas kamuoja. Aš bijau, kad Tu vėl nesugalvotum man aukotis, vėl stengtis įtikti man ir tuo save kankinti. Nes man vis kažkaip liūdnai vaidenasi, kad Tavo meilė man tebuvo paprastas įsikalbėjimas,, paprastas noras pasiaukoti „poetui". Aukos, Broniuk, nedaryk, nes tuo papildysi vieną iš galimų sunkiausių nuodėmių. Aukotis galima draugui, tėvynei, mokslui, bet negalima aukotis mylinčiam, bet nemylimam žmogui, nes tai yra giliausia panieka. Geriau man šaltas ir akmeninis ne!, negu apgaulingas ir pasiaukoti trokštąs taip. Aš dar kartą kreipiuos į tai, kas yra geriausio Tavyje; aukos nedaryk,

tegu būna meilē!

Vytautas

Broniuk,
 nesupyk, kad aš daug prirašysiu, nes man nesunku rašyti. Kas būtų, jei poetai nemokėtų rašyt?!

Kai Tu išvažiavai, aš vėl ėmiau Tave matyt iš perspektyvos, vėl many gyvi visokiausi prisiminimai. Šiandien aš kažkodėl perskaičiau Tavo laiškus, ir man prisiminė vasara. Kai tik aš ją prisimenu, man kažkaip nesmagu ir liūdna. Juk ši vasara (tikėsi ar netikėsi) man buvo našta, kurią aš tempiau keturis mėnesius. Ir tempiau taip sunkiai, sunkiai. Priešpiet aš galvodavau, jog vakare bus lengviau, o vakare, kad rytą. Paskui tikėdavau, kad po poros savaitių praeis, o niekas nepraeidavo... Tu sakai, jog mane bandei. Tačiau bandyti kitą gali tik tas, kuris yra stipresnis už bandomąjį. Tu tokia buvai, tu buvai stipresnė. Iš kur ta jėga? Tas, kuris stipriai myli, yra silpnas. Ir man vėl kažkokios liūdnos mintys kyla galvoje.

Tačiau aš jų kratausi. Ir vis tiek dažnai veltui. Kažkokie sunkūs vaizdai vėl prabėga pro mano akis ir iš jų susidaro vienas vieningas paveikslas: Tavo apatija mano atžvilgiu. Dažnai, kai aš kalbėdavau, Tu manęs neklausydavai, kai aš būdavau linksmas, Tu nepralinksmedavai. Ir aš visada jaučiu, kad Tu eini pirma, o aš bėgu paskui. Ir eini kažkodėl pikta ir nepatenkinta... Aš Tavęs nė kiek nepaveikiu, ir Tu nepasidarei tokia, kaip aš. Tuo tarpu, ką Tu turėjai, aš jau viską iš Tavęs perėmiau, o Tu dar ne viską... Dar yra daug ko manyje, ko aš Tau nesuspėjau pasakyti. Ne dėl to aš nepasakiau, kad būčiau laikęs ką nors paslapyje, tyčia nenorėjęs Tau atverti, bet kad aš jaučiausi visą laiką lyg užguitas ir dažnai nedrįsdavau kalbėti, nes atrodė, jog dar ne mano eilė kalbėti ir Tu įsižeisi, jei aš prabilsiu. Tu dažnai man prikaišiodavai, jog aš per daug vertinu savo žodžius, tačiau, nuoširdžiai sakau, kalbėjai netiesą. Taip aš juos vertinu ir branginu, tačiau labai labai noriu juos pasakyti.

Tu tiki (aš tai jaučiu) manimi. Ir Tu manai, kad aš būsiu didelis žmogus. Aš jau dabar galiu šį tą padaryti. Tu pati taip sakai. Bet Tu gerai dar iki šiol nepamatei, iš kur aš visa tai imu. Taip, atsakysi, skaitai, mokaisi, daug žinai. Bet toks pasakymas palieka žodžiu, raide, dalyko konstatavimu, bet neakivaizdžiu regėjimu. Ir štai dėl ko aš laikiu ateities ir tikiuosi. Kai mes gyvensim kartu, Tu nejučiuom pilniau įeisi į mano pasaulį, jame visiškai išgyvensi, ir iš to bus abiem didelio džiaugsmo.

Tu iš prigimties labai į bet kokią romantiką palinkusi mergaitė. (Juk ir manęs pasirinkimas tik iš to ir tik iš to bus kilęs.) Bet dabartiniai laikai Tave per daug privertė rūpintis manimi ir broliu, ir artimaisiais, nes Tu per daug gerą širdį turi. Tau be galo rūpi, kas su manimi, kas su Jonu kasdien atsitiks. Ir tie dalykai Tave išvargina, prikamuoja, dažnai Tave apatiškai nuteikia. O aš, kadangi per Tave atkrito bet kokie rūpesčiai, esu laisvas. Ir mano galvoje atsiranda įvairiausių fantazijų. Aš kartais norėčiau jas Tau pasakyti, bet dažnai jaučiu, kad jos būtų labai juokingos rūšioje gyvenimo aplinkoje. Ir nesakau. Bet ateis ir joms laikas. Juk ne visada siaus žiaurioji realybė, ateis ir fantazijoms palankesni laikai. Tada mudu jomis pilnai pasidalinsime (o juk dabar nė progos nėra, nėra nei laiko, nei vietos). Ir tada mudu suaugsim taip, kad nežinosime, kur aš baigiuos ir kur Tu prasidedi.

O ateityje aš gyvensiu kietą darbo gyvenimą. Jau dabar susistačiau dienotvarkę. Iš ryto porą valandų (o vėliau praplėsiu iki keturių) rašysiu. Kasdien ir tuo pačiu laiku. Dirbsiu kaip amatininkas. Įkvėpimo nesulauksi. Jis ateis bedirbant. Tik tokiu sunkiu triūsu galima šis tas pasiekti. Ir dirbsiu kaip motoras, tada visi praregės, kas aš galiu būti. Genialumas ir yra išstvermė. Yra daug gabių žmonių, bet genijų maža (nes maža išstvermingų). Taigi, sakysim, nuo 6 iki 8 val. rašau. Nuo 8 iki 14 val. sėdžiu tarnyboje. O po pietų su Tavimi. Skaitysim

abu, mokysimės abu (žinoma, jei tu padėsi — o padėt padėsi, jei tik mylėsi, o nežiūrėsi, kad vien tik aš Tave mylėčiau -).

Tu gal pasakysi, kad toks gyvenimas neįdomus, kad reikia daugiau rūpintis puošnumu, baliais, pasivaikščiojimais, pasimatymais ir šokiais. Tada jausies smagiai pagyvenęs. Taip, viso to reikia, bet tai po darbo. Ramu ir džiaugsminga, ir malonu švęsti, bet tik tuomet, kai atliktas darbas. O kas sakytų gyvenimą esant vien tik „smagiai pagyventi“, tas pasirodytų nesubrendęs. Ir tos draugės, kurios Tau kugžda, kad reikia pasitrankyti, pasiausti, pasidaužyti su kavalieriais, yra dar nesubrendusios. Nesvarbu, kad jos jau „pagyvenę“ ir vaizduojasi žinančios, kaip reikia gyventi pasaulyje, — jos vis dar nesubrendę, vis dar vaikai. Gal jos ir mirs vaikais.

Žinoma, aš nenoriu Tavęs įtikinti, „apgauti“ Tave. Čia reikia pajauti, ne vien tik žinoti. O apie gyvenimą, galiu išdidžiai pasigirti, ir aš žinau, ir ne blogiau už Kaune išaugusias merginas, kurios jau senai poniom tapusios. Galbūt aš nemokėsiu tiek būdų išversti akims, kiek jos moka, tačiau visur kitur aš pasirodysiu už jas daugiau benusimanąs. Ir pačioj pilkiausioj gyvenimo realybėj!.. O apie jas aš galiu pasakyti, jos dar nėra subrendę. Bet kam kalbėti, pati Tu tai, Broniuk, jauti.

Reikia gyvenime mokytis to, kas reikalinga, prisitaikinti prie tos aplinkos, kuri supa. Jei Tu nori su manim gyventi, tai to Tave draugės neišmokys, jos nepatars, kaip su manim elgtis. Jei Tu atsineši žinias iš kitų apie mane ir būsi išmokusį elgimosi su manimi iš kitų, tai, žinok gerai, tos atsineštinės formos labai netiks, Tu niekaip jų neįstengsi pritaikinti. Tik įsižiūrėję vienas į kitą, mes suprasime, kaip mums elgtis.

Ir kai tik aš pajausiu, kad Tu visą mane priimi, visu manim domiesi ir viską, kas manyje yra, savinies, aš tapsiu pilnai laimingas žmogus.

Bet tiek to, viskas gyvenime turi vykti natūraliai. Šalin visos taisyklės ir visi nusistatymai, tebūname mes tokie, kokie buvome aną pavasarį. O iki to tiek nedaug tereikia: vien tik nusivalymo nuo tų kasdieninių rūpesčių. Juk Tu pati ne kartą pastebėjai: kai Tu linksma, tai ir aš linksmas, jei Tu džiaugies, tai ir aš džiaugiuos.

Dabar, kai Tu atvažiuosi, mudu pabūsime dažniau dviese. Jonas gal nuvažiuos į kaimą. Bus mažiau triukšmo... ir mano širdyje kažkaip labai gera ir tokia lengva šiluma glosto visą.

Šįvakar aš žiūrėjau Tavo mažytes nuotraukas, ir kažkodėl labai Tavęs pasiilgau. Norėjau apie tai ką nors pasakyti kam nors... kad ir Jonui. Bet kaip visada nieko nesakiau. Aš pykstu ant Tavęs: Tu iškart manęs nepasiilgsti, o aš labiausiai ilgiuos pirmosiomis ir prieš pasimatymą dienomis. Rodos, ką ten reikėtų pamatyti, rodos, negražu suaugusiam žmogui svajoti kaip mergaitei, o tačiau negali nugalėti savęs. Aš dabar beveik nieko negaliu dirbti, kažkaip nėra ūpo, geriau noris kur nors kampe įlindus pasėdėti ir pasvajoti. Ir tada visokios mintys ir vaizdai susimaišo galvoje. Ir aš išsiilgstu vasaros, kaimo, kuriame galėtume kartu gyventi. Linksmiausia pasauly tai dviem, kai tuo tarpu visi kiti tik triukšmą kelia. Kai esi dviese, kiti nereikalingi. Tai galbūt egoistiška, bet aš kitaip negaliu. Aš ir kitiems to nepavydžiu. Tegu jie tai supranta ir įgyvendina.

Aš šias Kalėdas nelinksmi praleisiu. Sėdėsiu kamputy (sofos kampe) ir žiūrėsiu kur nors į vieną tašką. Klausysiu muzikos. Tačiau aš pabudinsiu savy fantaziją ir duosiu jai laisvę. O ji many yra stipriausioji galia. Aš vėl galvosiu apie šiaurę, savo tėviškę, apie miškus ir laukus, apie žmones, kurie lekia mėnesienos naktį rogėmis, pasikinkę žirgus su skambučiais. Ir kažką panašaus parašysiu Simfonijų įžangoje. Tu nesupyk, jei aš dar nebūsiu tos įžangos Tau sugrįžus baigęs (nes, manau, ji bus netrumpa). Ir mane jau dabar kažkas užplūsta, aš jaučiu lyg drebulį, lyg malonų šurpą, kuris nukrečia žmogų, staiga ką nors džiaugsmingo išvydus.

Tai gi skubėk į mano Simfonijų įžangą. Nors vieną posmą tai tikrai sulipdysiu. Jau

rytoj keliuos šeštą valandą dirbti. Dirbsiu kaip darbininkas ir gal vėliau tapsiu meistru — maitre. O to, man rodos, ir Tu labai trokšti. Juk ar ne visi mūsų troškimai sutinka!

Jeigu ką nors nieko neveikdama galvosi, tai galvok apie mane, jei ir kitą ką galvosi, tai galvok per mane. Nes niekas kitas taip nesuriša žmonių, kaip bendra mąstysena, jausena — galvosena.

Pirmadienį laikiu Tavęs! O dabar iki. Atsiprašau, užmiršau pa— — — ti
(Neužmiršau, bet nedrįstu.)

Vytautas

Mano Inken,
atvykęs į Šv., Juozą sutikau stotyje. Paprašiau nakvynės, tai jis patarė pasiieškoti viešbuty. Tai kas beliko daryti? Keliauju į Griovą. „Valandėti" tie aukštaičiai. Nežinai, kokie jie šiandien gali būti.

Pasirodo, pravartu būtų buvę pasiimt daugiau valgyti, bet manau, kad užteks. Svarbiausia atvyksiu labai išvargęs, o Panevėžy nežinau kur sustosiu. Gera dar, kad atsisėsti kur turiu.

Man pasiųsk mažą siuntinėlių: laiškams popieriaus ir vokų (pamiršau), savo knygas (Malakauski) — aš parašysiu darbą. Juk vakar mudu visai apie tai pamiršom. Siųsk Juozui. O laiškus rašyk kaip galima dažniau ir kaip galima daugiau prirašyk. Juk dabar aš tik per juos Tave teturėsiu.

Rašyk naujienas!

Aš jau spėjau Tavęs labai, labai išsiilgti. Man rodos, kad Tu pati gali suprasti, kad...

V.

Jau esu namuose. Nors esu tik antra diena, bet jau rūpesčių atsirado. Nes ir namuose, pasirodo, nesu tikras.

Broliui nepatiko mano sugrįžimas. Jis valsčiuje kaipo vyriausias sūnus ir ūkio valdytojas tapo nuo prievolės atleistas. O dabar bijo, kad vietoj manęs nereikėtų jam pačiam įkliūti. Jis nepatenkintas manimi. Aš dabar galvoju, kur man dėtis.

Mama su ašarom akyse skundžiasi, kad negali su juo sugyventi. Jis iškirto daug miško ir prauliojo. Mes niekada negaudavom miltų ir cukraus. Miltus jis paroduodavo, o iš cukraus gamindavo likerius. Cukraus neragavusi net mama; kas mėnesį 5,5 klg. cukraus jis suvartodavo vienam sau.

Lašinius, mėsą ir grūdus jis veždavęs ir kažin kur dėdavęs. Niekada nebuves (nė vienos dienos) namuose. Girtas ir girtas grįždavęs. Nežinau, iš kur jis ištraukė puikios medžiagos kostiumui ir jau pasisiuvo. Tai trečias kostiumas šiais karo metais. Vieno kostiumo švarką jis kasdien dėvėjęs. Ir šiandien jis jau visai nupeckintas. Jis man pasiūlė jį persisiūti, t.y. išverst į kitą pusę. Aš pats nežinau ką daryti.

Pasirodo, jog jis turi dar vienam kostiumui ir paltui leidimą. Iš girtos galbūt aš iškaulinčiau tą leidimą. Būtų puiku. Kažin ar Vilniuje galima pirkti medžiagą iš čionai gautu leidimu? Be to, aš jau nukniaukiau iš jo keturis taškus. Sakyk, ar Vilniuje juos negalima iškeisti į leidimą?

Kai važiuosiu, jei iš viso važiuosiu, aš užsivilksiu jo paltą (nors ir tas jau apdėvėtas), ir tiek jis jo bematys. O pats, turėdamas paltui leidimą, nusipirks naują. O būtų gera, turėčiau paltą ir kostiumą.

Vos tik man atvažiavus, atbėgo Juozas. Aš juo tolyn, juo labyn imu jo nebemėgti. Pirmiausia jis puolėsi į mano asmeninį gyvenimą, ir tai mane aprioriškai, iš anksto ir išdidžiai smerkdamas. Visą laiką jis aplinkui sėlino ir norėjo sužinoti, ar aš greit vesiuos. Iš jo kalbos aš supratau, jog aš blogai padaręs, kad su Tavim nesiskyres, jog mane Tu pražudysianti ir t.t. Jis Kaune iš Kriukos ir kitų girdėjęs panašias kalbas ir joms pritariąs. Man pasidarė labai nelinksma, kad kitas nori tave vien pažeminti, pajuokti. Aš visai užkandau lūpas ir nieko nepratariau. Jis pasijuto lyg įžeistas.

Mane pykina tas jo veidmainiavimas. Girdi, čia jam kaime gyventi esą be galo smagu, jis nenorįs į miestą besugrįžti ir t.t. O aš tik norįs kuo greičiausiai vėl grįžti atgal. Aš pasakiau: taip. Taigi visi draugai tol, kol Tu šoki pagal jų sumanymus. Jeigu iš Tavęs jie nebegali išspausti jokio pelno ir padaryti su Tavimi jokio bizinio, jie nebevertina tavęs.

Kalbėjau ir su mama. Ji atkalbinėjo mane, paskui tarė: ryžkis ir daryk, ką nori. Nors karo pabaigos palauktum.

Esu labai liūdnas. Lauke nors saulėta, bet šalta. Aš įpratau visą laiką būti su Tavimi, ir man dabar kažkaip nejauku. Aš nemoku laiškų rašinėti ir poetizuoti. Mano laiškas būna visada efemerinis. Svarbos jis teturi tik tam momentui, kuriame jis rašytas. Po to jis pasirodo tuščias ir nevykęs. Rodos, kas galėtų geriau rašyti laiškus negu aš, o tačiau taip nėra. Tavo laišškai yra 10 kartų labiau vykę.

Kažkokios liūdnos ir įkyrios mintys visą laiką ūžia mano galvoje. Aš nebenoriu žmonių ir draugų. Ir pats savęs nebenoriu. Ar aš esu blogas? Galbūt, tačiau aš norėjau būti tik geras. Ir geras visiems. Geras Tau savo atsidavimu, geras kitiems — nelindimu jiems į akis. O tie kiti man į akis lenda. Jie visada jaučiasi galį man pamokslus sakyti. Jei aš sakau pamokslą, tai niekada jo netaikau vienam asmeniui. Ir baisiai nesidomiu kitų gyvenimu, gal net perdaug. Jei aš indiferentus kitų atžvilgiu, tai ne todėl, kad be Tavęs nieko nesugebėčiau matyti, bet

délto, kad kiti taip be galo menki ir neįdomūs. Ko jie siekia, ko jie nori, visa tai man seniai ir gerai pažįstama. Tie „idealistai“, tie „ne šios žemės piliečiai“ yra paprasti niekdžiugiai. Jų ore aš dar greičiau užtrokščiau. Ir iš viso man labai trošku. Aš pasidariau per daug rimtas savo metams. Manęs niekas nebestebina. Ir todėl aš kaskart darau liūdnesnis ir liūdnesnis. Imsiu rašyti „Meditations sur la vie triste“.

Aš visada, kai sėdžiu žmonių draugijoje, žiūriu per jų galvas tolyn, kai skaitau knygą, visados domiuos sekančiu puslapiu, ne skaitomu, gerdamas vandenį, užmirštu troškulio patenkinimą, bet galvoju apie būsimą troškulį. Aš visas kažkaip netikęs žemės gyvenimui (ne su pasididžiavimu tai sakau), visas kažkokia liūdnos ateities anticipacija, ir vienintelis dalykas, kuris mane laiko dar tampriai surišęs su žeme, esi Tu. Be Tavęs aš pakilčiau oran, pradingčiau. Aš žiūriu, kaip tie „nežemiškieji“ moka puikiai kalbėti apie idealus ir tik atsigrižę plakti ir pudruoti veidus. Aš taip nemoku.

Tavęs aš nemoku puošti jokiais dorybėmis nei poetizuoti, tačiau jaučiu, jog man reikia Tavęs, o kitų nereikia. Be to, tokių, kurias galėtum puošti, dar nesutikau. Visos yra baisaus žmogaus ribotumo pavyzdžiai. Bet vis dėlto aš per daug išauklėtas ir mandagus, kad imčiau joms tai įrodinėti.

Dabar man reikalinga ta vienuma ir tas susimąstymas, aš vėl iškelsiu iš savęs tai, kas buvo per pusmetį ar daugiau many susirinkę. kažkas jau vėl subrendo manyje, kažkokios medžiagos prisirinko manyje. Belieka užsidėti priejuostę ir kalti iš jos naujus eilėraščius. Ir tas rimtas darbas mane baugina. Geriau pasitenkinti pasyviu rinkimo darbu.

Rašyk man naujienas! Aš manau geriausiu atveju čia prabūti nors du mėnesių. Bet kaip elgtis, Tu pati geriau žinai. Juk žinios pas Tave. Gal aš grįšiu su nauju kostiumu?.. ir paltu? Tas išorinis skurdumas mane žeidžia lygiai kaip ir išvidinis. Mano svajonė yra: vidinio žavumo niekad neturi nustelbti išorinis skurdumas. Žinoma, auksas ir pelenuose žiba, tačiau ne pelenuose auksui vieta.

Inken,

man jau nusibodo namuose stumdytis su broliu. Aš negaliu nuo jo atsiginti. Kitąsyk aš nieko nesivešiu į namus. Dabar jis visą laiką nešioja mano šviesųjį kostiumą. Kartą aš jį paslėpiau, tai jis užsivilkė juodąjį. Jis ima nesiklauses šlipsus, pirštines, žodžiu, kas papuola. Ir jei nenoriu duoti, tai mušasi. Visą laiką trina mano portfelį, nors pats jų turi du ir ne blogesnius. Dabar jau ir mano batus apsėdo. Tą kepurę, kurią aš buvau prašęs prisiūsti, pasirodo, jis rado ir pasiėmė sau. Dabar visai jau nupeckotą radau. Kai aš ant jo pykstu, tai jis tiesiai man į akis drožia: aš esu vyresnis brolis ir darau, ką noriu. O mama nieko nesako, nors pati nuo jo kenčia.

Iš ūkio jis nė nemano pasitraukti. Jau išnaikino visą mišką. Mama sako, jog mažesnieji jau nieko neturės. Už tai jis mamą ragana vadina. „Kas man, — sako jis, — kai nebebus iš ko gyventi, aš po karo kur nors tarnybą gausiu. O per karą aš iš ūkio niekur neisiu, kaip vyriausią sūnų ūkyje, kur yra miręs tėvas, mane nuo visų prievolių atleis“.

Kai aš parašiau šį pavasarį jam laišku ir paprašiau iš valsčiaus gauti pažymėjimą, jis atsisakė jį parūpinti. Jis manęs nė matyti nenori. Mat bijo, kad pats už mane nenukentėtų. O mama sako, ką darysi, toks jau tavo likimas. Jeigu reikia eiti, tai reikia.

Man baisiai su juo sunku. Ir ramiausiam žmogui sugestų nervai, jeigu gautų su juo nors trumpą laiką pagyventi. Aš važiuosiu iš namų, ir baigta.

Tai vis tokie rūpesčiai! Antras reikalas, nesiųsk daugiau tų knygų man. Čia jau nėra kur jų dėti, brolis jas išlaido, sutepa. Negi ką čia pasidėsi. Nesiųsk nė kaldros. Aš manau, jog Tau iš Vilniaus niekada nereikės keltis, o, be to, jeigu ir reikėtų, tai ne toliau kaip iki Kauno. Pagaliau rašyk Tu pati, ką galvoji.

Kas gero pas jus Vilniuje? Tu turbūt nė nejunti, kaip slenka laikas, o aš jį tiesiog kęste iškenčiu. Kadangi su namiškiais aš jokios kalbos negaliu išvesti, tai visą laiką kur nors įlindęs vienas ir kiūtau. Skaitau ir skaitau. Tačiau ir skaitymas pabosta. Ir taip išsiilgau Tave, jog, rodos, mirk. Man visada pasitaiko taip. Vos tik aš su Tavim išsiskiriu, tuojau lieku vienu vienas. Man dabar lygiai tiek pat sunku kiek aną vasarą. Rytą, rodos, sunku, o vakare dar sunkiau. Per daug jau su Tavim artimai susigyvenau, kad galėčiau ilgesnį laiką išbūti be Tave. Tau galbūt tai atrodo nesuprantama, ko gi, rodos, liūdėti ir kentėti. Tu šito dar nesi pajutusi, bet jeigu kas Tave kur nors nuvežtų ir uždarytų keliems mėnesiams vienai vieną, tai gal ir Tu pajustum. O gal ir nepajustum, gal Tavo kitokia prigimtis?

Vyt.

Inken,

Aš jau buvau supykęs ant Tavęs, nes vis nesulaukiau laiškų. Šiandien jų gavau bent du. Labai labai džiaugiuos. Visą laiką aš galvojau vykt į Vilnių atgal. Bet nežinau, ar Tu nudžiugtum mane išvydus. Reikalai, atrodo, blogėja, ir nežinia, ko griebtis. Kur nėra Tavęs, aš su savo galva nieko neišmanau. Žinok, Inken, kad mano gyvenimas priklauso nuo Tavęs, kaip Tu liepsi, taip aš darysiu. Todėl rašyk man, kaip man orientuotis ir ką veikti. O, kaip aš Tavęs pasiilgau, jei Tu žinotum, tai išsigąstum!

Aš siunčiu Tau keletą eilėraščių. Nepalaikyk juos vaiko darbu, nors jie atrodo nekokie. Aš dabar dar tik bandau. O, be to, laikas nelabai palankus poezijai. Prie to dar ir namuose neramu.

Sunkiausia yra tai, kad aš nežinau, kada mudu vėl pasimatysime. Kai aš būnu su Tavimi, atrodo nieko nepaprasto. O dabar aš jaučiuosi taip toli nuo tavęs nuneštas, kad, rodos, neįmanoma Tave bepasiekti.

Rašyk, kai tik gausi, kas pas Jus naujo ir kaip manote verstis. Aš negarantuojau, kad neatvyksiu pas Tave. Taip man sunku. Aš galėčiau kalnus prirašyti, ir tai nieko nebūtų pasakyta. Kartais man atrodo, jog galva sukasi. O taip ji kadais buvo tvirta... ir dabar ji tebėra tvirta, tik ne Tavo atveju.

V.

Inken,

paskutinės žinios mane labai labai liūdnai nuteikė. Ir aš visą laiką galvoju apie Tave. O mano liūdesys vis auga ir auga...

Po to, kai uždarė universitetą, bet kokios grįžimo galimybės Vilniun išseko. Ir aš dabar galvoju, ką Tu manai. Tu galbūt jau rengiesi grįžti namo? Iš Vilniaus turbūt greit visi išvažinės, maža kas beliks. Tu sugalvosi gauti tarnybą Kaune, namiškiai ragins Tave grįžt ir gyvent namuose. Be to, Tu pati trokšti Kaunan (... „noriu Kaunan pas Tave“). Ir Tu gal parvyksi. O iš namų aš jau Tavęs nebeiškrapštysiu...

Aš pats nežinau kaip geriau. Bet aš taip bijau, kad mūsų gyvenimas nevirstų vienašyk sapnuotu, nerealiu sapnu. Namuose įsikūrusi Tu iš jų nebeišeisi iki karo pabaigos, o ir karui pasibaigus nežinia kada. Pamažėl Tau mano paveikslą užtrins širdyje namiškiai, naujos gyvenimo sąlygos. Aš nežinau, ar laikas didins jautrumą mano atminimui?

O jei kada ir pasitaikytų atvykti Kaunan, tai ten mes niekada nebūsime tikrai du. Pamažėl kas nors įsibraus mūsų tarpan. Ir tas gyvenimas, kurio mudu troškome, liks tokia pat pasvaja kaip ir visos žemės svajonės.

Į namus parvykti Tu galėsi bet kada, bet iš jų išvykti negalėsi, kada panorėsi. Gal būtų gera, jei Tu dar patarnautum, juk neblogo karo metu yra kas nors veikt, turėt kokią nors tarnybą. O į namus išvyksi tada, kada tikrai žinosi, kad aš toli nuo Lietuvos sienų. Ir jei Tu nepaklausysi manęs, aš, liūdesio vedamas, pasiduosiu likimo valiai.

Žinau, Tu surasi tūkstančius nesugriaunamų argumentų prieš mano svaitėjimus, aš teturiu vieną argumentą — savo meilę. O meilė su aritmetika nesutaria. Tačiau gerai apgalvok ir svarbiausia rašyk man.

Aš be galo dabar norėčiau būt pas Tave, ir būčiau šiandien jau pas Tave (pirmadienį buvau pasirengęs išvažiuoti), bet kažkas sulaikė mane. „Žiūrėk man, kad negrįžtum“, skambėjo ir tebeskamba ausyse. Ir kas gali žinoti kaip geriau. O tai buvo, rodos, lengva pasiduot gundymui, brolis ragino, mama ragino, aš pats mirtinai troškau. Ir namiškiai nusiminė, kad aš neišvažiavau.

Aš jaučiu, kad tūkstantį kartų būtų lengviau, jeigu mes būtume buvę ten, iš kur grįžti nebeatsiejamai surištas. Atrodo, lyg kokia garantija, jog tas žmogus tada jau Tavo. Bet taip ir yra.

Kur pakryps reikalai, nežinia. Bet aš anuo atveju pasistengčiau dar atvykti pas Tave. Todėl pabūk dar nors vieną mėnesį Vilniuje.

O, kaip būtų gera, kad Emilė būtų ženota ir gyventų čia. Tu atvyktum pas ją, ir aš Tave galėčiau turėt. Vienintelis noras gyventi manyje visados siejasi su Tavimi. Jei Tavęs nebūtų arba Tu nueitum su kitu, aš liščiau ten, kur pavojingiausia. Ir tą norą gyventi išsaugot manyje gali tik Tu.

Vakarais aš prikuriu tūkstančius neįvykdomų planų, ir tai vis dėlto, kad priartinčiau Tave prie savęs. Vienu laiku aš jau buvau sugalvojęs eit pas mamą ir prašyt, kad leistų parsivežti Tave į namus. Bet nenuėjau, nes nieko Tau dar nebuvo minėjęs. Kitas planas yra toks: Tu vasarą kada nors atvyktum iki Telšių ir apsistotum keliom dienom pas Kelpšą. Ir aš ten būčiau. Aš jiems pasakyčiau, jog Tu vasarojai pas gimines netoli Telšių ir išvykdama užvykai čia. Jie su dideliu malonumu priimtų. Žinai, iš kur man tas planas kilo? Jį pats Kelpša pasiūlė: Tu paprašyk ją vasarą atvykt pas mus.

Taigi visą laiką aš apie Tave sukuos. Mano vienintelis rūpestis kuo greičiau su Tavimi pasimatyti. Kartais, man atrodo, jog pėsčias iškeliausiu pas Tave. Aš taip buvau įpratęs su

Tavim nesiskirti, jog dabar nėra valandos, kurioje nepajusčiau skaudų trūkumą. Net kada prisimenu Tave ant manęs pykstančią, gailiuos, kad nesi šalia ir ant manęs nepyksti. Tu net pykdama man atrodai pati geriausia pasaulyje mergaitė.

Aš dabar nieko neveikiu, rašyt nieko negaliu. Slampinėju dykas pakampiais ir vis kalbuos su Tavimi. Namuose prabuvau dar tik tris savaites, bet man atrodo, jog visą laiką gyvenau amžinai vienas, o gyvenimas su Tavimi pasirodo man sapnu, iš kurio be laiko nubudau. Ir man taip sunku, kad jo toliau negaliu sapnuoti.

Bet jau Tau minėjau, kad ir kažin kiek aš Tau berašyčiau, vis tiek būčiau dar nieko nepasakęs. Tai, ką jaučiu, galima irgi tik jausti. Žodžiais atpasakoti nejaučiančiam žmogui to negalima. Paprastai tariant, Tu man esi tiek reikalinga, kiek gali būti kas nors reikalingas žemėje. Ir be Tavęs gyvent, tas pats, kas negyvent, o tik ruoštis gyvenimui. Nei perdėdamas, nei mažindamas, ar Tu tikėsi, ar netikėsi, pats sau turiu pasisakyt, kad manęs kažkoks neišstartas žodis nekankintų, — be Tavęs aš nesijaučiu savimi.

Kojinėms leidimą jau ištraukiau, bet aplink mus nėra kojinių. Gal kaip nors iš kur nors ištrauksiu. Aš žinau, jog Tu viską sugebi. Ar Tu nesugebėtumei su čia įdedamais keturiais taškais dar išsikombinuot vienas kojines? Ot būtų puiku! Tu nueik pas savo tą gerąjį vedėją. Gal jis Tau duos už taškus leidimą. Sakyk, kad taškai gauti čia, Vilniuje.

Būk gera, ir išsiųsk tuos maišus. Aš žinau, Tu jau pyksti, kad aš neatsiunčiu siuntinio. Kitą savaitę aš pasiūsiu, nes laikiu kiaulės papjaunant. Apie siuntinio siuntimą parašysiu siųsdamas. Man namuose sakė, jog siuntę man siuntinį. Kažin ar Tu radai kokį, ar dar arba visai neatėjo? Ten, rodos, buvo miltų.

Aš čia kombinuoju kostiumą. Vėl turbūt išeis sportinis, nes kitokio nėra. Kaip ten bus, vėliau parašysiu.

Rašyk man apie save. Man didžiausias malonumas yra skaityti tai, kas Tave liečia. Tik neįsižiopsok į kokį nors balvoną, nes žinai, koks aš esu pavydus. Tu nesi tokia pavydi, nes tiek nemyli manęs. (Aš visada su liūdesiu prisimenu, kad Tu nepavydėjai, kada aš buvau gimnazijoje, kad nepavydėjai, kada su Jonu išėjome pasišokt — pati išvarei, nepavydėjai Renės ir pagaliau Tu visai nebepavydi, o tas reiškia tą patį, kad Tu pagaliau visai manęs nebemyli. Kad ir kaip kitaip Tu aiškinsi tokį savo nepavydą, manęs neįtikinsi. aš žinau jo tikrąją ir giliausią priežastį. Aš besu Tau tik rūpesčius teikiąs vaikas, kuris savas, įprastas, laukiamas — ir vis tiek jau senai nebemylimas.)

Aš iš anksto Tavęs paprašau atlikti vieną darbą. Tu manęs paklausysi. Ir už tai jau iš anksto dėkoju. Tik neapgauk manęs. Nors Tu būtum tik dvi valandos, kaip išsiuntusi man laišką — sėsk tuoj ir parašyk man atsakymą į visa tai, kas man svarbu ir ką aš išdėsčiau šiame laiške. Juk Tu manęs neapgausi?

Bučiuoju Tave, kol Tu
uždusi... V.

Inken,

sėdžiu Šiauliuose. Niūri, šalta popietė. Aš sėdžiu prie stalo, rankomis parėmęs galvą, ir, be galo, be galo dvasiniai išvargęs, žiūriu beprasmiu žvilgsniu. Tačiau nieko nieko nematau. Aš esu kaip įtempta styga, kuri nuo mažiausio prisilietimo virpa. Ir kartais norėtus, kad ji trūktų. Trūktų, ir viskas pasibaigtų.

Nėra tokios valandos, kurioje aš jausčiausi lengviau, laisviau, ir kai aš pagalvoju, kiek tų valandų dar bus, man darosi klaiku.

Vakar aš vos galėjau paeiti. Aš baisiai norėjau, kad manęs neišleistų, bet išleido. Ir aš ėjau tokiu sunkiu sunkiu žingsniu ir visiškai nieko nemačiau. Ir paskui skausmas pakilo iki tokio laipsnio, jog jaučiau, kad viskas sukasi aplink ar krenta žemyn. Toks apdujęs aš atvažiavau iki čia.

Tu liepei nieko negalvoti. Vargšė, gera mergaitė! Bet aš negaliu negalvoti. Mano galva nuolat dirba. Ir aš jaučiu, jug blogai, jei turiu gerą fantaziją, jug blogai, jei galiu viską įsivaizduoti taip realiai, kaip niekad. Melsk Dievą, kad toji fantazija manęs visai nenukamuočiau. Žmogus gali kentėti baises kančias, tačiau neilgai gali panešti nuolatinį skausmą, nežinantį jokio palengvėjimo.

Aš bandau įsivaizduoti Tave, ant manęs pykstančią, bandau galvoti apie Tave kaip žmogų, su kuriuo aš gyvenau šimtą metų ir kuris yra jau man gerokai įgrišęs (atleisk už tai!). Bet vos tik aš nuo Tavęs atsiskiriu, nebepajėgiu įsivaizduoti Tavęs kitokios, kaip baisiai tolimos, nepasiekiamos ir nepaprastai brangios, kuriai pamatyti negaila ir didžiausios aukos. Ir aš matau Tavo veidą, akis, kuriose pilna kažkokio neišsenkamo gerumo, meilės ir to dieviškumo, kuris žmogų iškelia viršum visų tvarinių. Aš vėl norėčiau pridėti Tavo rankas prie savo veidų ir jaust kažkokią palaimą sruvenant per jas.

Aš žinau, Tu kadais mane garbinai. Ir garbinai taip, kaip neverta žmogus garbinti. Bet jei žinotum, kaip aš Tave garbinu, Tu palaikytum tai stabmeldyste. Ir mano fantazija tada papuošia Tave taip, jog Tu apie tai nė mažiausio supratimo neturi. Aš kartais pats sau liūdnai nusišypsau pagalvojęs, ko aš neišgyvenu ir ko neprifantazuuju.

Aš galvoju nusiraminti kuriam laikui po to, kai Tave pamatysiu. Bet dabar tos 4 dienos tebuvo keturi lašai, nukritę ant degančio tyrų smėlio. Jie tik dar labiau sukėlė troškulį.

Norėčiau būti Tavo būdo. Esi daug tvirtesnė. Jei nori, galvoji, jei nori, negalvoji. Gali save tvarkyti. Tik aš to negaliu. Jei kitur aš galiu būti kietas ir nepalaužiamas, čia esu bejėgis. Tu man rašyk taip, kaip Tu viena moki, ir pasakyk, kaip susivaldyti. Tu parašyk man laišką, kuriame pagrindinė mintis būtų:

„Un amant qui craint les voleurs
n'est print digne d'amour"

(Mylintis, kuris bijo skausmų,

Nėra meilės vertas). Nežinau, ar teisingai išverčiau?

Ir aš dabar imu suprasti, jug kančios valandos meilę ir tepadaro vertingą. Nuolatinė laimė ištvirkina žmones, dažnai juos išskiria ir supjudo. Gi išsiskyrimas ir kančia neatsiejamai suriša žmones ir meilę pakelia iki aukščiausio švelnumo. Ir aš manau, jog tame išsiskyrimo išryškės ir mūsų meilė, nusivalys nuo kasdieniško ir taps amžina. Ir mes mokėsime tada ją vertinti. Žinosime, jog dėl niekų negalima jos žeminti ir teršti. Ji įgaus tą patį sakrališką atspalvį, kurį turi visi didieji dalykai.

Inken,

Rašau iš Kelp. Yra rytas, ir aš vos tik pakilau.

Žinai, visi protingi žmonės man patarinėjo susirasti tarnybą. Be tarnybos esą negera. Jeigu dabar susirandi tarnybą, tai reikalas gali būti nukeltas iki 1944 metų pavasario. O tai jau būtų gerai.

Žinoma, tai visa nėra taip lengva sukombinuoti, bet jeigu Tau kas nors pasisektų, tai geriau imk, negu neimk. Šiauliuose vienas technikas studenčiokas susikombinavo vien dėl to atleidimą, kad atlieka praktiką prie statybos. Ir jis dabar ramus ir patenkintas vaikšto. Jam tikrai galima pavydėti.

Sėdint namuose neįmanoma nepasirodyti. O jie tada gali klabinti tėvus. Jeigu tėvams grasintų, neišvengiamai reiktų išeiti. O, be to, kiek kalbėjau, sunku kokiu nors kitu būdu išsisukti. Jeigu kartais reiktų ko nors bekombinuojant (lašinių 10-20 kg), ir tai įmanoma. Aš gaučiau iš namiškių.

Aš be galo dabar gailiuos, kad aną pirmadienį neišvažiavome. Jeigu ir būtų buvę bėdos, būtume susigaudę. Bet vis abu. O vienam atrodo viskas daug sunkiau. Sunku man vien dėl to, kad Tavęs neturiu, o prie to prisideda dar laikų neramumas, — ir tada jau neįmanomai sunku. O kada aš su Tavim, ne viskas taip baisiai atrodo. Viena bėda vis dar ne bėda, o ir ta pati bėda prie Tavęs nežymi.

Rašyk man, Inken, rašyk. Būk tokia nuolaidi ir nesigailėk nors keletos žodžių. O man tai bus didelė parama. Kitaip aš liksiu toks ligonis, kurio jau nebepagydysi. Ilgesys ir liūdesys yra tikri žmogaus budeliai, kada jie visu smarkumu suima žmogų. Aš esu lyg tas ligonis, kuris vartosi guolyje ir nežino, kokie vaistai jį išgelbėtų, ir vienintelis vaistas, kuris gelbsti lyg toj pasakoj yra tolimoj, svetimoj šaly. Aš net savotiškai pykstu ant Tavęs: kas gi Tu esi, jei man sudarai nepakeičiamą vertybę? Kodėl aš negaliu be Tavęs gyventi? Ir akys vėl prisipildo karštu, deginančių ašarų...

V.

Inken,

aš jau Šiauliuose. Vakar vakare atvykau mažuoju traukinėliu 7 val. vakaro. Bet man reikalingas traukinys jau buvo prieš pusvalandį išvykęs. Gavau visai parai likti Šiauliuose.

Ši mano kelionė baisiai nelaiminga. Švenčionėliuose Juozas nepriėmė, — atvykau nakties metu į Gryvą. Visi suskubo griebti savo čemodanus, ir kažkas man savo čemodaną numetė tiesiai ant galvos. Aš vos, atsipeikėjęs ir traukiniui jau einant, suspėjau išlipti iš traukinio. Gryvos stotyje kažkas pavogė mano lašinius. Likau vien tik su duona. Iki Gryvos buvau dar nieko nevalgęs, nors atvažiuoju tik 1-mą valandą nakties.

Iš Gryvos išvykau 3-čią valandą nakties transportiniu į Panevėžį. Su manim vyko dar ir daugiau žmonių. Baisiai visi peršalome. Man atrodė, kad vienas pilietis, toks jau labai nuskuręs, valgė mano lašinius. Jis pasigyrė pirkęs Vilniuje. Žinoma, reikšti pretenzijas, kad tai mano lašiniai, aš nediršau. Bet kai pasakiau, jog man Gryvoje pavogė lašinius, tas pilietis baisiai susimandražino. 12-tą valandą atvykau visas peršalęs kaip kiaušinis į Panevėžį ir 13³⁰ išvykau Šiaulių link. Čia atšilau ir užvalgiau truputį duonos.

Atvykęs (ketvirtadienio) vakare į Šiaulius, nakvot nuėjau pas tėvelio buvusį draugą p. burmistrą Sondeckį. Mano atėjimas buvo baisiai originalus, skandalingas, o man ir labai nemalonus. Aš buvau tiek išvargęs, jog darydamas priešbučio duris, su nosimi virsdamas išdaužiau stiklinį langelį. Toliau, aš atsimenu, mane paguldė ant sofos. Šiandien p. Sondeckis štai ką papasakojo:

Apie aštuntą valandą vakaro aš buvau virtuvėje. Staiga priebutyje suskambo duždamas stiklas, ir kažkas virsdamas įgriuvo per duris. Išbėgęs prieangin žiūriu: ant grindų guli kažkoks pilietis, iš nosies trykšta kraujas. Su žmona mes jį atnešėme ir paguldėme ant sofos ir spėjame, kas tas žmogus: įdubusiais veidais, didžiausia barzda.

Atsipeikėjęs aš jiems prisistačiau, kas esu. Tada mane kruviną nuvedė į vonią. Ten buvo iškūrenta vonia, aš išsimaudžiau, nusisvarinau, nusiskučiau ir jau į žmogų panašus atėjau vakarienei. Po vakarienės guliau ir išmiegojau 12-ka valandų.

Tokia tat mano Odisėja.

Šiandien jaučiuos vėl tvirtai ir vakare vykstu toliau. Vilniun sugrįžti jau nemanau: per toli nuvažiuavau.

Aš nelaimingai išsivežiau jūsų malkų rakčiuką. Dabar įdedu kartu į voką, kažin ar gausite?

Atvykęs vėl parašysiu laišką. Iki vakaro turiu daug laisvo laiko ir galvoju apie Tave. Kai aš išvykau, ant manęs kažkas užgulė, ir aš jausiu tą sunkumą tol, kol vėl grįšiu. Rašyk man!

Neužmiršk pasiūsti čemodano blėkutes. Aš jį susitaisysiu, gal nusidažysiu ir pasiūsiu jam čekolą.

Ką Tu veiksi tomis ilgomis popietėmis? Per daug nesusigyvenk su kitais, nes tokiu atveju mane užmirši.

Tavo V.

Inken,

vos spėjau parvykt į namus, susipykau su mama. Aš prašiau jos, kad ji padėtų man ką nors paklabinti valsčiuje. Ji man patarė tartis su Vladu, nes ką ji galinti. O Vladas atsakė: aš gaspadorius. Reikalai esą griežtai tvarkomi, ir čia nuo likimo neišsisuksi. Ir mama vėl tą patį pakartojo: o ką padarysi. Aš norėjau juos įtikinti, jog aš noriu ir gyvent, tiek vargęs noriu dar šį tą padaryt, nes šio to išmokau. Mama atsakė: už tave gudresnių žūva. Ir paskui dar pasišaipė: Toks gudrus, o žmoną gausi neturtingą, galėjai bent tokią susirasti, kuri turėtų dvarą ir kur pasislėpt būtum galėjęs. O dabar visą amžių man ant sprando sėdi, nieko man neduodamas. Žinai, aš visada susivaldau, bet šį kartą nesusivaldžiau ir tariau: Ne Tavo reikalas, kokią aš žmoną gausiu ir svarbiausia Tave patarimo nesiklausiu, nes, žinok gerai, jūs manęs niekada per daug nelepinot, ir jeigu ne ji (Tu), aš būčiau šią žiemą badu nustipęs.

Žinoma, po tokio pasiaiškavimo ji pasistengė visiems paaiškint, koks aš esąs sūnus, bjauresnis už svetimą. Tau gali atrodyti keista, kad aš su jais pjaunuos, o dar gaunu kostiumą. Atrodytų, jog aš Tau meluoju. Tačiau neduoti jie bijo, nes aš esu pilnametis, jau dabar aš galiu pasiimti šešiolika ha žemės, o jei neimu, tai man turi mokėti už tai nuomą. O be to, aš turiu teisę neleist kirst miško ir t.t. O be to, sau jie tiek visko prisiima, kad nedrįsta man kas blogesnio neatiduot. Dėl ko man neatidavė geriausios, o paprasčiausią medžiagą?

Ir keista, Tu suprask, kiek mane myli mama, jei ji man patarinėja kokią žmoną susirasti (būtinai milijonierę. Teisingai Tu sakei: visų tėvai gobšai), bet visai nesirūpina, kas su manimi dės. Jei ir pasirūpina, tai tik dėlto, kad patiems kas negrėstų. Jie vis man primena, kad nėjus gali namiškius liesti.

Man taip sugadino nuotaiką ir padarė toki bejausmį, kad aš esu visam kam abuojas ir nieko negalvoju. Prieis eiti kur, tai eisiu nors į pragarą. Kam aš čia reikalingas žemėje, jei neturiu artimų, jei esu vienas. Ir kaip sunku gyvent pasauly vienam.

Girdėjau, konferencija įvykusi. Labai liūdnos žinios. Aš pats nežinau, kaip elgtis ir ką daryti. Žinoma, būtų gera tarnyba kur nors, bet tai juk tik svajonė. O realybė yra pikta ir žiauri. Ir aš abuojas žiūriu į ją. Nenoriu nė gyvent. Tik kai galvoju apie Tave, vėl man grįžta noras gyventi. Nes aš tikrai pamačiau, jog Tu esi pirmas pasauly žmogus, kuris būtų toks geras ir artimas. Ne tie yra artimi, kurių kraujas vaikšto gyslose, bet tie, kurių sielos yra artimos, kurie nori to paties ir gyvena tuo pačiu. Ir kol Tu mane mylėsi, aš visada jausiu, jog pasauly yra ne vien sausos smėlio marios, bet yra ir oazė, dėl kurios ir tos dykumos atrodo ne tokios klaikios.

Gal dar pasimatysim, o gal ir ne. Bet žinok, kad ir mirdamas aš galvosiu apie Tave. Ir kad kažin koki skausmą mirdamas kentėčiau, aš mirsiu šypsodamas, nes aš matysiu Tavo gerą, gerą, mane mylintį veidą.

Bet negi ir Tavyje mano atminimas praeis taip greit, kaip jis kituose praeina? Ir gal vėl po karo Tu grįši universitetan mokyti ir apsigyvensi bendrabuty, kad būtų linksma, kad būtų galima prisiminti anas smagiąsias dienas. O Vytauto jau neminėsi...

Nesupyk, jei aš esu toks liūdnas ir niekus rašinėju. Bet linksmas būti negaliu, o bendrabutį priminiau dėl to, kad dažnai sakeisi po karo vėl grįšianti į jį. Ir aš žinau, kad tai Tavo nuoširdus troškimas. O tai mane žeidžia, lyg mirštantį saulėleidžio prisiminimas.

Bučiuoju V.

Inken,

aš esu visiškai apatiškas. Žinoma, aš pats dėl to kaltas, bet kitaip negaliu. Esu visiškai vienas, visiems svetimas, tolimas. O vienam sunku gyventi.

Kaip atrodo, brolis išsirūpins. O aš vaikštau, kaip tas gyvulys, paskirtas skerdimui. Ir būna momentų baisiai sunkių, ne tiek skausmingų, kiek beviltiškų, apatiškų. Sėdžiu ir žiūriu į vieną tašką.

Aš pats žinau, jog esu negeras. Aš pats niekuo nesirūpinau, todėl ir manimi niekas nesirūpina. Ne dėlto, kad tuo ką nors išrūpintų, bet maloniau, kai matai, jog kas nors serga ta pačia liga. Mama į mane tebežiūri tuo pačiu nepatenkintu žvilgsniu. Aš vengiu būti namuose. Bastausi kur nors. Nes namuose tikrai nemalonu. Mama vis barasi ir visada primena man Tave.

Ir aš dabar galvoju: geriau bučiau iki pat paėmimo gyvenęs su Tavimi. Greit jau pusantro mėnesio, kaip aš Tavęs neturiu. Praėjusiais metais aš galėjau mažiausia nuo gegužės 19 dar prabūti iki liepos pradžios. Dar pusantro mėnesio. Iš viso susidaro jau trys mėnesiai. O su Tavim būdamas, aš nejaučiu savo vienumo. Nes Tu esi vienintelis artimas man žmogus. Prie Tavęs aš jaučiuos gerai, kitur kaip ligonis.

Kai išbundu rytą, aš jau laukiu vakaro. Esu vienas ir paskendęs savo mintyse. Kažkas visą laiką slegia mane. Aš žinau, šitie žodžiai skamba kaip skundas, o juk negražu skūstis. Bet su Tavim aš negaliu nesikalbėt atvirai.

Kažkur žmonės gyvena ir ūžia, bet aš ne jiems ir jie ne man. Tarp mūsų yra gili bedugnė. Ir tada aš pasiilgstu Tavęs mirtinai. Kad kaip nors patekti pas Tave...

Naktimis aš sapnuoju Tave. Mes būname kartu, kartu vaikštome ir kartu viską darome. Bet aš išbundu ir pamatau, jog mes ne kartu... Aš dar iš Tavęs negavau laiško, o taip baisiai baisiai laukiu.

O, kai pasibaigs karas, aš nuo Tavęs nesiskirsiu niekada, niekada. Mes būsimė visada tik du. Ir taip visą laiką, jeigu Tau neįkyrės. Ir aš baisiai noriu, kad karas kuo greičiau pasibaigtų. Tada būtų galima šis tas pradėti dirbti. O dabar neįmanoma ką nors geresnio parašyti, kažkaip nėra prasmės, o neprasmingai ką nors veikti be galo sunku.

Tu nesupyk, kad aš toks liūdnas ir taip rašau. Bet, jeigu žmogų vienvėje apšėda kokia nors mintis, jis negali būti linksmas. Žinoma, aš pats gerai žinau, ko man reikia. Ir kai nėra Tavęs — viskas blogai.

Aš minėjau, kad nieko nerašau. Negaliu! Kol nebus taip arba taip, aš nieko neparašysiu. O kiek paties geriausiojo laiko niekais nueina! Žmonės iki 20 metų parašo savo geriausiąją poeziją, o aš dar nepradėjau. Kiti ir šioiais laikais gali, bet aš ką nors didelio šiokiu laiku užsimoti negaliu.

Žinau, jog labai negražu rašyti tokius laiškus. Tu ir taip daug rūpinies ir kankinies. O aš vis dar lėndu su savo bėdomis. Būk gera ir mažiau sielokis. O taip Tu padarysi sau daug skausmo.

Bet vis dėlto yra skaudu, kad kiekvieną pavasarį, kiekvieną vasarą mes turime gyventi išsiskyre. Juk tai pats gražiausias laikas! Jis netenka mums, jis tenka liūdesiui, atsiskyrimui ir vienatvei. Tu dar jos pilnai neišgyvenai, nes pernai Tu gyvenai savotiškai, mažai kreipdama į mane dėmesio arba ir visai nekreipdama. Ir iki šiolei praėjusioji vasara man paliko mįslę, kuri kartais man pasirodo labai sunki, ir kamuojanti. Kaip ten bebūtų — praėjusią vasarą Tu mane mažiausiai arba visai nemylėjai. Ir visada, kada tik ateis vasara ir aš būsiu vienas, aš galvosiu, jog štai atėjo laikas, kada ji manęs nemyli.

O kuri, kuri vasara bus mūsų?

Kada vėl mes vaikščiosim kartu po laukus — be rūpesčių, nes dviese. Ir 41-ųjų metų pavasaris ir vasara buvo gražūs. Tai pačios gražiausios valandos — be šešėlių ir be skausmo.

Mes klajojom pajūrio taku,

Neidami protingyn nei senyn...

V.

Inken,

aš nieko nebenoriu daugiau veikti — tik rašyti Tau laiškus. Be reikalo Tu sakai, kad aš negalvočiau apie Tave — aš kaip tik stengiuos pasilikti vienas ir galvoti Tave, nes tada jaučiuos esąs su Tavimi. Kitaip jaučiu, jog aš galiu netekti Tave.

Be reikalo buvai nudžiugus. Juk paskui buvo dar sunkiau sužinojus, jog apsigavai? Ir kaip ten buvo, kad Tave pasiekė tokios neteisingos žinios? Aš niekada nebuvau sukklaidintas.

Baisiai troškau šią vasarą gyventi su Tavimi. Baisiai, baisiai... Aš vis dar tikėjau, kad gal kaip nors pasiseks ar tarnybon grįšiu, ir kažkokiu stebuklingu būdu... būsiu su Tavimi visą vasarą. Bet nepasisekė. Negaliu toliau apie tai kalbėti. Bijau, kad nepradėčiau šaukt...

Aš visai suprantu, kodėl Monika tik vieną dieną teliūdėjo. Jeigu jie metų metais gali gyventi atskirai, tai ką ten jiems visa reiškia. O mūsų svarbiausias noras: gyvent drauge. Juk ar ne visą atlikusį laiką prasėdėjom drauge? Ir visą amžių būtume prasėdėję...

Dovanok, jog aš kaltinau Tave už laiškų nerašymą. Prieš porą dienų gavau visus iš karto (4). Aš nežinau, kaip čia tie laiškai vaikščioja?

Aš prisibijau brolio. Esame žiauriai susipykę vis dėl to ūkio. Mama pyksta už tai, kam aš jo iš ūkio neišvijęs jau seniau. Bet kaip aš išvysiu jį? O jai atrodo, kad aš vienas dėl to kaltas. Jiedu rūpinasi, kas bus su jais, katras viešpataus ūkyje, o aš esu bereikšmis, aš tik šiaip sau. 28 baigiasi registracija. Nežinau, kaip čia išeis. Brolis gali koją pakišti. Bet Tu nesibaimink, nes vis tiek jau mudu šią vasarą Vilniuje nebegyvensime, nes tarnybą susirasti jau per vėlu, o jei nebūsime kartu, tai ar svarbu, kur aš būsiu?

Tu rašai: greit būsime mudu vėl kartu. Taip nerašyk! Aš nežinau, ką Tu nori tuo pasakyti: ar save, ar mane apgauti? Man atrodo ir save, ir mane? Bet man dar skaudžiau nuo to. Negarantuoju, jog aš nevyksiu Tave ieškoti. Man visokių planų ateina į galvą, ir tada aš nebeatsakau už save.

V.

Inken,

Vakar aš gavau Tavo laišką, šiandien pats rašau. Tavo telegramą gavau 2-ro, popiet, ir gerokai nusiminiau. Tą patį vakarą atvyko Endzynas, ir aš su juo kalbėjau. Matai, aš atvažiavęs gudravojau taip: pasakiau, jog neatvykau laiku, nes manęs Vilniuj neišleido (žinai tą istoriją). Taigi, sakau, aš, niekam daug nesigyres, atspaudžiau čia, nes jokių dokumentų dar iš Jūsų negauta. Taigi Endzynas parašė mums visiems prašymus (32) ir nunešė pas Dammerį ar kaip tuoki — taip, o tas neš kažkur kitur, žodžiu, su visom ceremonijom. Vakar jis buvo vėl atvykęs, bet dar neatvežė. Žodžiu, visi laukiame (o gal aš tik vienas, nes kiti visai dėl to nesijaudina). Bet aš nusiminiau, iš Tavęs gavęs telegramą, nes aš galvojau iki tol gauti ir Vilniuje, ir Kaune ir paskui pasirinkti geresnį. Taigi dar nieko tikro nežinau. Na, jei nieko neišeis, tai po pusės spaudžiu, bet vykdamas kur nors, telegramuosiu Tau.

Mykolas man nieko dar nepranešė ir turbūt nieko nepraneš. Baisiai nenorėčiau grįžti namo nieko nepešęs, aš noriu su Tavimi gyventi.

Čia pas mus bjaurus oras, tik šiandien gražesnė. Baisiai daug darbo, visos popietės užimtos, laisvalaikis visokiais rasto darbais apkrautas. Tik šiandien visa popietė laisva, ir, atrodo, nuo dabar jau visada taip bus. Iki šiol nieko neparašiau, nes esu nusiminęs, žinai, pas mane, anot Tavęs, irgi nervai. Jei reikalai susitvarkys, gal ką nors ir parašysiu, nes tingėt tai netingėsiu.

Tiesa, šiandien visus apdalino saldainiais. Keturis siunčiu Tau į kaimą, kažin ar gausi. Iš viso gavau 8-nis, keturis pats suvalgiau. Matot, koks aš negeras. Kadangi visi buvome kartu ir visi valgė, tai ir aš valgiau. Bet keturis įkišau kišenėn ir dabar supakuosiu Tau. Jei iš čia siuntinuko nepriimtų, tai palaikysiu, kol sugrįši Vilniun.

Vilniuj aš Maskaliūną pasigausiu. Svarbu, kad susitvarkytų.

Valgis pas mus neblogas, o be to, aš pats pieno ir duonos nusiperku, o sviesto Tėvelis Tavo davė.

Aš atvažiavęs parašiau vieną laišką į Vilnių, nežinau, ar gavai prieš išvažiavimą?

Rašau miške, atsigulęs ant žolės, tai nežinau, ar suskaitysi. Norėčiau apie ką nors kitą parašyti, bet Tu tuoj sakysi: reikia valdytis, nesivaldai... žodžiai, žodžiai... Bet negaliu iškęsti ir vis tik kenčiu, nes Tu pati žinai, ką aš Tau galėčiau pasakyti. Tik baisiai, baisiai noriu Tave išbučiuoti. Bet toliau taškas. Užteks plepėti.

Kaime prisivalgyk, atsiganyk, pasilsėk, nes žinai, rudenį reikės pradėt eit naujas pareigas, reikės būti mano ž-a. Ir Tu negali suprast, kaip mudu puikiai sugyvensim.

Perduok Jonui, Gražinai, Tetai ir antram Jonui linkėjimus. Tuoj vėl parašysiu, o jei reikės, telegramą atsiųsiu.

Vytautas

Inken,

vakar aš Tau pasiunčiau telegramą. Matai, penktadienį aš nusiunčiau Sabaliauskui telegramą ir paklausiau, kaip su mano reikalais. Šeštadienį gavau iš jo telegramą. Jis pranešė taip, kaip aš Tau įrašiau. Tiesa, vienas vilniškių išvažiavo Vilniun, jis grįžęs man smulkiau papasakos, kaip ten yra, bet aš nemanau, kad Sabaliauskas būtų melavęs, jei dar kas būtų buvę neaišku, dar būtų parašęs tik, kad viskas bus sutvarkyta arba net kad viskas yra tvarkoje, bet nebūtų rašęs: UK gautas. Tai iš Vilniaus pusės. Dabar klausyk, kaip čia yra.

Endzynas padavė visiems mums prašymus, bet kažkoks Ensleris atmetė, mat jis yra su tuo susipykęs (ką reiškia asmeniniai santykiai!). Dabar mūsų prašymus iš naujo paleido nauju keliu. Gal praeis, bet visko gali būti. Man buvo baisiai neramu. Visi kiti čia neima į galvą ir nenori ne girdėti apie tai. Aš nežinau, kodėl jie tokie šalti. Mat daugelį iš jų seniai buvo jau atleidę. Jie nieko nėra išgyvenę. Ir be to, tiki, kad užtenka seno atleidimo. Bet aš jiems daugel kartų sakiau, kad šitie vėliau nebegalios.

Kaip ten bebūtų, aš rašysiu ir telegramuosiu Tau. Galbūt aš gausiu ir iš Kauno. Tai būtų visai neblogai. Pažiūrėčiau, katras geresnis.

Rašyk man, kaip Tu gyveni kaime? Ar pasitaisei ir mano saldinius ar gavais? čia pas mus kalba, kad po kursų mus ves į Vokietiją. Keletai dienų būtų dar nieko, bet girdisi iki trijų savaitių. Tai nebūtų gal jau taip gera. Parašyk, kaip Tu galvoji? Kalba, kad galės pasirinkti važiuoti ar nevažiuoti? Rašyk, kaip Tu galvoji.

Po antradienio, kai gausiu daugiau žinių, vėl parašysiu. Bet kažin ar suspėsi iki išvažiuojant gauti. O gal Tu mėnesio gale į Vilnių nevyksi?

Žinai, aš Tavęs jau labai pasiilgau. Šiąnakt visą naktį Tave sapnavau, ir kai pabudau, taip liūdna pasidarė. Gavęs telegramą, nudžiugau, bet buvo liūdna, kad Tavęs nėra kartu.

Kaip ten bebūtų, mėnesio gale atvažiuok, nes aš tada grįšiu Vilniun. Tada vėl pabūsime keletą dienų.

Čia visą laiką negražu, darbo daug. Kažkaip išvargsti, po pietų nieko negali dirbti; nieko dar neparąšiau ir turbūt neparąšysiu. Etikos taip pat labai maža teperskaičiau.

Vėl gavau 12 saldinių. 6 palikau Tau. Kai sugrįši į Vilnių, gausi. Taigi nepamiršk! Gal antram mėnesiui jau aš Tavęs nebeišleisiu. Aš pats Tave geriau paglobosiu negu kaime. Juk Tu esi tokia ir nieko nevalgai, ypač, kai visko yra. Jei nebūsi priaugus 5 kilogramų, tai tikrai neleisiu.

Perduok Jonams, Emilei ir Gražinai, be to, mamai — svarbiausia jai — linkėjimus. O vis dėlto, Tavo mamos aš irgi pasilgau.

Rašyk, rašyk.

Bučiuoju

Inken,

aš jau antra diena kaip namuose. Išvykti trečiadienį nespėjau, nes nebuvo dar gavęs leidimo. Redakcijoje belaukdamas susitikau Juzės Paulauską ir jo paprašiau nupirkti ant savo vardo leidimo bilietą. Bet aš iki vienuoliktos nesulaukęs nei Narkėliūnaitės, nei dokumentų, visai į stotį nebevykau. Pasiryžau išvykti ketvirtadienį. Pavakarėj pas Joną atsikraustė Paulauskas. Pasirodo, jis bilietą tuo leidimu man nupirko ir, manęs nesulaukęs, pats nevažiavo. Ketvirtadienį iš Narkėliūnaitės gavau leidimą, bet dokumentų ne tik Tau, bet ir sau negavau. Baisūs žiopliai. Kažkoks tipelis juos nešioja ir nesirodo. O Pranė nežino, kur jis gyvena. Žodžiu prižada, bet neišpildo.

Išvykau vien su Jono „švabe“. Bet niekam nė į galvą neatėjo ko nors paklausti. Aš savam gražiai (dar pas Joną) įdėjau aštuonis.

Kaune komisijoj, pasirodo, net bebaigiančius studentus atleido. Visi susikombinavo. Net mano Kelpša susikombinavo. Jis tarnauja sekretorium Mokesčių Inspekcijoj ir gavo už tai atleidimą (1921 m. gimęs). Jis ragino mane tarnauti, net Juozas, ir tas ragino. Aš atsisakiau.

Jau Kelpšos motina mane išpėjo (ji neseniai buvo nuvykus lig mano mamos), kad mano mama baisiai ant manęs pyksta. Štai kas atsitiko. Man nesant, ji išvertė visas mano knygas ir atrado Tavo laiškus. Ten rado tą vietą, kur Tu rašai: „pasakysiu, Tu neturi nei motinos, nei brolio, esi vienas, visiškai vienas“. Ji buvo baisiai įnirtus ir nenorėjo, kad aš grįžčiau, bet paskutiniu laiku ėmus kalbėti, kad geriau tegu grįžta. Guodėsi kaimynams, jog neturinti nė vieno gero sūnaus. Visi sužinojo, kad aš ženytis išvykau. Todėl dabar visi klausia, kas sutinka mane, ar žmona kartu atvažiavo. Tuos pačius dalykus man ir Juozas papasakojo pareinant iš Telšių. Mat ir jis šeštadienio popietę vyko į namus.

Kalvarijoj Pauliaus neradome, išvykęs dviračiu pas Moniką. Šiandien niekur iš namų nėjau, Juozas sakėsi pirmadienį grįšias į Telšius. Jis ten kombinuoja su mano Vizijomis. Jam padeda Giedraitytė, kuri irgi pasidarė didelė mano garbintoja. Ypač jai patinka septintoji.

Atvykau į namus šeštadienį vėlai vakare. Mane pavaišino, šiandien visą dieną valgau kuo geriausiai. Nieko man nesako, tik minėjo ko laiško nerašęs. Laiškai tvarkingai guli, kur buvę.

Buvau pas Strp. Radau savo daiktus. Pasirodo, jie turi radijušą, bus gera paklaustyti.

Aš pats nežinau, kas man daryti. Gyvenu sau ramiai, niekur nemanau užsidaryti, kai numanysiu ką nors, užteks tada. Be to, ne taip jau patogų kartis kam nors ant kaklo.

Mama man skundėsi broliu. Turi pažymėjimų iš gydytojo apie sumušimą. Žadėjusi duot teisman, bet nepadavusi. Tas jau norėjo parduot mano kostiumą, bet mama su seserimi paslėpė. Rugsėjo 6-tą jis žada išvykti į kariuomenę, aš jam neturiu kuo padėti, o be to, atrodo, mama nori.

Kažkada mamą iškoliojo (mieste) brolio pana, — kaimyno žmona. Kam ir kaip drįstanti ji Vladelio neklausyti. Mama išiuo. Ji rado tos jo „panos“ (bobos) rašytą Vladui laišką ir parodė jos vyrui. Tas ją už tai primušė. Man mama tą laišką irgi parodė. Žinai, ir aš nesugebėčiau taip išlieti savo meilės (jos žodžiais: ji eina iš proto, ilgisi, kankinasi, laukia, atsiduoda), kaip ji sugebėjo, nors ir prisipažino „esu nedidelė rašytoja“. Ji jau turi 40 metų, bet širdį devyniolikinę.

Kurią čia dieną ji, atėjus į mūsų namus, mamai įsakė išsikraustyti. Ji atsivesianti 6-ias

karves, išsiskirsianti su vyru ir gyvensianti su Vladeliu. Bet kadangi brolio — Vladelio nebuvo, tai mama ją su pagaliu išvijo. Pasirodo, tas Vladelis tik nemokamai su ja paguli ir pasilinksmina, o visa kita jam nerūpi. Ji pati laiške skundžiasi: „Kol Tu mane paimi, bučiuoji, o rytą nė nepasižiūrėjęs išeini. O aš Tave šventai myliu“. Net graudu darosi ir gaila moters, kuri taip nelaiku įsimylėjo, nors atsakytų jai tuo pačiu tas gyvulys.

O aš jaučiu, jog parvykau vėl į vienumą, į tylą ir toj tyloj vis labiau įaugi Tu į mane. Tavo laimė: tos tylios ir vienišos valandos iškala ir taip giliai įspaudžia Tave manin, jog aš vėl daraus jautrus ir imu jaudintis, ilgėtis ir nerimti. Be Tavęs aš nenormalus, bet... man skūstis, net kalbėti uždrausta. Kadaisė mano žodžiai buvo Tau laimė, dabar, kada jų galėtų būti tiek daug, jie pasidarė įkyrūs. Kaip viskas pasaulyje keistai sutvarkyta.

Iki Kalėdų niekur ilgam nevažiuok, nebent porai savaičių! Bučiuoju

Tavo didysis ir mažasis V.

Rašyk arba man, arba per Paulių!

Broneliuk,

Šiandien sekmadienis, ir aš jau visa savaitė kaip namuose. Apsipratau, nieko neveikiu, gerai valgau, mokausi ir studijuoju Nietzsche. Gaila, kad neturiu jo visų raštų, o reikia. Reikia jį visą perskaityti, kitaip neišeis. Tiesa, prisiminiau. Tu turbūt tarp savo knygų parsivežei „L' Art par l'Image" ar kaip ji ten vadinasi. Man prireikė, Nietzsche studijuojant, apie graikų dievus paskaityti, gal Tu man, jei rasi, ją pasiūstum.

Pirmadienį ar antradienį vešiu Jonui obuolius paštan. Pas mus šimet obuolių maža, nes visi medžiai iššalę. Išvažiuodamas iš Jono, aš sumušiau jo termosą. Jei Tu gali, parašyk Jonui laišką ir rekomendaciją Goštautui, gal jis tokiu būdu galėtų gauti?

Aš supratau, jog esu tikrai vienišas žmogus. Vien tik Tave teturiu, o kai išsiskiriam, lieku visiškai vienas. Ir dabar bastaus vienas po laukus, ką nors galvoju, ir mintys vis krypta į Tave, pamažėl prisimenu visa tai, ką kada mudu kalbėjom, prisimenu visas „scenas", ir man liūdna pasidaro; aš visada trokštu su Tavimi būt laimingas, noriu pagyventi linksmai su Tavimi, o išeina taip, kad temoku vien Tave supykint. Bet kokie ten mūsų susipykimai? Jeigu visi tik taip pyktus, tai tikrai gerai gyventų.

Aš tik bijau, kad aplinkybės mus ilgam neišskirtų. Tu turi mamą, brolių, seserį, Emiliją ir šiaip daug ką, su kuriais gali pakalbėti, Tau laikas nebus toks ilgas. O man, kai nežinau, kad vėl mudu imsime kartu gyventi, atrodo baisiai nyku ir ilgu. Aš tuoj imuos ką nors veikt, dirbt, nes begalvojant labai liūdna ir skaudu darosi. Aš tik bijau, kad laikas neatitolintų Tavęs, kad Tu nenuprastum nuo manęs, kad Tavo reikalai nepasidarytų svetimi. Aš žinau, Tave labai veikia svetimi, Tu labai pasiduodi svetimų įtakai, ir aš bijau, kad šiuo kartu jie netaptų Tavo artimieji, o aš... tolimas ir svetimas. Tave jie visi atkalbinės, nes Tu su jais kalbėsi...

Bet aš manau, nėra jau Tau artimi kiti, aš turėčiau būti artimesnis. Mama galbūt, bet ji savas žmogus, kaip mama, bet ne kaip gyvenimo (bendro gyvenimo) žmogus. Mama jau Tavęs daug kur nesupras. Jeigu Tu gyvensi amžinai su mama, tai amžinai ir liksi „dukrele". Tai sakau ne juokais ir ne piktai.

Aš rašysiu ką nors ir siūsiu Tau. Tu pagelbėk man. Tos eilutės, kurios rėš ausį skaitant, išrašyk ir pasiūsk man. Šį kartą siunčiu pradžiai visai nenusisekusį.

Broneliuk, rašyk man, man bus labai reikalinga. Užmiršk visus ožius ir rašyk, tuo palengvinsi man, ir aš pasižadu, parašysiu daugiau eilėraščių ir pasivarysiu diplominiame. Tu būk man ta pati!

Bučiuoju V.

Broneliuk,

su šiuo laišku aš Tau siunčiu Tolstojaus „Anną Kareniną“, bet tik pirmą tomą. Jis yra ne mano, ir kai perskaitysi, tuojau pasiųsk atgal.

Aš pasiskolinau lyg sau iš vieno kunigo ir turėsiu po trijų savaitių jam gražinti.

Antrą tomą (kuris yra mano, tarp kitko, Pauliaus dovana) aš netrukus, ateinančios savaitės bėgyje, irgi prisiūsiu. Ten įlenkime Tu rasi tai, ką aš buvau žadėjęs. To tomo tu man gali nesiųst.

Tolstojus labai didelis rašytojas. Tu prisistebėk, kaip vykusiai aprašytos arklių lenktynės, ta nuotaika, pagaliau ta pati Anna, jos visa meilė su Vronskiu, vėliau jos pavydas ir nusižudymas (paskutinių valandų galvosena — nusižudymas iš keršto), Levino ir Oblonskio medžioklė, kalė Laska, Levino pavyduliavimas (toks kaip ir mano) — visa taip puiku ir visa taip teisingai ir tiksliai nusakyta. „Sunkiausia pasakyti bendrus dalykus“, sakydavo Horacijus. Ir tik tas rašytojas didelis, kurs moka pasakyti bendrus dalykus, bet taip, kokie jie yra. Skaitysi ir gėrėsis, užtikrinu. Tai reta knyga! Ji Tolstojaus, ir be to, aš įsitikinau, iš jo visų knygų pati geriausia. Gal dar „Kazokai“, bet šie siauresniu mastu.

Reikės būtinai įsigyti pirmąjį tomą, nors ir spekuliacine kaina. Rusiškai aš turiu abu tomus.

Tarp kita ko, Jonui pasiunčiau obuolių.

Be galo daug dirbu. Rytą atsikėlęs išsėdžiu iki 2 valandų po pietų ir nuo 4 vėl sėdžiu iki vakaro. Moka ir studijuojau Nietzsche. Man dar neužtenka laiko, o darbų begalės. Popiet rašau; bet jei Tu žinotum ką? Rašau ilgiausią istoriją eilėmis. Aš manau, Tu man nepritartum, nes Tu nori, kad aš rašyčiau kažką panašų į „Vizijas“. Tačiau negaliu susilaikyti. Sugalvotas dalykas mane traukia.

Be to, renku medžiagą Simfonijoms. Aš jas manau šią žiemą parašyti (nors tris: Rudens, Žiemos ir Pavasario Simfonijas). Neseniai parašiau sonetą, bet nedrįstu siųsti, nes pirmasis labai blogas teišėjo; be to, jame yra paminėtas Botticelli „Pavasaris“, o Tu jo labai nemėgsti.

Anglai išlipo Italijon... Šiaip naujienų nežinau. Gyvenu užsidares, perdien pavargstu, bet naktim blogai miegu, be Tavęs aš ligonis. Ir tokios liūdnos, sunkios mintys atsiranda galvoje, sapnai būna dar sunkesni. Baisiai bjauri mano prigimtis. Mylėt tikrai neapsimoka: už keletą laimės valandėlių reikia mokėt tūkstančiais nemiegotų naktų.

V.

Broneliuk,

aš labai apsidžiaugiau, kai Tu man atsiuntei pasveikinimą ir pasirašei — Aš. Paskutini kartą Tu tai padarei 43.XI.1. ir po to iki 44.VI.5. Tu buvai kažkuo kitu. Tiesa, man po kiek laiko dingtelėjo galvon mintis, jog Tu taip padarei vien tik mane pradžiuginti gimimo dienos proga; bet negi Tu esi tokia begėdė ir mane apgautum?

Bet kodėl Tu taip mažai parašei? Kodėl Tu rašai po savaitės, kai gauni iš manęs laišką? Ar Tu neturi ko pasakyti man? Tavo visi laiškai yra trumpi trumpi, kaip atsiskaitymo rašteliai. Jei, Broneliuk, Tu jauteisi teisės turinti paklausti mane, tai ir aš klausiu Tave: Ar Tu tebemyli mane? Ar Tave nenutolins bendrai negyvenamas laiko tarpas? Ar aš Tau tebesu tas pats, kas buvau kadaise?

Bendrai aš kiekvieniame laiške Tau prirašau tūkstančius klausimų, o Tu man į juos visai neatsakai. Ar Tu pro juos praeini nė nepastebėjus, ar tik tyčia praleidi, kad aš ir toliau nežinočiau nieko tikro? Tu labai apsirikai, kai rašei: aš suklydau būdama Tau atvira ir gera aną pavasarį. Ne, Tu juo labai daug išlošei (jei Tu sutinki į tai žiūrėti kaip į išlošimą). Aš kad ir kaip Tavimi nusiviliu, pasiskaitau Tavo laiškus iš ano pavasario ir Tau viską, viską atleidžiu. Aną pavasarį aš pas Tave staiga du kartus atvykau Kaunan ir Vilniun, o vien todėl, kad Tu mane buvai nupirkus visiškai, visiškai savo gerumu. Man atrodė, jog tada mes buvome vienas kitam brangūs, kaip niekad. Bet kai aš atvykau Vilniun ir pagyvenau pas Tave, Tu tapai truputį kitokia: man šiurkšti, į mane mažai dėmesio kreipianti, nors aš Tau buvau visiškai atsidavęs. Tas mane labai skaudžiai žeidė, nors aš Tau maža ką tesakiau, o jei sakiau, Tu neklausei. Kai man prisėjo išvykti Kulautuvon, Tu labai apsidžiaugei ir prašei, kad tik daug laiškų nerašyčiau ir kartais neatbėgčiau atgal Vilniun. Vykdamas Kulautuvon, aš jaučiausi lyg Tavęs išvartytas. Ir jei aš iš ten daug laiškų neparasiau, tai Tavo patyčių rezultatas.

Mane kaip nieką kitą galima priišti savo gerumu. Tu mūsų draugystės pradžioje man buvai nežemiškai gera, švelni ir tuo Tu mane taip priiškai, kad dabartiniai Tavo kaprizai ir šiurkštumai vis tiek nieko neįstengia padaryti. Aš vis laikiu, kad Tu vėl man pasidarysi tokia pat; nors beviltiškai, bet tikiuos.

Tu, nors gyveni dabar kaime, bet vis tiek mieste. Tu visada esi apsupta kompanijos, ir aš žinau: žmogus ne akmuo, o ir šitą per laiką suminkština. Todėl ėmei nuprasti nuo manęs ir priprasti prie kitų. Dovanok, kad aš taip nuogai, paprastai, be idealizacijos kalbėsiu. Jei aš nepripratau prie kitų, tai todėl, kad nėra prie ko priprasti, jei neišmokau galvoti apie kitus, tai todėl kad nėra kitų. Jei aš gyvenčiau kitose sąlygose, galbūt Tavo vaizdas manyje apsitrintų, prisidengtų dienos rūpesčiais. Bet dabar, kokie mano kiti rūpesčiai, jei ne „lakstymas po laukus“, anot Tavęs, o kai grįžtu mintimis į savo gyvenimą — visada su juo rišiesi Tu. Matai, aš nesibažinu, kad čia mano tokia prigimtis, toks tvirtumas, jog aš Tavęs negaliu pamiršti, daugiausia kaltos sąlygos, kurios mane neleidžia Tave pamiršti. Ir aš šventai tikiu, jei Tu būtum mano sąlygose, Tu taip pat tik apie mane tegalvotum.

Aš šiandien esu labai blaivus ir į dalykus žiūriu be patoso. Sakau, nesupyk, kad aš taip ciniškai kalbu. Tačiau aš norėčiau Tau priminti, jog, Broneliuk, jei Tu man nieko širdy priešingo neturi, Tu neik į žmones. Tau kurį momentą gali atrodyti, jog ten daug ką rasi, bet iš tikrųjų pačioje pradžioje mažiau negu paskutiniaisiais momentais su manimi. O gal Tu suradai Dievas žino ką? Bet aš niekaip to negaliu įsivaizduoti. Man atrodo, ką Tu gali rasti kituose be manęs. O gal aš savo vienumoje nebegaliu nei Tavęs, nei Tavo galvojimo, nei Tavo gyvenimo besuprasti?

Man atrodo, viskas yra taip paprasta ir lengvai išsprendžiama, reikia tik neieškoti pasaulyje per daug sau laimės, o atsikreipti truputį ir į tuos, kurie Tave myli, ir nepastebimai suprasi, jog jų tarpe yra tikroji Tavo laimė. Man dingojasi, jog Tu bijai, kad kartais Tau gyvenime netektų būti nelaimingai, o retai tepagalvoji, kaip mane padaryti laimingesnį. Negi, Broneliuk, svarbu vien Tavo laimė? svarbu tik mūsų abiejų! Aš visiškai nenoriu būti laimingas, aš noriu tik Tave. Aš puikiai žinau, jog mudu iki grabo lentos barsimės ir nesutiksime ir Tu mane galbūt kankinte nukankinsi. O vis tiek aš tenoriu tik Tave, nes be Tave aš nieko nenoriu. Tai labai sunku pasakyti žodžiais. Lygiai taip pat yra ir su gyvenimu: visi jį keikia, visiems jis negeras, bet niekas nenori jo netekti. „Jis mane nuplėšė, nuvargino..., o vis tiktai aš jį su didele aistra nešu“. Argi ne taip yra, kaip toje iškraipytoje citatoje pasakyta?

Gavęs Tavo laišką, ėmiau mokytis, t. y. ruoštis egzaminams. Tiesa, aš buvau sumanęs Vilniuje prieš literatūros vakarą išsilaikyti porą egzaminų. Bet Tu neatvykai, ir tas mane paveikė taip dezorganizuojančiai, jog aš nutariau, kam man čia dabar mokytis ir laikyti, kam man tie visi dalykai reikalingi. Esu vienas, vienas ir paliksiu, o man vienam kaip yra, taip ir tebūnie.

Dabar aš ėmiau su noru mokytis, tik nežinia, kas čia rudenį beišdygs, ar bus tam laiko?

Būsiu iškentęs vienus „Sonetų“ metus. Jau jie man nusibodo, bet vis tik noriu išstėti iki vasaros pabaigos. Viskas pamažėle įgrysta, bet ką darysi, reikia varyti iki galo. Jame bus apie 70-76 eilėraščiai-sonetai. Per vienus metus tai pakankamas skaičius. O Tu mane vadini tinginiu?

„Žiemos“ 40 sonetų aš sumažinsiu iki 20-23, nes daugelis yra labai silpni, bendrai „Rudens“ yra geriausi. Apie „Pavasario“ sonetus dar neturiu pastovios nuomonės, tiesa, jų visai mažai ir teparašiau — 13. Dar parašysiu 3, ir pavasariui užteks. Turbūt ne daugiau teks ir „Vasaros“ ciklui.

Ar Tave tai domina, Broneliuk? Man kartais rodosi, kad Tu nieko apie mano kūrybą nebegalvoji, o „Sonetai“ iš viso neturi Tavo simpatijos. Ar meile užsibaigė ir mano poezijos grožis Tavo akyse? Vis dėlto meilė ar neapykanta, kas gražu, visada išlieka, ir tai yra toji karalystė, kurioje aš slėpiausi, kai mano vargas atrodė nebepanešamas. Juo daugiau vargo ir kančios, tuo skaisčiau ji spindi.

Vytautas